

EDITOR:

COEDITOR:

INTELLECTUS 3/2016

REVISTĂ DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ / MAGAZINE OF INTELLECTUAL PROPERTY

APARE DIN ANUL 1995

Conform Hotărârii comune a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM și Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare nr. 3 din 30 ianuarie 2014 „Cu privire la aprobarea rezultatelor evaluării și clasificării revistelor științifice de profil”, revista „Intellectus” este acreditată în categoria de **clasificare B**, la profilurile *drept, tehnică, biologie, chimie, economie*.

5	AGEPI a aniversat 25 de ani de la proclamarea independenței Republicii Moldova și aderarea la OMPI <i>AGEPI celebrated 25 years anniversary from the proclamation of the Republic of Moldova independence and adherence to WIPO</i>	EVENIMENT EVENT
6	Ziua AGEPI – 24 de ani de la fondarea instituției <i>AGEPI Day – 24 years from the foundation of the institution</i>	
9	AGEPI susține financiar brevetarea în străinătate a invențiilor și soiurilor de plante <i>AGEPI financially supports the patent of inventions and plants varieties abroad</i> Andrei POPA	EDITORIAL EDITORIAL
11	Protecția concurenței loiale și a secretului comercial din perspectiva apărării penale a proprietății industriale <i>Protection of loyal competition and of the commercial secret from the perspective of penal protection of industrial property</i> Vitalie STATI	APĂRAREA DREPTURILOR DE PI PROTECTION OF IP RIGHTS
16	Unele clauze esențiale ale contractului de autor <i>Some essential terms of the contract of copyright</i> Ion ȚIGANAȘ	DREPT DE AUTOR ȘI DREPTURI CONEXE COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS
22	Retrospectiva reglementărilor normative privind dreptul de autor și drepturile conexe <i>The retrospective of the normative regulations regarding copyright and related rights</i> Sofia PILAT	
29	Brevetul pentru soi de plantă – instrument de valorificare a drepturilor amelioratorilor <i>The patent for plant variety – tool for breeders' rights capitalization</i> Ala GUȘAN	PROPRIETATE INDUSTRIALĂ INDUSTRIAL PROPERTY
37	Aplicațiile mobile – obiecte ale proprietății intelectuale <i>Mobile applications – Intellectual Property Objects</i> Dumitru RUSU	

		INOVARE ȘI TRANSFER TEHNOLOGIC INNOVATION AND TECHNOLOGY TRANSFER
41	Dezvoltarea sistemul inovațional din Republica Moldova <i>Development of innovative system in the Republic of Moldova</i> Vadim IAȚCHEVICI	
		ASPECTE ALE INTEGRĂRII EUROPENE ÎN DOMENIUL PI ASPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION IN THE IP FIELD
49	AGEPI a semnat un nou Program de colaborare bilaterală cu Oficiul European de Brevete <i>AGEPI signed a new bilateral cooperation Program with European Patent Office</i>	
51	Săptămâna proprietății intelectuale pentru managerii Oficiilor de PI <i>The week of intellectual property for the managers of IP Offices</i>	
		PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI FACTORUL UMAN INTERNATIONAL PROPERTY AND HUMAN FACTOR
52	Considerații privind modernizarea instruirii în domeniul proprietății intelectuale <i>Reflections regarding the modernization of training on intellectual property field</i> Iurie BADÂR	
61	Profesiile liberale: noțiuni generale și experiența străină <i>Liberal professions: general notions and international experience</i> Natalia PERCINSCHI, Lidia MAIER	
		LA CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE AT THE NATIONAL COUNCIL FOR ACCREDITATION AND ATTESTATION
73	Sondaj al opiniilor privind studiile de doctorat expuse de persoane care și-au susținut recent tezele de doctor în științe <i>Opinion poll on PhD studies exposed by people who recently presented their PhD science theses</i> Ion HOLBAN, Gheorghe CUCIUREANU, Viorica BOTNARU	
86	Oxford, Seul, Tel-Aviv, Chișinău: integrare prin doctorat <i>Oxford, Seul, Tel-Aviv, Chișinău: integration through PhD</i> Tatiana ROTARU	
		TEHNOLOGII INOVATIVE INNOVATIVE TECHNOLOGIES
90	Facteurs qui influence la fiabilité des systèmes de distribution d'énergie électrique dans le secteur agricole <i>The factors that influence the systems' reliability of the electric energy in the agricultural field</i> Victor POPESCU	

94	<p>Compus autohton de origine taninică cu proprietăți antioxidante <i>Native compound of tannic origin with antioxidant properties</i> Lucian LUPAȘCU, Tudor LUPAȘCU, Alexandru GONȚA, Nina ȚÎMBALIUC</p> <p>COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS</p>
99	<p>Metode de evaluare a etapelor de dezvoltare a zonelor economice libere în Republica Moldova <i>Evaluation methods of the development stages of the free economic zones of the Republic of Moldova</i> Dumitru ODAINÎI</p>
105	<p>Lucian Blaga – puterea creatoare ca putere absolută <i>Lucian Blaga – creative power as absolute power</i> Daniel VEREJANU</p> <p>DIN ISTORIA INVENȚIILOR: DE LA IDEE – LA IMPLEMENTARE FROM THE HISTORY OF INVENTIONS: FROM IDEA – TO IMPLEMENTATION</p>
111	<p>Stabilopul – pe urmele unei istorii (I) <i>Stabilopode – On the Trail of a Story (I)</i> Bogdan BORESCHIEVICI, Cristina Maria BARARU, Alexandra NICULAE, Mircea ALDOIU</p>

AGEPI A ANIVERSAT 25 DE ANI DE LA PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI REPUBLICII MOLDOVA ȘI ADERAREA LA OMPI

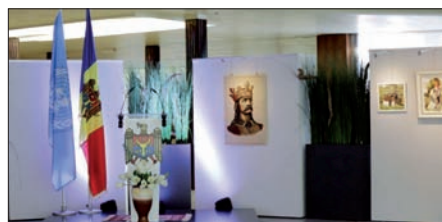
AGENȚIA DE STAT PENTRU PROPRIETATEA INTELECTUALĂ (AGEPI), ÎN COMUN CU MISIUNEA REPUBLICII MOLDOVA PE LÂNGĂ OFICIUL ONU DIN GENEVA, AU ORGANIZAT UN EVENIMENT DEDICAT ANIVERSĂRII A 25 DE ANI DE LA PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI REPUBLICII MOLDOVA ȘI DE LA ADERAREA LA ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A PROPRIETĂȚII INTELECTUALE (OMPI).

Recepția oficială s-a desfășurat pe 2 septembrie, la sediul OMPI din Geneva, și a avut drept scop promovarea potențialului cultural și tradițional al Republicii Moldova, precum și al sistemului național de proprietate intelectuală, inclusiv al sistemului de protecție a indicațiilor geografice și denumirilor de origine din Republica Moldova.

La festivitate au participat peste 300 de invitați, printre care aproximativ 100 de cetățeni ai Republicii Moldova, membri ai diasporei țării noastre în Elveția, numeroși directori generali ai agențiilor specializate ONU, conducerile Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, Organizației Mondiale a Comerțului, Uniunii Interparlamentare, precum și reprezentanți ai corpului diplomatic al celor 193 de misiuni diplomatice acreditate la ONU.

La solemnitate a fost prezent în calitate de oaspete de onoare E.S. Michael Moller, Director general al Oficiului ONU la Geneva. AGEPI a fost

reprezentată în cadrul evenimentului de Directorul general, Octavian Apostol.

Evenimentul a fost inaugurat de către Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Moldova în Confederația Elvețiană cu sediul la Geneva, Tudor Ulianovschi, Reprezentant Permanent al Republicii Moldova pe lângă Oficiul ONU la Geneva. În alocuțiunea sa, el a ținut să menționeze că fiecare țară, în procesul de edificare ca stat de drept, dezvoltare economică și consolidare democratică a națiunii, are de înfruntat numeroase provocări și diverse teste ale maturității. Republica Moldova trebuie să învețe din lecțiile trecutului, să evite erorile și să-și sincronizeze acțiunile întru promovarea imaginii peste hotare, modernizarea și crearea unor condiții mai bune de trai pentru toți cetățenii. Domnul Ulianovschi a opinat că cea mai mare realizare și valoare adăugată pentru Republica Moldova în cei 25 de ani de independență o constituie noua generație de tineri.

În cadrul festivității de la Geneva a fost organizat un stand de promovare a Republicii Moldova. Oaspeților le-au fost oferite materiale promoționale privind istoria, cultura și activitatea social-economică a statului nostru, inclusiv cu referință la sistemul național de proprietate intelectuală. De asemenea, în cadrul recepției a fost prezentată o expoziție a lucrărilor realizate de copiii de la Liceul Academic de Arte Plastice "Igor Vieru", aflat sub înaltul patronaj al Casei Regale din România.

Participanții la eveniment au avut ocazia să guste din bucatele noastre tradiționale – plăcinte, sarmale, mămăligă cu brânză de oi – și, totodată, să savureze deosebitele vinuri cu indicație geografică din Republica Moldova.

Punctul culminant al festivității l-a constituit programul de divertisment, prezentat de interpretul din Republica Moldova Valentin Uzun împreună cu dansatorii formației Show Balet Flash, sub conducerea artistică a lui Iurie Bivol, maestru în artă.

Serviciul de presă AGEPI

ZIUA AGEPI – 24 DE ANI DE LA FONDAREA INSTITUȚIEI

PE 8 SEPTEMBRIE ANUL CURENT, S-AU ÎMPLINIT 24 DE ANI DE LA CREAREA AGENȚIEI DE STAT PENTRU PROPRIETATEA INTELECTUALĂ A REPUBLICII MOLDOVA. CU ACEASTĂ OCAZIE, AU FOST ORGANIZATE MAI MULTE ACȚIUNI CONSACRATE EVENIMENTULUI.

În dimineața zilei de 8 septembrie, în fața Teatrului de Vară din parcul Valea Morilor, domnul Octavian Apostol, Director general al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, și-a prezentat raportul prilejuit de împlinirea a unui an de activitate la timona instituției.

În acest context, ca dovadă a implicării Agenției și în acțiuni caritabile și civice, au fost inaugurate primele două bănci cu design modern donate de AGEPI parcurilor orașului Chișinău. Alte două bănci similare vor fi instalate în sectorul Ciocana.

La preluarea mandatului, domnul Director general Octavian Apostol a declarat că vine la AGEPI să facă performanță și și-a stabilit câteva priorități, printre care: debirocratizarea și transformarea instituției în prestator transparent de servicii, înființarea unui centru de

consultanță și promovarea intensă a Sistemului Național de protecție și respectare a drepturilor de Proprietate Intelectuală (PI), implementarea unei curricule de proprietate intelectuală în învățământul secundar și consolidarea curriculei din învățământul superior.

În cadrul prezentării, domnul Octavian Apostol a precizat: "Realizările pe care le voi anunța aparțin întregii echipe AGEPI. Pentru că primul obiectiv a fost să modelez echipa găsită aici astfel încât să lucreze eficient, rapid, cu rezultate palpabile."

Promovarea intensivă a sistemului național de PI și diseminarea acțiunilor în spațiul public a condus la plasarea AGEPI ca lider în topul vizibilității, printre instituțiile de stat sau internaționale din Republica Moldova.

O dovadă a eficienței activităților organizate și coordonate în ultimul an este finalizarea obiectivelor ce revin AGEPI în conformitate cu prevederile Acordului de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova.

Succesele obținute au fost posibile și grație accentului pus pe pregătirea personalului propriu, dar și a altor categorii profesionale a căror activitate are tangență cu domeniul proprietății intelectuale. Judecători, procurori, personal auxiliar din domeniul justiției, vameși sau polițiști au urmat cursuri specifice de perfecționare organizate de specialiștii AGEPI.

În perioada de referință, o atenție deosebită a fost acordată susținerii brevetării peste hotare, participării inventatorilor noștri la expoziții internaționale. De asemenea, cu o implicare maximă, a fost susținută participarea unor tineri, elevi sau studenți, la expoziții naționale sau internaționale și au fost acordate premii substanțiale laureaților unor astfel de concursuri.

În condițiile recesiunii globale, prin complexul de măsuri aplicate, AGEPI a înregistrat o creștere cu 7,2 procente a numărului de mărci înregistrate, acesta fiind un alt indicator al eficienței instituției.

O implicare directă s-a produs în domeniul Indicațiilor Geografice și Denumirilor de Origine. Producătorilor le-au fost acordate reduceri

de taxe semnificative, în paralel cu asigurarea unei promovări constante, la expoziții și evenimente internaționale de amploare, cum a fost Conferința de Nivel Înalt privind Proprietatea Intelectuală de la Beijing, desfășurată în luna iulie 2016.

Pe parcursul primului an de mandat al Directorului general Octavian Apostol, activitatea normativă în domeniul proprietății intelectuale a fost marcată de continuarea promovării și aprobării unor inițiative normativ-legislative cu un impact important pentru întregul sistem de protecție a proprietății intelectuale din Republica Moldova. Au fost aprobate proiecte de importanță vitală privind Denumirile de Origine și Indicațiile Geografice, modificări esențiale în legislația privind dreptul de autor și drepturile conexe, sau cu privire la procedura de susținere a brevetării în străinătate a invențiilor și a soiurilor de plante create în Republica Moldova.

În perspectivă, activitatea AGEPI va fi orientată spre noi priorități, dintre care menționăm: reducerea termenului de examinare a cererilor de înregistrare a mărcilor, identificarea unor noi modalități de promovare a Indicațiilor Geografice și largirea acestei game de produse (de exemplu, includerea celebrei pietre de Cosăuți), consolidarea sistemului de gestiune colectivă a drepturilor de autor și drepturilor conexe.

Întreaga activitate a Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală pleacă de la premisa că cea mai prețioasă resursă a Republicii Moldova este inteligența și întregul colectiv depune eforturi pentru valorificarea optimă a acestei resurse.

În conformitate cu obiectivul misiunii sale, AGEPI va continua promovarea politicilor în domeniul proprietății intelectuale și eficientizarea sistemului de protecție a obiectelor de propri-

etate intelectuală, pentru a încuraja progresul tehnologic și a stimula creativitatea, contribuind plenar la dezvoltarea economică, socială și culturală a Republicii Moldova.

Serviciul de presă AGEPI

AGEPI SUSȚINE FINANCIAR BREVETAREA ÎN STRĂINĂTATE A INVENȚIILOR ȘI A SOIURILOR DE PLANTE

ANDREI POPA,
DIRECTOR GENERAL-ADJUNCT AGEPI

RECENT, GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA A APROBAT REGULAMENTUL CU PRIVIRE LA SUSȚINEREA BREVETĂRII ÎN STRĂINĂTATE A INVENȚIILOR ȘI A SOIURILOR DE PLANTE CREATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA, ELABORAT DE CĂTRE AGENȚIA DE STAT PENTRU PROPRIETATEA INTELECTUALĂ (AGEPI). CINE SUNT PRINCIPALII BENEFICIARI AI REGULAMENTULUI ȘI CE AVANTAJE LI SE OFERĂ ACESTORA, DAR ȘI CE CONDIȚII TREBUIE SĂ RESPECTE PERSOANA CARE ASPIRĂ LA SUSȚINEREA BREVETĂRII ÎN STRĂINĂTATE? ACESTE SUNT CĂTEVA DINTRE CELE MAI IMPORTANTE PREVEDERI ALE DOCUMENTULUI ASUPRA CĂRORA NE VOM OPRI ÎN COMENTARIUL DE MAI JOS.

Până la adoptarea acestui Regulament, în Republica Moldova nu a existat nici un instrument de susținere financiară a activităților de brevetare în străinătate a invențiilor și a soiurilor de plante autohtone. Oricare dintre inventatorii din țara noastră care-și propunea să-și breveteze invenția peste hotare se confrunta cu o serie de probleme financiare.

De exemplu, o persoană juridică din Republica Moldova trebuie să achite, în medie, pentru obținerea unui brevet de invenție în Germania, 3700 de euro, în România – 4100 de euro, în Uniunea Europeană – 9000 de euro, iar în SUA – 6400 de euro. Aceste sume sunt aproximative și nu includ onorariile pentru serviciile mandatarului autorizat. Evident, nu oricare inventator din țara noastră este în măsură să plătească această sumă de bani.

Este extrem de important ca, la etapa inițială de brevetare a invenției în alte state, solicitanții din țara noastră să beneficieze, prin mecanisme bine gândite, de sprijinul necesar din partea statului. AGEPI, care este o instituție publică aflată în subordinea Guvernului, responsabilă de promovarea și realizarea activităților în domeniul protecției juridice a proprietății intelectuale, vine să acorde acest suport financiar, în special, în vederea acoperirii cheltuielilor suportate de către solicitanții din Republica Moldova pentru achitarea taxei de depunere a cererii de brevet și/sau de examinare a cererii, a taxei de documentare și pentru efectuarea examinării tehnice a soiului de plantă, în funcție de etapa la care se află cererea.

Potrivit Regulamentului, **beneficiarii sprijinului financiar, pentru brevetarea în străinătate a invențiilor și/sau a soiurilor de plante, vor fi întreprinderile mici și mijlocii, organizațiile din sfera de cercetare sau dezvoltare, care au solicitat fie eliberarea unui brevet de invenție, fie eliberarea unui brevet pentru soi de plantă pe teritoriul Republicii Moldova.**

Susținerea va fi acordată unui solicitant o singură dată pe an, iar suma nu va depăși echivalentul a 3000 de euro. Unul și același solicitant poate beneficia de sprijin financiar de cel mult trei ori.

Solicitanții nu vor beneficia de susținere financiară pentru eliberarea și menținerea brevetelor, pen-

tru serviciile de traducere și onorariile mandatarilor autorizați din țările respective.

Ce condiții trebuie să respecte persoana care aspiră la susținerea brevetării în străinătate?

Ca să beneficieze de susținere pentru obținerea brevetelor în străinătate, solicitantul, în afară de **cererea de acordare a sprijinului financiar**, trebuie să prezinte **copia cererii de brevet și raportul de documentare cu opinie scrisă privind brevetabilitatea invenției sau raportul de examinare tehnică a soiului de plantă privind distinctivitatea, uniformitatea și stabilitatea soiului de plantă**.

Solicitantul va prezenta, de asemenea, un **studiu de fundamentare a oportunității brevetării în străinătate**, prin care să se demonstreze interesul pieței respective în raport cu acest obiect al proprietății industriale, precum și un **plan de implementare a invenției**. Totodată, este necesară și **o estimare a veniturilor preconizate a fi obținute ca urmare a brevetării și aplicării obiectului proprietății industriale**.

Trebuie de avut în vedere și faptul că solicitantul urmează **să dovedească existența în țara respectivă a unor soluții tehnologice similare și să evidențieze avantajele pe care le reprezintă obiectul proprietății industriale propus pentru brevetare în străinătate**.

În fine, solicitantul trebuie să prezinte **o dovadă a existenței resurselor financiare proprii pentru asumarea cheltuielilor care nu sunt acoperite de sprijinul financiar acordat potrivit Regulamentului**.

În scopul respectării cu strictețe a prevederilor **Regulamentului cu privire la susținerea brevetării în străinătate a invențiilor și a soiurilor de plante create în Republica Moldova**, AGEPI va constitui o **Comisie specială**, care va selecta fie invenția,

fie soiul de plantă pentru care un solicitant va beneficia de sprijinul financiar pentru brevetarea în străinătate. Comisia va fi formată din specialiști ai AGEPI cu studii superioare în domeniul științelor reale (științe ale naturii, biologice și biomedicale, științe ingineresti), științelor economice sau juridice, având o experiență în domeniul proprietății intelectuale de cel puțin cinci ani.

Comisia respectivă se va pronunța pe marginea cererii de susținere a brevetării peste hotare în termen de 2 luni din momentul depunerii acesteia, iar ulterior, în decurs de cel mult 10 zile, solicitantul va fi informat asupra hotărârii Comisiei (fie de acordare a sprijinului financiar, fie de respingere a cererii).

Altfel spus, Regulamentul conține întreg mecanismul de acordare a sprijinului financiar și toate informațiile privind locul depunerii cererii, instituția care va examina cererea solicitantului, termenele de examinare a cererii și de informare a solicitantului.

Bineînțeles, adoptarea acestui Regulament nu va avea un impact imediat asupra brevetării în străinătate a invențiilor sau soiurilor de plante create în Republica Moldova. Să nu ne facem iluzii! Din cauza problemelor economico-financiare cu care se confruntă țara noastră, întreprinderile mici și mijlocii parcurg o etapă dificilă. De aceea, nu ne așteptăm la o penetrare masivă a piețelor externe de către titularii de drepturi asupra unor obiecte de proprietate industrială autohtone imediat după adoptarea Regulamentului menționat. Vor fi solicitate peste hotare doar acele invenții și soiuri de plante care sunt competitive.

AGEPI va face tot posibilul pentru a reduce cheltuielile pe care urmează să le suporte agenții economice tentați să promoveze peste hotare cele mai rentabile, cele mai competitive invenții și soiuri de plante.

PROTECȚIA CONCURENȚEI LOIALE ȘI A SECRETULUI COMERCIAL DIN PERSPECTIVA APĂRĂRII PENALE A PROPRIETĂȚII INDUSTRIALE

DR. CONF. UNIV. VITALIE STATI,
DEPARTAMENTUL DREPT PENAL AL FACULTĂȚII
DE DREPT, USM

LA LIT.D) ART.2461 „CONCURENȚA NELOIALĂ” DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA (ÎN CONTINUARE – CP RM) SE STABILEȘTE RĂSPUNDEREA PENTRU FOLOSIREA DENUMIRII DE FIRMĂ SAU A MĂRCII COMERCIALE ÎNTR-O MANIERĂ CARE SĂ PRODUCĂ CONFUZIE CU CELE FOLOSITE LEGITIM DE UN ALT AGENT ECONOMIC.

În această eventualitate, infracțiunea de concurență neloială comportă anumite similitudini cu faptele prevăzute la alin.(2) art.185² „Încălcarea dreptului asupra obiectelor de proprietate industrială” din Codul penal și la art.97 „Utilizarea ilegală a mărcii” din Codul contravențional. Or, în alin.(2) art.185² CP RM și în art.97 din Codul contravențional se evocă utilizarea mărcii care ar produce confuzie cu cea folosită legitim de un alt agent economic. Care este deosebirea dintre o astfel de acțiune și infracțiunea de concurență neloială în modalitatea stabilită la lit.d) art.246¹ CP RM (având ca obiect imaterial marca comercială)?

Răspunsul la această întrebare ni-l sugerează cercetătorul I. Moscalciuc: „... un anumit consumator poate considera mai importantă achiziționarea unui produs care este fabricat din componentii corespunzători, în proporțiile și în condițiile prestabilite, fiind conștient de faptul că pe produsul achiziționat nu este aplicată o marcă de produs înregistrată, valabilă pentru produsul în cauză... Din contra, pentru un alt

consumator poate fi mai important să achiziționeze tocmai un produs cu marca de produs înregistrată, valabilă pentru produsul în cauză, deși își dă seama că produsul achiziționat nu este fabricat din componentii corespunzători, în proporțiile și în condițiile conforme celor prestabilite”¹.

Astfel, cât privește victima infracțiunii de concurență neloială, în toate cazurile, atât agentul economic concurent (cu care făptuitorul se află în rivalitate), cât și consumatorul suferă de pe urma comiterii infracțiunii analizate. Nu constituie o excepție nici folosirea mărcii comerciale într-o manieră care să producă confuzie cu cea folosită legitim de un alt agent economic, prezumție prevăzută la lit.d) art.246¹ CP RM. În această ipoteză, consumatorul consideră eronat faptul că achiziționează produse având marca comercială folosită legitim de un alt agent economic – altul decât făptuitorul. Deci, și consumatorului îi sunt prejudiciate drepturile și interesele legitime, fapt pentru care îl considerăm victimă a infracțiunii, alături de titularul mărcii comerciale folosite legitim, imitate de către făptuitor.

O altă situație se atestă în cazul acțiunii corespunzătoare specificate la alin.(2) art.185² CP RM și la

¹ MOSCALCIUC, I. *Probleme privind protecția penală a consumatorilor împotriva achiziționării de produse contrafăcute*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe sociale”, 2007, nr.6, p.162-167.

art.97 din Codul contravențional. În acest caz, victima exclusivă este titularul mărcii (comerciale) folosite legitim, imitate de către făptuitor. De aceea, consumatorul nu poate să apară ca victimă a faptelor prevăzute la alin.(2) art.185² CP RM și la art.97 din Codul contravențional.

Această concluzie rezultă din examinarea obiectului juridic al infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.185² CP RM. Denumirea acestui articol – „Încălcarea dreptului asupra obiectelor de proprietate industrială” – precum și denumirea Capitolului V, din care face parte acest articol – „Infracțiuni contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor” – ne îndeamnă să susținem că infracțiunea respectivă aduce atingere relațiilor sociale cu privire la realizarea dreptului asupra mărcii (sau a denumirii de origine a produsului), privit ca o componentă a dreptului cetățenilor la proprietatea intelectuală (proclamat la alin. (2) art.33 din Constituție). Nu este fixat în Constituție un drept al consumatorului de a fi protejat împotriva achiziționării de produse contrafăcute. De aceea, consumatorul nu poate să apară ca victimă a infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.185² CP RM. O concluzie similară se desprinde din examinarea obiectului juridic al faptei specificate la art.97 din Codul contravențional.

Totuși, cele menționate mai sus nu trebuie să conducă la ideea că anumite componente ale dreptului de proprietate industrială nu ar putea forma împreună drepturile referitoare la protecția împotriva concurenței neloiale. Din acest punct de vedere, susținem opinia autorului V. Iustin, potrivit căreia concurența loială constituie un obiect al proprietății industriale².

Argumente în sprijinul unei asemenea opinii prezintă și cercetătorul S. Brînză: „Așa cum rezultă din textul art.1 al Convenției de la Paris³ și din cel al art.2 al Convenției de la Stockholm⁴, drepturile referitoare la protecția împotriva concurenței neloiale (ne

leale) fac parte, de asemenea, din componența dreptului de proprietate industrială... Anumite componente ale dreptului de proprietate industrială formează împreună drepturile referitoare la protecția împotriva concurenței neloiale”⁵; „Pentru a învedera care sunt rezultatele activității intelectuale și ce legătură există între acestea și noțiunea de proprietate intelectuală, este oportun a apela la textul unui act de relevanță internațională. Astfel, conform art.2 al Convenției de la Stockholm, prin „proprietate intelectuală” se înțelege drepturile referitoare la: operele literare, artistice și științifice; interpretările artiștilor interpreți și execuțiile artiștilor executanți, fonogramele și emisiunile de radiodifuziune; invențiile în toate domeniile activității umane; descoperirile științifice; desenele și modelele industriale; mărcile de fabrică, de comerț și de serviciu, precum și numele comerciale și denumirile comerciale; protecția împotriva concurenței neloiale (sublinierea ne aparține – n.a.)”⁶.

În același făgaș, cercetătorul R.S. Șmonin afirmă: „Asigurarea intereselor naționale în sfera proprietății intelectuale presupune elaborarea și realizarea complexului de măsuri în vederea contracarării diverselor forme de concurență neloială... Numai realizarea întregului spectru al acestor măsuri poate asigura exercitarea eficientă – de către producătorii autohtoni ai produselor performante sub aspect științific – a drepturilor lor de proprietate intelectuală, astfel facilitându-se tranziția spre economia inovațională”⁷.

Supoziția că anumite componente ale dreptului de proprietate industrială formează împreună drepturile referitoare la protecția împotriva concurenței neloiale se confirmă prin faptul că, potrivit lit.a) alin. (1) art.19 din Legea concurenței, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 11.07.2012⁸, sunt interzise orice acțiuni sau fapte care sunt de natură să creeze, prin orice mijloc, o confuzie cu întreprinderea, produsele sau activitatea economică a unui concurent, realizate prin folosirea ilegală, integrală sau parțială a unei mărci, embleme de deservire,

² IUSTIN, V. *Secretul comercial – obiect al proprietății industriale*. În: *Intellectus*, 2013, nr.2, p.27-31.

³ Se are în vedere Convenția pentru protecția proprietății industriale, încheiată la Paris la 20.03.1883 (Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol.6. Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p.160-186).

⁴ Se are în vedere Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, încheiată la Stockholm la 14.07.1967 (Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol.6. Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p.187-202).

⁵ BRÎNZĂ, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*: Teză de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2005, p.149.

⁶ BRÎNZĂ, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p.482-483.

⁷ ШМОНИН, Р.С. *Управление объектами интеллектуальной собственности в экономике России*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Москва, 2008, p.17.

⁸ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.193-197.

denumiri de firmă, a unui desen sau model industrial sau a altor obiecte ale proprietății industriale de natură să creeze o confuzie cu cele folosite în mod legal de către o altă întreprindere.

În altă ordine de idei, în opinia lui V. Iustin, nu doar concurența loială, ci și secretul comercial este un obiect al proprietății industriale⁹. Împărtășind aceeași poziție, cercetătorul R. Dincă menționează: „Relația cu protecția drepturilor de proprietate intelectuală nu reprezintă singurul tip de interacțiune pe care protecția indirectă a secretului comercial îl poate avea cu protecția directă conferită de alte drepturi subiective. Întrucât natura informației de secret comercial se păstrează numai dacă deținătorul a luat măsurile rezonabile necesare pentru a menționa caracterul secret al informației, el este chemat să-și protejeze exclusivitatea prin mijloace de fapt. Protecția directă a drepturilor subiective ale deținătorului asupra acestor mijloace de fapt și a creanțelor lui contractuale de confidențialitate reprezintă o protecție indirectă a secretului conservat prin asemenea mijloace sau contracte”¹⁰. La rândul său, cercetătoarea I.V. Stroganova menționează: „Secretul comercial posedă caracteristicile proprietății intelectuale: acest secret constituie o valoare nepatrimonială, un rezultat al activității intelectuale, asupra căruia titularul își exercită dreptul exclusiv recunoscut”¹¹. După opinia cercetătorilor D.M. Mordasov și M.M. Mordasov, „noțiunea de proprietate intelectuală este generică în raport cu o serie de instituții juridice, dintre care cele mai semnificative sunt cele ale dreptului de autor, ale dreptului mărcilor și ale secretului comercial (sublinierea ne aparține – **n.a.**)... La obiectele netradiționale ale proprietății intelectuale se raportează: realizările de selecție; topografia circuitelor integrate; informația care constituie secretul de serviciu sau secretul comercial (sublinierea ne aparține – **n.a.**); secretele de producție etc.”¹² Nu în ultimul rând, autorul I.F. Ko

val susține: „Secretul comercial face parte din rândul obiectelor netradiționale ale proprietății intelectuale, întrucât protecția juridică a acestui secret se întemeiază pe alte principii decât cele referitoare la ocrotirea dreptului de autor, a drepturilor conexe, a dreptului mărcilor și a mijloacelor de individualizare. Secretul comercial are o natură juridică dihotomică: pe de o parte, reprezintă un tip de informație; pe de altă parte, este un obiect al dreptului de proprietate intelectuală”¹³.

Nu putem trece cu vederea nici dispoziția de la pct.1.5 din Avizul Secțiunii pentru piața unică, producție și consum privind propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind protecția know-how-ului și a informațiilor de afaceri nedivulgate (secrete comerciale) împotriva dobândirii, utilizării și divulgării ilegale: „Comitetul”¹⁴ subliniază că protecția secretelor comerciale împotriva obținerii și utilizării lor ilegale, așa cum este prevăzută în propunerea de directivă, este foarte apropiată de cea stabilită în Directiva CE 2004/48 privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, cum ar fi drepturile de autor, mărcile comerciale, desenele sau brevetele, în special prin aceea că impune statelor membre să prevadă un acces eficient al deținătorului legitim al secretului comercial la obținerea de reparații în fața instanțelor de drept civil”¹⁵.

Din cele menționate, deducem că anumite componente ale dreptului de proprietate industrială formează împreună drepturile referitoare la protecția împotriva concurenței neloiale, precum și a obținerii, divulgării sau utilizării ilegale a informațiilor care constituie secret comercial.

2. În alt registru, este de menționat că formularea „pentru orice act de concurență neloială, inclusiv...” (sublinierea ne aparține – **n.a.**) din dispoziția de la art.246¹ CP RM denotă că modalitățile specificate la literele a)-e) ale acestui articol sunt aduse cu titlu de exemplificare. În afară de aceste modalități, altele (care sunt prevăzute de Legea concurenței) completează lista de modalități ale faptei prejudiciabile spe-

⁹ IUSTIN, V. Secretul comercial – obiect al proprietății industriale. În: Revista Națională de Drept, 2011, nr.8, p.31-36.

¹⁰ DINCĂ, R. Protecția juridică a secretului comercial: Rezumatul tezei de doctorat. București, 2008, p.6-7.

¹¹ СТРОГАНОВА, И.В. Информация и интеллектуальная собственность: соотношение и взаимосвязь. În: Вестник Челябинского государственного университета, 2002, № 2, p.109-118.

¹² МОРДАСОВ, Д.М., МОРДАСОВ, М.М. Промышленная интеллектуальная собственность и патентование материалов и технологий. Тамбов: ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2014, p.11, 59.

¹³ КОВАЛЬ, И.Ф. Защита права интеллектуальной собственности. Донецк: ДНУ, 2009, p.204.

¹⁴ Se are în vedere Comitetul Economic și Social European, organ consultativ al Uniunii Europene.

¹⁵ Avizul Secțiunii pentru piața unică, producție și consum privind propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind protecția know-how-ului. <https://webapi.eesc.europa.eu/documentsanonymous/EEESC-2013-08066-00-00-AS-TRA-RO.doc>

cificate la art.246¹ CP RM. Astfel, întrucât enumerarea prevederilor de la lit.a)-e) art.246¹ CP RM are conotații exclusiv exemplificative, nu se poate afirma că la lit.a)-e) art.246¹ CP RM sunt prevăzute cinci infracțiuni de sine stătătoare.

Subliniem faptul că, în afară de modalitățile nominalizate expres la lit.a)-e) art.246¹ CP RM, sunt și altele care completează conținutul faptei prejudiciabile prevăzute la art.246¹ CP RM. Aceste alte modalități sunt menționate în art.16 și 17 ale Legii concurenței.

În contextul studiului de față, un interes mai pronunțat îl suscită art.17 *„Obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului”* al Legii concurenței. Conform acestuia, se interzice, printre altele, obținerea de către o întreprindere a informațiilor ce constituie secret comercial al concurentului, fără consimțământul său, dacă aceasta a adus sau poate aduce atingere intereselor legitime ale concurentului. Precizăm că răspunderea pentru orice act de concurență neloială se stabilește la art.246¹ CP RM. În același timp, la alin.(1) art.245¹⁰ CP RM se stabilește răspunderea, *inter alia*, pentru colectarea de informații care constituie secret comercial prin sustragerea de informații, inclusiv folosirea mijloacelor tehnice speciale, extorcare sau amenințarea cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei.

În consecință, alin.(1) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat numai dacă nu este aplicabil art.246¹ CP RM. Mai concret, alin.(1) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat în cazul în care subiectul infracțiunii nu are calitatea de agent economic concurent, privit ca subiect de rea-credință în raportul juridic de concurență în care victima infracțiunii să apară ca subiect de bună-credință. De exemplu, alin.(1) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat în situația în care subiectul infracțiunii este un jurnalist, un om de știință sau o altă persoană care colectează informații ce constituie secret comercial, fiind ghidat de interesul profesional sau științific, de curiozitate etc.

De asemenea, alin.(1) art.107 *„Obținerea sau divulgarea informațiilor care constituie secret comercial, bancar sau fiscal”* din Codul contravențional poate fi considerat „normă de rezervă” în raport cu alin.(1) art.245¹⁰ CP RM. La alin.(1) art.107 din Codul contravențional se stabilește răspunderea, printre altele, pentru obținerea fără consimțământul titularului a informațiilor care constituie secret comercial sau bancar în scopul divulgării ori folosirii lor

ilegale. Drept urmare, alin.(1) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat numai dacă nu este aplicabilă această normă contravențională.

În altă privință, este de menționat faptul că, în conformitate cu art.17 al Legii concurenței, se interzice, printre altele, folosirea de către o întreprindere a informațiilor ce constituie secret comercial al concurentului, fără consimțământul său, dacă aceasta a adus sau poate aduce atingere intereselor legitime ale concurentului. Amintim că răspunderea pentru orice act de concurență neloială se stabilește la art.246¹ CP RM. Totodată, alin.(2) art.245¹⁰ CP RM stabilește răspunderea, printre altele, pentru divulgarea ilicită sau utilizarea informațiilor ce constituie secret comercial sau bancar de către persoana căreia i-a fost încredințată sau i-a devenit cunoscută această informație în virtutea atribuțiilor deținute, fără consimțământul proprietarului informației. La fel, nerespectarea de către participantul profesionist la piața valorilor mobiliare a obligațiilor de păstrare a secretului comercial și profesional atrage răspunderea conform alin.(5) art.304² din Codul contravențional. În consecință, alin.(2) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat numai dacă nu sunt aplicabile nici art.246¹ CP RM¹⁶, nici alin.(5) art.304² din Codul contravențional¹⁷.

De asemenea, alin.(2) art.107 din Codul contravențional poate fi considerat „normă de rezervă” în raport cu alin.(2) art.245¹⁰ CP RM. La alin. (2) art.107 din Codul contravențional se stabilește răspunderea, printre altele, pentru divulgarea informațiilor ce constituie secret comercial sau bancar de către un funcționar public ori de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul ei. Drept urmare, alin.(2) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat numai dacă nu este aplicabilă această normă contravențională.

3. Finalmente, consemnăm că, potrivit alin.(1) art.77 al Legii concurenței, *„prin derogare de la legea*

¹⁶ Mai concret, alin.(2) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat în cazul în care subiectul infracțiunii nu are calitatea de agent economic concurent, privit ca subiect de rea-credință în raportul juridic de concurență în care victima infracțiunii să apară ca subiect de bună-credință.

¹⁷ Mai concret, alin.(2) art.245¹⁰ CP RM poate fi aplicat în cazul în care subiectul infracțiunii nu are calitatea de participant profesionist la piața valorilor mobiliare, căruia îi revin obligațiile de păstrare a secretului comercial și profesional.

penală, comiterea faptelor de concurență neloială interzise la art.15-19 din această lege se sancționează de Consiliul Concurenței cu o amendă în mărime de până la 0,5% din cifra totală de afaceri realizată de întreprinderea în cauză în anul anterior sancționării”.

Se impune următoarea întrebare: care ar fi efectele unei asemenea derogări? Răspunsul la această întrebare se desprinde din alin.(7) art.6 al Legii privind actele legislative, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2001¹⁸: „În cazul în care între două acte legislative cu aceeași forță juridică apare un conflict de norme ce promovează soluții diferite asupra aceluiași obiect al reglementării, se aplică prevederile actului posterior”.

Atât Codul penal, cât și Legea concurenței¹⁹ sunt legi organice. Legea concurenței a fost adoptată după adoptarea Codului penal. În concluzie, în cazurile de comitere a unei concurențe neloiale, răspunderea se aplică nu conform art.246¹ CP RM, dar în baza alin.(1) art.77 al Legii concurenței.

РЕЗУМАТ

Protecția concurenței loiale și a secretului comercial din perspectiva apărării penale a proprietății industriale. În articol sunt examinate situațiile privind aplicarea legii în cazurile de încălcare a drepturilor de proprietate industrială, în special a comiterii infracțiunii de concurență neloială, prevăzute la lit.d) art.246¹ „Concurența neloială” din Codul penal al Republicii Moldova. Infracțiunea de concurență neloială comportă anumite similitudini cu faptele prevăzute la alin.(2) art.185² „Încălcarea dreptului asupra obiectelor de proprietate industrială” din Codul penal și la art.97 „Utilizarea ilegală a mărcii” din Codul contravențional, unde sunt evocate, de asemenea, utilizarea mărcii care ar produce confuzie cu cea folosită legitim de un alt agent economic. Autorul constată că, în cazurile de comitere a unei concurențe neloiale, răspunderea se aplică nu conform art.246¹ CP RM, dar în baza alin.(1) art.77 al Legii concurenței.

¹⁸ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.36-38.

¹⁹ În preambulul Legii concurenței se menționează: „Parlamentul adoptă prezenta lege organică”.

ABSTRACT

Protection of loyal competition and of the commercial secret from the perspective of penal protection of industrial property. The article analyses the situations of law enforcement in the cases of infringement of intellectual property, specially the offence of unfair competition, provided in lit. d) art. 246¹ “Unfair competition” from the penal Code of the Republic of Moldova. The offence of unfair competition involves certain similarities with the facts provided by alin.(2) art. 185² “The offence of the right of Industrial Property Objects from the penal Code and at the art. 97 “The illegal use of the trademark” from the contravention Code, where there are evoked the use of the mark that would creat confusion with the one used legally from other trader. The author state that in the case of unfair competition the liability is applied not according to art. 246¹ PC RM, but on the base of alin. (1) art 77 of the competition Law.

РЕФЕРАТ

Охрана добросовестной конкуренции и коммерческой тайны с точки зрения уголовно-правовой защиты интеллектуальной собственности. В статье рассматриваются случаи применения закона при нарушении прав интеллектуальной собственности, в частности при совершении преступлений, связанных с проявлением недобросовестной конкуренции, предусмотренных п. d) ст. 246¹ Уголовного кодекса Республики Молдова «Недобросовестная конкуренция». Акты недобросовестной конкуренции имеют определенные сходства с деяниями, предусмотренными ч. (2) ст. 185² Уголовного кодекса «Нарушение прав на объекты промышленной собственности» и ст. 97 Кодекса о правонарушениях «Незаконное использование товарного знака», где также говорится об использовании товарного знака, которое может вызвать смешение со знаком, законно используемым другим хозяйствующим субъектом. Автор отмечает, что в случаях совершения актов недобросовестной конкуренции, юридическая ответственность применяется не в соответствии со ст. 246¹ УК РМ, а на основании ч. (1) ст. 77 Закона о конкуренции.

UNELE CLAUZE ESENȚIALE ALE CONTRACTULUI DE AUTOR

DOCTOR ÎN DREPT ION ȚIGANAȘ,
CONFERENȚIAR UNIVERSITAR INTERIMAR

ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE AUTOR REPREZINTĂ MANIFESTAREA ACORDULUI DE VOINȚĂ AL PĂRȚILOR ASUPRA TUTUROR CLAUZELOR CARE FORMEAZĂ ACTUL JURIDIC. DACĂ CAPACITATEA PĂRȚILOR NU A FOST AFECTATĂ, IAR CONSIMȚĂMÂNTUL ACESTORA NU A FOST VICIAT, ATUNCI TRANSFERUL DREPTURILOR PATRIMONIALE DE AUTOR SE VA PREZUMA A FI LICIT, ÎN CONDIȚIILE ÎN CARE ATĂT AUTORUL, CÂT ȘI BENEFICIARUL ȘI-AU MATERIALIZAT VOINȚA PRIN ACCEPTAREA ELEMENTELOR CONTRACTUALE.

Similar altor acte juridice, negocierea și încheierea contractului de autor va produce efecte juridice pentru părțile semnatare, iar clauzele agreeate vor purta un caracter obligatoriu, în corespundere cu principiul *pacta sunt servanda*.

Termenul contractului de autor

Termenul de valabilitate a contractului de autor reprezintă o clauză esențială a acestuia, asupra căruia părțile trebuie să se pronunțe.

Importanța elementului de timp este determinată de faptul că părțile urmăresc să cunoască momentul nașterii obligațiilor, precum și data la care debitorul urmează să execute obligația față de creditor. Prin natura juridică a drepturilor transmise, autorul trebuie să cunoască data la care va preda opera contractată, iar beneficiarul trebuie să știe termenul, în cadrul căruia este necesar să plătească remunerația cuvenită.

În general, părțile sunt libere să negocieze perioada de extindere a obligațiilor contractuale, prin

stabilirea unui termen fix sau prin menționarea survenirii unor fapte sau evenimente. În cazul contractelor de autor, cel mai frecvent mod de reglementare a termenului are la bază menționarea unei perioade fixe de timp, care începe a curge din momentul încheierii acordului. Dacă, în baza contractului, modul de valorificare a operei reprezintă un act singular și limitat, atunci valabilitatea contractului va fi restrânsă în timp.

Totuși, având la bază raționamente economice, beneficiarii drepturilor au tendința de a extinde la maximum valabilitatea contractului. În aceste condiții, valorificarea eficientă a operei va asigura obținerea beneficiilor economice suplimentare, iar termenul de plată a remunerației de autor (cu excepția remunerației unice) va fi unul relaxant, din punct de vedere financiar.

Termenul contractului de autor este influențat nu doar de voința părților, ci și de prevederile legislative cu privire la durata de protecție a dreptului de autor. Astfel, valabilitatea relațiilor contractuale nu va putea depăși termenul legal de protecție a obiectelor dreptului de autor sau conexe, chiar dacă părțile vor insista asupra acestui fapt. Contrar principiului perpetuității drepturilor morale, legiuitorul a limitat în timp durata drepturilor patrimoniale. Actul de transmitere a drepturilor va avea legitimitate doar dacă se referă la o operă, termenul de protecție al căreia nu a expirat.

Potrivit legislației naționale, drepturile patrimoniale exclusive se protejează pe tot timpul vieții autorului și timp de 70 de ani după decesul acestuia. Autorii sau moștenitorii, după caz, își vor putea exercita drepturile în limita intervalului legal de timp. În cazul în care obiect al contractului este o operă anonimă sau apărută sub pseudonim, termenul contractului dintre editor și beneficiar nu va putea avea o durată mai extinsă decât 70 de ani din data semnării lui.

Expirarea termenului de protecție a drepturilor patrimoniale constituie un temelie și pentru încetarea contractului de autor, având în vedere faptul că deja opera face parte din domeniul public. Conform regimului lor juridic, operele intrate în domeniul public pot fi valorificate liber, cu condiția respectării drepturilor morale ale autorilor.

Deși clauza privind termenul contractului este de natură esențială, legislația admite situația în care părțile nu o vor prevedea. Potrivit Codului Civil, în cazul în care termenul de executare a obligației nu este determinat și nici nu rezultă din natura acesteia, creditorul are dreptul de a pretinde oricând executarea ei, iar debitorul este îndreptățit să o execute oricând.

Pe de altă parte, Legea dreptului de autor statuează că, în cazul în care în contractul de autor care prevede acordarea unei licențe nu este indicat termenul său de valabilitate, contractul de autor se consideră încheiat pe un termen de 3 ani de la data încheierii, dacă se referă la valorificarea unei opere fără modificări, și pe un termen de 5 ani, dacă se referă la valorificarea unei opere adaptate sau altfel modificate ori traduse. Considerăm reglementarea citată drept una judicioasă și pertinentă, care vine să protejeze autorul contra abuzurilor din partea beneficiarilor contractului.

Menționarea termenului general de valabilitate a contractului de autor nu exclude posibilitatea stabilirii altor termeni privind executarea unor obligații concrete. Într-un contract de transmitere a drepturilor de reproducere și distribuție a operei de către instituția editorială, părțile pot insera termeni privind predarea operei¹, informarea părții contrac-

tante², penalitățile³ și alte clauze⁴ care rezultă din neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a contractului, precum și termeni privind achitarea remunerației de autor. Fiind un element important al contractului de autor, legiuitorul a insistat nu doar pe clauze privind cuantumul remunerației sau baza de calcul a acesteia pentru fiecare tip de valorificare a operei, dar și pe obligativitatea stabilirii termenului de plată a remunerației.

Potrivit regulii generale, dacă termenul de executare a obligației este determinat de contractul de autor, se consideră că creditorul nu poate cere executarea înainte de termen. Debitorul însă poate executa obligația înainte de termen, dacă creditorul nu are nici un motiv temeinic pentru a refuza executarea.

Un alt aspect care merită a fi analizat se referă la momentul încheierii contractului de autor. Acest fapt merită atenție sporită din simplul considerent că în baza lui:

- se apreciază posibilitatea de revocare a contractului;
- se determină legea aplicabilă contractului;
- se soluționează problemele privind capacitatea părților, existența și valabilitatea obiectului;
- se stabilesc efectele contractului, care se produc din momentul încheierii lui;
- se determină calcularea termenului de prescripție.

Potrivit Codului Civil, contractul se consideră încheiat în momentul primirii acceptului de către ofertant. Legislația Federației Ruse⁵ stabilește că momentul trecerii drepturilor patrimoniale asupra rezultatelor activității intelectuale de la titularul de drepturi către beneficiarul acestora se consideră a fi

² Beneficiarul are dreptul să transmită, parțial sau integral, drepturile și obligațiile sale, prevăzute în contract, altor instituții editoriale din Republica Moldova, informând despre aceasta autorul în termen de 10 zile din momentul efectuării transmiterii.

³ Partea, care a încălcat clauzele prezentului contract, trebuie să plătească toată suma daunelor în termen de 15 zile din ziua descoperirii faptului încălcării clauzelor prezentului contract.

⁴ În cazurile de neîndeplinire sau îndeplinirii neconforme a clauzelor prezentului contract de una dintre părți, cealaltă parte are dreptul de a rezilia contractul, înștiințând cealaltă parte în termen de nu mai puțin de 30 zile până la data rezilierii contractului. În timpul acestei perioade părțile efectuează plățile reciproce.

⁵ Codul civil al Federației Ruse (art. 1234).

¹ Autorul se obligă să predea editurii opera definitivată în termen de 5 zile, în 2 exemplare. Editura se obligă să examineze manuscrisul prezentat în termen de 30 de zile, având dreptul să prelungească acest termen cu 4 zile pentru fiecare coală de autor și să comunice în scris autorului despre acceptarea sau neacceptarea operei în baza temeiurilor prevăzute de prezentul contract.

data încheierii contractului de cesiune, cu excepția cazurilor în care părțile decid altfel sau atunci când transferul de drepturi este supus înregistrării de stat. În ultimul caz, momentul trecerii drepturilor patrimoniale se consideră data înregistrării contractului de către autoritatea competentă.

În privința termenului contractului, părțile trebuie să prevadă și posibilitatea prelungirii acestuia, temeiurile, condițiile și modul de realizare a acestei etape⁶. Lipsa prevederilor ce vizează prelungirea contractului presupune încetarea acestuia, iar intenția părților de a avea relații contractuale privind același obiect va putea fi realizat în contextul negocierii și încheierii altei convenții.

În general, importanța termenului de valabilitate a contractului de autor rezultă și din consecințele practice. Or, acesta este unul dintre elementele actului juridic cel mai des invocate în calitate de temei pentru rezilierea contractului de autor.

Teritoriul în contractul de autor

Locul executării obligației este determinat prin acordul comun al părților exprimat în contractul de autor. Legislația de specialitate califică clauzele privind spațiul în care se extinde valabilitatea contractului drept esențiale, iar părțile sunt chemate să stabilească teritoriul de acțiune a dreptului.

Examinarea contractelor privind transferul drepturilor patrimoniale de autor, conform practicii naționale, ne-a permis să identificăm două forme de tratare a clauzei de teritorialitate. Astfel, cel mai frecvent, părțile decid fie să utilizeze enunțul „Prezentul contract este valabil pentru întreg teritoriul tuturor țărilor lumii”, fie limitează valabilitatea drepturilor transmise la un spațiu concret (una sau mai multe țări). Ultima formulare pare a fi în avantajul autorului sau titularului de drepturi, dat fiind faptul că oferă posibilitatea de a scoate foloase materiale prin încheierea altor contracte, pentru alte teritorii.

În condițiile exclusivității, mențiunea clauzei de teritorialitate permite beneficiarului contractului să valorifice drepturile primite pe întreg teritoriul

asupra căruia își extinde valabilitatea. În același timp, cesionarul sau licențiatul se pot opune oricărei valorificări, care contravine contractului, din partea terților. Prin instrumentele puse la dispoziție de legislația națională, beneficiarii drepturilor contractuale ce vizează un anumit teritoriu pot sesiza autoritățile competente⁷ în constatarea încălcărilor dreptului de autor și, de asemenea, pot iniția proceduri în fața instanțelor judecătorești⁸ sau pot lua alte măsuri de protecție a drepturilor lor.

Practica judiciară a cunoscut și cazuri în care cererile de chemare în judecată nu erau acceptate spre examinare din considerentul că pretinsul reclamant nu avea împuterniciri și pentru teritoriul Republicii Moldova, drepturile contractuale fiind limitate la teritoriul altor state (România, Federația Rusă, Ucraina).

În contextul în care legiuitorul face referire la termenul de teritoriu, fără a explica conținutul acestuia, presupunem că teritoriul de valabilitate a unui contract de transmitere a drepturilor patrimoniale de autor poate fi limitat la un spațiu mai restrâns, precum un centru comercial, o rețea de restaurante, o companie sau o instituție anume de pe teritoriul unei țări. Clauza menționată oferă autorului posibilitatea de a gestiona cu mult mai profund drepturile sale, chiar dacă obiectul unor asemenea contracte îl pot constitui doar anumite drepturi patrimoniale de autor (dreptul la demonstrarea publică, dreptul la interpretarea publică).

În cazul în care locul executării contractului nu este determinat, nu rezultă din natura obligației sau dintr-o dispoziție expresă a legii, potrivit legislației civile, executarea urmează a fi efectuată:

- la domiciliul sau sediul creditorului la momentul nașterii obligației – în cazul obligației pecuniare;
- la locul aflării bunului în momentul nașterii obligației – în cazul obligațiilor de predare a unui bun individual determinat;
- la locul unde debitorul își desfășoară activitatea legată de obligație, iar în lipsa acestuia, la locul unde debitorul își are domiciliul sau sediul – în cazul unor alte obligații.

⁶ Prezentul contract intră în vigoare din momentul semnării lui de către Părți pe un termen de cinci ani și nu poate fi reziliat până la expirarea acestui termen, cu excepția cazurilor direct menționate în prezentul contract. El se prelungește automat la expirarea sa, pe un termen nou de trei ani, în cazul când nici una din părți nu a depus o cerere scrisă de reziliere a prezentului contract cu cel puțin un an calendaristic până la expirarea acestuia.

⁷ Conform Raportului național privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, doar Secția de combatere a infracțiunilor din domeniul proprietății intelectuale a Inspectoratului General al Poliției a recepționat 143 de sesizări în 2013 și 82 – în 2014, preponderent din partea titularilor de drepturi din străinătate.

⁸ Art. 55, alin. (2) al Legii dreptului de autor.

Totuși, urmând principiul de acordare a garanțiilor pentru părțile considerate vulnerabile în negocierile contractuale⁹, legiuitorul național stabilește că, în cazul în care în contractul de autor lipsește clauza privind teritoriul pe care se exercită dreptul respectiv, dreptul transmis prin acest contract se exercită numai în limitele teritoriului Republicii Moldova.

Abordarea teritoriului contractului de autor a căpătat o nouă dimensiune juridică, odată cu valorificarea digitală a operelor în mediul Internet și cu implementarea unor sisteme de licențiere¹⁰ care permit utilizarea liberă a operelor. În aceste cazuri, părțile vor prevedea clauze detaliate privind teritorialitatea contractului, întru evitarea interpretărilor generatoare de conflicte.

Prețul contractului de autor

Pornind de la prevederea legală care definește patrimoniul ca o totalitate de drepturi și obligațiuni patrimoniale, privite ca o sumă de valori active și pasive strâns legate între ele, aparținând unor persoane fizice și juridice determinate, ținem să afirmăm că actul de creație sau rezultatul intelectual reprezintă un bun. În sens juridic, bunurile includ nu doar lucrurile susceptibile apropierei individuale sau colective, ci și drepturile patrimoniale, drepturi care, în momentul generării lor, sporesc patrimoniul autorului.

Prin natura lor, drepturile patrimoniale presupun, mai întâi de toate, obținerea de către autor a unor avantaje și foloase materiale ca rezultat al utilizării operei sale. Caracterul pecuniar reprezintă o primă deosebire pe care o comportă drepturile patrimoniale în raport cu cele morale.

În acest context, marea majoritate a autorilor afirmă cu certitudine că contractul de autor reprezintă un act juridic cu titlu oneros, prin care se procură unei părți un folos patrimonial pentru obținerea în schimb a unui alt folos patrimonial.

O abordare similară rezultă și din Legea dreptului de autor, care stabilește că contractul de autor trebuie să prevadă cuantumul remunerației sau baza de calcul a acesteia pentru fiecare tip de valorificare a operei, condițiile și termenul de plată ale remunerației, precum și alte clauze financiare pe care părțile le consideră esențiale.

Chiar dacă susținem teza privind caracterul oneros al contractului de autor, insistăm asupra faptului că, în funcție de opțiunea părților participante și în virtutea principiului libertății contractuale, transmiterea drepturilor patrimoniale de autor poate lua forma unui act juridic cu titlu gratuit¹¹. Or, autorul unei opere poate conferi celeilalte părți anumite drepturi patrimoniale fără a avea drept scop obținerea unui avantaj corelativ. Totuși, considerăm că părțile trebuie să se expună expres asupra gratuității contractului, prin prevederi contractuale clare, din care să rezulte cu certitudine voința acestora. Lipsa cu desăvârșire a oricăror clauze referitoare la prețul contractului poate constitui temei pentru anularea acestuia.

Revenind la contractul de autor cu titlu gratuit, menționăm că acesta ia forma unei libertăți de decider, având în vedere că prin acest act se operează un transfer de valori patrimoniale de la autor către beneficiar, transfer care diminuează patrimoniul dispunătorului.

Drept suport al acestei teorii servește și legislația rusă, care stabilește că, în cazul contractului de licență cu titlu oneros, părțile trebuie să menționeze cuantumul remunerației de autor pentru valorificarea operei sau modul de achitare a acesteia¹². Astfel, prin această normă, legiuitorul Federației Ruse acceptă că transferul drepturilor patrimoniale de autor poate avea la bază și un caracter gratuit.

Totuși, în esență, contractul de autor se caracterizează prin onerozitatea sa, iar prețul constituie remunerația de autor pe care beneficiarul trebuie să o plătească autorului în virtutea obținerii drepturilor patrimoniale privind valorificarea operei.

Pentru stabilirea prețului contractului, lipsesc cu desăvârșite reglementările privind baza de calcul sau alte criterii la care părțile pot face referință sau pot fi luate în considerație. În pofida acestui fapt, la etapa negocierii prețului contractului, părțile țin cont de notorietatea autorului, persoana beneficiarului, valoarea operei, importanța operei, volumul drepturilor transmise, formele de valorificare a operei, teritoriul și termenul de valabilitate a contractului etc.

⁹ FICSOR, Mihaly, BERASNEVICIUTE, Gyta, Dreptul de autor și drepturile conexe, ed. Cartier, Chișinău, 2012, p. 96.

¹⁰ Licențele pentru software liber, licențele pentru sursă deschisă, licențele Creative Commons etc.

¹¹ Practica din Republica Moldova relevă faptul că adesea părțile acceptă caracterul gratuit al contractului. Situația dată se explică prin faptul că părțile, mai curând, vor să evite obligațiile fiscale, pentru că prețul contractului se negociază și se plătește neoficial, fără a fi inserat în contract.

¹² Codul civil al Federației Ruse (art. 1286).

Potrivit legislației naționale, în contractul de autor, remunerația de autor se stabilește în cote procentuale din venitul obținut ca urmare a valorificării în modul corespunzător a operei sau sub forma unei taxe forfetare, sau în conformitate cu tarifele remunerației aprobate de organizațiile de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale, sau în oricare alt mod. Considerăm această prevedere ca fiind defectuoasă, în special din cauza că creează o confuzie în raport cu remunerația din cadrul sistemului de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale de autor. Legislația României oferă mai multă claritate, preconizând că remunerația de autor se stabilește prin acordul părților, fie proporțional cu încasările provenite din utilizarea operei, fie în sumă fixă sau în orice alt mod.

După cum demonstrează practica națională, părțile obișnuiesc să stabilească o sumă unică sub formă forfetară, plătită la încheierea contractului sau la anumite perioade concrete, pe parcursul valabilității contractului. Stabilirea prețului fix este avantajoasă pentru autor, în situația în care acesta nu are posibilitatea de a verifica dacă opera sa este valorificată în mod corect. De asemenea, părțile se vor pronunța și asupra monedei în care se vor face plățile, modului de plată (în numerar sau prin transfer) și a altor detalii bancare.

Remunerația de autor plătită proporțional încasărilor provenite din valorificarea operei presupune o abordare mai echilibrată, argumentată economic și care pune accentul pe valoarea economică a operei și pe abilitățile manageriale ale beneficiarului. Prin „încasări obținute în urma valorificării operei” se înțelege, de obicei, venitul care se calculează ca diferență între sumele venitului brut obținut de către beneficiar de pe urma valorificării operei și sumele plătite cu titlu de taxă pe valoarea adăugată sau cu titlu de alte taxe giratorii datorate bugetului de stat.

Părțile pot stabili remunerația procentuală din orice sursă de venit obținută, inclusiv sumele încasate prin organisme de gestiune colectivă a drepturilor de autor și conexe, redevențele pentru fiecare unitate (CD, DVD) comercializată, încasată și nereturnată, sumele efectiv încasate pentru licențiere (inclusiv avansuri), pentru sincronizare, pentru publicitate, sumele provenite din mobile content (rington-uri, realton-uri, ringrbekton-uri, fulltrek-uri) sau din difuzarea electronică digitală (inclusiv în format MP2, MP3, MP4, WMA, WMF, AAC, MIDI) etc.

De asemenea, părțile au posibilitatea diferențierii remunerației de autor în funcție de perioada de calculare¹³, producerea sau consumarea unor evenimente sau de alte criterii agreeate. În contextul stabilirii prețului de contract, devine important factorul consimțirii termenelor de plată (lunar, trimestrial, anual) și termenelor de furnizare a datelor privind decontul justificativ pentru sumele încasate, privind suma de plată, operele valorificate, perioada de utilizare la care se referă decontul, suma brută colectată (în termen de 30 de zile de la încheierea perioadei de calculare). Cert este faptul că obligația beneficiarului privind calcularea și plata remunerației de autor se naște numai după încasarea mijloacelor bănești pentru valorificarea drepturilor.

Un element definitoriu al formei procentuale de stabilire a prețului este că, de obicei, autorul are dreptul să controleze la sediul beneficiarului, în orice zi lucrătoare, toate documentele legate de valorificarea drepturilor transmise, iar în cazul în care vor fi depistate neconcordanțe dintre sumele achitate în calitate de redevențe și cele ce trebuiau să fie achitate în realitate, beneficiarul va fi obligat la plata diferenței, într-un termen convenit, din momentul depistării acestor date. Neonorarea acestei obligații impune achitarea de către beneficiar a unor penalități, care să rezulte din suma datorată.

Pentru evitarea situațiilor abuzive, discriminante și neechilibrate, în cazul unei disproporții evidente¹⁴ între remunerația autorului operei și beneficiile celui care a obținut drepturile patrimoniale, autorul poate solicita instanțelor judecătorești competen-

¹³ Pentru primul an, interpretul primește o sumă fixă echivalentă cu 1000\$ SUA lunar până în momentul începerii tururilor de concerte ori defalcărilor din alte părți comerciale ale proiectului, ca vânzarea licențelor către producătorii de CD-uri, plățile pentru drepturile de difuzare a videoclipurilor la TV și fonogramelor la radio, onorariile provenite din alte surse etc. Din anul al doilea, interpretul primește o sumă fixă echivalentă cu 2000\$ SUA lunar până în momentul începerii tururilor de concerte ori defalcărilor din alte părți comerciale ale proiectului, ca vânzarea licențelor către producătorii de CD-uri, onorariile provenite din alte surse etc., iar din acest moment primește 33% din profit. Acest sistem de repartizare a profitului începe să funcționeze din momentul restituirii complete a tuturor investițiilor financiare depuse de către beneficiar în acest proiect.

¹⁴ Situația unei disproporții evidente poate fi considerată atunci când un autor renumit, operele căruia sunt cele mai difuzate la posturile de radio și TV, decide să transmită toate drepturile patrimoniale asupra tuturor operelor create până în acel moment pentru o sumă fixă, care ar echivala cu prețul mediu de achiziționare a drepturilor pentru o singură piesă.

te revizuirea contractului sau mărirea convenabilă a remunerației.¹⁵ Lipsa unor prevederi similare în legislația Republicii Moldova constituie un motiv pentru ca părțile contractului să prevadă clauze speciale privind revizuirea prețului în momentul consumării unor evenimente sau fapte juridice.

Atunci când remunerația de autor nu este determinată prin contract, legislația unor țări¹⁶ oferă soluția adresării către instanțele judecătorești în vederea stabilirii acesteia, ținându-se cont de sumele plătite uzual pentru aceeași categorie de opere, aceeași destinație și durată a valorificării, precum și de alte circumstanțe ale cazului.

РЕЗУМАТ

Unele clauze esențiale ale contractului de autor. Autorul articolului examinează câteva elemente ale contractului de transmitere a drepturilor patrimoniale de autor, în special termenul, teritoriul și prețul acestuia. Autorul menționează că termenul contractului de autor este influențat nu doar de voința părților, ci și de prevederile legislative cu privire la durata de protecție a dreptului de autor. Este analizat conceptul locului încheierii și executării obligațiilor contractuale, invocându-se noua dimensiune juridică, intervenită odată cu valorificarea digitală a operelor în mediul Internet și cu implementarea unor sisteme de licențiere. De asemenea, autorul examinează prețul contractului, expunându-și opinia polemică asupra onerozității și gratuității acestuia.

În general, autorul evidențiază principiul de acordare a garanțiilor pentru părțile considerate vulnerabile în negocierile contractuale, principiu care își găsește materializarea și în dispozițiile legale cu privire la termenul, teritoriul sau caracterul exclusiv al contractului de autor.

ABSTRACT

Some essential terms of contract of copyright. The author of the article examines some elements of the contract that transfers the patrimonial author rights, especially its term, territory and pri-

ce. The author mentions that the term of the contract of copyright is not influenced just by the will of the parts, but also by the legislative provisions regarding the protection duration of the copyright. There is analyzed the concept of the place of signing and execution of the contract obligations, invoking the new judicial dimension that appeared at the same time with the digital capitalization of the works on the Internet and with the implementation of licensing systems. As well, the author examines the price of the contract, expressing the polemic opinion about the fact that it is onerous and free.

Generally, the author put the light on the principle of giving the guarantee for the parts considered vulnerable in the contractual negotiations, principle that finds its materialization in the legal disposition regarding terms, territory or the exclusive character of the contract of copyright.

РЕФЕРАТ

Некоторые существенные условия авторского договора. Автор статьи рассматривает некоторые аспекты авторского договора о передаче имущественных прав, в частности срок действия, территорию действия права и стоимость договора. Автор отмечает, что срок действия авторского договора зависит не только от волеизъявления сторон, но и от положений законодательства, касающихся сроков охраны авторского права. Он проводит анализ понятия места заключения договора и исполнения договорных обязательств, ссылаясь на новое юридическое измерение, возникшее в связи с использованием произведений в цифровой форме в Интернет-среде и внедрением систем лицензирования. Также автор рассматривает стоимость договора, высказывая и отстаивая свое мнение о его возмездности и безвозмездности.

В целом, автор выделяет принцип предоставления гарантий тем сторонам, которые считаются уязвимыми при проведении переговоров о заключении договора, что находит свое отражение и воплощение в правовых нормах, касающихся срока действия, территории действия или исключительного характера авторского договора.

¹⁵ Legea României cu privire la dreptul de autor și drepturile conexe (art. 43).

¹⁶ Legea Sloveniei cu privire la dreptul de autor și drepturile conexe (art. 81).

RETROSPECTIVA REGLEMENTĂRIILOR NORMATIVE PRIVIND DREPTUL DE AUTOR ȘI DREPTURILE CONEXE

DRD., LECTOR UNIV. SOFIA PILAT,
CATEDRA PROCEDURĂ PENALĂ ȘI CRIMINALISTICĂ,
ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MAI AL R. MOLDOVA

DREPTUL DE AUTOR, DEȘI ESTE O INSTITUȚIE JURIDICĂ RELATIV TÂNĂRĂ, ÎN ULTIMELE DOUĂ SECOLE ARE UNA DINTRE CELE MAI FRUCTUOASE EVOLUȚII. DUPĂ CUM SE MENȚI-ONEAZĂ ÎN LITERATURA DE SPECIALITATE, DREPTULUI DE AUTOR ÎI REVINE UN ROL PRIMORDIAL ÎN DEZVOLTAREA CULTURII UMANE.

Tot ce a fost creat de om de-a lungul existenței și evoluției sale s-a dovedit util și necesar, conducând la progresul tehnic, tehnologic, cultural și spiritual al întregii umanități [8, p. 24]. În special, pe parcursul ultimelor trei decenii, când harta politică a lumii s-a modificat considerabil și multe state treptat au devenit independente și s-au constituit ca state noi, iar țările în curs de dezvoltare s-au confruntat cu probleme legate de educarea popoarelor lor, în vederea conștientizării că valorile culturale au o importanță deosebită pentru consolidarea și dăinuirea sa [4, p. 16].

Din perspectiva istorică, proprietatea intelectuală a avut un parcurs dinamic complex, manifestat prin atitudini diferite față de creația umană, dar și față de normele juridice care protejau ori trebuiau să protejeze fiecare categorie de drepturi, respectiv dreptul de autor, drepturile conexe și proprietatea industrială. Studiarea modului în care au apărut și evoluat drepturile de proprietate intelectuală are la bază cunoașterea multiplelor și complexelor probleme referitoare la evoluția civilizației materiale și spirituale a omenirii. În acest sens, abordarea is-

torică referitoare la drepturile de proprietate intelectuală, fundamentată pe coordonatele spațiului și timpului, deschide o posibilitate spre cunoașterea timpurilor îndepărtate, consolidează imaginea prezentului și ajută la proiectarea în viitor a acestei importante ramuri a dreptului [6, p. 45].

Protecția drepturilor de proprietate intelectuală are origini europene. Cea mai veche jurisprudență înregistrată privind dreptul de autor și, prin urmare, conceptul dreptului de autor, vine din Irlanda secolului al VI-lea și se referă la o dispută despre o copie neautorizată a unui manuscris biblic. În hotărârea cu privire la cauză, s-a decis că: „*Fiecărei vaci îi aparține vițelul său; prin urmare, fiecărei cărți îi aparține copia acesteia*”. Acest principiu a fost ulterior codificat în legislația irlandeză antică „*Brehon*” (Judecătorul), în jurul anului 700 d. Hr., și a devenit parte a Legii irlandeze până în secolul al XIV-lea [9, p. 153].

Noțiunea dreptului de proprietate intelectuală are o evoluție de durată [11, p. 13], controversată [12, p. 6] și, chiar dacă a intrat în uz sub această denumire, încă nu și-a găsit o definiție precisă, ea continuând să fie utilizată cu un anumit grad de convenționalitate.

Dreptul proprietății intelectuale, luat ca un ansamblu de norme juridice ce reglementează relațiile sociale privind crearea și valorificarea rezultatelor activității intelectuale a oamenilor, își face apariția abia spre sfârșitul sec. al XVII-lea, contribuind ulte-

rrior la apariția primelor preocupări teoretice referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe.

În antichitate, dreptul autorului se reducea la dreptul asupra manuscriselor, iar manuscrisele făceau obiect al comerțului. E de observat că după moartea lui Eschil, atenienii au permis altor poeți să reia tragediile acestuia sub aceeași formă sau într-o formă modificată. Chiar și fiul acestuia, Eufarion, prezintă tragedii ale tatălui său, inclusiv cele care nu fuseseră făcute publice, însă acesta a acționat ca un succesor al lui Decuius în sensul că a dobândit elementul activ patrimonial de la autorul manuscrisului, dar nu ca un drept al autorilor acestor tragedii [13].

Este de menționat că protecția dreptului de autor în antichitate se înfăptuia printr-o singură formă, și anume: sancționarea prin blam public a plagierilor (pe larg răspândită în Alexandria), ceea ce însemna că, într-o anumită măsură, drepturile morale asupra manuscriselor erau recunoscute.

Concepția asupra drepturilor de autor a rămas aceeași și în Evul Mediu, perioadă care se caracterizează printr-o dezvoltare fructuoasă a industriei copiștilor, precum și prin apariția unor drepturi exclusive de transcriere a manuscriselor. Inițial, dreptul de transcriere a manuscriselor aparținea numai călugărilor, ulterior acest drept a devenit o industrie pentru universități.

Nici chiar în dreptul privat roman nu întâlnim reglementări privitoare la protecția creației intelectuale, cel mult putem găsi unele reglementări referitoare la ocrotirea bunurilor ce constituie obiect al dreptului de proprietate, în rândul cărora a fost inclusă și opera de creație.

Dreptul roman nu a lăsat nicio urmă notabilă întru protecția autorilor, dimpotrivă, a favorizat plagiatul. Fiind preocupați îndeosebi de războaie și cuceriri de teritorii, împărații romani nu se îngrijeau de protejarea operelor autorilor. Totuși, soarta poezilor romani era ceva mai bună sub aspect material decât a celor greci, pentru că se bucurau de favoruri din partea nobilimii [10, p. 12].

Faptul că de-a lungul atâtor secole autorilor nu li s-a recunoscut calitatea de titulari ai unor drepturi specifice își poate găsi explicația în posibilitățile tehnice limitate de multiplicare a unei opere (care circulau prin intermediul copiștilor), astfel că nu se impunea adoptarea unor reglementări speciale de apărare a creatorilor. Abia ulterior descoperirii tipa-

rului, aproximativ în anul 1450, de către Johannes Gensfleisch zur Laden zum Gutenberg, tipărirea și comercializarea cărților a impus adoptarea unor reglementări privitoare la raporturile dintre scriitori, tipografi și librari. Primii care s-au bucurat de privilegii au fost librarii și tipograful din Veneția (1494), Anglia, Franța, ceea ce le asigura o poziție de monopol în tipărirea și difuzarea operei, obligând astfel autorii să le cedeze proprietatea și exploatarea manuscrisului. Însă, acest sistem al privilegiilor asigura indirect și o protecție eficace autorilor, întrucât nicio carte nu putea fi publicată fără autorizarea autorului. Se consideră că statutul special adoptat de Regina Ana a Angliei în 1709 și practica judiciară dezvoltată pe baza lui au spart tiparele modelului feudal în materie și au atins ceea ce se consideră a fi concepțiile burgheze în domeniul dreptului de autor [7, p. 5-6].

În acest context, considerăm că întreaga legislație în domeniul dreptului de autor își are originea în Statutul *copyright* din anul 1709 (intrat în vigoare pe 10 aprilie 1710), emis de către Regina protestantă a Angliei, Anne Stuart, constituind astfel un punct forte în apariția și evoluția ulterioară a dreptului la cenzură. Decretul regal conclusea de asemenea că autorul sau persoana căreia i-a cedat acest drept autorul deține drepturi exclusive asupra exemplarelor unei lucrări aflate la prima ediție, iar după expirarea termenului de 14 ani dreptul cedat revenea din nou autorului care putea să îl cedeze unei alte persoane pentru încă un termen de 14 ani. După expirarea perioadei de 28 de ani, *copyright*-ul urma să înceteze.

Versiunea inițială a Statutului *copyright* al Reginei Ana a fost modificată substanțial în timpul discuțiilor din parlamentul Marii Britanii, Camera lorzilor aducând cele mai importante amendamente. Versiunea propusă spre aprobare avea doar 6 articole și semăna mult cu licența din anul 1662. Se interzicea tipărirea, retipărirea sau importul oricărei cărți pe care „o va scrie de aici înainte orice autor” sau pe care editorul sau vânzătorul o va fi cumpărat de la autor. Încălcarea regulilor atrăgea penalități financiare. Prima versiune impunea și înregistrarea cărților în registrul Companiei papetarilor înainte de publicare, precum și depunerea a câte un exemplar al cărții în Biblioteca Regală și în bibliotecile de la Oxford și Cambridge. Această versiune propunea

și limitarea prețurilor la cărți și permitea importul cărților autorilor „clasici”, publicate inițial în altă țară [5, p. 13].

Preambulul și prima secțiune din versiunea propusă puneau accentul pe „*copia unei cărți*” ca o formă recognoscibilă de proprietate, egală în drepturi cu orice altă proprietate tangibilă. Această versiune nu prevedea nicio limită pentru termenul de protecție al acestui drept de proprietate [5, p. 13].

Preambulul primei variante se referea la *copyright* în mod explicit ca la un drept al autorilor, subliniind că: „*Tipărirea cărților fără acceptul autorilor, care dețin fără îndoială proprietatea acestor cărți sau scrieri, ca produs al învățămintelor și muncii lor, sau a unor persoane cărora autorii le-au transferat aceste drepturi, este nu numai o mare descurajare a învățării în general, care ar trebui să primească aprecieri și încurajări în toate națiunile civilizate, dar și o încălcare a proprietății proprietarilor de drept ai acestor cărți și scrieri...*” [14].

Totuși, în cele din urmă, titlul și preambulul versiunii inițiale au fost modificate căpătând în *stricto sensu* următorul conținut: „*Încurajarea oamenilor învățați să compună și să scrie cărți utile*”. În schimbul continuării producției de carte, în textul legii au fost introduse noile amendamente ce acordau dreptul exclusiv și libertatea de a tipări, adică dreptul de a copia și dreptul de a reproduce. Ideea unor drepturi perpetue a fost abandonată introducându-se termenul de *copyright* sub un sens limitat.

Reglementări similare putem întâlni și în *Legea dreptului de autor*, adoptată de către Congresul Statelor Unite ale Americii în anul 1790, conținutul căreia a fost modificat în anul 1831 prin dublarea termenului de 14 ani ce urma de asemenea să se scurgă de-a lungul a două cicluri a câte 28 de ani de la prima ediție (reînnoirea termenului pentru a doua perioadă fiind condiționată atât de efectul personal, cât și de o nouă înregistrare).

După un timp însă aceasta a fost abrogată, deoarece la 4 martie 1909 a fost promulgată o nouă lege a dreptului de autor. Noile realități internaționale, în special semnarea de către Statele Unite ale Americii a Convenției UNESCO cu privire la dreptul de autor, au impus o altă reglementare internă, care a luat o formă juridică abia în anul 1976, numindu-se *Legea SUA cu privire la dreptul de autor*. Având la bază tendința de a se îndepărta de normele tradiționale ale

Statutului Reginei Anne, Legea din 1976 a proclamat unele principii și reguli, menite să asigure o mai bună protecție noilor obiecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe [10, p. 14].

În România, prima lege ce a reglementat dreptul de autor a fost *Legea presei*, adoptată la 13 aprilie 1862, pe timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Legea acorda creatorilor dreptul de proprietate, dreptul de a reproduce, de a vinde și de a ceda operele lor, drepturile menționate păstrându-se pe tot parcursul vieții acestora. Sub rezerva reciprocității, *Legea presei* conținea și prevederi referitoare la recunoașterea acestui drept străinilor, însă cu precizarea că ei nu pot beneficia în România de drepturile care le erau recunoscute în țara lor de origine. După decesul autorului, opera se transmitea, prin intermediul moștenirii, în exploatare unei alte persoane după scurgerea unui termen legal de 10 ani de la moartea autorului „*de cuius*”. Respectiva lege conținea și sancțiuni, aplicabile în cazurile reproducerii sau imitării unor opere fără consimțământul autorului, ce constau în confiscarea exemplarului astfel obținut și plata unei amenzi echivalente cu prețul a o mie de exemplare din ediția originală.

În pofida faptului că legiuitorul român era preocupat de reglementarea domeniilor menționate anterior, primele acte normative ce reglementau pe larg domeniul proprietății intelectuale erau: *Legea cu privire la mărcile de fabrică și de comerț* din 15 aprilie 1879 și *Regulamentul asupra mărcilor de fabrică și de comerț* din 30 mai 1879.

În această ordine de idei, conchidem că în România, în anul 1879, existau reglementări legale în ambele ramuri ale proprietății intelectuale și anume: dreptul de autor și dreptul proprietății industriale.

La 28 iunie 1923 intră în vigoare o lege specială, consacrată dreptului de autor, denumită „*Legea proprietății literare și artistice*”. Această lege reglementa două aspecte esențiale ale protecției drepturilor autorilor:

- asigurarea protecției dreptului de autor independent de îndeplinirea vreunei formalități;
- recunoașterea dreptului de autor pentru străini în aceleași condiții ca și pentru cetățenii români, în baza principiului tratamentului național [13].

Legea a consacrat și o serie de drepturi morale, precizând că în cazul morții autorului, moștenitorii săi vor păstra dreptul moral de a împiedica denaturarea ope-

rei respective. Această lege a statuat că acest drept se transmite pe cale succesorală doar pe o perioadă de 30 de ani din momentul morții autorului. Din momentul în care opera înceta de a mai constitui un drept exclusiv, intrând în patrimoniul public, dreptul de control care forma esența dreptului moral al autorului revenea Academiei Române, devenind în cele din urmă un drept perpetuu. Tot în această lege se recunoștea dreptul autorului de a interzice prin testament republicarea operelor publicate în timpul vieții, perioada de restricție constituind 30 de ani [13].

Legea proprietății literare și artistice a fost completată în anul 1946 printr-o altă lege, denumită „*Legea privind contractul de editură și dreptul de autor asupra operelor literare*”. Ulterior, această lege a fost parțial abrogată prin Decretul nr. 16 din 14 ianuarie 1949, denumit „*Decret privind difuzarea și editarea cărții*” [13].

La 16 februarie 1951 intră în vigoare *Decretul nr. 19 privind dreptul de autor asupra operelor literale, susceptibile de a fi tipărite*, decret care a suferit o modificare în ianuarie 1952 prin intermediul unui alt decret – nr. 428 [13].

Toate legile și decretelor menționate vor fi abrogate ulterior printr-un nou decret, nr. 321, din 18 iunie 1956 privind dreptul de autor, ce a constituit principala reglementare în materie timp de 40 de ani. După anul 1990 apar noi priorități legislative, printre care și o nouă reglementare a dreptului de autor – *Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe*, adoptată la 14 martie 1996 [3], textul căreia a fost modificat și completat succesiv prin *Legea nr. 146 privind taxele judiciare de timbru*, adoptată în data de 24 iulie 1997 și *Legea nr. 285 pentru modificarea și completarea Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe*, adoptată la 23 iunie 2004. Prin aceste modificări au fost introduse sub protecție drepturi noi, neavute în vedere de legea de bază și s-a realizat transpunerea în dreptul intern a normelor comunitare, apărute după adoptarea *Legii din 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe*.

Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe cuprinde 154 de articole, ceea ce constituie o dovadă suficientă pentru a constata că ea se aliniază reglementărilor europene în materia dreptului de autor și drepturilor conexe nu numai prin proporții, ci și prin soluțiile consacrate.

În Grecia Antică, deși dreptul de proprietate asupra operei nu era reglementat, autorul era recunoscut prin simpatiile de care se bucura din partea regilor și societății, iar plagiatorii erau tratați cu dispreț și critici. Nu se admitea de nimeni ca o persoană străină și fără niciun merit să răpească o porțiune din gloria personală a autorului și să-și atribuie pe nedrept onorurile datorate lungilor vegheri și geniului autorului. Similar sistemului anglo-saxon de astăzi, în Grecia Antică exista regula potrivit căreia textele tragediilor erau depozitate pentru a se compara veridicitatea lor cu interpretările scenice. De asemenea, grecii au fost cei care ne-au oferit în sec. al VI-lea î. Hr. prima informație privind protecția operelor noi, care se refereau, oricât ar fi de straniu, și la ocrotirea noilor varietăți de mâncare. Astfel, autorul unei noi specialități gastronomice beneficia de dreptul de valorificare cu titlu exclusiv asupra acesteia [10, p. 12].

În această ordine de idei, continuăm analiza istorică a apariției primelor reglementări legale privind instituția dreptului de autor și drepturilor conexe în Franța.

Un rol primordial în apariția și evoluția unor reglementări în domeniul dreptului de autor în Franța l-au avut librăriile și imprimăriile. Anume acestea au constituit obiectul unor regulamente editate în anul 1777. Însă, o veritabilă reglementare a drepturilor autorilor ce constituie fundamentul sistemului *droit d'auteur* în Franța din acele timpuri o putem întâlni în conținutul celor două Decrete adoptate în anii 1791 și 1793 de către Adunarea Constituțională: *Decretul din 1791* acorda autorului, pe toată durata vieții sale, dreptul exclusiv de a-și publica opera, iar moștenitorilor – pentru 5 ani după decesul acestuia [10, p. 13], iar *Decretul din 1793 privind drepturile de proprietate ale autorilor, compozitorilor, pictorilor și desenatorilor* institua o folosință viageră pentru autor și un drept de uzufruct pe o perioadă de 10 ani în favoarea moștenitorilor, după expirarea căruia opera urma să fie atribuită domeniului public.

În Franța aceste drepturi sunt concepute ca drepturi ale autorului, de care acesta se bucură toată viața și a căror existență nu este condiționată de publicarea lucrării sau de conformitatea cu anumite formalități, cum ar fi cele de înregistrare. Cu toate acestea, atât în Anglia, cât și în Franța, drepturile de autor erau concepute ca drepturi de proprietate

[10, p. 13]. A trebuit să se aștepte izbucnirea revoluției franceze din anii 1789–1799 și mai ales sfârșitul secolului trecut pentru a recunoaște autorilor drepturile asupra operelor lor.

Prima lege care a reglementat dreptul de autor în Prusia apare la 11 ianuarie 1837. În colaborare cu Friedrich Carl von Savigny (unul dintre cei mai respectabili juriști și istorici ai sec. al XIX-lea), a fost promulgată o *lege privind protecția proprietății rezultate în urma lucrărilor științifice și artistice față de multiplicare și reproducere*. Această lege conținea reglementări privind modalitățile de acordare a protecției proprietății intelectuale ce se institua pe un termen de 30 de ani după decesul autorului.

Destul de interesantă este și evoluția dreptului de autor maghiar. În timpul redactării proiectului de lege de către Szemere Bertalan (poet și naționalist maghiar, care a devenit al treilea prim-ministru al Ungariei în perioada scurtă a Revoluției din Ungaria din anul 1848), anul 1844, în Bavaria încă nu exista o lege a dreptului de autor (ea a apărut doar în anul 1865).

Nu avea o lege ce ar reglementa domeniul drepturilor de autor nici Elveția, unde legislația a reglementat contractul editorial abia în anul 1881.

Următorul stadiu al dezvoltării dreptului de autor, ce merită a fi notat, îl reprezintă apariția în Germania a conceptelor unor filozofi, precum Kant, care nu au văzut în drepturile de autori doar o formă de proprietate ce asigură beneficiul economic al autorului sau al deținătorului drepturilor. Acești filozofi au conceput opera literară sau artistică drept o prelungire sau o reflectare a personalității autorului, motiv pentru care acesta este îndreptățit de dreptul natural ca opera să-i fie protejată ca parte a personalității sale. Acest concept a influențat în foarte mare măsură evoluția dreptului de autor în țările Europei continentale și, mai ales, a condus la dezvoltarea drepturilor personale nepatrimoniale ale autorilor [10, p. 13-14].

În Austria, *patenta privind drepturile de autor* a intrat în vigoare din 19 octombrie 1946, până atunci aplicându-se în ținuturile coroanei numai un decret imperial din anul 1775 privind multiplicările. Vom observa că *Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch* (Codul civil general) din anul 1811 reglementa dreptul de editare cu caracter *filius ante patrem*.

O altă treaptă a dezvoltării drepturilor de autor o constituie tratatele și convențiile internaționale,

după ce s-a recunoscut necesitatea extinderii protecției lor în afara granițelor. Semnatarii acestor tratate internaționale bi- sau multilaterale și-au adoptat legislația în așa fel încât aceasta să corespundă întru totul prevederilor contractuale. Ungaria a semnat un astfel de acord prima dată cu Austria, în anul 1887. Acest acord reglementa respectarea reciprocă a drepturilor de autor în cazul lucrărilor literare și artistice. Tratate asemănătoare au fost semnate cu Italia (1890), Marea Britanie (1893) și Germania (1899). Dintre tratatele internaționale multilaterale amintim aici *Convenția de la Berna*, semnată în anul 1886[13].

Un rol semnificativ în protecția dreptului de autor și drepturilor conexe de-a lungul evoluției sale istorice îl comportă actele internaționale. Primele încercări întru codificarea relațiilor din domeniul dreptului de autor au fost realizate la Congresul de la Montevideo, în cadrul căruia au fost încheiate opt tratate de bază și s-au pus bazele cooperării regionale între statele Americii de Nord și Americii de Sud. Însă ideea elaborării și adoptării unei convenții universale privind protecția drepturilor de autor i-a aparținut lui Victor Hugo și unui grup de scriitori care au înființat în anul 1858 la Bruxelles *Asociația literară și artistică*. Apoi au urmat câteva congrese la Antwerp, în anii 1861 și 1877, și la Paris, în anul 1878. Din anul 1883, toate acțiunile au fost concentrate la Berna. În scopul racordării legislațiilor naționale ale statelor și stabilirii nivelului minim de protecție a drepturilor autorilor, au fost organizate trei Conferințe diplomatice – în anii 1884, 1885 și 1886. La ultima Conferință, după un sfert de secol de activitate intensă, a fost aprobat textul inițial al *Convenției de la Berna cu privire la protecția operelor literare și artistice*, acesta fiind semnat de Belgia, Franța, Germania, Marea Britanie, Haiti, Liberia, Spania, Elveția și Tunisia [10, p. 13-14].

Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice, cunoscută de obicei sub denumirea *Convenția de la Berna*, a fost semnată în anul 1886 și revizuită în anul 1971. Potrivit *Convenției de la Berna*, nu mai este necesară indicarea faptului că o operă este protejată de drepturile de autor atâta timp cât „*proprietatea intelectuală a unei opere literare, artistice sau științifice corespunde autorului pentru simplul fapt că el a creat-o*” și „*sunt considerate obiecte ale proprietății intelectuale toate creațiile originale literare, artistice și științifice exprimate prin*

orice mediu și pe orice suport, tangibile sau intangibile, cunoscute acum sau care se vor inventa în viitor”.

La Geneva, la 6 septembrie 1952, sub egida ONU, este încheiată *Convenția mondială cu privire la drepturile de autor*. În dispozițiile preambulului *Convenției mondiale cu privire la drepturile de autor*, este prevăzut: „*Convenția respectivă a fost elaborată din dorința de a asigura în toate țările protecția dreptului de autor asupra operelor literare, științifice și artistice*” [2].

Premisele apariției dreptului de autor se găsesc în drepturile fundamentale ale omului, consemnate în *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, din 10 decembrie 1948, acestea fiind următoarele:

„1. Fiecare are dreptul la protecția intereselor morale și materiale ce decurg din orice producție științifică, literară sau artistică al cărui autor este;

2. Orice persoană are dreptul să ia parte în mod liber la viața culturală a societății, să se bucure de arte și să participe la progresul științific și la binefacerile ce rezultă de aici” [1].

La 26 octombrie 1961, la Roma, este semnată *Convenția internațională pentru protecția artiștilor interpreți sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune*, aceasta fiind precedată de semnarea la Bruxelles în anul 1974 a *Convenției privind distribuția de semnale purtătoare de programe transmise prin sateliți*. Respectiva Convenție a fost creată pentru combaterea luării în proprietate abuzivă a semnalelor transmise prin sateliți la nivel internațional, apoi în anul 1989, la Geneva, este semnat *Tratatul privind înregistrarea internațională a operelor audiovizuale*. Ulterior, sunt semnate un șir de acorduri internaționale care, de asemenea, abordează problematica dreptului de autor și drepturilor conexe, printre care se numără: *Acordul OMPI (Organizația Mondială pentru Proprietatea Intelectuală) privind dreptul de autor*, încheiat la Geneva la 20 decembrie 1996; *Acordul CSI (Comunitatea Statelor Independente) privind colaborarea în domeniul dreptului de autor și a drepturilor conexe*, încheiat la Moscova la 24 septembrie 1993 etc. În martie 2002 a intrat în vigoare *Tratatul OMPI privind dreptul de autor (WCT)*, iar în mai același an – *Tratatul OMPI privind interpretările, execuțiile și fonogramele (WPPT)*.

În acest context, conchidem că numeroasele documente internaționale demonstrează încă o dată importanța majoră ce i se acordă dreptului de autor, recunoscut ca unul dintre cele mai valoroase drep-

turi, deoarece protejează un drept sacru – dreptul omului la produsul creației sale intelectuale.

REFERINȚE

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10 decembrie 1948 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 217-XII din 28.07.1990). În: *Tratate internaționale* (ediția oficială), Vol. I. Chișinău, 1998. 388 p.

2. Convenția mondială cu privire la drepturile de autor, adoptată la Geneva la 6 septembrie 1952 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1318-XII din 02.03.1993) În: *Tratate internaționale* (ediția oficială), Vol. IV. Chișinău, 1998. 388 p.

3. Legea României cu privire la dreptul de autor și drepturile conexe. Nr.8 din 14.03.1996. În: *Monitorul Oficial al României*, 26.03.1996, nr.60. www.cdep.ro.

4. CHIROȘCA, D. *Conținutul și natura juridică a dreptului subiectiv de autor*. Chișinău: AGEPI, 2007. 190 p.

5. DEAZLEY, R. *Rethinking copyright: History, Theory, Language*. U.K.: Edward Elgar Publishing Limited, 2006. 201 p.

6. DINCĂ, M. *Analiza juridico-penală a infracțiunilor privind dreptul de proprietate intelectuală*. Teză de doctor în drept. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 180 p.

7. KOCȘIS, J. *Dreptul proprietății intelectuale*. Note de curs. Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai, 2007. 7 p.

8. ROMIȚAN, C.R. *Drepturile morale de autor*. București: Universul juridic, 2007. 538 p.

9. STUART, E., FANO, E., SCALES, L. ș.a. *Legislația și politica în domeniul proprietății intelectuale. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele UE*. Chișinău: „Sinectica-Com” SRL, 2010. 277 p.

10. ȚIGANAȘ, I. *Apariția și dezvoltarea istorică a dreptului de autor*. În: *Intellectus*, 2012, nr. 3, p. 12-21.

11. ВЕИНКЕ В. *Авторское право. Регламентация основы, будущее*. Москва: Юридическая литература, 1979. 267 с.

12. МАТБЕЕВ, Ю.Г. *Международная охрана авторских прав*. Москва: Юридическая литература, 1981. 245 с.

13. Apariția și evoluția istorică a dreptului de autor [online]. <http://optdolari.blogspot>.

com/2011/02/geneza-si- evolutia-istorica-dreptului.html (vizitat la 05.03.2016).

14. Copyright [online].[http://ro.wikipedia.org/wiki/Legea reginei Ana](http://ro.wikipedia.org/wiki/Legea_reginei_Ana) (citată la 11.03.2016).

РЕЗУМАТ

Retrospectiva reglementărilor normative privind dreptul de autor și drepturile conexe. Dreptul de autor, deși este o instituție juridică relativ tânără, are una dintre cele mai fructuoase evoluții în ultimele două secole. Autorul examinează în mod detaliat etapele și aspectele principale ale apariției și dezvoltării istorice a dreptului de autor. Sunt abordate un șir de probleme cu care s-a confruntat instituția dreptului de autor pe parcursul anilor, în special, pe parcursul ultimelor trei decenii, când harta politică a lumii s-a modificat considerabil și multe state treptat au devenit independente și s-au constituit ca state noi. Sunt trecute în revistă tratatele și convențiile internaționale încheiate în cadrul sistemului mondial de proprietate intelectuală, precum și cele mai importante decizii în acest sens.

ABSTRACT

The retrospective of the normative regulations regarding copyright and related rights. Although copyright is a relatively young legal institution, it has one of the most fruitful evolutions in the past two centuries. The author examines in a detailed way the stages and the most important aspects of the appearance and the historical evo-

lution of copyright. There are addressed a couple of issues that copyright was facing throughout the years, especially, in the past three decades when the world political map was considerably modified and a lot of states became independent or there appeared some new states. There were mentioned the treaties and international conventions signed within the pale of the global system of intellectual property, as we as, the most important decision related to this.

РЕФЕРАТ

Ретроспективный анализ нормативных положений об авторском праве и смежных правах. Несмотря на то, что авторское право является относительно молодым правовым институтом, за последние два столетия его развитие происходило наиболее динамично и плодотворно. Автор подробно рассматривает этапы и ключевые исторические аспекты возникновения и развития авторского права. Затрагивается ряд вопросов, с которыми столкнулся институт авторского права на протяжении многих лет, в особенности, в течение последних трех десятилетий, когда политическая карта мира претерпела серьезные изменения, многие государства постепенно становились независимыми и образовались новые. Рассматриваются международные договоры и соглашения, заключенные в рамках мировой системы интеллектуальной собственности, а также наиболее важные решения в данной области.

BREVETUL PENTRU SOI DE PLANTĂ – INSTRUMENT DE VALORIFICARE A DREPTURILOR AMELIORATORILOR

ALA GUȘAN,
ȘEF DIRECȚIE BREVETE, AGEPI

SOIUL NOU DE PLANTĂ, LA FEL CA ȘI INVENȚIA, MARCA SAU DESENUL ȘI MODELUL INDUSTRIAL, ESTE UN REZULTAT AL CREATIVITĂȚII UMANE, UN OBIECT DE PROPRIETATE INDUSTRIALĂ, LA OBTINEREA CĂRUIA SUNT IMPLICATE CONSIDERABILE RESURSE UMANE ȘI MATERIALE.

Procesul de ameliorare a soiurilor de plante este unul de lungă durată, care uneori se poate desfășura timp de 10-20 de ani, el fiind, totodată, și foarte costisitor, deoarece impune investiții semnificative în suprafețe, echipament științific (camere de creștere, laboratoare etc.) și manoperă științifică. În același timp, materialul soiului nou de plantă poate fi foarte ușor reprodus de alte persoane, fără acordul amelioratorului. Acesta, deseori, este lipsit de posibilitatea de a obține beneficii din soiul creat și, pe această cale, din investițiile alocate în procesul de creare sau ameliorare a soiului nou.

În atare condiții, existența unui sistem eficient de protecție juridică a soiurilor de plante reprezintă un mijloc important de susținere a eforturilor amelioratorilor și de asigurare a posibilității rambursării investițiilor și cheltuielilor suportate de aceștia.

În Republica Moldova există un sistem sui generis de protecție a soiurilor de plante, care este complet armonizat cu prevederile Convenției Internaționale privind protecția noilor soiuri de plante (UPOV), la care Republica Moldova este parte din anul 1998, și cu directivele europene în domeniul dat.

Legislația în vigoare în domeniul protecției soiurilor de plante include:

- ✓ Legea RM nr. 39-XVI din 29 februarie 2008 privind protecția soiurilor de plante (în continuare – Legea nr. 39/2008);

- ✓ Regulamentul privind procedurile de depunere și examinare a cererii, de acordare și de menținere în vigoare a brevetului pentru soi de plantă aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 295 din 16.04.2009;

- ✓ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 774 din 13 august 1997 cu privire la taxele pentru servicii cu semnificație juridică în domeniul protecției obiectelor proprietății intelectuale, cu modificările ulterioare.

Conform prevederilor Legii nr. 39/2008, drepturile asupra unui soi sunt obținute și protejate pe teritoriul Republicii Moldova prin acordarea unui brevet pentru soi de plantă de către Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală.

Brevetul pentru soi de plantă îndeplinește următoarele funcții:

- asigură protecția juridică a soiului nou de plantă pe teritoriul Republicii Moldova și oferă posibilitatea unei reglementări legale a raporturilor patrimoniale și personale, apărute în procesul creării și utilizării soiurilor de plante;

- este un titlu de protecție care certifică prioritatea soiului, paternitatea amelioratorului și dreptul

exclusiv al titularului de brevet de utilizare a soiului respectiv;

- oferă titularului oportunitatea obținerii unui profit care să-i permită atât recuperarea investițiilor financiare anterioare, cât și efectuarea unor noi investiții;

- certifică dreptul moral al amelioratorului de a i se recunoaște această calitate, precum și dreptul economic al acestuia, adică dreptul la remunerarea muncii depuse pentru crearea soiului.

Cu părere de rău, funcțiile brevetului pentru soi de plantă și drepturile pe care le oferă acesta titularului sunt atribuite, în mod frecvent și neîntemeiat, adeverinței de soi, eliberate de către Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante a Republicii Moldova, după testarea soiului la valoarea culturală și de utilizare în vederea includerii lui în Catalogul soiurilor de plante, ca să fie admise pentru producere și utilizare.

Brevetul pentru soi de plantă eliberat de AGEPI se deosebește de adeverința de soi eliberată de Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante prin faptul că doar brevetul asigură protecția juridică de ordin patrimonial a obiectului în cauză. Astfel, adeverința de soi de plantă confirmă doar paternitatea amelioratorului – calitatea lui de autor al noului soi, pe când brevetul acordă titularului dreptul juridic de a utiliza soiul brevetat și de a interzice terților orice utilizare a acestuia fără autorizația sa.

Protecția prin brevet pentru soi de plantă, conform prevederilor Legii nr. 39/2008, este acordată soiurilor ce aparțin tuturor genurilor și speciilor de plante, care sunt noi, distincte, uniforme, stabile și sunt desemnate cu o denumire conformă cu prevederile legale.

Un soi este considerat nou dacă nu a fost comercializat înainte de data depunerii cererii:

- ✓ pe teritoriul Republicii Moldova – cu mai mult de un an;

- ✓ pe teritoriul altor state – cu mai mult de 4 ani, iar în cazul arborilor, viței-de-vie și cartofului – cu mai mult de 6 ani.

Data primei comercializări a unui soi de plantă în Republica Moldova are un impact deosebit asupra protecției lui, deoarece această dată determină perioada în care soiul poate fi brevetat atât în Republica Moldova, cât și peste hotare.

În perioada valabilității brevetului, titularul are dreptul exclusiv asupra brevetului și asupra soiului

protejat prin brevet, esența căruia constă în dreptul de a interzice terților să efectueze fără autorizația sa următoarele acțiuni referitoare la materialul soiului protejat:

- a) producerea sau reproducerea (în scopul înmulțirii);
- b) condiționarea în scopul înmulțirii;
- c) oferirea spre vânzare;
- d) vânzarea sau alte forme de comercializare;
- e) exportul;
- f) importul;
- g) stocarea în scopul efectuării acțiunilor menționate la lit. a) – f).

Prevederile respective se aplică și referitor la materialul recoltat al soiului, și la produsele obținute direct din materialul soiului protejat, dacă acestea au fost obținute prin utilizarea neautorizată a materialului soiului protejat.

Durata de valabilitate a brevetului pentru soi de plantă variază în funcție de apartenența soiului la anumite grupe de plante și constituie:

- până la 30 de ani de la data acordării brevetului pentru soiurile de viță-de-vie, cartofi și arbori;
- până la 25 de ani de la data acordării brevetului pentru soiurile de plante de alte specii.

La solicitarea titularului, durata de valabilitate a brevetului poate fi prelungită pentru încă 5 ani.

Totuși, drepturile titularului de brevet nu se extind asupra acțiunilor efectuate în scopuri personale necomerciale, a cercetărilor științifice și în scopul creării sau descoperirii și dezvoltării altor soiuri.

Aceste dispoziții referitoare la limitarea drepturilor titularului de brevet au fost completate cu o prevedere nouă, adoptată prin Legea nr. 162 din 30.07.2015 de modificare a Legii nr. 39/2008 privind protecția soiurilor de plante, prin care au fost transpuse în legislația națională privind protecția soiurilor de plante dispozițiile art. 317 al Acordului de Asociere RM-UE referitor la soiurile de plante, care prevede asigurarea protecției soiurilor de plante în conformitate cu Convenția internațională pentru protecția noilor soiuri de plante (UPOV), inclusiv excepția opțională de la dreptul amelioratorului, în conformitate cu articolul 15 alin. (2) din Convenția UPOV.

Astfel, suplimentar la cele menționate, drepturile titularului de brevet nu se extind asupra acțiunilor efectuate de producătorii agricoli care utilizează pentru multiplicarea pe terenurile pro-

prii, fără autorizația titularului, produsul recoltei obținute prin cultivarea pe terenurile proprii a materialului unui soi protejat, cu condiția achitării unei remunerații, care va fi mai mică decât prețul perceput pentru producerea sub licență a materialului de multiplicare al aceluiași soi. Prevederea în cauză, care mai este numită „privilegiul fermierului”, este aplicată la nivel comunitar, iar prin această modificare legislația națională a fost armonizată cu legislația europeană în domeniu.

În scopul realizării unui schimb de experiență privind implementarea acestei prevederi la nivel comunitar, la 5-6 octombrie 2015, în cadrul unui proiect TA-LEX, cu suportul Oficiului Comunitar pentru Soiuri de Plante (CPVO), AGEPI a organizat seminarul național „Protecția soiurilor de plante și asigurarea respectării drepturilor amelioratorilor”. La această întrunire au participat Peter Button, vicesecretar general UPOV, Martin Ekvad, președinte CPVO, un reprezentant al Oficiului UPOV și raportori din diverse țări, aceștia posedând o experiență vastă în domeniul respectiv. Conform practicii împărtășite audienței, pentru aplicarea prevederilor legate de „privilegiul fermierului”, în majoritatea țărilor funcționează structuri private, care gestionează colectarea remunerațiilor ce urmează să fie achitate de către fermieri titularii unor soiuri protejate, utilizate de aceștia. Respectiv, pentru asigurarea implementării „privilegiului fermierului” în Republica Moldova, AGEPI urmează să elaboreze cadrul normativ de funcționare a dispoziției în cauză, stipulată în Legea nr. 39/2008 privind protecția soiurilor de plante, iar anumite structuri private din țară să fie abilitate cu această funcție de colectare a remunerațiilor din partea producătorilor agricoli pentru multiplicarea soiurilor protejate pe terenurile proprii.

Pe întreaga durată de valabilitate a brevetului, titularul este obligat să plătească taxele anuale de menținere în vigoare. Dacă acestea nu sunt achitate, titularul este decăzut din drepturile ce decurg din brevetul pentru soi de plantă.

Titularul de brevet este obligat să mențină caracterile și proprietățile soiului, indicate în descrierea lui oficială la data acordării brevetului, pe toată perioada de valabilitate a brevetului. Comisia de Stat pentru testarea soiurilor de plante este în drept să efectueze verificarea tehnică a soiului pentru determinarea existenței soiului ca atare, fiind posibilă

decăderea din drepturi a titularului în cazul stabilirii faptului că soiul nu mai există sau că nu mai satisface criteriile legale de brevetabilitate.

Pentru procedurile ce țin de obținerea și menținerea brevetului în vigoare se percep taxe în conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 774 din 13 august 1997 «Cu privire la taxele pentru servicii cu semnificație juridică în domeniul protecției obiectelor proprietății intelectuale», cu modificările ulterioare.

Instituțiile din sfera cercetării și inovării se bucură de scutiri la plățile taxelor, achitând doar 5% din cuantumul deplin al acestora.

Analiza stării actuale privind crearea, protecția, menținerea și valorificarea economică a soiurilor de plante autohtone în Republica Moldova și peste hotare scoate în evidență existența unor carențe serioase.

În pofida faptului că există un cadru normativ modern și armonizat cu legislația internațională și europeană privind protecția soiurilor de plante, numărul soiurilor protejate, în raport cu numărul soiurilor utilizate pe piața Republicii Moldova, este extrem de redus.

Pe parcursul anilor 1996–2015, la AGEPI au fost depuse 413 cereri de protecție prin brevet a unor soiuri de plante, dintre care 380 aparțin solicitanților naționali. După examinarea respectării condițiilor de brevetabilitate, au fost acordate 196 de brevete, inclusiv 175 de brevete titularilor naționali.

La 31 decembrie 2015, în Republica Moldova erau valabile 158 de brevete pentru soi de plantă, 20 dintre acestea aparținând titularilor străini. Toate brevetele valabile sunt în posesia persoanelor juridice.

În topul celor mai active instituții în domeniul brevetării soiurilor de plante, de la adoptarea cadrului legal respectiv (1996–2015), conduc:

- ❖ Institutul de Cercetări pentru Culturile de Câmp „Selecția” (Institutul Științifico-Practic de Fito-tehnie) – 59 de brevete eliberate;
- ❖ Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecția Plantelor al AȘM – 51 de brevete eliberate;
- ❖ Institutul Științifico-Practic de Horticultură și Tehnologii Alimentare – 30 de brevete eliberate;
- ❖ Institutul de Fitotehnie „Porumbeni” – 22 de brevete eliberate.

Numărul extrem de mic al soiurilor protejate, comparativ cu cel al tuturor soiurilor utilizate în Re-

publica Moldova, determină în mare măsură lipsa oricărui impact al acestora asupra pieței de soiuri în țară și, drept consecință, lipsa unei motivații puternice pentru amelioratori de a-și proteja soiurile de plante.

Astfel, din cele peste 2300 de soiuri incluse în Catalogul Soiurilor de Plante pentru anul 2016, doar 114, ceea ce constituie 5%, sunt protejate prin brevete pentru soi de plantă. Datele pentru diferite culturi incluse în Catalog sunt prezentate în următorul tabel.

Culturi	Incluse în Catalog	Brevetate	%
Cereale	313	27	9
Leguminoase pentru boabe	59	21	36
Oleaginoase	246	4	2
Plante tehnice	83	2	2
Plante furajere	35	5	14
Aromatice și medicinale	36	12	33
Legumicole	754	10	1
Ornamentale	64	--	0
Pomi și arbuști, portaltoi	328	12	4
Viță-de-vie, portaltoi	98	15	15
Clone de viță-de-vie	161	--	0
De perspectivă și admise temporar	186	6	3
Total	2363	114	5

Datele respective reflectă într-o anumită măsură poziția pe care ar putea să o dețină pe piață soiurile brevetate în raport cu soiurile nebrevetate prezente pe piața Republicii Moldova.

În situația în care în Catalog este inclus un număr mare de soiuri de anumite culturi, dintre care foarte puține sunt brevetate, este clar că, dacă soiurile brevetate nu prezintă avantaje evidente și rezultate superioare față de soiurile nebrevetate, producătorii nu vor fi interesați să procure semințe de soiuri brevetate, deoarece materialul acestora nu va putea fi utilizat pentru înmulțiri repetate fără autorizația titularului de brevet. Or, soiurile nebrevetate permit pe deplin o astfel de aplicare.

Pe de altă parte, dacă un soi are unele caracteristici superioare în comparație cu alte soiuri incluse în Catalog, este cu atât mai mare necesitatea protecției prin brevet a acestuia, întrucât doar în cazul unui soi brevetat titularul de brevet va putea interzice terților folosirea lui neautorizată, impunând producătorilor anumite condiții de utilizare a unui asemenea soi. Acest fapt îi va permite titularului să valorifice legal posibilitățile de comercializare a materialului semin-

cer cu obținerea unui profit care să permită rambursarea investițiilor alocate pentru crearea soiului.

În scopul evaluării situației privind protecția și valorificarea soiurilor de plante autohtone în Republica Moldova și în străinătate, precum și în vederea elaborării unor recomandări întru ameliorarea situației în acest domeniu, în aprilie 2015 Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) a elaborat un chestionar care a fost transmis pentru completare instituțiilor specializate în crearea soiurilor de plante, și anume:

- Institutul de Cercetări pentru Culturile de Câmp „Selecția” (ICCC Selecția);
- Institutul de Fitotehnie „Porumbeni” (IF Porumbeni);
- Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecția Plantelor al AȘM (IGFPP AȘM);
- Institutul Științific Practic de Horticultură și Tehnologii Alimentare (IȘPHTA);
- Grădina Botanică (Institut) a AȘM (GB AȘM).

Datele colectate din chestionarele completate pentru perioada anilor 1996–2014 sunt prezentate în tabelul de mai jos:

Indicatori	ICCC Selecția	IF Porumbeni	IGFPP AȘM	IȘPHTA	GB AȘM
Soiuri create	117	102	96	40	102
Soiuri incluse în Catalogul Soiurilor de Plante	78	51	91	32	86
Cereri de brevet depuse la AGEPI	103	40	64	40	21
Brevete pentru soi obținute	55	22	64	30	1
Brevete valabile	48	22	32	19	1
Cereri de brevet depuse în 2015	7	6	3	5	5
Protecție în străinătate	--	--	--	--	--
Motivul ne brevetării în străinătate	Lipsa finanțelor	Lipsa finanțelor	Lipsa finanțelor	Lipsa finanțelor	Lipsa finanțelor
Soiuri cu planuri reale de comercializare în țară	23	13	73	--	50
Soiuri cu contracte de comercializare în RM	--	7	--	--	--
Soiuri cu planuri reale de comercializare în străinătate	8	8	73	--	50
Soiuri cu contracte de comercializare în străinătate	--	4	--	--	--

Analiza rezultatelor privind raportul dintre numărul de soiuri create și numărul de brevete obținute și menținute în vigoare de către instituțiile de selecție arată că acest indicator constituie pentru IȘPHTA – 48%, pentru ICCS – 41%, pentru IGFPP – 33%, pentru IF Porumbeni – 22%, iar pentru GB AȘM – doar 1%.

Și mai gravă este situația privind protecția soiurilor de plante autohtone peste hotare, în țările destinate exportului, unde numărul de soiuri protejate este egal cu zero.

Acest fapt reduce considerabil potențialul economic al genofondului național de soiuri și generează riscuri majore de a pierde drepturile de proprietate intelectuală asupra multiplelor soiuri autohtone create din fonduri publice și care reprezintă patrimoniul țării. Cu părere de rău, unele soiuri create de amelioratorii din Republica Moldova sunt utilizate peste hotarele țării (de ex., soiurile de viță-de-vie), însă titularii nu-și pot exercita drepturile lor referitoare la aceste soiuri din cauza că, la timpul potrivit, nefiind informați suficient sau lipsindu-le sursele financiare, nu le-au brevetat în alte țări. Astfel, au fost pierdute drepturile asupra soiurilor de viță-de-vie „Moldova”, „Codreanca”, soiului de păr „Noiabrisckaia” etc.

Deseori soiurile de plante ajung să fie utilizate în străinătate ca urmare a oferirii acestora de către amelioratori în baza unor contracte bilaterale de cercetare sau utilizare, sau în baza unor schimburi reciproce între amelioratori, însă, în toate aceste situații, în cazul în care soiul nu este protejat în țara respectivă, amelioratorii nu au niciun fel de pârghii legale pentru a interzice terților utilizarea neautorizată a soiului în cauză.

De aceea, pentru soiurile create în ultimii ani, ale căror posibilități de protecție peste hotare încă nu au fost epuizate, este necesar să fie întreprinse acțiuni în vederea protejării în țările respective înainte de pătrunderea lor pe piețele externe. Ne referim la soiurile care au fost comercializate în țara de origine nu mai mult de 4 ani (pentru toate speciile de plante) sau 6 ani (pentru pomi, viță-de-vie și cartofi) și care, în conformitate cu legislația comunitară și cea internațională, pot fi protejate atât în fiecare țară europeană în parte, cât și la nivel comunitar, precum și în orice țară membră a Convenției UPOV.

Din acest considerent, este foarte important de a ține evidența utilizării comerciale a soiurilor de plante, astfel încât să fie cunoscută cu precizie data primei utilizări comerciale, pentru a facilita adoptarea deciziei privind brevetarea sau ne brevetarea soiului respectiv în Republica Moldova și peste hotare.

Constatări similare au fost formulate și în cadrul efectuării de către AGEPI a unor studii de prediagnoză, la solicitările ISPHTA, IF Porumbeni și ICCS Selecția. Studiile de prediagnoză au avut drept scop evaluarea situației privind crearea, protecția și utilizarea obiectelor de proprietate intelectuală (OPI), precum și gestionarea drepturilor de proprietate intelectuală de către instituțiile respective în vederea elaborării unor recomandări privind măsurile care ar putea fi luate pentru a asigura o protecție adecvată și o utilizare eficientă a acestor drepturi pe teritoriul Republicii Moldova, precum și în străinătate.

Rezultatele studiilor efectuate reflectă o stare similară a lucrurilor în domeniul protecției soiurilor de plante și existența unor probleme asemănătoare la toate instituțiile în cauză.

Dintre problemele identificate, comune tuturor instituțiilor, pot fi menționate următoarele:

- ❖ Lipsa finanțelor pentru crearea soiurilor, obținerea protecției și menținerea acesteia;
- ❖ Lipsa unui management eficient al proprietății intelectuale;
- ❖ Lipsa unei strategii instituționale privind dezvoltarea, protecția și utilizarea, inclusiv marketing-ul, soiurilor de plante;
- ❖ Lipsa unei practici și experiențe în utilizarea instrumentelor legale de asigurare a respectării drepturilor de PI privind soiurile de plante.

S-a constatat că una din principalele probleme comune este insuficiența surselor financiare, necesare pentru protecția și menținerea drepturilor de proprietate intelectuală.

În această ordine de idei, este stringent necesar să fie adoptate măsuri în vederea ameliorării stării de lucruri, în primul rând, prin conlucrarea instituțiilor din sfera științei și inovării, care desfășoară activități de creare și ameliorare a soiurilor noi de plante, cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare privind revizuirea politicii bugetare în scopul identificării unor surse financiare și includerii în bugetul instituțiilor menționate a unor mijloace cu destinație specială: protecția și menținerea în vigoare a drepturilor asupra soiurilor de plante în țară și peste hotare.

De asemenea, este necesar de a desfășura inventarierea periodică a portofoliului de soiuri de plante create și de brevete pentru soiuri de plante, pentru verificarea corespunderii acestora cerințelor pieței

și pentru luarea deciziilor cu privire la oportunitatea brevetării, menținerea în vigoare a brevetelor sau transmiterea către persoane terțe a drepturilor asupra acestora.

Totuși, dacă la capitolul protecția soiurilor de plante prin brevete și menținerea în vigoare a acestora putem vorbi despre un anumit grad de conștientizare a importanței acestor aspecte în gestionarea proprietății intelectuale a instituțiilor de selecție, atunci în ceea ce privește activitățile legate de asigurarea respectării drepturilor titularilor de brevet, situația este deplorabilă.

Menținerea în vigoare a brevetelor pentru soi de plantă este o condiție obligatorie pentru ca titularul de brevet să poată beneficia de drepturile oferite de brevet în scopul interzicerii utilizării neautorizate a unui soi brevetat. În același timp, doar simplul fapt că brevetul pentru soi de plantă este în vigoare nu reprezintă o garanție pentru titularul de brevet că drepturile sale ar putea fi încălcate prin utilizarea neautorizată a soiului brevetat de către persoane terțe. Este obligația și responsabilitatea titularului de brevet să prevină, să urmărească și să descopere orice caz de utilizare a unui soi protejat fără autorizația sa și să aplice mijloacele legale pentru asigurarea respectării drepturilor sale. Legea nr. 39-XVI din 29.02.2008 privind protecția soiurilor de plante oferă un spectru larg de mijloace legale de asigurare a respectării drepturilor în cazul depistării acțiunilor de încălcare a drepturilor ce decurg dintr-o cerere de brevet și un brevet pentru soi de plantă. Astfel, respectiva Lege conține prevederi referitoare la:

- » Acțiuni de încălcare a drepturilor;
- » Intentarea acțiunilor privind încălcarea drepturilor;
- » Măsuri de asigurare a probelor;
- » Măsuri de asigurare a acțiunii privind încălcarea drepturilor;
- » Măsuri corective;
- » Măsuri de alternativă;
- » Despăgubiri în caz de încălcare a drepturilor.

De remarcat este faptul că toate aceste prevederi pot fi aplicate doar în perioada de valabilitate a brevetului. De aceea, este foarte important de a menține brevetul în vigoare prin achitarea taxelor anuale de menținere.

Cu părere de rău, instituțiile și titularii de brevete nu valorifică pe deplin mijloacele legale existente

în scopul asigurării respectării drepturilor lor asupra soiurilor protejate și, respectiv, nu utilizează părghiile legale care ar permite obținerea beneficiilor din utilizarea soiurilor brevetate și rambursarea investițiilor alocate pentru selecția soiurilor noi de plante.

Unul dintre mijloacele posibile de monitorizare a utilizării soiurilor brevetate de către producătorii de material de înmulțire a soiului ar putea să-l constituie conlucrarea cu Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor (ANSA), care este responsabilă de certificarea, controlul și comercializarea materialului soiurilor de plante și care ar trebui să solicite de la producătorii de material de înmulțire autorizații din partea titularilor de brevet, în cazul procedurilor de certificare ce țin de soiurile brevete. AGEPI transmite cu regularitate la ANSA lista soiurilor brevetate, astfel că titularii de brevete pentru soi de plantă ar putea să se adreseze la ANSA în vederea obținerii unor informații privind solicitarea sau obținerea unor permisiuni pentru producerea materialului unui soi brevetat și, în cazul încălcării de drepturi, să solicite anularea permisiunii acordate sau să inițieze în instanță o acțiune privind încălcarea drepturilor lor.

Un alt instrument ce ar putea fi utilizat de către titularii de brevete pentru soiuri de viță-de-vie este *Registrul vitivinicol*, elaborat în prezent de către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Oficiul Național al Viei și Vinului, în care proprietarii de parcele viticole vor fi obligați să se înregistreze, cu indicarea soiurilor de viță-de-vie cultivate pe aceste parcele. Astfel, titularii de brevete vor putea solicita informații din registrul respectiv privind soiurile protejate prin brevet în vederea depistării utilizării neautorizate a unor soiuri de viță-de-vie protejate și luării unor măsuri de asigurare a respectării drepturilor lor.

În contextul celor afirmate mai sus, este de stringentă necesitatea existenței în cadrul instituțiilor de selecție a unor unități/servicii specializate în managementul tuturor aspectelor legate de proprietatea intelectuală, începând cu crearea noilor soiuri, protecția lor, evidența, gestionarea și menținerea în vigoare a brevetelor, monitorizarea utilizării neautorizate a acestora în țară, precum și luarea unor măsuri de asigurare a respectării drepturilor titularilor, în cazul încălcării acestora. Instituțiile ar putea să

utilizeze în asemenea scopuri Regulamentul-model al Serviciului de proprietate intelectuală și transfer tehnologic, elaborat de AGEPI și propus instituțiilor cu titlu de recomandare.

Este deosebit de important ca fiecare instituție de selecție să conștientizeze rolul protecției proprietății intelectuale, să includă acest imperativ în strategia și planurile sale de dezvoltare, ca pe o parte integrantă a strategiei de marketing și de promovare a soiurilor de plante pe piețele din țară și de peste hotare.

REFERINȚE

1. *Legea privind protecția soiurilor de plante*, nr. 39-xvi din 29 februarie 2008. Monitorul oficial nr. 99-101 din 06.06.2008. Chișinău, 2008. 74 p.
2. *Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability*. TG/2/7 of 2009-04-01. International Union for the Protection of New Varieties of Plants. Geneva, 2009, 62 p.
3. *Trial design and techniques used in the examination of distinctness, uniformity and stability*. TGP 8/2 Draft 1, September 25, 2014. International Union for the Protection of New Varieties of Plants. Geneva, 2014. 122 p.
4. https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/cpvo_ro
5. <http://ppi.ulbsibiu.ro/obj/documente/brevetul-de-soi.pdf>
6. <http://www.loyalpartners.ro/ro/servicii/brevete-de-inventie/noi-soiuri-de-plante.html>

REZUMAT

Brevetul pentru soi de plantă – instrument de valorificare a drepturilor amelioratorilor. Existența unui sistem eficient de protecție juridică a soiurilor de plante reprezintă un mijloc important de susținere a eforturilor amelioratorilor și de asigurare a posibilității rambursării investițiilor și cheltuielilor suportate de aceștia. În Republica Moldova există un sistem sui generis de protecție a soiurilor de plante, care este complet armonizat cu prevederile Convenției Internaționale privind protecția noilor soiuri de plante (UPOV), la care Republica Moldova este parte din anul 1998, și cu directivele europene în domeniul respectiv.

ABSTRACT

The patent for plant variety – tool for breeders' rights capitalization. The existence of an efficient system of legal protection of plants varieties is an important way to support the efforts of the breeders and to ensure the possibility of investments reimbursement endured by them. The Republic of Moldova has a sui generis system of plants varieties protection that is completely harmonized with the stipulation of International Convention regarding new varieties of plants (UPOV), where Republic of Moldova is a part from 1998, and with the European directives in this field.

РЕФЕРАТ

Патент на сорт растения как инструмент реализации прав селекционеров. Наличие эффективной системы правовой охраны сортов растений является важным средством поддержки усилий селекционеров и обеспечения для них возможности возмещения своих инвестиций и затрат. В Республике Молдова действует система специальной охраны (sui generis) сортов растений, полностью приведенная в соответствие с положениями Международной конвенции по охране новых сортов растений (УПОВ), к которой Республика Молдова присоединилась в 1998 году, и с европейскими директивами в данной области.

APLICAȚIILE MOBILE – OBIECTE ALE PROPRIETĂȚII INTELECTUALE

DUMITRU RUSU, SPECIALIST I,
DIRECȚIA DREPT DE AUTOR, AGEPI

ACTUALMENTE, UTILIZAREA DISPOZITIVELOR MOBILE INTE-LIGENTE DIN CATEGORIA TABLETELOR ȘI TELEFOANELOR ESTE ÎNTR-O CREȘTERE PERMANENTĂ, DE ALTFEL, ACESTEA NE AJU-TĂ SĂ NE PLANIFICĂM VIAȚA DE ZI CU ZI, ÎNCEPÂND CU AGENDA TELEFONICĂ ȘI CONTINUÂND CU APLICAȚII CARE NE MONITORIZEA-ZĂ SOMNUL, ACTIVITATEA FIZICĂ, CONSUMUL DE APĂ SAU, ȘI MAI NOU, APLICAȚII CARE ÎȚI PERMIT PLATA FACTURILOR FĂRĂ A TE DE-PLASA LA GHIȘEE. ASTFEL, NOI, UTILIZATORII DE SMARTPHONE, NE DORIM CELE MAI NOI APLICAȚII MOBILE, IAR ACESTEA, LA RÂNDUL LOR, SUNT GRATUITE SAU CONTRACOST. DE REGULĂ, CELE CON-TRACOST SUNT MAI COMPLEXE ȘI CU O MENTENANȚĂ MAI BUNĂ. APLICAȚIILE BUNE, CU FUNCȚIONALITATE ȘI DESIGN PE MĂSURĂ, NU SE FAC FĂRĂ RESURSE IMPORTANTE, FĂRĂ PROGRAMATORI ȘI DESIGNERI BUNI, IAR TOATE ACESTEA, DE REGULĂ, COSTĂ.

Definiția aplicației mobile

Aplicației mobile îi corespunde noțiunea de **pro-gram pentru calculator**¹, unica diferență este că ace-s-te programe sunt destinate, de regulă, unor dispoziți-

ve mobile care rulează pe sisteme de operare specifice (Android, iOS, Windows Phone, BlackBerry etc.). Asu-p-ra aplicației mobile se aplică dreptul de proprietate intelectuală, și anume, aplicația mobilă beneficiază de protecția dreptului de autor, cu excepția materialului aflat în domeniul public (public Domain).

Designul, interfața grafică, codul sursă, sunetul, vi-deoclipurile, textul și alt conținut original al aplicației sunt protejate prin *Legea nr.139 din 2 iulie 2010 pri-vind drepturile de autor și drepturile conexe*, de la mo-mentul creării lor. Dreptul de autor se extinde asupra formei de exprimare și nu se aplică asupra ideilor.

La crearea aplicației pot fi utilizate orice semne vizuale și auditive, care servesc la individualizarea și deosebirea produselor și/sau serviciilor unei per-soane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice, care pot fi înregistrate în calitate de marcă comercială (trademark).

Aplicația mobilă nu este o invenție, însă poate fi protejată prin brevet de invenție dacă reprezintă un produs sau un procedeu din orice domeniu tehnolo-gic, cu condiția ca invenția să fie nouă, să implice o activitate inventivă și să fie susceptibilă de aplicare industrială. Brevetul nu protejează aplicația mobilă, ci soluția tehnică, cum ar fi, spre exemplu: efectul aplicației mobile prin care utilizatorul acesteia poate accesa la distanță sistemul electronic de protecție al mijlocului de transport și datele despre acesta.

¹ Potrivit art.3 al Legii nr.139 din 02.07.2010 privind dreptu-rile de autor și drepturile conexe, programul pentru calcula-tor reprezintă ansamblul de instrucțiuni, comenzi și/sau de coduri exprimate în orice formă sau mod, destinate func-ționării calculatorului pentru a atinge un anumit scop sau rezultat. Noțiunea „program pentru calculator” se extinde și asupra programului încorporat în memoria calculatorului, a materialului de însoțire a unui program creat, a materialului pregător obținut în procesul elaborării unui program, cu condiția că acesta este conceput și exprimat într-o astfel de formă încât materialul pregător se poate solda, ulterior, cu elaborarea programului de calculator.

Înregistrarea aplicației mobile ca obiect al dreptului de autor

În Republica Moldova, apariția și exercitarea dreptului de proprietate intelectuală asupra aplicației mobile (program pentru calculator) este realizat în baza condițiilor generale, prevăzute de *Legea privind drepturile de autor și drepturile conexe*.

Pentru înregistrarea operei în Registrul de Stat al obiectelor protejate de dreptul de autor și drepturile conexe, solicitantul depune la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova (AGEPI):

1) Programul exprimat în orice fel de limbaj, fie cod-sursă și/sau cod-obiect, în format electronic, pe suport material (CD-R), pe ambalajul căruia se va indica denumirea programului pentru calculator, numele și prenumele autorului(ilor). De asemenea, pe file A4 tipărite, se va prezenta o adnotare (descriere) succintă a programului în cauză, denumirea lui și semnătura autorului(ilor).

2) Pe site-ul AGEPI, www.agepi.gov.md, sunt plasate formularele-tip de cereri pentru înregistrare, care urmează a fi completate, iar cererea se depune direct la AGEPI de către autor sau prin intermediul persoanei împuternicite printr-o procură. La cerere se anexează copia actului de identitate al autorilor.

În cazul operelor create în copaternitate, autorul care depune cererea de înregistrare este obligat să indice toți autorii operei respective.

Modalitățile și condițiile juridice aplicabile creării și distribuirii aplicațiilor mobile

La crearea aplicațiilor mobile nu există condiții imperative, însă utilizarea și distribuirea lor impune respectarea unor reguli, astfel, atât legislația, cât și platformele de distribuire a aplicațiilor mobile impun condiții stricte, care se referă la aspecte de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală a terților, securitatea informatică, inclusiv securizarea tranzacțiilor financiare și a prelucrării datelor personale, nu este admis conținutul care cheamă la ură sau discriminare etc.

Cele mai populare platforme de distribuire a aplicațiilor mobile sunt App Store și Play Store. În funcție de sistemul de operare pentru rularea aplicației mobile, înainte de crearea aplicației se recomandă să cunoașteți condițiile stabilite pentru utilizarea acesteia de fiecare sistem de operare și/sau platformă de distribuire a aplicațiilor mobile. În cazul în care dezvoltatorii acceptă regulile impuse de către companiile Apple și Google, sunt obligați

să furnizeze informații exacte și complete despre materialele prezentate pentru publicare și distribuție, totodată, autorii sau titularii de drepturi exclusive transmit licența, de regulă neexclusivă,² asupra aplicațiilor mobile companiilor care gestionează platformele menționate.

De regulă, aplicațiile mobile sunt distribuite prin intermediul platformelor online, destinate unor sisteme de operare specifice (de ex.: iOS, Android), fapt care garantează consumatorilor controlul prealabil al aplicațiilor, prin prisma respectării unor reguli minime de securitate.

De regulă, companiile care gestionează platformele de aplicații mobile, înaintează anumite interdicții și NU acceptă:

- aplicații care folosesc marca, titlul, sigla sau numele altei aplicații sau ale altei entități într-o manieră care poate induce utilizatorii în eroare. Nu trebuie să sugerați că ar exista o aprobare sau o legătură cu o altă entitate, dacă acest lucru nu este adevărat;

- titluri și pictograme ale aplicației atât de similare cu cele ale unor produse sau servicii existente, încât utilizatorii ar putea fi induși în eroare;

- aplicații care încalcă drepturile de autor. Modificarea conținutului protejat prin drepturi de autor poate constitui o încălcare. Dezvoltatorii ar putea fi obligați să demonstreze faptul că dețin drepturile de utilizare a conținutului protejat prin drepturile de autor;

- aplicații care determină sau încurajează încălcarea drepturilor de autor. Înainte de a publica o aplicație, verificați dacă aceasta nu încurajează în vreun fel încălcarea drepturilor de autor și, dacă este necesar, solicitați asistență juridică;

- aplicații care încalcă drepturile mărcilor comerciale, deținute de alte persoane. Marca comercială este un cuvânt, un simbol sau o combinație care identifică sursa unui produs sau a unui serviciu. Odată obținută, o marcă comercială îi conferă proprietarului drepturi exclusive privind utilizarea acesteia în cazul anumitor bunuri sau servicii;

² Potrivit art.30 alin.(4) al Legii nr.139 din 02.07.2010 privind drepturile de autor și drepturile conexe, în cazul unei licențe neexclusive, licențiatul poate, în limitele stabilite de această licență, valorifica opera ca și persoanele care au obținut dreptul de valorificare a acesteia. Licențiatul nu are dreptul să permită sau să interzică valorificarea operei de către alte persoane.

- încălcarea dreptului unei mărci comerciale, aceasta însemnând utilizarea incorectă sau neautorizată a unei mărci identice sau similare, într-un mod care ar putea să inducă confuzii privind sursa celui produs. Dacă aplicația folosește mărcile comerciale deținute de altă parte, într-un mod care este probabil să ducă la confuzii, aceasta poate să fie suspendată;
- aplicații care conțin informații sau revendicări false ori înșelătoare, inclusiv în descriere, în titlu, în pictogramă și în capturile de ecran;
- aplicații sau anunțuri care imită sau perturbă funcțiile de sistem, cum ar fi notificările sau avertismentele. Notificările la nivel de sistem pot fi folosite numai pentru funcțiile integrate în aplicație, de exemplu, în cazul aplicației unei companii aeriene care își informează utilizatorii despre ofertele speciale sau în cazul unui joc, care își notifică utilizatorii despre promoțiile din cadrul jocului;
- aplicații care modifică setările sau funcțiile dispozitivului în afara aplicației, fără cunoștința și consimțământul utilizatorului. Setările și funcțiile dispozitivului includ setările de sistem și de browser, marcasele, comenzile rapide, pictogramele, widgeturile și prezentarea aplicațiilor de pe ecranul de pornire;
- aplicații care gestionează date sensibile sau cu caracter personal ale utilizatorului (inclusiv informații de identificare personală, informații financiare și de plată, informații de autentificare, date din agenda telefonică sau de contact și date sensibile de pe dispozitiv). În cazul în care aplicația gestionează asemenea date, ea trebuie să posteze o politică de confidențialitate care, împreună cu eventualele informări din aplicație, prezintă pe larg culegerea, folosirea și trimiterea tuturor datelor utilizatorilor gestionate de aplicație, modul în care sunt folosite și tipurile de entități cărora le este permis accesul la aceste date și să ofere o siguranță în gestionarea datelor utilizatorilor, inclusiv, transmitându-le prin metode moderne de criptare (de exemplu, prin HTTPS);
- aplicații care interferează, perturbă, dăunează sau accesează într-o manieră neautorizată dispozitivul utilizatorului, alte dispozitive sau computere, servere, rețele, aplicații, interfețe de programare (API-uri) sau, inclusiv, servicii, fără a se limita la acestea, alte aplicații de pe dispozitiv sau rețeaua unui operator autorizat;
- aplicații care conțin viruși, troieni, programe malware, spyware sau orice alt software rău intenționat;
- aplicații care trimit sau care facilitează distribuirea ori instalarea de software rău intenționat;
- aplicații care introduc sau exploatează vulnerabilități de securitate;
- aplicații care fură informațiile de autentificare ale utilizatorilor (cum ar fi numele de utilizator sau parolele) sau care imită alte aplicații sau site-uri cu scopul de a determina utilizatorii să divulge informații cu caracter personal sau de autentificare;
- aplicații care instalează alte aplicații pe un dispozitiv, fără acordul prealabil al utilizatorului;
- aplicații create pentru a culege în secret informații despre utilizarea dispozitivelor, cum ar fi aplicațiile de spionaj comercial (spyware);
- ca aplicațiile să fie prezentate ca soluții de spionaj sau de supraveghere secretă;
- ca aplicațiile să ascundă sau să disimuleze comportamentul de urmărire, ori să încerce să înșele utilizatorii în privința unor astfel de funcții;
- aplicații care nu prezintă utilizatorilor o notificare persistentă și o pictogramă unică, prin care acestea se identifică foarte clar;
- aplicații și înregistrări de aplicații de pe Google Play care ar oferi vreo modalitate de activare sau de accesare a unor funcții care încalcă acești termeni, cum ar fi trimiterea la un APK necorespunzător, găzduit în afara Magazinului;
- situații în care distribuitorului de aplicații nu i-ar reveni întreaga responsabilitate pentru stabilirea legalității aplicației într-o anumită locație, în caz contrar aplicațiile urmând a fi eliminate.

Drepturile și obligațiile utilizatorilor (consumatorilor) aplicațiilor mobile

Drepturile și obligațiile utilizatorilor aplicațiilor mobile sunt determinate de condițiile impuse de autorul ori titularul drepturilor patrimoniale asupra acestora, exprimate prin reguli specifice, denumite licențe, nerespectarea cărora provoacă încălcarea drepturilor de autor. Specificăm că, de fapt, la cumpărarea software-ului se achiziționează licența de a-l utiliza, dar nu software-ul ca atare (software-ul se licențiază, nu se vinde). Astfel, licențele software sunt diverse și se grupează după mai multe criterii, iar unele licențe sunt redundante și ar putea fi considerate ca fiind echivalente cu altele.

Cele mai răspândite licențe din categoria open-source sunt Apache License, 2.0 (Apache-2.0), BSD 3-Clause „New” or „Revised” license (BSD-3-Clause),

BSD 2-Clause „Simplified”/„FreeBSD” license (BSD-2-Clause), GNU General Public License (GPL), GNU Library or „Lesser” General Public License (LGPL), MIT license (MIT), Mozilla Public License 2.0 (MPL-2.0), Common Development and Distribution License (CDDL-1.0), Eclipse Public License (EPL-1.0) etc.

De exemplu, GNU General Public License (GPL) garantează libertatea utilizării softului. În cazul distribuirii gratuite sau contra cost a copiilor unui asemenea program, destinatarul urmează să beneficieze de libertăți similare, adică să obțină codul sursă și/sau codul obiect.

Modalitățile de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală asupra aplicațiilor mobile

În vederea protecției drepturilor de proprietate intelectuală asupra aplicațiilor mobile și a componentelor acestora, sunt utilizate mai multe mijloace legale, cum ar fi:

- ✓ înregistrarea operei în Registrul de Stat al obiectelor protejate de dreptul de autor și drepturile conexe;
- ✓ înregistrarea mărcii comerciale;
- ✓ obținerea brevetului de invenție;
- ✓ obligarea părților la contractul care are un obiect protejat de dreptul de proprietate intelectuală să respecte confidențialitatea acestuia;
- ✓ contestarea încălcării dreptului de proprietate intelectuală la administratorul platformei de distribuire a aplicațiilor mobile;
- ✓ soluționarea prin negocieri și mediere a litigiilor referitoare la proprietatea intelectuală;
- ✓ sesizarea instanței de judecată în cazul încălcării dreptului de PI;
- ✓ sesizarea organelor de ocrotire a normelor de drept despre comiterea unei contravenții sau infracțiuni împotriva dreptului PI (organele de poliție și procuratură).

REFERINȚE

1. Legea nr. 139/2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe.
2. www.agepi.gov.md
3. <http://www.fsf.org>
4. <https://opensource.org/>
5. <http://www.gnu.org>
6. <http://wikipedia.org/>
7. <https://play.google.com>
8. www.apple.com

REZUMAT

Aplicațiile mobile – obiecte ale proprietății intelectuale. Popularitatea aplicațiilor mobile crește proporțional cu numărul utilizatorilor dispozitivelor mobile, iar acest fenomen stimulează interesul deosebit al dezvoltatorilor de produse software, totodată determinând specializarea acestora și crearea unor comunități de dezvoltatori interesați de acest domeniu. În timp ce există destulă informație despre crearea, publicarea și promovarea aplicațiilor mobile, informațiile cu privire la specificul dreptului de proprietate intelectuală al autorilor asupra aplicațiilor mobile sunt oferite insuficient.

ABSTRACT

Mobile applications – Intellectual Property Objects. The popularity of mobile applications is proportionally growing with the number of the mobile devices users and this phenomenon stimulates the special interest of software products development. At the same time, it determines their specialization and creation of developers communities interested in this field. While there is enough information on creation, publishing and promotion of the mobile applications, specific information related to the right of intellectual property isn't sufficiently offered.

РЕФЕРАТ

Мобильные приложения - объекты интеллектуальной собственности. Популярность мобильных приложений растет пропорционально числу пользователей мобильных устройств, а это явление стимулирует особый интерес разработчиков программного обеспечения, определяя направления их специализации, а также обуславливая их объединение в сообщества разработчиков, заинтересованных данным направлением. В то время как существует предостаточно сведений о создании, публикации и продвижении мобильных приложений, информации об особенностях прав авторов на объекты интеллектуальной собственности в виде мобильных приложений представлено мало.

DEZVOLTAREA SISTEMULUI INOVAȚIONAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

DRD. VADIM IAȚCHEVICI,
ȘEF SECȚIE TRANSFER TEHNOLOGIC,
AGENȚIA PENTRU INOVARE ȘI TRANSFER TEHNOLOGIC A AȘM

Introducere

TIMPUL ABORDĂRILOR SECTORIALE ȘI AL VIZIUNILOR FRAGMENTARE A RĂMAS ÎN TRECUT. REPUBLICA MOLDOVA ARE NEVOIE DE O VIZIUNE SISTEMICĂ ASUPRA PROPRIEI SOCIETĂȚI, CARE AR ÎNSUMA ATÂT TRADIȚIA RELIGIOASĂ, CULTURALĂ, JURIDICĂ ȘI ECONOMICĂ, CÂT ȘI PERFORMANȚELE ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII MONDIALE. O ABORDARE DE ANSAMBLU A INTERESULUI NAȚIONAL PRESUPUNE ÎNȚELEGEREA CARACTERULUI COMPLEMENTAR AL ȘTIINȚELOR SOCIO-UMANE ȘI AL CELOR EXACTE, AL PLANULUI METAFIZIC ȘI AL CELUI FIZIC, AL REALITĂȚILOR SPIRITUALE ȘI AL CELOR MATERIALE. ACEASTĂ PERSPECTIVĂ PRESUPUNE DEPĂȘIREA CLIȘEELOR ȘI DEZVOLTAREA UNUI EXERCİTIU INTELCTUAL AUTONOM, IZVORÂT DIN ÎNȚELEGEREA PROFUNDĂ A PROFILULUI IDENTITAR, PRECUM ȘI A NECESITĂȚILOR SPIRITUALE ȘI MATERIALE ALE POPORULUI NOSTRU.

Este necesară o reformă profundă a sistemului de învățământ, punându-se accentul pe dezvoltarea învățământului profesional, deoarece anume specialiștii calificați din instituțiile preuniversitare reprezintă veriga de bază pentru asigurarea unei bune funcționări a tuturor sectoarelor economiei naționale.

Statul trebuie să acorde sprijinul financiar necesar cercetărilor științifice. Acestea nu trebuie să vizeze doar domeniile cu aplicare directă în economie, dar și științele: filosofia, geopolitica, sociologia, antropologia, istoria, culturologia și alte discipline socio-umane. Ultimele nu trebuie privite ca preocu-

pări intelectuale sterile, ci ca o necesitate organică de a defini unicitatea, rostul și vocația poporului nostru.

Activitățile științifice și cele inovaționale constituie, în condițiile contemporane, cea mai importantă forță motrice a creșterii economice, pentru care se impune cu necesitate integrarea științei cu procesul industrial. În practica mondială, știința este administrată de ministere, departamente, agenții, comitete, adică de organe publice centrale.

Conform sondajelor realizate de Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic, mulți dintre oamenii de afaceri din Republica Moldova, ca și în alte țări, reacționează foarte pozitiv la toate inovațiile care ar putea conduce la sporirea profiturilor, reducerea cheltuielilor și îmbunătățirea semnificativă a calității produselor și serviciilor.

În contextul dat am dori să explicăm doi termeni: **inovare** și **sistem**.

Astfel, **inovarea** reprezintă aplicarea rezultatului final, nou sau perfecționat, al activității din domeniul cercetării științifice și transferului tehnologic materializat în formă de produs, serviciu și tehnologie, implementat în practică și/sau comercializat pe piață.

Sistemul reprezintă un ansamblu de elemente (principii, reguli, forțe etc.) dependente între ele și formând un întreg organizat, care pune ordine în-

tr-un domeniu de gândire teoretică, reglementează clasificarea materialului într-un domeniu de științe ale naturii sau face ca o activitate practică să se desfășoare potrivit scopului urmărit.

În continuare vom caracteriza actorii sistemului inovațional din țară.

Actorii sistemului inovațional din Republica Moldova

Evaluările cadrului de politici, realizate de câteva echipe separate de experți naționali și străini independenți, demonstrează în mod unanim că acesta nu este propice pentru susținerea activităților inovaționale și pentru valorificarea eficientă a resurselor private și publice alocate pentru inovare. Sistemul de luare a deciziilor în sfera de cercetare-inovare este excesiv de centralizat, prioritatea absolută fiind acordată generării cunoștințelor și mai puțin utilizării și difuziei acestora, sectorul privat și societatea nefiind implicate în dialogul de politici. Nu există un nivel orizontal de coordonare a politicilor inovaționale și nu este clar stabilită autoritatea națională care definește politicile de inovare. Guvernul practic s-a autoeliminat din procesul de politici în domeniul inovării, politicile sunt evaluate și monitorizate inadecvat, iar calitatea guvernării sectorului suferă din cauza unor aranjamente instituționale impropii, generatoare de conflicte de interese și de alocări ineficiente ale resurselor. Lipsesc indicatorii statistici de bază pentru evaluarea impactului politicilor și pentru monitorizarea procesului inovațional în sectorul privat.

1. Parlamentul Republicii Moldova. Parlamentul este forul suprem care adoptă acte legislative ce reglementează organizarea și funcționarea sferei științei și inovării, aprobă direcțiile strategice ale activității din sfera științei și inovării, aprobă cuantumul mijloacelor publice care se alocă pentru sfera științei și inovării și ratifică tratatele internaționale privind cooperarea în sfera științei și inovării. Comisiile de specialitate ale Parlamentului, în special Comisia pentru Educație, Cercetare, Tineret și Sport și Comisia pentru Economie, Buget și Finanțe, au nevoie de consolidarea semnificativă a capacităților pentru evaluarea mai bună a politicilor și priorităților propuse în domeniul inovațional.

2. Guvernul Republicii Moldova. În conformitate cu prevederile Codului cu privire la știință și inovare, Guvernul împuternicește Academia de Științe

a Moldovei (AȘM) să definească și să realizeze politica de stat în sfera inovării, AȘM devenind instituție publică grevată cu competențe ale autorităților publice în acest domeniu de politici. După aprobarea Codului cu privire la știință și inovare, prioritățile de stat în domeniul cercetării și inovării au fost elaborate doar de către AȘM, ceea ce nu este în conformitate cu bunele practici de delimitare a competențelor în domeniul politicilor. În consecință, programul de stat pentru proiecte de inovare și transfer tehnologic a beneficiat de 5% din volumul de finanțare acordat sectorului de cercetare și inovare pe parcursul perioadei 2005–2015.

3. Ministerul Economiei. Funcțiile și atribuțiile Ministerului Economiei în domeniul inovațiilor sunt în mare măsură limitate la sectoarele industrie și energetică, care, luate împreună, reprezintă circa 14% din PIB. În conformitate cu Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Economiei, structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia (aprobat prin Hotărâre de Guvern nr. 690 din 13.11.2009), Ministerul Economiei are printre funcțiile sale de bază și participarea la promovarea implementării documentelor de politici ale statului în domeniul inovațiilor și transferului tehnologic, inclusiv în scopul creării instrumentelor de dezvoltare/susținere a antreprenoriatului inovațional (parcurile industriale și științifico-tehnologice, incubatoarele de inovare, structurile de consultanță și asistență tehnică etc.) în domeniile industriei și energiei. O altă funcție importantă este elaborarea și promovarea politicii statului în vederea implementării rezultatelor activității de cercetare-dezvoltare, inovare și transfer tehnologic în industrie și energetică. În domeniul inovațiilor, Ministerul Economiei are și atribuția de a promova participarea și cooperarea agenților economici la activitățile de cercetare-dezvoltare-inovare. Exercitarea acestor atribuții a fost dificilă în lipsa bazei normative adecvate, a unor instrumente adecvate de finanțare și din cauza alocării suboptimale a resurselor în sfera de cercetare și inovare. Ministerul Economiei implementează prin Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) o serie de programe pentru susținerea generală a afacerilor (Programul de Atragere a Remitențelor în Economie PARE 1+1, Programul Național pen-

tru Abilitarea Economică a Tinerilor, Gestiunea Eficientă a Afacerii, Fondul Special de Garantare a Creditelor), dar aceste programe nu sunt suficiente și bine ținute pentru susținerea unor activități autentice inovatoare.

4. Academia de Științe a Moldovei. În conformitate cu prevederile Codului cu privire la știință și inovare, AȘM execută rolul de coordonator în promovarea inovațiilor și transferului tehnologic. Codul cu privire la știință și inovare prevede că AȘM: elaborează și promovează strategia dezvoltării sferei științei și inovării; realizează politica de stat și desfășoară activități conceptuale în sfera științei și inovării; identifică direcțiile strategice ale sferei științei și inovării; distribuie alocațiile bugetare conform direcțiilor strategice ale sferei științei și inovării; organizează elaborarea programelor de stat, a programelor științifice și tehnico-științifice internaționale, precum și a mecanismelor de realizare a acestora; elaborează mecanismele de monitorizare și de stimulare a implementării rezultatelor programelor de stat în sfera științei și inovării, precum și cele de formare a piețelor de produse ale acestei sfere. Alocarea acestor competențe este contrară standardelor de bună guvernare, deoarece o singură instituție a devenit responsabilă de formularea, implementarea, monitorizarea, evaluarea impactului politicilor de inovare și raportarea către Guvern și public. Ca rezultat, suportul financiar din partea statului a fost acordat aproape în întregime doar pentru generarea de cunoștințe în institutele subordonate AȘM, respectiv o pondere foarte modestă revenind pentru preluarea, absorbția și difuziunea cunoștințelor de către întreprinderile din economia reală și de către societate în general.

5. Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică (CSȘDT). CSȘDT este organul executiv al AȘM care stabilește modul și criteriile de repartizare a mijloacelor publice în sfera de cercetare și inovare, elaborează mecanismele de monitorizare și de stimulare a implementării rezultatelor programelor de stat în sfera științei și inovării, precum și cele de formare a piețelor de produse ale acestei sfere. CSȘDT este responsabil și de promovarea activității de inovare și transfer tehnologic. CSȘDT este compus din 17 membri care provin din comunitatea academică, dar nu reprezintă suficient de bine sectorul privat, Guvernul și societatea civilă.

6. Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic (AITT). AITT se află în subordonarea AȘM și este o organizație specializată ce asigură extensivitatea tehnologică. AITT a fost creată în 2004 pentru coordonarea, stimularea și implementarea mecanismelor activității de inovare și transfer tehnologic. Agenția organizează colectarea proiectelor de transfer tehnologic, expertiza independentă, selectarea pe bază de concurs, finanțarea din surse publice, monitorizarea realizării, corectitudinea cofinanțării, evaluarea și diseminarea rezultatelor acestora. AITT monitorizează și evaluează activitățile parcurilor științifico-tehnologice, ale incubatoarelor de inovare, susține dezvoltarea acestora prin implementarea politicilor și strategiilor de inovare și de transfer tehnologic. În prezent, AITT utilizează doar două instrumente pentru suportul inovațiilor: proiectele de inovare și transfer tehnologic și suportul acordat parcurilor științifico-tehnologice și incubatoarelor de inovare.

7. Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA). CNAA are un rol-cheie în procesul inovațional deoarece numai entitățile acreditate de CNAA au acces plener la finanțarea de stat pentru activitățile de cercetare și inovare.

8. Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI). AGEPI organizează și efectuează protecția juridică a proprietății intelectuale sub formă de proprietate industrială, a drepturilor de autor și drepturilor conexe pe teritoriul Republicii Moldova. AGEPI gestionează registrele naționale de cereri și titluri de protecție acordate pentru invenții, pentru noi soiuri de plante, pentru mărci de produse și servicii, pentru denumiri de origine și indicații geografice, pentru desene și modele industriale, pentru modele de utilitate, pentru topografii ale circuitelor integrate, pentru alte obiecte ale proprietății industriale, registrele naționale ale contractelor de licență și cesiune, ale mandatarilor autorizați și evaluatorilor în domeniul proprietății industriale. AGEPI furnizează și importante date statistice utile pentru evaluarea unor aspecte ale procesului inovațional (invenții, mărci, design industrial).

9. Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM). ODIMM este o agenție implementatoare subordonată Ministerului Economiei. Printre funcțiile ODIMM se numără elaborarea și implementarea programelor și

proiectelor de dezvoltare a sectorului IMM, acordarea serviciilor de consultanță și instruire a managerilor și angajaților IMM, crearea și dezvoltarea unei rețele de incubatoare de afaceri, susținerea formării de clustere și rețele inovative. ODIMM implementează programele de suport aprobate de Ministerul Economiei, dar aceste programe sunt generale și nu ținesc în mod expres firmele inovatoare.

10. Biroul Național de Statistică (BNS). BNS este instituția de stat abilitată cu furnizarea de date statistice. Totuși, statistica activităților inovaționale în Republica Moldova este puțin dezvoltată. Lipsesc o serie de indicatori-cheie necesari pentru a monitoriza starea și dinamica activităților inovaționale și pentru evaluarea impactului politicilor. Totodată, datele colectate de BNS acoperă numai activitățile de cercetare și inovare care au loc în cadrul unor entități academice acreditate și nu includ inovațiile de produs, proces, de marketing și organizaționale, care au loc în cadrul firmelor din economia reală.

11. Cluster științifico-tehnologic – grupare de persoane juridice și persoane fizice constituită în baza unui contract de asociere, încheiat între organizațiile din sfera științei și inovării acreditate și/sau instituțiile de învățământ superior acreditate, alte organizații necomerciale, pe de o parte, și agenți economici, autorități ale administrației publice locale, asociații patronale sau asociații profesionale, persoane fizice, instituții financiare, organizații internaționale, investitori autohtoni sau străini, pe de altă parte, în scopul desfășurării activității de cercetare științifică, de învățământ și de transfer tehnologic al rezultatelor științifice și inovațiilor, valorificării lor prin activități economice.

12. Parc științifico-tehnologic – grupare de persoane juridice și persoane fizice, constituită în baza unui contract de asociere, care include organizații din sfera științei și inovării, alte subiecte reprezentând domenii ale activității de inovare și de transfer tehnologic, agenți economici care valorifică rezultatele științifice și inovațiile prin activități economice.

13. Incubator de inovare – grupare de persoane juridice și persoane fizice constituită în baza unui contract de asociere, încheiat între administratorul incubatorului, pe de o parte, și rezidenții acestui incubator, pe de alta, care valorifică rezultatele științei și inovațiile din unul sau din mai multe domenii tehnologico-științifice prin activități de inovare și

transfer tehnologic și efectuează cercetări menite să acorde suport științific activităților menționate.

14. Instituțiile de învățământ din Republica Moldova.

15. Agenții economici. Aceștia grupează toate unitățile instituționale având ca funcție principală producerea de bunuri materiale și servicii (nonfinanciare) destinate pieței, alcătuind, de fapt, sectorul productiv al economiei de piață. Veniturile acestor agenți economici provin din vânzarea producției, iar scopul producției constă în obținerea de profit.

16. Incubatoarele de afaceri. Sunt structuri create pentru a sprijini dezvoltarea afacerilor aflate la început de activitate.

Firmele selectate sunt găzduite într-un Incubator de Afaceri pe o perioadă determinată de timp (ciclul de incubare), interval în care beneficiază de suport financiar, servicii de consultanță și spații pentru birouri.

Alături de sprijinul logistic necesar demarării activității, Incubatorul oferă un mediu prielnic dezvoltării afacerilor prin facilitarea activităților de networking, a transferului de know-how și prin acordarea de sprijin în dezvoltarea de parteneriate.

Firmele incubate au ocazia să participe la traininguri, seminare și conferințe, să primească asistență în realizarea strategiilor de afaceri, în scrierea de proiecte necesare atragerii finanțărilor sau în alte domenii relevante.

Toate acestea au rolul de a susține dezvoltarea firmelor, astfel încât acestea să poată ajunge la un nivel de stabilitate și autonomie care să le permită părăsirea Incubatorului și funcționarea pe cont propriu, cu șanse crescute de a face față mediului concurențial și de a supraviețui pe termen lung.

Aspecte legislative și politice în domeniul inovării

Cadrul politic

În cadrul politicii guvernamentale, activitățile de inovare nu au avut până la momentul actual o susținere reală. Totuși, prin decizia de a reforma sistemul național de cercetare-dezvoltare-inovare și aprobarea Strategiei inovaționale a Republicii Moldova pentru perioada 2013–2020, „Inovații pentru Competitivitate”, precum și altor documente de politici, Guvernul a demonstrat interes față de acest domeniu.

Cadrul normativ

În prezent, cadrul normativ al Sistemului Inovațional din Republica Moldova este alcătuit din:

- Codul cu privire la știință și inovare nr.259-XV din 15.06.2004;
 - Legea cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare nr. 138 din 21.07.2007;
 - HG nr. 809 din 29.10.2015 cu privire la aprobarea Acordului de parteneriat dintre Guvern și Academia de Științe a Moldovei pentru anul 2015.
- * Academia de Științe încheie Acord de parteneriat pe un termen de 4 ani cu precizarea și confirmarea obligatorie a acordului până la data de 25 decembrie a anului în curs. Începând cu anul 2013, acest acord se aprobă anual;*
- HG nr. 808 din 07.10.2014 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere RM – UE în perioada 2014–2016;
 - HG nr. 952 din 27.11.2013 cu privire la aprobarea Strategiei inovaționale a Republicii Moldova pentru perioada 2013–2020 "Inovații pentru competitivitate";
 - HG nr. 685 din 13.09.2012 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012–2020;
 - HG nr. 4 din 14 ianuarie 2014 cu privire la aprobarea Foii de parcurs pentru ameliorarea competitivității Republicii Moldova;
 - Alte acte normative (în domeniul PI, de dezvoltare a industriei, regionale, dezvoltare agricolă și rurală).

Este de menționat faptul că, prin implementarea actelor normative enumerate mai sus, se preconizează atingerea următoarelor obiective (au fost selectate cele mai valoroase obiective):

- Elaborarea Legii cu privire la Fondul de inovare și transfer tehnologic;
- Elaborarea Legii 138 și Codului cu privire la știință și inovare în redacție nouă;
- Crearea noilor entități de infrastructură inovațională;
- Dezvoltarea unei rețele de mentorat a start-up-urilor inovaționale și a întreprinderilor de tip spin-off;
- Implementarea programelor educaționale aferente procesului inovațional la facultățile de management și inginerie;

- Implementarea programului de stat „Moldova Inovațională” de susținere a noilor afaceri inovaționale (start-up) orientate spre export;

- Identificarea și implementarea schemelor și modelelor de investiții inovative (venture capital, crowdfunding și business-angels).

Infrastructura inovațională din Republica Moldova

Infrastructura Inovațională reprezintă totalitatea organizațiilor care contribuie la desfășurarea activității științifice și de inovare, incluzând în această categorie Academia de Științe, alte organizații din sfera științei și inovării, instituții financiare, fonduri și agenții de susținere a activității în domeniu, incubatoare de inovare, parcuri științifico-tehnologice, întreprinderi private și alte organizații specializate.

În prezent, cele mai reprezentative organizații din această listă sunt Parcurile Științifico-Tehnologice și Incubatoarele de Inovare, în cadrul cărora sunt implementate proiecte de inovare și transfer tehnologic de către întreprinderile care obțin statutul de rezident în cadrul acestora. Prin facilitarea colaborării între mediul academic și cel de afaceri, entitățile infrastructurii inovaționale reprezintă unul dintre factorii-cheie care determină succesul economiei. Ele acționează ca o punte de legătură, facilitând comunicarea între lumea de afaceri și comunitatea științifică.

Constituindu-se ca un mediator între aceste structuri (comunitatea științifică și mediul de afaceri), Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic sprijină crearea și dezvoltarea parcurilor științifico-tehnologice și incubatoarelor de inovare, inclusiv prin suport financiar, finanțând proiectele anuale de dezvoltare a infrastructurii acestora.

La ora actuală, în Republica Moldova activează 2 parcuri științifico-tehnologice și 7 incubatoare de inovare, având diferite specializări:

- Parcul Științifico-Tehnologic "Academica", creat în 2007 (prima structură de inovare din țară) la propunerea clusterului științifico-tehnologic "Academica" cu specializare universală;
- Parcul Științifico-Tehnologic "Micronanoteh", creat în 2009 la propunerea clusterului științifico-tehnologic în domeniul microelectronicii și nanotehnologiilor "Micronanoteh";

- Incubatorul de Inovare "Inovatorul", creat în 2007 la propunerea clusterului științifico-tehnologic "Academica" cu specializare universală;
- Incubatorul de Inovare "Politehnica", creat în 2011, având specializare universală;
- Incubatorul de Inovare "Innocenter", creat în 2012 la propunerea clusterului inovațional educațional "InnoCluster" în scopul concentrării dezvoltării inovațiilor în regiuni;
- Incubatorul de Inovare "Inventica-USM", creat în 2012 la propunerea Clusterului de "Incubatoare de Antreprenoriat Inovațional" în mun. Chișinău;
- Incubatorul de Inovare "Antreprenorul Inovativ", creat în 2013;
- Incubatorul de Inovare moldo-lituanian "Media Garaj", creat în 2014 la propunerea unui cluster științifico-tehnologic cu participarea partenerilor din Lituania;
- Incubatorul de Inovare "IT4BA", creat în 2015 în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei.

Aspectul finanțării sferei științei și inovării din Republica Moldova

În conformitate cu articolul 125 „Finanțarea activității din sfera științei și inovării” din Codul cu privire la știință și inovare nr.259-XV din 15.06.2004, sursele de finanțare a sferei științei și inovării sunt:

- a) mijloacele de la bugetul de stat;
- b) mijloacele de la bugetele unităților administrativ-teritoriale;
- c) mijloacele proprii ale subiectelor activității din sfera științei și inovării;
- d) mijloacele organizațiilor interesate în activitatea din sfera științei și inovării;
- e) investițiile (donațiile, granturile etc.) persoanelor fizice și juridice, inclusiv străine;
- f) defalcările în proporție de 50% din sumele obținute din vânzarea patrimoniului nefolosit, inclusiv a imobilelor;
- g) alte surse legale.

Dinamica de finanțare a sferei științei și inovării și volumul de finanțare alocat pentru proiectele de inovare și transfer tehnologic le putem urmări în Tabelul de mai jos.

Dinamica de finanțare a sferei științei și inovării și volumul de finanțare alocat pentru proiectele de inovare și transfer tehnologic

Anul	„Știință și inovare” (mii lei)	Proiectele de inovare și transfer tehnologic (mii lei)
2010	353 627,2	9 789,8
2011	336 915,2	7 350,0
2012	350 504,1	6 950,0
2013	345 757,5	6 822,0
2014	401 857,5	8 665,7
2015	418 686,5	6 013,1

În anul 2015, pentru proiectele de inovare și transfer tehnologic a fost repartizat un volum de finanțare de 6 013,1 mii lei. Totodată, suma totală alocată din bugetul de stat pentru „Știință și inovare” constituie 418 686,5 mii lei (cca.0.39 la sută din PIB). Așadar, alocațiile pentru proiectele de inovare și transfer tehnologic constituie 1.43 % din suma totală preconizată pentru „Știință și inovare”.

Principalele puncte slabe în actualul sistem de organizare a sectorului CDI

Conform Raportului elaborat de Centrul Analitic Independent Expert Grup, punctele slabe în actualul sistem de organizare a sectorului CDI sunt:

- Centralizarea instituțională excesivă limitează valorificarea eficientă a resurselor financiare și impactul pozitiv al sferei CDI asupra economiei naționale;

- Cheltuielile relativ înalte pentru sfera CDI nu asigură rezultate inovatoare și științifice proporționale în acest sector;

- Politica de stat în sfera CDI nu este în mod adecvat evaluată de nicio autoritate de politică;

- În actualul model de organizare a sectorului CDI lipsește o separare clară între autoritățile responsabile de formularea/implementarea/monitorizarea/ raportarea politicilor.

Concluzii și recomandări

Sfera științei și inovării, ca și celelalte sectoare din Republica Moldova, are nevoie de reforme structurale, investiții atrase și o abordare modernă, în pas cu tendințele globale din domeniu. Ca orice alt sector, această sfera necesită strategie, planificare, organizare, promovare a rezultatelor practice obținute, corelate cu direcțiile prioritare de dezvoltare.

Un rol important are dezvoltarea centrelor științifice și de cercetare în cadrul universităților, cu atragerea celor mai experimentați specialiști. Astfel, va avea loc un transfer de cunoștințe de la specialiștii din domeniu la tinerii cercetători (studenți, masteranzi), asigurându-se aplicabilitatea cunoștințelor însușite de către studenți și masteranzi. Experiența acumulată în decursul a zeci de ani de către specialiștii din cadrul unor domenii științifice mai înguste va perpetua prin atragerea tinerilor specialiști în studierea acestor domenii. Astfel, potențialul intelectual al oamenilor de știință va fi valorificat în cadrul centrelor universitare, rămânând a fi pus oricând la dispoziția întreprinderilor private cointeresate în colaborarea cu centrele universitare, asigurându-se în acest mod o dezvoltare prodigioasă a științei și inovării în Republica Moldova. Tot la acest capitol se recomandă modificarea conceptului de studii liceale dintr-unul pur teoretic și general într-unul mult mai specializat și aplicativ.

Atenția deosebită trebuie să fie acordată tinerilor antreprenori și întreprinderilor Mici și Mijlocii, care practică activități de inovare. În acest sens, se impune cu necesitate diversificarea infrastructurii inovaționale, a fondurilor și programelor de susținere, precum și simplificarea accesului la acestea. Susținerea companiilor inovatoare, prin încurajarea lor și acordarea de facilități, va conduce la sporirea numărului de întreprinderi, produse, servicii și tehnologii noi, la creșterea valorii adăugate

a companiilor și impozitelor în bugetul de stat, la crearea locurilor de muncă, la atragerea investițiilor private, la perceperea la nivel național a inovării și la ridicarea nivelului de trai al populației.

REFERINȚE

1. IAȚCHEVICI, Vadim. *Impactul Inovațiilor în Republica Moldova*. Revista "Intellectus" nr. 2/2014.

2. IAȚCHEVICI, Vadim, MAZURU, Sergiu. *Mechanisms for stimulating innovation and technology transfer in the Republic of Moldova*. Revista "Intellectus" nr. 3/2014.

3. Centrul Analitic Independent Expert Grup. Raport "Sectorul de cercetare, dezvoltare și inovare din Moldova: este oare necesară o reformă?", publicat pe http://www.expert-grup.org/old/library_upld/d359.pdf în 2011.

4. Centrul Analitic Independent Expert Grup. Studiu "Cercetare, dezvoltare și inovare în Republica Moldova, probleme și opțiuni", 2011.

REZUMAT

Dezvoltarea sistemului inovațional din Republica Moldova. În condițiile unei ponderi economice și geopolitice modeste, Republica Moldova trebuie să-și dezvolte și să-și afirme potențialul intelectual. Anume din acest motiv principala investiție a statului trebuie să fie orientată în direcția unui sistem de învățământ și cercetare academică care ar răspunde intereselor naționale ale țării. Generația tânără trebuie să fie educată în spirit patriotic și formată profesional în funcție de strategia de dezvoltare a economiei naționale. Scopul articolului este analiza politicii de stat în sfera de cercetare și inovare în Republica Moldova. Metoda de cercetare utilizată se bazează pe analiza sistemului inovațional existent în Republica Moldova. Rezultatul principal constă în identificarea pașilor de dezvoltare a sistemului inovațional din Republica Moldova. Totodată, se propune preluarea celor mai performante modele educaționale, științifice și tehnologice existente în lume, care urmează a fi adaptate la realitățile moldovenești. Însă, preluarea unor modele din exterior nu trebuie să creeze iluzia că ar fi posibilă copierea mecanică a unor sisteme ce și-au demonstrat viabilitatea în alte țări. Îmbinarea experienței

internaționale cu soluțiile originale, elaborate în funcție de specificul național, nivelul de dezvoltare a economiei și strategia de construcție a unei societăți bazate pe cunoaștere, reprezintă cheia succesului Republicii Moldova în domeniul de cercetare și inovare.

ABSTRACT

Development of innovative system in the Republic of Moldova. Considering its modest economic and geopolitical context, the Republic of Moldova has to develop its intellectual potential. That is the specific reason why the investments primarily have to be directed to the educational system and academic research that would be responsible for the national interests. The young generation has to be educated in a patriotic spirit and professionally developed according to the national strategy of economic development. The goal of the article is the analysis of the state politics on research and innovation in the Republic of Moldova. The research methodology used is based on the analysis of the existing innovation system. The most important result consists of the identification of development steps for the innovation system in the Republic of Moldova. At the same time, it is proposed to the most performant educational, scientific and technological models from all around the world that are going to be adapted for the Moldovan realities. However, assuming some models from abroad doesn't have to create the illusion that the mechanical copy of certain systems that demonstrated their viability in other countries is possible. The combination of international experience with original solutions that are created considering the national specific features, the level of economic development and the strategy of building a knowledge based society is the key to success for Republic of Moldova.

РЕФЕРАТ

Развитие инновационной системы Республики Молдова. Ввиду своей скромной экономической и геополитической весомости Республика Молдова должна наращивать и реализовать свой интеллектуальный потенциал. Именно поэтому основные инвестиции государства должны быть направлены в систему академического образования и научно-исследовательскую деятельность, отвечающие национальным интересам страны. Молодое поколение должно быть воспитано в духе патриотизма и профессионально подготовлено в зависимости от стратегии развития национальной экономики. Целью статьи является анализ государственной политики в области науки и инноваций в Республике Молдова. Используемый метод исследования основан на анализе существующей в Молдове инновационной системы. Основным результатом заключается в определении шагов развития молдавской инновационной системы. Кроме того предлагается перенять наиболее передовые и успешные образовательные, научные и технологические модели, существующие в мире, и адаптировать их к молдавским реалиям. Однако заимствование внешних моделей не должно создавать иллюзию возможности механического копирования систем, доказавших свою жизнеспособность в других странах. Сочетание международного опыта и оригинальных решений, разработанных в соответствии с национальной спецификой, уровень экономического развития и стратегия построения общества, основанного на знаниях – вот ключ к успеху Республики Молдова в области науки и инноваций.

SĂPTĂMÂNA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE PENTRU MANAGERII OFICIILOR DE PI

ÎN PERIOADA 11-14 IULIE CURENT, LA MUNCHEN, GERMANIA, S-A DESFĂȘURAT "SĂPTĂMÂNA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE PENTRU MANAGERII OFICIILOR DE PI". EVENIMENTUL A FOST ORGANIZAT DE OFICIUL EUROPEAN DE BREVETE (OEB) ÎN COOPERARE CU OFICIUL UNIUNII EUROPENE DE PROPRIETATE INTELLECTUALĂ (EUIPO), FIIND CONVOCĂȚI MANAGERI ȘI SPECIALIȘTI DIN CADRUL A 38 DE OFICII DE PI ALE STATELOR MEMBRE OEB ȘI STATELOR PARTENERE.

Seminarul a fost deschis de către Vicepreședintele OEB, Raimund Lutz, care, în calitate de gazdă a evenimentului, a încurajat participanții să contribuie la buna desfășurare a Săptămânii proprietății intelectuale prin participare activă și schimburi de idei și experiență. Oficiul UE de Proprietate Intelectuală a fost reprezentat de către Hugues M. Bello, Directorul Academiei EUIPO.

Pe parcursul seminarului, participanții au discutat despre elaborarea politicilor și strategiilor de comunicare ale oficiilor de PI orientate spre business, sporirea eficienței și eficacității activității oficiilor, susținerea obiectivelor naționale de dezvoltare, realizarea potențialului creativ și intelectual, contribuind astfel la dezvoltarea economică, culturală și socială a țărilor.

Un alt subiect de interes l-a constituit calitatea serviciilor prestate de OEB, EUIPO, precum și de alte oficii naționale de PI în contextul programelor de eficientizare și tehnologizare a procedurilor de examinare și acordare a protecției pentru obiectele de PI. Au fost prezentate în special reformele implementate de către OEB și EUIPO care vizează eficientizarea termenelor în cadrul procedurilor de brevetare/înregistrare.

Importanța evenimentului a fost accentuată și de implicarea în discuții a reprezentanților sectorului privat, cu experiență în acordarea serviciilor în domeniul PI sau a marilor companii, deținătoare ale unor valoroase portofolii de PI, cum sunt Henkel AG&Co KGaA, Robert Bosch GmbH sau Bristol-Mayer Squibb.

În cea de-a treia zi a seminarului au fost prezentate cele mai multe inițiative naționale de instruire și perfecționare în domeniul PI, platforme de colabo-

rare a oficiilor de PI cu organizațiile internaționale și regionale din domeniul respectiv, implicarea autorităților centrale și locale și a partenerilor din sectorul privat în elaborarea și implementarea unor programe și campanii de instruire și informare în domeniul PI. De un interes deosebit s-a bucurat experiența Oficiului de PI din Marea Britanie, această țară prezentând un spectru larg de instrumente elaborate de către oficiu în susținerea instituțiilor de cercetare/inovare și a businessului.

Prezența la eveniment a reprezentantului Observatorului de Proprietate Intelectuală al UE a permis familiarizarea participanților cu noile instrumente de contracarare a pirateriei și contrafacerii la nivel comunitar, dar și cu parteneriatele stabilite de către Observator cu instituțiile relevante din statele membre UE și statele terțe.

Ultima zi a seminarului a fost dedicată aspectelor legate de calitatea programelor implementate în acest sens de către OEB și EUIPO. Ambele oficii au drept priorități strategice de dezvoltare nu doar ridicarea nivelului calității serviciilor de PI oferite în cadrul OEB și EUIPO, dar și susținerea programelor de calitate implementate de către oficiile naționale de PI.

Pe lângă participarea la săptămâna proprietății intelectuale, delegația AGEPI a avut și o serie de întreveneri bilaterale cu reprezentanții OEB, EUIPO și ai altor instituții. Astfel, marți, 12 iulie, Directorul general AGEPI, Octavian Apostol, a avut o întâlnire importantă cu **Vicepreședintele OEB, Raimund Lutz**, în cadrul căreia a fost abordat stadiul actual de colaborare dintre cele două oficii și a fost semnat Programul comun de acțiuni AGEPI-OEB pentru anii 2016-2017. Documentul vine să completeze și să contribuie la implementarea prevederilor Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și OEB privind validarea brevetelor europene, intrat în vigoare la 1 noiembrie 2015. Raimund Lutz a dat asigurări că OEB va depune toate eforturile pentru a susține țara noastră în promovarea sistemului de validare a brevetelor, în rândul utilizatorilor sistemului european de brevete și a potențialilor investitori.

De asemenea, în cadrul reuniunii bilaterale, s-a discutat și despre situația economică și social-politi-

că din Republica Moldova, menționându-se progresele înregistrate de țara noastră în edificarea unui sistem modern de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală.

La eveniment a fost prezent și **Directorul pentru Cooperare Internațională, Nicolas Morey**, care s-a arătat convins că Republica Moldova va avea de beneficiat de pe urma implementării sistemului de validare, devenind parte a unui spațiu comun de validare a brevetelor europene care include 38 de state membre OEB și 4 state non-membre, aflate în relație de extindere sau validare cu OEB.

În final, părțile s-au asigurat reciproc de deplina deschidere pentru continuarea și consolidarea relațiilor bilaterale și au convenit asupra direcțiilor prioritare de colaborare.

Validarea brevetelor europene și deschiderea Republicii Moldova spre investiții străine a fost subiectul principal de discuții în cadrul întâlnirii delegației AGEPI cu **Președintele Institutului European de Brevete (EPI), Tony Tangena**. EPI este o asociație profesională a mandatarilor autorizați europeni, iar Tony Tangena conduce acest for din 2011. Cu o experiență de peste 30 de ani în acest domeniu de activitate, Tony Tangena este unul dintre cei mai de succes mandatar autorizați. Disponibilitatea sa de a susține Republica Moldova, inclusiv prin intermediul EPI, pe parcursul ei european, prin

diseminarea informației referitoare la sistemul de validare din Republica Moldova, instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Moldova și UE, oportunitățile investiționale oferite de către țara noastră în contextul Acordului de Asociere constituie o realizare importantă a întrunirii de la Munchen.

În cadrul întâlnirii cu **Directorul Academiei EUIPO, Hugues M. Bello**, domnul Octavian Apostol, Directorul general AGEPI, a ținut să sublinieze o dată în plus interesul pe care Republica Moldova îl manifestă față de programele și agenda de reforme implementată de către EUIPO. După un schimb de opinii cu referință la modalitățile de colaborare dintre EUIPO și AGEPI în domeniul instruirii și pregătirii cadrelor naționale în sfera de competență a Academiei EUIPO, Hugues M. Bello și-a arătat disponibilitatea de a extinde colaborarea cu Republica Moldova și de a continua discuțiile privind realizarea unor programe comune în cadrul unei întâlniri la sediul EUIPO de la Alicante, Spania.

Directorul general AGEPI a avut, de asemenea, o serie de discuții bilaterale pe subiecte de interes comun și cu delegațiile Lituaniei, Marocului, Republicii Coreea, României etc., prezente la Săptămâna proprietății intelectuale.

*Liliana VIERU, Șef Secție
cooperare internațională și integrare europeană*

AGEPI A SEMNAT UN NOU PROGRAM DE COLABORARE BILATERALĂ CU OFICIUL EUROPEAN DE BREVETE

PE 12 IULIE CURENT, DIRECTORUL GENERAL AL AGENȚIEI DE STAT PENTRU PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ (AGEPI), OCTAVIAN APOSTOL, ȘI VICEPREȘEDINTELE OFICIULUI EUROPEAN DE BREVETE (OEB), RAIMUND LUTZ, AU SEMNAT UN PROGRAM COMUN DE ACTIVITĂȚI CARE VOR FI IMPLEMENTATE DE CĂTRE CELE DOUĂ OFICII ÎN PERIOADA 2016–2017.

Evenimentul a avut loc în incinta Oficiului European de Brevete cu sediul la Munchen, Germania, în cadrul Reuniunii bilaterale AGEPI–OEB.

Pe parcursul întrevederii, au fost abordate mai multe subiecte ce țin de relațiile bilaterale dintre Republica Moldova și Organizația Europeană de Brevete, stabilite în special în urma intrării în vigoare, la 1 noiembrie 2015, a Acordului de Validare a Brevetelor Europene și procesului de integrare europeană pe care îl parcurge țara noastră.

Totodată, Directorul general AGEPI a menționat importanța pe care o acordă țara noastră noului sistem de protecție a brevetelor europene, care va permite utilizatorilor sistemului european de brevete să-și valideze brevetele pe teritoriul Republicii Moldova în cadrul procedurii de brevetare gestionate de Oficiul European.

De asemenea, Octavian Apostol a informat partenerii europeni despre ultimele evoluții politice și legislative, menționând progresele înregistrate de Republica Moldova în edificarea unui sistem modern de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală.

În acest context, Vicepreședintele OEB, în numele Președintelui OEB Benoît Battistelli, a dat asigurări delegației Republicii Moldova că organizația pe care o reprezintă va depune și în continuare toate eforturile pentru a susține țara noastră în vederea consolidării capacităților instituționale ale autorităților responsabile de protecția și respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, promovarea sistemului de validare din Republica Moldova în rândul utilizatorilor sistemului european de brevete și al potențialilor investitori, valorificarea potențialului inovativ în stimularea afacerilor și crearea no-

ilor oportunități de dezvoltare. Programul bilateral de colaborare semnat de cele două oficii reprezintă un instrument valoros și complex, a menționat Vicepreședintele OEB. Totuși, acesta nu constituie o listă completă de acțiuni și angajamente, OEB anunțându-și întreaga disponibilitate și flexibilitate pentru a răspunde și altor solicitări și necesități în domeniul de competență a organizației.

Prezent la eveniment, Directorul pentru Cooperare Internațională, Nicolas Morey, a realizat o trecere în revistă a activității OEB, axându-se pe prioritățile și provocările actuale ale respectivei instituții. Oficialul a remarcat importanța crescândă a colaborării și a unificării eforturilor în vederea acordării unor servicii de calitate și în timp util utilizatorilor sistemului de brevete. Făcând referire la experiența altor state aflate în proces de validare sau extindere, Nicolas Morey s-a arătat convins că Republica Moldova va avea de beneficiat de pe urma implementării sistemului de validare, devenind parte a unui spațiu comun de validare a brevetelor europene, care include 38 de state membre OEB și 4 state non-membre aflate în relație de extindere sau validare cu Organizația Europeană de Brevete.

Părțile s-au asigurat reciproc de deplina deschidere pentru continuarea și consolidarea relațiilor în context bilateral și multilateral și au convenit asupra direcțiilor prioritare de colaborare.

Serviciul de presă AGEPI

CONSIDERAȚII PRIVIND MODERNIZAREA INSTRUIRII ÎN DOMENIUL PROPRIETĂȚII INTELECTUALE

DR. IURIE BADÂR,
ȘEF SECȚIE INSTRUIRE, AGEPI

PROPRIETATEA INTELECTUALĂ, FIIND UN DOMENIU CONEX ȘTIINȚEI, ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ȘI ACTIVITĂȚII DE CREAȚIE, DEOCAMDATĂ NU A DEVENIT O COMPONENTĂ FUNCȚIONALĂ A ACTIVITĂȚILOR EDUCATIONALE. ÎN PLANURILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT, CU RARI EXCEPȚII, NU SE REGĂSESC DISCIPLINE AFILIAȚE PROPRIETĂȚII INTELECTUALE. ASTFEL, UN IMPORTANT DOMENIU, MENIT SĂ CREEZE CONDIȚII FAVORABILE GESTIONĂRII ȘI VALORIFICĂRII EFICIENTE A CREAȚIILOR INTELECTUALE, NU ESTE INTEGRAT ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL, FAPT CE CONTRAVINE VALORILOR SOCIETĂȚII BAZATE PE CUNOAȘTERE.

Instruirea în domeniul proprietății intelectuale (în continuare – PI), promovarea cunoștințelor și informațiilor privind protecția rezultatelor activității de creație în mediul de afaceri, cel al științei și inovării, educației și artei, organelor administrației publice și de drept, al tineretului studios etc. au fost în permanență un obiectiv prioritar al AGEPI. În această ordine de idei, Agenția a colaborat cu majoritatea ministerelor, departamentelor și agențiilor de stat, cu instituțiile de drept, Academia de Științe a Moldovei, instituțiile universitare și preuniversitare, întreprinderile din diferite ramuri ale economiei naționale, uniunile de creație și organizațiile obștești, organisme internaționale, în primul rând – cu OMPI și OEB.

Printre principalele forme de instruire, practicate de AGEPI în **regim permanent**, vom menționa următoarele:

1. Cursurile de instruire în domeniul PI în vederea obținerii calificărilor de „Consilier în PI” și „Evaluator al PI”, desfășurate în cadrul AGEPI cu suportul specialiștilor Agenției în postură de cadre didactice;

2. Pregătirea specialiștilor în domeniul PI și inovării la specialitățile: *Managementul proprietății intelectuale* (ciclul I) – la ASEM, *Inginerie inovatională și transfer tehnologic* (ciclul I) – la UTM, *Managementul inovational și transferul tehnologic* (ciclul II) – în cadrul consorțiului a patru universități (USM, UAȘM, UTM și Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți) cu participarea AGEPI, implementat prin proiectul TEMPUS TecNet;

3. Seminare de instruire în diverse domenii ale PI, inițiate și organizate de AGEPI, inclusiv în colaborare cu alte instituții și organizații naționale (Camera de Comerț și Industrie, Departamentul Vamal, Institutul Național de Justiție, ODIMM etc.) și internaționale (OMPI, OEB, UPOV, OEAB etc.), dar și la solicitarea beneficiarilor;

4. Participarea specialiștilor AGEPI cu diverse comunicări privind protecția PI și rolul acesteia în dezvoltarea economică la cursurile și seminarele de instruire axate pe alte domenii, organizate de diverse instituții, întreprinderi și organizații obștești;

5. Ținerea prelegerilor de către specialiștii AGEPI la unele discipline afiliate domeniului PI în

instituțiile universitare din țară (USM, ASEM, UTM, ULIM, Universitatea AȘM etc.), dar și a unor lecții publice în cadrul diferitelor activități didactice;

6. Colaborarea cu Ministerul Educației și instituțiile universitare în vederea includerii în curriculumul universitar și liceal a unor discipline din domeniul PI, creativității, inovării și transferului tehnologic.

Printre cele mai importante **activități periodice de instruire**, desfășurate de AGEPI, vom menționa:

1. Simpozionul subregional „Instruirea și perfecționarea în domeniul PI”, organizat în martie 2008 de către OMPI în cooperare cu AGEPI și Ministerul Educației și Tineretului;

2. Desfășurarea în anul 2014, în colaborare cu Direcția Generală Educație, Tineret și Sport și cu susținerea Ministerului Educației, a campaniei de sensibilizare a liceenilor din mun. Chișinău cu genericul „Stop pirateria și contrafacerea”;

3. Conlucrarea, în anul 2015, cu autorii a paisprezece manuale școlare pentru diverse discipline și clase, care erau supuse atunci evaluării și reeditării, în vederea elaborării și includerii în acestea a unor noțiuni, exerciții și exemple din domeniul PI;

4. Elaborarea proiectului unui curriculum liceal pentru disciplina „Introducere în PI”.

O mare parte din activitățile menționate au fost realizate în conformitate cu prevederile Strategiei Naționale în domeniul PI până în anul 2020, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 880 din 22.11.2012. În urma eforturilor depuse, asistăm la o creștere semnificativă a interesului corpului managerial și didactic, al oamenilor de creație, al cercetătorilor, inventatorilor și publicului larg pentru oportunitățile oferite de domeniul PI și principiile protecției OPI. Totodată, pentru asigurarea exigențelor tranziției la o societate a cunoașterii și la modelul inovațional al creșterii economice, acest nivel încă mai este unul nesatisfăcător. Cu regret, ritmurile tranziției sunt frânate, în primul rând, de capacitatea redusă a businessului de a fi receptiv la valorificarea cunoștințelor și invențiilor,

și în al doilea rând, de o cunoaștere insuficientă a potențialului PI, tehnologiilor noi și informațiilor pentru dezvoltarea economică.

Extinderea rolului PI și al inovării în dezvoltarea tehnologică, economică și socială din ultimele decenii impune necesitatea modernizării sistemului de instruire în domeniul PI, modernizării conceptuale, de conținut, dar și celei a modalităților de organizare a instruirii și a activităților didactice aplicate.

Analizând sistemul actual de instruire în domeniul PI din RM, constatăm următoarele:

✓ Instruirea în domeniul PI poartă un caracter fragmentar atât pe verticală, cât și pe orizontală**;

✓ Lipsa manualelor și materialelor didactice necesare instruirii în domeniu;

✓ Insuficiența literaturii științifice, fapt ce împiedică elaborarea de către absolvenții instituțiilor universitare a tezelor anuale, a celor de licență și de master;

✓ Insuficiența de cadre didactice care ar asigura activitatea de instruire în domeniul protecției PI și al inovării în instituțiile de învățământ din Republica Moldova.

✓ Capacitatea redusă a businessului de a utiliza invențiile și cunoștințele noi, dar și indolența manifestată atunci când se impune angajarea specialiștilor în domeniul protecției, gestionării și valorificării PI.

✓ Această stare de lucruri este o consecință a faptului că, pe parcursul sec. XX, opinia publică a asociat funcționarea oficiilor de PI, în special a celor de brevetare a invențiilor, cu interesele inventatorilor, savanților și ale autorilor de opere, deseori rupte de realitățile economice. Cu regret, această atitudine nihilistă față de activitatea intelectuală și rezultatele ei, moștenită de pe timpul sovietic, mai persistă și astăzi. Ea rezultă, în primul rând, din lipsa, în perioada respectivă, a protecției juridice a rezultatelor activității intelectuale, a obiectelor proprietății industriale, soldată cu excluderea totală a componentelor acesteia din activitățile comerciale.

*Aceasta a cuprins 68 de licee și peste 6400 de liceeni cu distribuirea a 14410 materiale informative și promoționale. Acțiunea a inclus prelegeri și prezentări PowerPoint, un spot publicitar și o expoziție ambulantă de materiale contrafăcute și piratate, elevii completând un chestionar referitor la atitudinea față de fenomenul pirateriei și contrafacerii.

**Caracterul fragmentar al instruirii pe orizontală constă în cuprinderea doar parțială a specialităților din învățământul universitar cu predarea unor discipline ce țin de domeniul PI și omiterea din acest proces a cursurilor de perfecționare în diverse domenii (învățământ, ocrotirea sănătății etc.). Fragmentarea instruirii în domeniul PI pe verticală se manifestă prin lipsa unui sistem de instruire continuă, pe tot parcursul vieții.

În aceste condiții, AGEPI trebuie să continue activitățile de instruire a diferitelor categorii de specialiști și beneficiari, de informare a publicul larg, tineretului studios cu privire la oportunitățile asigurării protecției juridice a rezultatelor activității intelectuale, inclusiv la nivel internațional, dar și cu privire la consecințele nefavorabile ale ignorării măsurilor eficiente de protecție a OPI. Este extrem de important ca activitățile de instruire să aibă un caracter continuu, să fie organizate în conformitate cu necesitățile și interesele grupurilor-țintă, pentru ca acestea să fie ghidate spre o aplicare adecvată a modalităților de protecție și valorificare a OPI și pentru ca acestora să le fie prestate în timp util informațiile privind prioritățile utilizării creațiilor intelectuale în dezvoltarea economică și socială, noutățile de ultimă oră referitoare la extinderea și evoluția domeniului de PI.

Sarcinile expuse sunt stipulate în Planul de acțiuni 2015–2017 al Strategiei Naționale în domeniul PI până în 2020 (p. 4.2.3), Planul de activitate a AGEPI pentru 2016 (p. 4.1.1.), care prevăd modernizarea sistemului de instruire, formarea și perfecționarea continuă a cadrelor în domeniul PI. În această ordine de idei, este necesară depășirea fragmentării instruirii în domeniul proprietății intelectuale prin redarea acesteia a unui caracter complex și continuu și extinderea ei asupra tuturor formelor de învățământ, specialităților și categoriilor de subiecți ai procesului educațional. Acest obiectiv poate fi atins doar prin eforturile conjugate ale sistemului educațional, în ansamblu, și cele ale AGEPI, în particular.

Principalele obiective ale modernizării instruirii în domeniul PI ar fi următoarele:

- ✓ Extinderea instruirii în domeniul PI la toate nivelele educaționale: secundar, postsecundar, superior și cel al formării continue a adulților;
- ✓ Promovarea principiului continuității instruirii în domeniul PI pe tot parcursul vieții, obiectiv dictat de caracterul extrem de dinamic al domeniului;
- ✓ Garantarea accesibilității cunoștințelor și surselor referitoare la funcționarea protecției PI prin asigurarea unei transparențe depline a informațiilor privind depunerea cererilor, eliberarea titlurilor de protecție, facilitățile acordate titularilor etc.;
- ✓ Elaborarea, aprobarea și editarea literaturii didactice și științifice în domeniul PI pentru diferite specialități, discipline și domenii;

- ✓ Pregătirea cadrelor didactice pentru instruirea în domeniul PI la nivel liceal și universitar;
- ✓ Încurajarea și accesibilizarea activităților de instruire în domeniul PI.

Divizate pe componentele funcționale ale sistemului educațional și structurate în conformitate cu abordările terminologice aplicate în Codul Educațional recent adoptat, obiectivele instruirii în domeniul PI se structurează în sarcini concrete pentru principalele sfere ale învățământului public. Componentele sistemului educațional pentru care este relevantă instruirea în domeniul PI sunt:

I. Învățământul secundar (gimnazial, liceal, profesional tehnic) și postsecundar (colegial);

II. Învățământul superior (ciclul I – licență, ciclul II – masterat, ciclul III – doctorantura), inclusiv pregătirea specialiștilor cu studii superioare în domeniile proprietății intelectuale, inovării și transferului tehnologic;

III. Formarea continuă a adulților.

I. Pentru învățământul secundar, sarcina de moment este încorporarea în planurile de învățământ ale claselor liceale a unei discipline noi, care ar putea fi intitulată „Introducere în PI” și care ar familiariza liceenii cu noțiunile elementare despre necesitatea protecției juridice a rezultatelor activității intelectuale și cu cele mai importante categorii conceptuale ale PI, modalitățile de protecție juridică și asigurare a drepturilor asupra creațiilor respective. Cunoștințele acumulate ar fi utile atât pentru activitatea lor practică, cât și pentru cursurile aprofundate în domeniul PI din cadrul învățământului universitar.

Cele mai dificile probleme pentru includerea disciplinei „Introducere în PI” în învățământul liceal țin de pregătirea cadrelor didactice, de elaborarea și editarea manualului și ghidului pentru profesori. Cât privește cadrele didactice pentru disciplina în cauză, considerăm că în acest sens ar putea fi implicați, în primul rând, profesorii de „Educație civică”, „Economie aplicată” și „Educație antreprenorială”, dar și absolvenții specialității „Managementul PI” de la ASEM. O altă problemă ar fi insuficiența orelor preconizate în cadrul unui curs de inițiere, pentru completarea unei sarcini didactice depline de 18 ore pe săptămână. Elaborarea manualului și ghidului, în cazul în care Ministerul Educației va încuviința includerea disciplinei menționate în învățământul liceal, ar fi posibilă prin participarea în cadrul unui proiect de finanțare externă.

Pentru învățământul gimnazial, este importantă continuarea colaborării cu autorii manualelor, în scopul includerii în conținutul acestora a subiectelor (noțiunilor, exercițiilor, exemplelor) din domeniul PI ce ar reflecta rolul creativității în dezvoltarea economică și socială.

II. Învățământul superior (universitar). În „Introducere în PI”, lucrare fundamentală editată în 2001 de OMPI, se menționează că „importanța PI în lumea modernă trece mult dincolo de protecția creațiilor intelectuale. Ea afectează de fapt toate aspectele vieții economice și culturale. Ca urmare, instruirea privind PI la nivel universitar trebuie să fie relevantă pentru multe domenii ale învățământului și pregătirii.”¹ Aceeași sursă divizează cursurile universitare în domeniul PI în patru categorii, în funcție de complexitatea și funcționalitatea lor: *cursuri introductive, cursuri specializate, seminare avansate și cursuri practice*.²

A. Cursurile introductive sunt axate pe problematica generală și valorificarea PI, constituind fundamentul cunoștințelor necesare în domeniu. Ele sunt accesibile, utile și oportune pentru toate profilurile și specialitățile din învățământul universitar. Disciplina predată la aceste cursuri ar putea fi intitulată „Introducere în PI” sau „Bazele PI”. Numărul necesar de ore ar oscila între 24 și 30. Încorporarea unei discipline introductive în domeniul PI în învățământul liceal, în timp, va conduce inevitabil la deplasarea cursului „Introducere în PI”/„Bazele PI” de la nivelul universitar la cel liceal. Aceasta ar face posibilă aprofundarea și diversificarea disciplinelor conexe PI din învățământul universitar. Ele vor putea fi ajustate în conformitate cu profilul și specialitatea respectivă, astfel devenind mai aplicative și utile.

B. Cursurile specializate sunt destinate însușirii unor cunoștințe mai profunde din domeniul PI în cadrul ciclului I al specialităților de profil juridic, managerial, tehnic etc. Astfel de cursuri, în funcție de profilul și specialitatea respectivă, ar putea fi: „Dreptul PI”, „Dreptul de autor și drepturile conexe”, „Managementul PI”, „Inventică și brevetare”, „Marketingul produselor noi”, „Economia PI”, „Evidența activelor imateriale (imobilizărilor necorporale)”, „Protecția desenelor și modelelor industriale” etc.

C. Seminarele avansate au menirea de a asigura continuitatea instruirii în domeniul PI a celor care deja au urmat un curs introductiv sau specializat și dispun de o anumită bază teoretică pentru aprofundarea cunoștințelor pe un segment concret al PI, IT, inovării și transferului tehnologic. Seminarele ar putea fi desfășurate în cadrul ciclului I sau II al studiilor universitare. Pentru seminarele avansate am propune următoarele cursuri: „Dreptul internațional al PI”, „Inovare și transfer tehnologic”, „Protecția soiurilor de plante”, „Protecția software și a informațiilor”, „Evaluarea PI”, „Managementul inovațional”, „Brand-managementul”, „Comercializarea PI” etc. Desigur, seminarele avansate sunt relevante, în primul rând, pentru specialitățile tangente domeniului PI.

D. Cursurile practice presupun cunoștințe deja acumulate în cadrul cursurilor teoretice de PI. Astfel, ele pot fi aplicate doar pentru unele specialități ce țin de utilizarea profesionistă a cunoștințelor în domeniul PI și celor afiliate acestuia, în unele cazuri, pentru anumite specializări. Cursurile practice ar putea fi axate pe două aspecte: **1)** Respectarea drepturilor de PI, **2)** Utilizarea practică și valorificarea diferitelor obiecte de PI. Pentru primul aspect ar putea fi propuse următoarele cursuri: „Recuperarea prejudiciilor cauzate de utilizarea ilicită a PI”, „Practica judiciară de soluționare a litigiilor în domeniul mărcilor”, „Litigiile în domeniul dreptului de autor”, „Calea amiabilă de soluționare a litigiilor în domeniul PI”. Pentru cel de-al doilea aspect – „Protecția în străinătate a obiectelor de proprietate industrială”, „PI și protecția consumatorilor”, „Urmărirea drepturilor de PI la frontieră” etc.

Selectarea cursurilor urmează a fi făcută pentru fiecare profil, specialitate și ciclu al învățământului universitar în parte, fapt ce ar contribui substanțial la integrarea cunoștințelor din domeniul PI cu cele legate de specialitățile respective. Desigur, divizarea cursurilor de PI ține de o perspectivă mai îndelungată, treptată și care ar putea începe cu implementarea unui curs introductiv la nivelul secundar al procesului educațional. Ea va fi posibilă doar în situația în care sectorul real al economiei naționale va deveni mai receptiv la aplicarea practică a rezultatelor activității intelectuale.

Un element important al învățământului universitar sunt *tezele anuale, cele de licență, master, dar și de doctorat*. Abordarea tematicii PI pentru

¹ Introducere în proprietatea intelectuală, București: Rosetti, 2001, p. 480.

² Ibidem, p. 483-484.

primele trei tipuri de teze a devenit deja o realitate la unele specialități ale învățământului superior din Republica Moldova. Cât privește tezele de doctorat în domeniul PI, acestea pot fi abordate doar în cadrul unui număr limitat de specialități, mai cu seamă al celor ce țin de domeniile dreptului, economiei, managementului, finanțelor, marketing-ului, contabilității, relațiilor economice externe, altor specialități conexe sau în aspect interdisciplinar.* De altfel, în ultimul timp elaborarea tezelor de doctor în domeniul PI este în ascensiune, fiind susținute mai multe teze în drept, teoria economică, management etc. Totodată ponderea acestora în numărul total al tezelor nu reflectă nici pe departe potențialul PI în dezvoltarea economică și tehnologică, în promovarea vânzărilor.

În contextul studiilor doctorale, definite de Codul Educației drept *ciclul III al învățământului superior*³, menționăm oportunitatea unor cursuri de PI pentru doctoranzii de la majoritatea specialităților, deoarece aceștia, fiind implicați în mod efectiv în activitățile de creație, cel mai mult au nevoie de abilități în protecția rezultatelor cercetărilor efectuate. Deocamdată, instruirea doctoranzilor în domeniul PI în Republica Moldova a fost desfășurată doar la Universitatea Academiei de Științe a Moldovei.

Astfel, cele mai sensibile probleme ale învățământului universitar în domeniul PI țin de lipsa cadrelor profesionale și insuficiența literaturii didactice și științifice în domeniu. În această ordine de idei, considerăm oportună și necesară participarea în cadrul unor proiecte de finanțare străină în vederea susținerii elaborării materialelor didactice pentru învățământul liceal și cel superior.

Pregătirea universitară a specialiștilor în domeniul PI și inovării în Republica Moldova are loc în cadrul specialităților „Managementul PI” (ASEM), „Inginerie inovațională și transfer tehnologic” (Universitatea Tehnică a Moldovei) și „Management inovațional și transfer tehnologic” (master) – consorțiul universitar menționat anterior. În opinia noastră, pentru moment, acestea satisfac, chiar depășesc, necesitatea de cadre calificate în domeniile respective. Cu regret, majoritatea absolvenților specialităților

în cauză, în special cei de la „Managementul PI”, nu reușesc să se încadreze în câmpul muncii conform calificărilor obținute. Această stare de lucruri este o consecință a faptului că businessul nu este receptiv la efectele benefice ale dezvoltării inovaționale și aplicării practice a creațiilor intelectuale.

Totuși, considerăm că instituțiile universitare trebuie să-și diversifice planurile de învățământ la specialitățile respective, să aprofundeze conținutul și calitatea predării, dar și ale tezelor de curs și de licență, să promoveze studiile de masterat la profilurile menționate. Inevitabil, mai devreme sau mai târziu, acești specialiști vor fi solicitați pe piața muncii.

Formarea continuă a adulților în domeniul PI include, în primul rând, recalificarea și perfecționarea cadrelor. Principalele obiective în această ordine de idei sunt:

1. Desfășurarea continuă a cursurilor de instruire în domeniul PI, organizate de AGEPI, cu atribuirea calificărilor de „Consilier în PI” și „Evaluator al PI”;
2. Introducerea disciplinelor de PI în planurile de învățământ ale instituțiilor de ramură/departamentale de perfecționare și recalificare a cadrelor;
3. Organizarea și desfășurarea de către AGEPI a seminarelor de instruire în domeniul PI pentru specialiști din diverse domenii de activitate;
4. Participarea specialiștilor AGEPI cu prezentări și discursuri la seminarele de instruire, mesele rotunde și alte evenimente instructive, desfășurate de alte instituții, întreprinderi sau organizații obștești, axate pe alte domenii și tematici decât cele ale PI;
5. Activități de instruire în cadrul evenimentelor extraeducaționale:

a) În activitatea de *instruire prin cursurile de Consilier în PI*, AGEPI a acumulat o experiență de cca 20 de ani, iar din rândul specialiștilor Agenției s-a constituit un corp didactic calificat, ce asigură activitățile de instruire. Absolvenții cursurilor de *Consilier în PI* au consolidat institutul de mandatar autorizați, acesta întrunind actualmente cca. 140 de persoane, dintre care 50 – active. Ministerul Educației a aprobat desfășurarea cursurilor, au fost elaborate și coordonate planurile de învățământ și programele disciplinelor de studii, testele pentru evaluările finale. Pe parcurs, programele și testele au suferit mai multe modificări, ultima dintre acestea – în 2014.

Urmare a cerințelor deosebite față de calificarea experților în examinarea cererilor de acordare a ti-

* Nomenclatorul specialităților la care se susțin tezele de doctor în RM nu include PI, ca și în alte țări, de altfel.

³ Codul Educației, nr. 152 din 17.07.2014, art. 12,76.

tlurilor de protecție și altor specialiști în domeniul PI, cursurile de *Consilier în PI* acoperă un anumit gol al pregătirii profesionale, fiind obligatorii pentru toți angajații AGEPI. Astfel, cursurile de *Consilier în PI* sunt organizate anual și constituie o verigă semnificativă a instruirii în domeniul PI, care actualmente nu are alternativă.

Referitor la *cursurile Evaluator PI*, vom menționa că acestea au avut, deocamdată, doar două promoții, în anul 2004 și în 2010. În total au fost atestați 22 de evaluatori, iar după reatestările din 2009, 2014 și 2015 au rămas doar 8. Diminuarea considerabilă a numărului evaluatorilor autorizați s-a produs în urma retragerii din activități a unor evaluatori, fapt cauzat de caracterul restrâns al pieței serviciilor de evaluare.

Caracterul subdezvoltat al pieței PI din țara noastră, includerea insuficientă a acestora în circuitul economic frânează extinderea pieței serviciilor de evaluare. Astfel, conform informațiilor de care dispune AGEPI, în ultimul timp în Republica Moldova au fost realizate, anual, aproximativ 150–250 de evaluări ale OPI. Utilizarea comercială limitată a OPI, la rândul ei, a împiedicat extinderea interesului față de cursurile de instruire în evaluarea PI.

În activitatea de organizare și desfășurare a cursurilor de instruire în domeniul PI, se impune cu necesitate, în primul rând, modernizarea metodelor de predare și evaluare a cunoștințelor și abilităților. Aceasta este dictată de noile cerințe în elaborarea curriculumului, evaluarea cunoștințelor, sporirea gradului de aplicabilitate a acestora prin formarea abilităților practice, dar și de cerințele Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (ANACIP), creată recent în conformitate cu prevederile Codului Educației. Potrivit metodologiei de evaluare externă a calității instruirii, aprobate de Guvern, activitatea de formare continuă prin cursuri urmează a fi acreditată.

b) *Instituțiile de perfecționare și recalificare a cadrelor* din diferite domenii de activitate reprezintă una din sferele sistemului educațional, cu excepția Institutului Național de Justiție, cu care AGEPI, în perioada anterioară, a colaborat mai puțin.

În subordinea unor ministere, de exemplu, a Ministerului Educației, Ministerului Justiției etc., funcționează institute/centre de perfecționare și recalificare a cadrelor. Acestea au menirea recalificării

specialiștilor, actualizării cunoștințelor și abilităților angajaților din diverse domenii pe tot parcursul vieții. De obicei, cursurile de perfecționare se desfășoară pe parcursul a câtorva săptămâni, specialiștii fiind delegați la studii cu o periodicitate de cinci ani. Recalificările pot dura mai mult: 1,5–2 ani, spre exemplu, în cazul Institutului de Cercetare și Perfecționare a Cadrelor în Domeniul Educației. Actualmente, facultăți/centre de perfecționare și recalificare a cadrelor funcționează în majoritatea instituțiilor universitare (USM, ASEM, USMF, Universitatea Pedagogică "Ion Creangă" etc.).

c) *Seminarele de instruire* sunt divizate în câteva categorii, în funcție de complexitatea lor și de nivelul de informare a participanților în problematica PI. Printre acestea specificăm *seminarele de inițiere* în PI, destinate liceenilor, studenților, participanților la diverse cursuri în alte domenii, antreprenorilor începători, inclusiv rezidenților incubatoarelor de afaceri etc.; *seminarele speciale* referitoare la protecția diferitelor OPI, organizate pentru fermieri, specialiști în tehnologiile informaționale, cercetători, oameni de creație, jurnaliști, rezidenți ai parcurilor științifice și incubatoarelor de inovare etc.; *seminare aprofundate* pentru specialiștii din diverse domenii sau ramuri ale economiei naționale (judecători, vameși, profesori, manageri etc.). Desfășurarea seminarelor de inițiere poate fi asigurată cu suportul specialiștilor Secției instruire a AGEPI, celor speciale – cu eforturile comune ale acestora și ale specialiștilor direcțiilor Invenții, Mărci și DMI, Drept de autor și drepturi conexe, Juridice, iar seminarele aprofundate – cu participarea specialiștilor invitați, în primul rând, a experților străini.

Necesitatea desfășurării seminarelor de instruire în PI este dictată de faptul că în activitățile profesionale sunt încadrate încontinuu noi generații de angajați, antreprenori, funcționari etc., cărora sistemul educațional, deocamdată, nu le-a oferit cunoștințe și abilități în domeniu, dar și de ritmurile accelerate de dezvoltare tehnologică, economică, socială, ce produc modificări în activitatea de creație și în protecția juridică a rezultatelor ei.

d) Prelegerile și discursurile privind diversele aspecte ale PI din cadrul *seminarelor, meselor rotunde și altor activități* de instruire, organizate de diverse instituții, întreprinderi și organizații, axate pe alte domenii decât PI, de obicei, poartă un carac-

ter informativ sau de inițiere și pot fi susținute de specialiștii AGEPI, în primul rând, de cei din Secția Instruire.

e) *Activitățile de instruire în cadrul evenimentelor extraeducaționale* se referă la expoziții și târguri, campanii de combatere a contrafacerii și pirateriei, concursuri naționale și municipale în diferite domenii de activitate, olimpiade școlare, alte evenimente și date remarcabile. De obicei, ele se desfășoară conform unor acorduri de colaborare, planuri speciale de activitate. Tematica lor se stabilește în funcție de profilul expozițiilor și târgurilor, al concursurilor și olimpiadelor, scopurilor campaniilor de combatere a pirateriei și contrafacerii, interesele și profilul potențialilor participanți. Astfel, o parte din comunicările respective pot purta un caracter de inițiere, altele, în special cele din cadrul expozițiilor și târgurilor – un caracter mai aprofundat. În cazul campaniilor de combatere a pirateriei și contrafacerii, discursurile urmează a fi axate preponderent pe efectele negative, pe oportunitatea combaterii acestora și pe activitățile ce se întreprind în acest sens.

Pentru o desfășurare eficientă a activităților de instruire, este foarte importantă determinarea gradului de inițiere al participanților în domeniul PI. În funcție de nivelul acestora, urmează a fi elaborate comunicările, selectate materialele și informațiile statistice. În această ordine de idei, foarte mult contează identificarea corectă a grupului-țintă dominant al participanților la eveniment. *Principalele grupuri-țintă ale activităților de instruire în domeniul PI sunt următoarele:*

- ✓ cercetătorii și inventatorii din instituțiile de cercetare, laboratoarele științifice universitare și întreprinderi;
- ✓ corpul managerial și angajații secțiilor de marketing, reclamă, vânzări, servicii juridice și de gestiune a PI ai întreprinderilor;
- ✓ corpul didactic din învățământul universitar, colegial și liceal;
- ✓ specialiștii din agențiile de reclamă, promovare a imaginii și rebranding;
- ✓ contabilii societăților comerciale, instituțiilor de cercetare, altor entități ce dețin OPI;
- ✓ lucrătorii organelor de drept: ai sistemului judiciar, procuraturii, poliției, avocaturii;
- ✓ tineretul studios: doctoranzii, studenții, liceenii;

✓ funcționarii administrației publice, în special ai serviciului vamal, ai protecției consumatorilor, înregistrării de stat a întreprinderilor, serviciului de promovare a exporturilor, securității alimentelor, sectorului IMM etc.;

✓ oamenii de artă și mass-media, membrii uniunilor de creație și organizațiilor obștești;

✓ specialiștii organizațiilor de gestiune colectivă a obiectelor dreptului de autor și drepturilor conexe;

✓ mandatarii autorizați și evaluatorii OPI;

✓ colaboratorii agențiilor și centrelor de inovare și transfer tehnologic, celor de consulting în domeniile inovării, dezvoltării informaționale și tehnologice;

✓ rezidenții incubatoarelor de afaceri și de inovare, a parcurilor științifice și industriale.

Generalizând cele expuse mai sus, venim cu următoarele **concluzii și propuneri:**

I. Principalul obiectiv al modernizării instruirii în domeniul PI la nivel național este depășirea caracterului fragmentar al acesteia prin cuprinderea tuturor activităților educaționale și a tuturor categoriilor de populație activă cu asigurarea consecutivității disciplinelor de PI predate la diferite niveluri ale procesului educațional.

II. La prima etapă, este extrem de importantă includerea în învățământul liceal a unei discipline, inițial opțională, în domeniul PI, al creativității și inovării.

III. Crearea, sub egida Ministerului Educației și AGEPI și cu suportul financiar al unui proiect de finanțare externă, a unui consiliu/centru metodic sau a unei catedre interuniversitare, care ar elabora, propune spre aprobare și editare programe-tip, manuale și ghiduri, alte materiale didactice la disciplinele ce țin de domeniul PI și inovării.

IV. Colaborarea cu instituțiile de perfecționare și recalificare în diferite ramuri ale economiei naționale și sfere de activitate în vederea introducerii în planurile de învățământ a unor discipline sau teme din domeniul PI. În primul rând, ne referim la Institutul de Cercetare și Perfecționare a Cadrelor în Domeniul Educației în contextul pregătirii cadrelor didactice pentru predarea în învățământul liceal a disciplinei „Introducere în PI”. Totodată, considerăm oportună implicarea în activitățile de instruire în domeniul proprietății intelectuale a facultăților/

centrelor de perfecționare și instruire din diverse ramuri ale economiei naționale.

V. Pe viitor, ar fi binevenită predarea unor cursuri de inițiere în PI și în învățământul profesional-tehnic, care include colegiile (învățământul profesional-tehnic postsecundar și postsecundar terțiar)⁴, dar și școlile profesional-tehnice (învățământul profesional-tehnic secundar), absolvenții cărora dispun de potențial inovativ. Deocamdată, aceste instituții au fost implicate foarte puțin în acțiunile de promovare a cunoștințelor în domeniul PI.

VI. Inițierea unui concurs, cu acordarea unor premii bănești, pentru cea mai bună teză de licență/master consacrată tematicii PI.

VIII. Pentru a aprecia evoluția sistemului educațional în domeniul PI, este necesară monitorizarea predării disciplinelor respective în diverse forme și instituții de învățământ. Această activitate urmează a fi desfășurată anual, în baza informațiilor solicitate cu suportul Ministerului Educației de la instituțiile de învățământ, cu elaborarea unui succint raport de monitorizare. Rapoartele de monitorizare ar reflecta progresul/regresul activității de instruire în domeniul PI.

IX. Programele cursurilor de Consilier în PI urmează a fi revizuite pornind de la titlul acestora. Programul actual corespunde mai mult necesităților pregătirii experților în examinarea cererilor de eliberare a titlurilor de protecție și a mandatelor autorizate decât a consilierilor în PI. De asemenea, se cer revizuite și testele pentru susținerea examenelor care includ prea multe detalii pe fundalul lipsei subiectelor conceptuale ale PI. Considerăm oportun ca angajaților-cursanți din cadrul AGEPI să li se acorde mai mult timp pentru pregătirea de susținerea testului final din contul timpului destinat activității lor de bază.

X. Luând în considerare faptul că mai mult de 80% din mărcile naționale protejate în Republica Moldova sunt cele ale întreprinderilor amplasate în mun. Chișinău, putem concluziona că întreprinderile din provincie constituie un potențial considerabil pentru majorarea numărului de cereri de înregistrare a mărcilor. De exemplu, există raioane în care numărul de mărci înregistrate nu depășește cifra 10: Râșcani – 1, Leova – 3, Șoldănești – 3, Dondușeni – 4,

Basarabeasca – 6, Briceni – 6, Glodeni – 7, Ocnița – 7*. Antreprenorii din aceste raioane ar trebui familiarizați cu avantajele aplicării mărcilor în promovarea afacerii. În această ordine de idei, vom semna, de asemenea, că toți mandatarii autorizați sunt concentrați în capitală. În aceste condiții, considerăm oportună încurajarea instruirii, atestării și funcționării unor mandatarii în teritoriu, în primul rând, pe segmentul înregistrării mărcilor.

XI. Pe măsura extinderii pieței PI, devine actuală organizarea unor cursuri de perfecționare de scurtă durată a evaluatorilor independenți, care activează în evaluarea OPI. Aceasta ar prezenta interes în cazul în care vor fi invitați specialiști din străinătate.

REFERINȚE

1. Codul Educației, nr 152 din 17.07.2014 (MO nr.319-324 din 24.10.2014).
2. Cursul general de proprietate intelectuală pentru instruirea la distanță al Academiei Mondiale a OMPI. Chișinău: AGEPI, 1998.
3. Introducere în proprietatea intelectuală, București: Rosetti, 2001.

REZUMAT

Considerații privind modernizarea instruirii în domeniul proprietății intelectuale. Starea actuală a lucrurilor caracterizată prin fragmentarea și marginalizarea instruirii în domeniul proprietății intelectuale este incompatibilă cu obiectivele tranziției la societatea bazată pe cunoaștere și calea inovațională a creșterii economice. Autorul formulează principalele sarcini ale instruirii în domeniul proprietății intelectuale, divizate pe componentele funcționale ale sistemului educațional: învățământul secundar, învățământul superior și formarea continuă a adulților. Pentru învățământul superior se propune clasificarea cursurilor de instruire în conformitate cu recomandările OMPI și nominalizarea unor discipline concrete pentru diferite cicluri ale studiilor superioare și diverse profiluri. Formarea continuă a adulților este extrem de importantă în procesul de instruire în domeniul proprietății intelectuale și are misiunea de a acoperi un gol în pregătirea profesională a managerilor, cercetătorilor, inventatorilor, tuturor oamenilor de creație.

⁴ Codul Educației, nr 152 din 17.07.2014, art.12, 15,61,63.

ABSTRACT

Reflections regarding the modernization of training on intellectual property field. The actual state of the things characterized by fragmentation and marginalization of training on intellectual property is incompatible with the objectives of the society transition based on knowledge and innovation way of economic development. The author formulates the main tasks of the training on intellectual property divided by functional components of the educational system: secondary education, higher education and the life-long learning of the adults. It is proposed for the higher education the courses to be classified according to WIPO recommendations and nominalizations of some specific disciplines for different stages of higher education and diverse profile. Life-long learning of adults is extremely important for the training process on intellectual property and it has the mission to fill the professional training gap of the managers, researchers, inventors, all art people.

РЕФЕРАТ

Некоторые соображения о модернизации процесса обучения в области интеллектуальной собственности. Современное состояние дел, которое характеризуется фрагментацией и маргинализацией процесса обучения в области интеллектуальной собственности, несовместимо с целями перехода к обществу, основанному на знаниях, инновационным путем экономического роста. Автор формулирует основные задачи процесса обучения в области интеллектуальной собственности, разложенные по функциональным компонентам образовательной системы: среднее образование, высшее образование и непрерывное образование взрослых. Для высшего образования предлагается классификация учебных курсов в соответствии с рекомендациями ВОИС и представление перечня конкретных дисциплин для различных циклов и для разных профилей обучения при получении высшего образования. Непрерывное образование взрослых является чрезвычайно важным в процессе обучения в области интеллектуальной собственности и его миссия заключается в том, чтобы восполнить пробелы в профессиональной подготовке менеджеров, исследователей, изобретателей, всех творческих людей.

PROFESIILE LIBERALE: NOȚIUNI GENERALE ȘI EXPERIENȚA STRĂINĂ

DR. ÎN ECONOMIE
NATALIA PERCINSCHI

CERC. ȘT. LIDIA MAIER

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE, AȘM

ÎN CONDIȚIILE ÎN CARE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ EXISTĂ O PREOCUPARE PERMANENTĂ PENTRU SUSȚINEREA DEZVOLTĂRII ANTREPRENORIATULUI, PROFESIILE LIBERALE – UN SEGMENT IMPORTANT AL ÎNȚEPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII – SUNT TOT MAI MULT APRECIATE CA AVÂND O CONTRIBUȚIE SEMNIFICATIVĂ LA DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ A MULTOR ȚĂRI, ÎN PRINCIPAL, PRIN OFERIREA UNOR SERVICII INTELCTUALE DE ÎNALTĂ CALIFICARE.

Acestea au un potențial semnificativ de sporire a gradului de ocupare a forței de muncă și a produsului intern brut. Ele oferă locuri de muncă, contribuie la creșterea economică și îndeplinesc funcții importante în materie de bunăstare socială. Aceste funcții sunt efectuate pentru binele comun și în interes public. Reprezentanții profesiilor liberale sunt prestatori de servicii, în special, bazate pe cunoștințe specializate și calificate (cum ar fi: avocați, auditori, contabili, ingineri, medici). Locurile de muncă pe care le oferă acest sector sunt, în marea lor majoritate, locuri de muncă stabile și calificate, iar valoarea adăugată, creată prin intermediul serviciilor bazate pe cunoaștere, contribuie la competitivitatea

economiei. Publicul larg acordă o mare încredere activității acestora, motiv pentru care profesiile liberale pot fi, de asemenea, menționate ca profesii „de încredere”. Datorită statutului social important pe care îl aduce, în general, practicarea unei profesii liberale, profesionistii liberali constituie, în mare parte, nucleul formării clasei de mijloc [6].

Profesiile liberale oferă, de obicei, servicii, care sunt de o importanță majoră pentru îndeplinirea funcțiilor de bază ale statului. Contribuția acestora la bunul mers al vieții administrative, politice și economice a unui stat este recunoscută la nivel național și european, pentru că ele înlesnesc modernizarea și eficientizarea administrațiilor publice și a serviciilor destinate cetățenilor și consumatorilor [4].

Definiția conceptului de profesie liberală. La nivelul Uniunii Europene, recunoașterea unei „ocupații” ca fiind sau nu profesie liberală diferă de la o țară la alta, în funcție de legislație, de stadiul de dezvoltare economică și de alte aspecte. Nu există nicio definiție legală obligatorie sau o listă completă pentru „profesiile liberale” la nivel euro-

pean. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în anul 2001, definește conceptul de profesii libere ca "... *activități care, între altele, au un profund caracter intelectual, necesită un înalt nivel de calificare și sunt, de obicei, supuse unor clare și stricte reglementări profesionale. În exercitarea unei astfel de activități, elementul personal este de o importanță deosebită și un astfel de exercițiu presupune întotdeauna un cadru larg de independență în realizarea activităților profesionale*" [3].

O altă definiție, derivată din cea precedentă, este cea oferită în cadrul Directivei calificărilor profesionale (2005/36/EC) din anul 2005, revizuită în anul 2013 (Directiva 2013/55/EU), care abordează profesiile libere ca fiind "*activități practicate în baza unor calificări profesionale corespunzătoare, într-o manieră personală, responsabilă și independentă din punct de vedere profesional, orientată spre interesul clientului și al publicului larg*".

Consiliul European al Profesiiilor Libere furnizează mai recent o definiție mai amplă, însă nu mai puțin relevantă, care definește profesioniștii liberi ca fiind "*persoane, care practică o profesie caracterizată de furnizarea unor servicii de natură intelectuală, făcând uz de calificarea lor profesională specifică, în nume propriu, în mod complet independent și în interesul clienților lor și al comunității. Practicarea profesiei este subiectul obligațiilor, ce decurg dintr-un cod de etică acceptat, elaborat în conformitate cu legile naționale*" (CEPLIS, 2015 <http://www.ceplis.org/en/index.php>).

Reieșind din aceste definiții, o persoană care practică o profesie liberală oferă, în principal, servicii intelectuale ce nu pot fi descrise ca fiind comerciale sau artisanale. Persoana care practică o profesie liberală acționează în interesul clientului și al comunității, este supusă unui cod de etică și legislației specifice în ceea ce privește profesia în cauză, este personal răspunzătoare pentru faptele sale profesionale.

Activitățile profesioniștilor liberali conțin sarcini de ordin intelectual, care presupun, în mod necesar, cunoștințe juridice, tehnice și uneori științifice de un înalt nivel. Cunoștințele necesare sunt dobândite prin absolvirea cu succes a studiilor, care să conducă la obținerea unei diplome universitare sau recunoașterea unui titlu profesional. În unele cazuri, pot exista cerințe suplimentare legate de înscrierea

într-un corp profesional înainte ca exercitarea profesiei să fie permisă. Prin aceasta, un profesionist liberal devine subiect al codului de conduită în vigoare al profesiei, elaborat de corpul profesional respectiv, urmărindu-se, în mod deosebit, interesele acestora care doresc să desfășoare activități profesionale. Profesionistul liberal este conștient de faptul că nerespectarea prevederilor codului poate conduce la sancțiuni de ordin disciplinar.

Este de menționat faptul că profesiile libere sunt, în general, reglementate, co-reglementate și autoreglementate. Tratatul de la Maastricht, Cartea Verde a Comisiei asupra Guvernanței Europene, precum și Acordul interinstituțional din anul 2003, intitulat „Să reglementăm mai bine”, recunosc rolul co-reglementării și autoreglementării socio-profesionale ca fiind un supliment al reglementărilor și directivelor emise de legislator.

Profesiile libere sunt reglementate atât prin legislație, adoptată de Parlament, Guvern sau ministere de resort, cât și prin norme, adoptate de propriile organe profesionale reprezentative, atunci când acestea au atribuții de reglementare. Studiile elaborate la cererea Comisiei Europene [1] au evidențiat că există importante deosebiri în ceea ce privește nivelul de reglementare între țările membre ale UE, precum și între diverse profesii libere. De asemenea, s-a constatat că în țările cu un nivel redus al reglementărilor, piețele nu funcționează mai rău decât în cele cu un înalt nivel de reglementare, ci, dimpotrivă, s-au dezvoltat, obținându-se un câștig atât pentru consumatori, cât și pentru practicieni. Pe de altă parte, se observă un trend ascendent al procesului de dereglementare în domeniul profesiilor libere, iar efectele constau în diferențieri ale tarifelor, diversificarea serviciilor oferite și dezvoltarea profesiei.

În documentele europene, *co-reglementarea* este definită ca mecanism prin care un act legislativ comunitar conferă realizarea obiectivelor definite de autoritatea legislativă părților interesate recunoscute în domeniu (în special operatorii economici, partenerii sociali, organizațiile neguvernamentale sau asociațiile). Acest mecanism poate fi utilizat pe baza criteriilor definite în actul legislativ, astfel încât să asigure adaptarea legislației la problemele și sectoarele în cauză, să reducă lucrările legislative, concentrându-se pe aspectele esențiale, și să profite de experiența părților interesate. Prin

autoreglementare, se înțelege posibilitatea ca operatorii economici, partenerii sociali, organizațiile neguvernamentale sau asociațiile profesionale să adopte între ei și pentru ei înșiși orientări comune la nivel european. Aceste orientări pot, spre exemplu, lua forma unor coduri de conduită, sau a unor acorduri sectoriale. Deși nu implică luarea unei poziții din partea instituțiilor europene, totuși, acestea din urmă își rezervă posibilitatea de a adopta un act legislativ, atunci când este vorba de un domeniu care ține de competența UE.

Valorile comune profesiilor libere în Uniunea Europeană. Deși profesiile libere se întâlnesc în numeroase domenii de activitate și se caracterizează prin forme de exercitare foarte variate, ele au ca numitor comun o serie de principii fundamentale, incluse în codurile de conduită naționale, definite inițial de către Consiliul European al Profesiilor Libere sub forma unui set de 8 valori comune: *confidențialitate, participarea la formarea profesională continuă, independență și imparțialitate, onestitate și integritate, supravegherea personalului de sprijin, respectarea codurilor de practică și bună conduită, asigurarea de răspundere civilă profesională, evitarea conflictelor cu convingerile morale sau religioase.*

În anul 2014, Consiliul European al Profesiilor Libere a revizuit valorile fundamentale ale profesiilor libere, prin completarea acestora cu încă 9 noi valori comune, principalele dintre care sunt următoarele:

- *Definirea conflictului de interese;*
- *Transparentizarea relației cu beneficiarii;*
- *Soluționarea disputelor pe cale amiabilă;*
- *Asumarea responsabilității;*
- *Multidisciplinaritatea;*
- *Competențe lingvistice;*
- *Comunicarea eficientă;*
- *Training în standardele de etică;*
- *Buna guvernare.*

Apariția acestor noi valori, principii și trăsături comune, ce definesc profesiile libere, constituie o dovadă a faptului că sectorul profesiilor libere se află într-o evoluție continuă, înglobând noi și noi elemente, ce conduc la profesionalizarea și la delimitarea mai accentuată a acestuia între activitățile economice, desfășurate la nivelul unei economii de piață.

Cerințe și restricții față de exercitarea profesiei. Pentru exercitarea profesiilor libere în Uniunea Europeană există o serie de cerințe necesare, principalele fiind: *cerințele legale privind exercitarea profesiei; apartenența obligatorie la organismele profesionale; cerințele privind formarea profesională continuă.* Aceste cerințe prezintă variații semnificative de la stat la stat, spre deosebire de alte caracteristici ale profesiilor libere, care sunt specifice, sub diverse forme, tuturor statelor (cum este cazul independenței, profilului intelectual al profesionistului, cerinței privind integritatea fizică, psihică și morală etc.). În unele state acestea sunt mai stricte decât cele recomandate de Comisia Europeană, fapt, s-ar părea, inhibitor pentru dezvoltarea profesiilor libere. Clasamentele europene evidențiază slaba dezvoltare a acestui sector și explică situația în cauză prin absența unei clase de mijloc, ce ar stimula dezvoltarea sectorului, precum și prin aplicarea unor politici publice ineficiente și restrictive, care din punct de vedere fiscal și al relațiilor de muncă nu numai că nu oferă facilități pentru antreprenoriatul individual, dar și, dimpotrivă, creează bariere semnificative pentru profesioniștii liberali de a iniția prestarea unui serviciu în mod independent. Spre exemplu, în unele țări există restricții excesive și nerelevante, care inclusiv limitează concurența [5] cum ar fi:

- *restricții de intrare în profesie* (obligativitatea apartenenței la o asociație profesională; impunerea unor restricții privind numărul de profesioniști în funcție de criteriul geografic sau în funcție de criteriul demografic, inclusiv prin limitarea numărului de stagiați; impunerea unor restricții privind proprietatea, structura afacerii), ceea ce înseamnă că numărul de furnizori de servicii va fi redus, fapt ce va conduce la creșterea prețurilor și la reducerea posibilităților de alegere pentru consumatori. Obligatorietatea apartenenței la o asociație profesională asigură un nivel de calitate corespunzător pentru serviciile oferite clienților. Rolul acestora continuă și după intrarea în profesie, prin dezvoltarea unor programe de formare profesională continuă și prin îndeplinirea atribuțiilor lor de supraveghere și control asupra activității membrilor. Apartenența la asociația profesională ar constitui o garanție, o recomandare pentru consumator cu privire la calitatea serviciilor, mai ales în condițiile unei piețe

specializate, caracterizate de o asimetrie a informațiilor. În cazul majorității profesiilor liberale, intrarea în profesie este posibilă numai după obținerea unei autorizări sau a altor forme de licențiere care, de regulă, se acordă numai dacă sunt îndeplinite anumite condiții (nivel al studiilor, experiență, susținerea unui examen etc.). Îndeplinirea acestor condiții este verificată fie de către stat, fie de către organizația profesională.

- *restricții în desfășurarea activității (privind comportamentul) pe piață* (stabilirea de tarife – obligatorii sau recomandate; minime sau maxime – de către organele profesionale cu atribuții de reglementare; impunerea unor restricții de publicitate; impunerea unor restricții privind asocierea, cooperarea interprofesională, forma de desfășurare a activității), ceea ce conduce la distorsionarea pieței, la limitarea concurenței și mobilității profesionale. De exemplu, restricțiile de publicitate, prezente în rândul profesiilor juridice, afectează, în primul rând, pe cei proaspăt intrați în profesie, care se află în imposibilitatea de a-și promova serviciile, deci contribuie la consolidarea poziției celor cu o vechime mai mare. De asemenea, consumatorul este defavorizat în alegerea furnizorului de servicii, fiind lipsit de orice posibilitate de a compara serviciile furnizate de diferiți furnizori și de a alege în cunoștință de cauză, pe baza unor criterii obiective.

- *restricții privind funcționarea mai multor asociații profesionale similare*, ceea ce conduce la conferirea unor drepturi de monopol în desfășurarea anumitor activități.

Deși se invocă faptul că restricțiile enumerate ajută la creșterea independenței, a responsabilității sau a calității serviciilor oferite de persoanele care practică profesii liberale, acest lucru nu este demonstrat până în prezent. Mai mult decât atât, în anul 2005 Comisia Europeană vine către statele europene cu o inițiativă de a efectua reforme la nivel național, eliminând restricțiile, și de a îmbunătăți activitatea persoanelor cu profesii liberale. Astfel, în unele statele membre ale UE, în care aceste restricții au fost eliminate, s-a înregistrat o îmbunătățire a activității prin creșterea nivelului de concurență, fără scăderea calității serviciilor, dar cu efecte benefice evidente pentru consumator, mai ales în materie de prețuri.

Contribuția profesiilor liberale. Profesiile liberale au o contribuție semnificativă la dezvoltarea

economică și socială, în principal, prin oferirea unor servicii intelectuale înalt calificate. Acestea au un potențial semnificativ de a crește ocuparea forței de muncă și produsul intern brut. Astfel, rolul acestora în consolidarea politicilor de dezvoltare social-economică poate fi examinat prin prisma a 4 dimensiuni:

- *economică* - deoarece profesiile liberale, prin esență, contribuie la crearea, creșterea și consolidarea clasei de mijloc, având o contribuție semnificativă, de aproximativ 11%, la formarea produsului intern brut și la gradul de ocupare a populației înalt calificate, care a crescut doar în perioada 2008-2012 de la 14.9% la 16.9% [6]. Per global, companiile din sectoarele dominate de profesiile liberale generează cca. 10% din valoarea adăugată brută a Uniunii Europene, fiind în creștere de la 1.050 miliarde euro în anul 2005 până la 1.220 miliarde euro în 2008. În anul 2009 s-a înregistrat o scădere, indusă de criză, până la 1.180 miliarde de euro, însă în 2010 se produce o creștere de până la 1.200 de miliarde de euro, astfel, revenindu-se, practic, la nivelul anului 2008 [6]. Acest lucru ne demonstrează că sectorul profesiilor liberale este mai rezistent la orice fluctuații din economie decât alte sectoare. Deci, concluzia generală este că profesiile liberale contribuie la stabilizarea situației economice.

- *antreprenorială* - deoarece profesiile liberale sunt o formă de antreprenariat privat, care desfășoară o afacere pe cont propriu, atât doar că principalul capital pe care îl investește este propria persoană. Aceasta este singura resursă pe care trebuie să o supună unui studiu îndelungat și unei perfecționări continue. Unica diferență este că profesiile liberale nu urmăresc ca scop primordial beneficiul material, ci țin mai degrabă de sfera vocației, fiind un sector durabil, în continuă dezvoltare, cu o pondere semnificativă mai ales la nivelul micilor afaceri, motiv pentru care principiul „think small first” reprezintă o direcție importantă a Planului de acțiune „Antreprenariat 2020”, elaborat de Comisia Europeană. Mai mult decât atât, sectorul profesiilor liberale este dominat de oameni cu experiență mare de lucru, oferind, astfel, un trai decent pentru persoanele cu vârsta cuprinsă între 50 și 64 de ani. În plus, sectorul este dominat, în proporție de 44,6%, de antreprenoriatul feminin. Și nu în ultimul rând, oferă oportunități de angajare pentru tinerii

care aleg să se ocupe de afaceri în sectorul profesiilor liberale și să investească în creșterea nivelului lor de cunoștințe. Totodată, de multe ori este evident aspectul dinastic în activitatea micilor afaceri, desfășurate de reprezentanții profesiilor liberale, deoarece aceștia intenționează să transmită afacerea generației următoare. Prin urmare, aceasta sugerează clar că afacerile profesioniștilor liberali sunt organizate în mod durabil [4].

- *regulatorie* – deoarece sectorul profesiilor liberale se află sub incidența unui număr relativ mare de reglementări profesionale obligatorii, referitoare atât la exercitarea profesiei, cât și la alte aspecte, cum ar fi cel fiscal, relația de dependență în raport cu beneficiarul, etc. De asemenea, profesiile liberale respectă o serie de standarde deontologice, stabilite la nivelul fiecărei profesii. Astfel de cerințe impun ca profesioniștii liberali să acorde întotdeauna prioritate calității serviciilor și mai puțin maximizării profitului, potrivit principiilor de etică la care aderă.

- *socială* – deoarece profesiile liberale prestează în primul rând, servicii publice de interes general pentru cetățean, contribuind la crearea și menținerea infrastructurii sociale, astfel, fiind baza cu impact direct a societății. Ceea ce înseamnă că orice stat, ce își dorește o societate prosperă și o calitate ridicată a vieții pentru populația sa, va promova politici publice de dezvoltare și stimulare a profesiilor liberale.

Practicarea "meseriei" de liber profesionist are avantaje și dezavantaje. Cele mai importante avantaje sunt libertatea de mișcare, libertatea de a alege proiectele la care ai vrea să lucrezi, lipsa presiunilor redacționale, flexibilitatea orarului. La capitolul dezavantaje, putem enumera faptul că nu prea ai cum să refuzi ofertele convenabile (a doua oară nu le mai primești), incertitudinea constantei veniturilor, lipsa sentimentului de lucru în echipă, accesul uneori mai limitat la anumite informații. Acestor dezavantaje li se adaugă singurătatea, responsabilitatea, lipsa beneficiilor pe care un angajat le are de la asigurarea de sănătate până la plata impozitelor, dar și modul în care te promovezi ca liber profesionist.

Statele europene utilizează noțiunea de profesie liberală sau activitate profesională liberală în textele juridice, hotărârile judecătorești și în alte texte și declarații. Însă la nivelul UE nu există o definiție unanim acceptată a conceptului de profesie libera-

lă. Statele membre utilizează acest concept în mod diferit, iar înțelegerea termenului în diverse acte este diferită. În câteva state, conceptul de profesie liberală nici nu există. În unele state se consideră că doar un mic grup de profesii fac parte din categoria profesiilor liberale: cele din domeniul medical și cele care oferă consultanță, cum sunt avocații, consultanții fiscali, auditorii, consultanții pentru orientare profesională, inginerii și arhitecții. În alte state membre, la aceste profesii se adaugă și cele care aparțin sferei artistice. Totodată, în multe state membre, încadrarea în categoria profesiilor liberale este posibilă și atunci când activitatea se desfășoară în calitate de angajat, atâta vreme cât independența profesională rămâne garantată [4].

Aspecte legate de profesiile liberale în Germania. Profesiile liberale în Germania au o lungă tradiție de succes, timp în care a fost creat cadrul de reglementare ca sistem de camere și ordine profesionale, cu drepturi largi de autoadministrare, reglementări privind accesul la profesie, exercitarea profesiei și angajamentul asumat de a promova binele public. Influența legislației europene este tot mai mare, ceea ce determină profesiile liberale să-și revizuiască mereu reglementările și să evolueze continuu. La nivelul Germaniei funcționează o definiție relativ similară celei promovate la nivel european. Termenul "profesie liberală" se găsește, pe de o parte, în Legea cu privire la asociațiile persoanelor cu profesii liberale (*Partnerschafts-gesellschaftsgesetz - PartGG*) <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/partgg/gesamt.pdf> (*profesiile liberale oferă servicii de înaltă valoare, furnizate în general în baza unor calificări profesionale relevante sau a unui talent creativ, în mod profesional, personal, în interesul clientului și al publicului larg*), și, pe de altă parte, se propune de către Asociația Federală a Profesiiilor Liberale (*Bundesverband der Freien Berufe, BFB*) (*deținătorii profesiilor liberale oferă, în baza unor calificări profesionale specializate, servicii intelectuale și ideologice, în mod independent, personal, sub propria lor răspundere în interesul clientului și al publicului larg*). Munca lor este, în general, supusă unor reguli profesionale specifice, fie pe baza legislației guvernamentale sau în conformitate cu prevederile stabilite în mod independent de către organismul profesional reprezentativ. Un factor comun pentru cele mai multe dintre profesiile liberale este acela

că oferă servicii importante populației și mediului de afaceri cu sfaturi, asistență, sprijin și reprezentare. Ele fac acest lucru pe propria răspundere, în mod obiectiv și fără a fi supus instrucțiunii de la terți. Membrii profesiilor liberale au o relație specială de încredere cu clienții.

Profesiile liberale (*die Freien Berufe*) definesc un termen care cuprinde un grup de servicii profesionale și reprezintă un sector important al întreprinderilor mici și mijlocii din Germania. Ele sunt caracterizate printr-o mare diversitate de ocupații în sectorul serviciilor. Din punct de vedere macroeconomic, importanța acestui sector va continua să crească, datorită „terțializării” (tertiarisation) economiei, adică creșterii la nivel mondial a sectorului serviciilor în detrimentul sectoarelor tradiționale producătoare de bunuri, ceea ce conferă un nou sens antreprenoriatului.

Guvernul german promovează o politică activă de dezvoltare și susținere a întreprinderilor mici și mijlocii, un element de bază al căreia constă în facilitarea înființării unor afaceri proprii de către membrii profesiilor liberale. Pentru aceasta se oferă diferite programe de susținere pentru IMM-uri, care sunt orientate spre dezvoltarea abilităților, cercetare, dezvoltare și inovare, diferite forme de asistență financiară, cum ar fi creditele de la *Deutsche Ausgleichsbank* și refinanțare low-cost de capital de risc privat de către *Kreditanstalt für Wiederaufbau*. Pentru facilitarea activității persoanelor cu profesii liberale a fost efectuată reforma fiscală, care reduce povara asupra tuturor celor ce au nevoie urgentă de ajutor și face Germania atractivă pe plan internațional pentru afaceri, stimulând creșterea economică.

În Germania profesiile liberale creează aproximativ 10% din produsul intern brut. Ele oferă locuri de muncă pentru aproximativ 2,7 milioane de angajați și de formare pentru aproximativ 161.000 de tineri. Ele sunt caracterizate printr-o mare diversitate de profesii, care includ domeniul sănătății, profesiile juridice de consultanță, construcții și servicii de arhitectură, precum și ocupațiile creative – scriitori, traducători, profesori și artiști independenți –, profesiile științifice și tehnice independente, jurnaliști, fotoreporterii. În scopul de a afla dacă ocupația se încadrează în categoria profesiei liberale în Germania, cetățenii se pot adresa la Oficiul Fiscal (*Finanzamt*) sau la Institutul privind Profesiile Liberale (*In-*

stitut für Freie Berufe), care decid dacă ocupația este de natură comercială sau este una dintre profesiile liberale. În cazul în care ocupația este clasificată drept profesie liberală, Oficiul Fiscal (*Finanzamt*) eliberează un număr de înregistrare. Următorul pas este înscrierea într-o asociație profesională. Pentru facilitarea acestui pas există pagini web speciale, care oferă multe informații solicitanților. Spre exemplu, site-ul web al *Bundesverband der Freien Berufe* (<http://www.freie-berufe.de/>), *Institut für Freie Berufe Nürnberg* (www.ifb-gruendung.de) etc.

Un reprezentant al profesiilor liberale în Germania poate crea o întreprindere de tipul „*Ich-AG*” de unul singur, poate activa în cadrul acesteia doar el personal sau poate să se asocieze și cu alți reprezentanți, creând asociații, ordine profesionale etc. Acestea au un rol consultativ, fiind, în parte, implicate în elaborarea reglementării publice, și garantează protecția intereselor generale ale cetățenilor, printr-o cooperare activă și continuă cu diverse instituții.

FORME POSIBILE DE ASOCIERE A PERSOANELOR CU PROFESII LIBERALE ÎN GERMANIA

În Germania sunt posibile astfel de forme de asociere:

- **Asociație în baza oficiului comun, Praxis sau laborator** (*Büro,- Praxis,- Laborgemeinschaft*) – cea mai simplă formă de asociere. Avantajele acestei forme de asociere sunt lipsa oricăror formalități la creare și în procesul activității, necesită un capital minim din partea participanților și o responsabilitate, de asemenea minimă, pentru acțiunea terțelor părți și, în același timp, au cea mai mare libertate de acțiune. Totodată, lipsesc relațiile de cooperare cu partenerii de asociație.

- **Asociația de drept civil** (*Gesellschaft bürgerlichen Rechts - GbR*) – toți partenerii sunt răspunzători, în principiu, numai în limitele capitalului lor propriu. Avantajele GbR – nu sunt necesare: înregistrarea în registrul comercial, justificarea notarială a actelor constitutive; lipsește necesitatea deținerii capitalului minim, dar, în același timp, încrederea instituțiilor de credit față de această formă de asociere este suficient de mare. În plus, fiecare membru are o șansă mult mai mare de a participa la procesul de luare a deciziilor, dar, totodată, poartă întreaga responsabilitate pentru activitatea profesională a asociației.

- **Asociația parteneriatelor persoanelor cu profesii liberale** (*Partnerschaftsgesellschaft Freie Berufe - PartG*) – poartă răspundere cu întreg capitalul său și, în plus, fiecare dintre membri – cu capitalul propriu separat, în măsura participării sale la realizarea comenzii. Avantajele unei asemenea forme de asociere – lipsa necesității de deținere a unui capital minim și existența unei forme speciale de limitare a responsabilității profesionale la o mai mare libertate de acțiune în realizarea comenzii.

- **Asociația persoanelor cu profesii liberale cu răspundere limitată** (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung – Freiberufler-GmbH*) – necesită un capital disponibil semnificativ pentru creare, existența actului de constituire justificat notarial, înregistrarea în registrul comercial. Totodată, această formă de asociere este diferită de celelalte forme (fiecare membru poartă răspundere în limita capitalului propriu investit, dar nu mai mare de 25 mii euro), necesită pregătirea rapoartelor financiare și achitarea impozitelor, iar la luarea creditelor prezintă, de regulă, garanții suplimentare.

Sursa: [8]

Persoanele cu profesii liberale fac obiectul asigurării obligatorii cu pensii de stat, cu excepția medicilor independenți, logopezilor, persoanelor care practică metode de vindecare, avocaților și notarilor. Aceștia contribuie în mod voluntar la fondurile de pensii de stat [8].

Evoluția segmentului profesiilor liberale în Germania este ascendentă, caracterizându-se printr-un înalt nivel de profesionalism. Acest lucru se datorează, în primul rând, rolului consolidat și confirmat al statului de controlor al educației (în privința admiterii, verificarea și testarea practicii solicitate pentru a profesa, acordarea de fonduri financiare etc.). În al doilea rând, se datorează autonomiei universitare (în privința programei didactice și conținutului cursurilor predate). În al treilea rând, în afara structurii universitare tradiționale s-au dezvoltat institutele de înaltă specializare, dedicate unei largi arii de cercetare, care coabitează cu cele conduse de universități. Această situație a determinat creșterea domeniilor de cercetare științifică, care au atras resurse publice și private. Evoluția convergentă între sistemul de control exercitat de stat, sistemul educațional public și sistemele de cercetare publice și private au facilitat situația în care calificările și licența de practică coincid.

Profesiile liberale în Franța. Definiția conceptului de "profesie liberală" poate fi găsită în art.29 al Legii statului francez privind simplificarea legislației și reducerea eforturilor administrative nr.2012-387 din 22 martie 2012: *Profesiile liberale înglobează persoanele care exercită în mod regulat, în mod independent, și sub responsabilitatea lor proprie, de obicei, o activitate de natură civilă, scopul căreia este de a asigura, în interesul clientului sau al publicului, în principal, servicii intelectuale, tehnice sau de îngrijire în dependență de calificările profesionale adecvate și cu respectarea principiilor etice sau de conduită profesională, fără a prejudicia legislația aplicabilă altor forme de activitate independentă.*

Profesiile liberale sunt împărțite în:

- *profesii reglementate* sau al căror titlu este protejat, au regim juridic strict, luând în considerare particularitățile lor specifice, și sunt împărțite în trei sectoare: profesii legate de sănătate, profesii juridice, profesii legate de natură, profesii tehnice. Acestea sunt tipuri de activități, care necesită nu numai excelență, dar, de asemenea, încrederea clientului față de serviciile specifice prestate. Pentru acestea este deosebit de importantă respectarea regulilor de conduită (etică) profesională și, prin urmare, pentru monitorizarea respectării de către persoanele cu profesii liberale a standardelor existente se creează comunități profesionale (denumite uneori societăți profesionale, ordine, barouri etc.), care reglementează activitățile în cauză. Statul stabilește norme privind accesul la profesie și procedura de realizare a acesteia.

- *profesii nereglementate*, care includ efectuarea de consultanță, audit, expertiză, formare etc. Acestea din urmă, al căror număr este în creștere, constituie aproximativ 40% din întreg sectorul liberal, fiind divizate în patru sub-sectoare: profesii artistice, profesii legate de natură, profesii legate de formare/training, profesii legate de educație și consultanță.

Este de menționat faptul că, de regulă, reprezentanții profesiilor liberale desfășoară activitatea personal, utilizând propria experiență și cunoștințele acumulate. Utilizarea personalului angajat pentru furnizarea serviciilor se admite, însă responsabilitatea o poartă personal reprezentantul profesiei liberale. Această activitate nu se consideră a fi comercială, deși este efectuată contra cost. De asemenea, în Franța, pentru ca persoana

nele cu profesii liberale să poată activa fără încălcarea regulilor etice, în regim special, necomercial,

au fost introduse următoarele forme de asociere a persoanelor cu profesii liberale:

Formele de asociere a persoanelor cu profesii liberale în Franța

	SELARL (<i>société d'exercice libéral à responsabilité limitée</i>)	SELAFA (<i>société d'exercice libéral à forme anonyme</i>)	SELCA (<i>société d'exercice libéral en commandite par actions</i>)	SELAS (<i>société d'exercice libéral par actions simplifiée</i>)
Asociați	2 minim - 100 maxim	3 minim	4 minim: 1 comanditar și 3 comanditari	1 minim
Capital social minim	nu se impune mărimea contribuției la capitalul social; se stabilește în mod liber în statut	cel puțin 37 000 euro	cel puțin 37 000 euro, dintre care cel puțin 50% să fie achitată la momentul constituirii; totodată se permite participarea a 49,99% capital din afară cu acordul unanim al asociaților	nu se impune mărimea contribuției la capitalul social; se stabilește liber de către membri
Responsabilitate pentru obligațiunile societății	Personală în limita contribuției lor la capitalul social	Personală în limitele contribuției proprii la capitalul social	Comanditații: răspund nelimitat și solidar pentru obligațiile societății; comanditarii: în limitele contribuției la capitalul social	Personală în limitele contribuției proprii la capitalul social
Managementul	Prin unul sau mai mulți administratori, membri ai asociației, și trebuie să exercite o profesie compatibilă cu profilul asociației.	Se permite sistemul dual al consiliului de administrație și consiliului de supraveghere, dar președinții acestor consilii, managerii generali și cel puțin 2/3 din membrii consiliilor respective trebuie să fie acționari, care își exercită profesia în cadrul asociației.	Prin unul sau mai mulți dintre membri principali, care își exercită profesia în cadrul și pe profilul asociației; se alege prin vot unanim, printr-o procedură stabilită în statut.	Prin unul dintre membri, care își exercită profesia în cadrul și pe profilul societății sau printr-un organ colegial.
Regimul fiscal	Supusă impozitului pe venit (<i>l'impôt sur le Revenu (IR)</i>) sau alege opțiunea impozit pe profit (<i>IS</i>)	Supusă impozitului pe profit (<i>l'impôt sur les sociétés (IS)</i>)	Supusă impozitului pe profit (<i>IS</i>)	Supusă impozitului pe profit (<i>IS</i>), dar poate opta pentru impozitul pe venit (<i>l'impôt sur le Revenu (RI)</i>)
Decizii	Deciziile se iau cu majoritatea simplă a voturilor, dar nu mai mică de ¾ din numărul total al membrilor.	Deciziile se iau cu o majoritate simplă a voturilor sau 2/3 din numărul total al membrilor asociației, fie cu 2/3 din managerii sau membrii consiliului de supraveghere al asociației.	Deciziile sunt luate prin vot unanim de partenerii generali.	Deciziile se iau cu o majoritate de 2/3 din numărul total al profesioniștilor, care activează în cadrul asociației.

Sursa: Le portal des professions libérales, <http://www.lppl.fr/s-informer/articles/soci%C3%A9t%C3%A9-dexercice-lib%C3%A9ral-%C3%A0-forme-anonyme-selafa>; LOI n° 90-1258 du 31 décembre 1990, JORF n°0004 du 5 janvier 1991 page 216; Version consolidée au 25 mars 2016 <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000718101&categorieLien=id>

Drepturile persoanelor cu profesii liberale în Franța sunt protejate activ de către Uniunea Națională a Profesiilor Liberale (*Union nationale des professions libérales, UNAPL*). Misiunea UNAPL are trei aspecte: a apăra interesele morale și materiale ale profesiilor liberale; promovarea activității persoanelor cu profesii liberale; facilitarea dialogului cu

autoritățile publice și dialogul social.

Deși în diferite state europene există diferite clasificări ale profesiilor liberale, precum și diferite modele de reglementare a acestora etc., abordarea generală este aceeași și se rezumă la următoarele. În primul rând, se stabilesc cerințe față de calificarea solicitantului de a se angaja în anumite activități (ceea

ce implică întotdeauna studii superioare și aproape întotdeauna – cerințe de existență a experienței de muncă sau necesitatea unei verificări suplimentare a calificărilor prin susținerea examenelor de calificare sau teste). În al doilea rând, există necesitatea de a fi membru al unei asociații profesionale (asociație, ordin etc.), de a respecta regulile asociației și a achita taxe pentru calitatea de membru. În al treilea rând, persoanele care dețin profesii reglementate trebuie să respecte anumite reguli de conduită, inclusiv etica profesională, precum și procedura de desfășurare a activităților profesionale. Acestea sunt, spre exemplu, normele privind confidențialitatea (secretul profesional), interdicția de a combina activitatea profesională cu altă activitate, deseori interzicerea publicității, furnizarea de servicii în afara locului amplasării sale etc. Și, în al patrulea rând, având în vedere că profesioniștii liberali sunt personal responsabili pentru daunele cauzate de calitatea necorespunzătoare a serviciilor prestate, de regulă, responsabilitatea lor profesională trebuie să fie asigurată.

Directii de acțiune pentru profesiile libere în Uniunea Europeană. Toți reprezentanții profesiilor libere, indiferent de forma de exercitare a profesiei, sunt considerați operatori economici, fiind supuși acelorași reguli ca și toți ceilalți actori din economie. Comisia Europeană, recunoscând potențialul antreprenorial al profesiilor libere, a înființat în anul 2013 un Grup de lucru referitor la "Impulsionarea Afacerii Profesiilor Libere", în scopul de a ajuta la depășirea provocărilor cu care se confruntă profesiile libere și de a identifica recomandări de politici și acțiuni pentru a dezvolta și susține activitatea antreprenorială a persoanelor cu profesii libere la nivel european, în contextul Planului de Acțiune "Antreprenariat 2020". Scopul susținerii profesioniștilor liberali este de a-i ajuta pe aceștia să exploateze la maxim oportunitățile de afaceri oferite de cadrul de reglementare al pieței. Prin deschiderea acestei noi dimensiuni, profesioniștii liberali trebuie să profite de oportunitățile pieței interne, în primul rând, și să reziste la provocările legate de concurență. Ca punct de pornire, Grupul a identificat 5 domenii (linii de acțiune), în care pot fi întreprinse acțiuni concrete: educația antreprenorială, accesul pe piețe, reducerea sarcinii de reglementare, accesul la finanțare, precum și o creștere generală a participării profesioniștilor liberali la

programele și proiectele europene. Recomandările Grupului de lucru pentru Comisia Europeană sunt de a crea un mediu mai favorabil și a adopta măsuri pentru dezvoltarea afacerilor profesiilor libere [2].

Prima linie de acțiune, trasată de Grupul de lucru (*Educația antreprenorială*), are un rol foarte important în activitatea profesioniștilor liberali, deoarece le dezvoltă cunoștințele și aptitudinile de afaceri și îi poate ajuta să-și consolideze și extindă afacerile; le permite să furnizeze clienților lor servicii și produse de calitate superioară, să fie competitive pe piață.

Accesul pe piețe, de asemenea, este important, deoarece profesiile libere întâmpină dificultăți în a se extinde în afara pieței unice europene și a desfășura activități economice într-un alt stat membru datorită diferitelor niveluri de standard și de reglementare în țările din afara Uniunii Europene. Pentru depășirea acestei dificultăți, Comisia Europeană a adoptat Directiva Calificărilor Profesionale (2005/36/EC) pentru recunoașterea de către statele membre a calificărilor obținute în alte state și obținerea accesului la o profesie reglementată sau exercitarea acesteia în altă țară din UE și pentru a favoriza libera circulație a profesioniștilor, asigurând totodată un nivel adecvat de calificare. Totodată, această directivă are menirea de a face piețele muncii mai flexibile, de a continua liberalizarea serviciilor, de a încuraja recunoașterea automată a calificărilor și de a simplifica procedurile administrative.

De asemenea, pentru facilitarea accesului la piețe, începând cu luna ianuarie 2016 a fost introdus Cardul Profesional European, care permite cetățenilor interesați să obțină mai simplu și mai rapid recunoașterea calificărilor proprii printr-o procedură electronică standardizată. Introducerea Cardului Profesional European pentru un anumit număr de profesii va facilita procesul de recunoaștere, va dezvolta transparența, va reduce costurile de recunoaștere a calificărilor profesionale și va asigura respectarea termenelor procedurale prevăzute în Directiva 2005/36/CE privind recunoașterea calificărilor profesionale.

Identificând barierele și provocările cu care se confruntă profesioniștii liberali, Grupul de lucru a recomandat Comisiei Europene, de asemenea, *reducerea sarcinii de reglementare*. Planul de Acțiune Antreprenariat 2020 prevede că "*Birocrația trebuie eliminată*

sau redusă cât mai mult posibil pentru toate tipurile de afaceri și, în special, pentru microîntreprinderi, inclusiv pentru autoangajați și **profesii liberale**, care sunt foarte vulnerabili la sarcinile birocratice datorită mărimii lor reduse și resurselor umane și financiare limitate". Totodată, în afara acestei prevederi rămân barierele privind accesul la profesiile liberale. De asemenea, este necesar să se facă o diferențiere clară între regulile care reglementează accesul și exercitarea unei profesii liberale și alte reguli. Pentru eliminarea acestora s-a propus de a utiliza bunele practici, precum ghișeul unic, o singură raportare, prezentarea electronică a actelor, proceduri de probă și, de asemenea, a dezvoltat un Cadru Comun al Standardelor Profesionale [2].

Un factor de identificare a profesiilor liberale este necesitatea de a se conforma standardelor etice și profesionale. În cazul în care activitățile profesionale sunt furnizate într-un alt stat membru, regulile diferite sau chiar aflate în conflict privind conduita profesională în statul de origine și cel de primire pot crea confuzii pentru profesioniștii liberali. Pentru depășirea acestei probleme este necesar de a elabora coduri de conduită la nivel european în domeniul profesiilor liberale și de a dezvolta posibilitatea elaborării Cartei Europene a Profesiilor Liberale. Toate acestea ar contribui la o apropiere considerabilă a diferențelor dintre regulile de conduită profesională aplicabile într-un stat membru.

O problemă cheie pentru profesioniștii liberali, identificată de Grupul de lucru și care trebuie soluționată, este *accesul la finanțare*. Deoarece afacerile profesioniștilor liberali se înscriu în categoria microîntreprinderilor, activitatea cărora se bazează pe un număr mic de active, finanțarea reprezintă o serioasă provocare, mai ales când este vorba de modernizare sau extindere. Pentru soluționarea acestei probleme, profesioniștii liberali sunt încurajați să participe la instrumentele financiare pentru competitivitate și la programele pentru IMM-uri (COSME, HORIZON 2020, prin intermediul FEDE). De asemenea, profesioniștii liberali sunt stimulați să participe la evenimentele pentru finanțarea IMM-urilor, organizate la nivel european cu participarea reprezentanților băncilor și a altor categorii de IMM-uri. Acestora li se acordă suport în dezvoltarea formelor alternative de finanțare.

În plus, pentru dezvoltarea cu succes a afacerilor profesioniștilor liberali, Comisia Europeană asigură

prezența acestora în cadrul evenimentelor organizate pentru IMM-uri: conferințe, întruniri, ateliere de lucru, workshop-uri etc. În același scop, s-a decis: (1) crearea unui Forum al Profesiilor Liberale, pentru a reuni la un loc toți reprezentanții și asociațiile profesiilor liberale, toate instrumentele de suport, toată informația relevantă pentru profesioniștii liberali. Acest Forum ar facilita, de asemenea, activitatea Grupului de lucru, precum și schimbul de informații, documente și diferite studii; (2) crearea unui Grup de lucru pentru probleme specifice, care ar dezvolta propuneri și proiecte în domenii specifice; (3) stabilirea Zilei Europene în cadrul Săptămânii Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Uniunea Europeană pentru "Promovarea antreprenoriatului și profesiilor liberale în rândul tinerilor" [2].

Concluzii. Profesiile liberale joacă un rol important în dezvoltarea socială și economică a multor țări europene. În condițiile Uniunii Europene, profesiile liberale sunt tratate în mod deosebit, deoarece, putem afirma, profesiile liberale reprezintă un pilon de bază al funcționării oricărei economii, care nu poate fi dezvoltat decât dacă este stimulat printr-un tratament diferențiat, adecvat dublului rol economic și social pe care profesiile liberale îl joacă, respectiv prin politici publice, administrative, fiscale sau de alta natură, clare, nediscriminatorii și menite să încurajeze pe termen lung această formă de antreprenoriat.

Cercetarea teoretică a conceptului "profesii liberale" și a evoluției acestui concept în Republica Moldova a arătat că la noi termenul de "profesii liberale" este puțin utilizat, iar fenomenul și tematica respectivă sunt practic nestudiate. Deci, în țara noastră, la momentul actual, o privire de ansamblu referitoare la profesiile liberale nu este încă formată. Cea mai mare parte a populației țării nu înțelege diferența principală dintre profesiile liberale și alte genuri de activități sociale, de muncă și profesionale, rolul și importanța profesiilor liberale în societatea actuală. De asemenea, nu există politici publice distincte, care să vizeze profesiile liberale și care să le confere un anumit statut în raport cu alte categorii de profesii; însăși activitatea profesională (ca gen de activitate economică independentă) până în prezent nu face obiectul de reglementare legislativă sistemică. De aceea, la crearea mecanismelor și instrumentelor de reglementare a activității per-

soanelor cu profesii libere este necesar de a ține cont de experiența acumulată în țările europene în această direcție. Pentru desfășurarea afacerilor în domeniul profesiilor libere, având în vedere cererea mare a acestora pe piață, precum și cursul european adoptat, Republica Moldova urmează în mod stringent să-și armonizeze politicile publice cu cele europene, cel puțin, prin aderarea la principiile Planului de Acțiune „Antreprenariat 2020”, la căile de acțiune trasate de Comisia Europeană pentru sectorul profesiilor libere, dar și la valorile profesiilor libere actualizate în anul 2014 de către Consiliul European al Profesiilor Libere.

REFERINȚE

1. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION - Report on Competition in Professional Services, COM/2004/0083 final, 09/02/2004, Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52004DC0083> (Accessed 09.02.2016).

2. Final Report of the working Group, Action lines for bolstering the business of liberal professions, ENTR/D1/ - entr.d.1(10. 04. 2014), EUROPEAN COMMISSION Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, Brussels, Belgium, Available at: http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/we-work-for/liberal-professions/index_en.htm (Accessed 22.12.2015).

3. JUDGMENT OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE (Second Chamber) of 11 October 2001, Case C-267/99, Christiane Adam, épouse Urbing – Administration de l'enregistrement et des domaines, ECR I-7467, Available at: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-267/99> (Accessed 30.03.2016).

4. METZLER, Arno, *Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema "Rolul și viitorul profesiilor libere în societatea civilă europeană a anului 2020" (aviz din proprie inițiativă) 2014/C 226/02*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 226/10, Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52013IE1748> (Accessed 03.01.2016).

5. Policy Roundtables, Competitive Restrictions in Legal Professions, Competition Law & Policy OECD, DAF/COMP(2007)39, OCDE, 2009, Available at: <http://www.oecd.org/regreform/sectors/40080343.pdf> (Accessed 04.03.2016).

6. The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/summary-en-final-glossy.pdf> (Accessed 24.03.2016).

7. VOLEŠ, Ivan, EESC CORNER: *The Liberal Professions – An Important Part Of The European Economy And Society*, CzechBusinessToday.eu, Volume XIII, 2-2014 Available at: http://www.czechbusiness-today.eu/storage/pdf/cbt_2_2014.pdf (Accessed 24.03.2016).

8. Понятие свободной профессии, Сервис бесплатных рассылок о Германии, Available at: http://web-globus.com/articles/ponjatie_svobodnoj_professii (Accessed 24.03.2016).

REZUMAT

Profesiile libere: noțiuni generale și experiența străină. În acest articol autorii prezintă caracteristicile, principiile fundamentale, valorile comune, definițiile profesiilor libere, utilizate în unele țări și la nivelul Uniunii Europene, cadrul normativ pentru profesiile libere. În condițiile Uniunii Europene, profesiile libere sunt tratate în mod deosebit, deoarece acestea reprezintă o categorie deosebită de salariați și un pilon de bază al funcționării oricărei economii, care nu poate fi dezvoltat decât dacă este stimulat printr-un tratament diferențiat, adecvat dublului rol economic și social, pe care profesiile libere îl joacă, respectiv prin politici publice, administrative, fiscale sau de alta natură, clare, nediscriminatorii și menite să încurajeze, pe termen lung, această formă de antreprenariat.

Examinarea problemei în cauză s-a bazat pe un sistem simplu de abordare, folosind metodele tipice de cercetare, în principal, analiza și generalizarea experienței statelor europene, a literaturii de specialitate relevante pentru acest subiect, precum și a unor acte legislative și normativ-juridice de dezvoltare a activității persoanelor cu profesii libere.

ABSTRACT

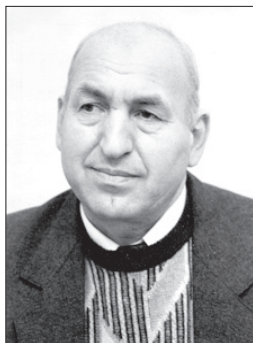
Liberal profesions: general notions and foreign experience. In this article there were described characteristics, the fundamental principles and common values, definitions of liberal professions, used in some countries as well as EU, the regulatory framework for liberal professions. In terms of the European Union, the liberal professions are particularly approached, because they are the basic pillar of the officials of any economy, which can't be developed, if are not stimulated by differentiated treatment, suitable with double economic and social role, which they plays, or through public administrative, fiscal or other nature policy, clear, non-discriminatory and designed to encourage for long term this form of entrepreneurship.

The consideration of the matter was based on a simple approach by using typical scientific methods, mainly analysis and generalization of the experience of European countries, also the literature relevant to the topic and some legislative and normative-legal documents in development of businesses of people with liberal professions.

РЕФЕРАТ

Свободные профессии: понятие и опыт зарубежных стран. В статье представлены характеристики, основные принципы и общие ценности, дефиниции свободных профессий, используемые в некоторых европейских странах и на уровне ЕС, нормативно-правовая база для свободных профессий. В рамках Европейского Союза к свободным профессиям существует особый, дифференцированный подход, потому что они являются особой категорией занятых и одной из главных основ функционирования любой экономики. Данная категория не может быть развита, если не стимулировать ее деятельность в дифференцированном режиме, соответствующим той двойной экономической и социальной роли, которую они играют, или же через государственную административную, фискальную или иного характера политику, понятной, недискриминационной и предназначенной для поощрения в долгосрочной перспективе этот вид предпринимательства. Изучение данной тематики основано на простом подходе с использованием типичных методов исследования, в основном, анализ и обобщение опыта европейских стран, специализированной литературы по этому вопросу и некоторых законодательных и нормативно-правовых документов развития деятельности лиц либеральных профессий.

SONDAJ AL OPINIILOR PRIVIND STUDIILE DE DOCTORAT EXPUSE DE PERSOANE CARE ȘI-AU SUSȚINUT RECENT TEZELE DE DOCTOR ÎN ȘTIINȚE

DR. ION HOLBAN (1, 2, 3)

DR. HAB.
GHEORGHE CUCIUREANU (1,2)

VIORICA BOTNARU (2)

1. CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE AL REPUBLICII MOLDOVA
2. INSTITUTUL DE DEZVOLTARE A SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE
3. INSTITUTUL DE INGINERIE ELECTRONICĂ ȘI NANOTEHNOLOGII „DUMITRU GHIȚU”

PREZENTA CERCETARE A FOST REALIZATĂ ÎN CADRUL ACTIVITĂȚII CNAA ȘI AL PROIECTULUI „PLATFORMA PILOT PENTRU ASIGURAREA EVALUĂRII CALITĂȚII ȘI VIZUALIZAREA CONȚINUTULUI ȘTIINȚIFIC DIGITAL DIN REPUBLICA MOLDOVA” (2015–2018), COD 15.817.06.13.A, LINK CĂTRE PROIECT [HTTP://IDSI.MD/SCIFORM](http://idsi.md/sciform).

Acronime utilizate: CNAA – Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare, IDSI – Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale, CSȘDT – Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică, IOD – instituție organizatoare de doctorat, BNS – Biroul Național de Statistică, UE – Uniunea Europeană, SUA – Statele Unite ale Americii.

1. Introducere

Sistemul de pregătire și atestare a cadrelor științifice prin doctorat și postdoctorat din Republica Moldova se află în procesul unor reforme substanțiale, dictate de necesitatea de a se armoniza cu procesele din lumea modernă, de a se integra în Spațiul European de Cercetare și în Spațiul Euro-

pean al Învățământului Superior, reflectate în Strategia Națională de Dezvoltare 2020 [1]. De fapt, în toată lumea sistemul de pregătire a cadrelor științifice prin doctorat se află în proces continuu de modernizare, dictat de transformările spectaculoase care au loc în știința contemporană, noi urmând calea UE [2]. În Republica Moldova transformările substanțiale ale reorganizării studiilor de doctorat sunt legate în primul rând de aducerea acestora în concordanță cu dezideratele *Cartei Bologna*, la care țara noastră este parte [3], și *Principiile Salzburg* [4], criteriile cărora trebuie să satisfacă studiile, ca să asigure calitatea scontată [5]. Din păcate, esența reformelor nu este întotdeauna înțeleasă până la capăt, uneori acestea fiind doar mimate. Reformarea sistemului de pregătire și atestare a cadrelor științifice prin doctorat și postdoctorat ține de mai multe instanțe: de Ministerul Educației, Academia de Științe a Moldovei, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare și, bineînțeles, în primul rând, de instituțiile de cercetare

și cele de învățământ superior abilitate cu dreptul de a pregăti cadre științifice prin doctorat.

Deja este conștientizat faptul că locomotiva progresului este știința. Conform Biroului Național de Statistică, în Republica Moldova în **2015** în calitate de cercetători activau **387** de persoane cu grad științific de doctor habilitat și **1327** de persoane cu grad științific de doctor în științe [6]. În învățământul superior, în **2015/2016** personalul didactic includea circa **2300** de doctori și **430** de doctori habilitați (din persoanele cu grad științific angajate în învățământul superior doar circa **540** participau în proiecte de cercetare și, deci, erau calculate drept cercetători).

Acest contingent de cadre științifice de calificare înaltă trebuie reînnoit încontinuu. În acest context, interesant este de știut cum este perceput sistemul de pregătire și atestare a cadrelor științifice de înșiși participanții la acest proces. Având dorința de a dispune de un sistem de pregătire și atestare a cadrelor științifice deschis și cu legătură inversă, funcțional la cel mai înalt nivel în toate circumstanțele, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare la început, apoi în colaborare cu Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale, a studiat în amănunte situația existentă în domeniu [7–20], a inițiat pe deasupra și o serie de consultări cu toate părțile implicate în procesul de pregătire și atestare a cadrelor științifice. În acest scop au fost elaborate chestionare cu ajutorul cărora a fost și continuă să fie sondată opinia persoanelor din părțile componente ale sistemului nominalizat. Au fost realizate deja două sondaje, unul în rândul doctoranzilor aflați în proces de studiu, pe un eșantion de **107** de persoane [21], și altul printre conducătorii de doctorat, desfășurat pe un eșantion de **170** de persoane [22]. De data aceasta ne-am propus să realizăm un sondaj printre persoanele cărora li s-au înmănat de curând diplomele de doctor în științe, investigația fiind realizată pe un eșantion de **146** de perso-

ne. Sondajele realizate ne-au permis să ne facem o imagine mai completă despre problema în cauză și să schițăm planuri de acțiune pe viitor. Reforma preconizată, după cum am mai menționat, ține nu numai de CNAA, ci și de alte autorități centrale, cum ar fi Academia de Științe a Moldovei, Ministerul Educației, alte ministere și departamente.

În articolul de față sunt prezentate și comentate rezultatele ultimului sondaj ce se referă la proaspătii deținători de diplome de doctor în știință. Acolo unde este cazul, rezultatele sondajului sunt comparate cu rezultatele sondajelor anterioare. În opinia noastră, rezultatele prezentului sondaj, luate împreună cu rezultatele celor anterioare, poartă cu sine un bagaj informațional bogat și sunt încurajatoare în privința prezentării stării reale de lucruri în domeniul pregătirii cadrelor științifice. În baza acestor experiențe, IDSI preconizează să realizeze pe viitor sondaje online cu diferite categorii de persoane implicate în procesul de cercetare-dezvoltare-inovare și transfer tehnologic, precum și în procesul de pregătire și atestare a cadrelor științifice de înaltă calificare.

2. Sondajul proaspeților deținători de diplome de doctor în științe

În cele ce urmează (tabelul 1) prezentăm setul de întrebări adresate respondenților și răspunsurile primite la ele, indicând numărul de persoane care au ales anumite variante de răspuns la întrebarea pusă, la fel, procentul acestora în raport cu numărul total de respondenți (**146**). În cazul în care, din varii motive, respondenții nu au răspuns la anumite întrebări, numărul acestora se determină prin diferența dintre numărul total de respondenți și numărul total de persoane care au răspuns. Suntem conștienți de faptul că chestionarele înseși trebuie să cunoască o evoluție, iar pentru sondajele online urmează a fi elaborată și o procedură de realizare a acestora, astfel încât să fie asigurată veridicitatea datelor obținute.

Tabelul 1.

Chestionarul sondajului proaspeților deținători de diplome de doctor în științe și răspunsurile la acesta

Întrebările la care s-au solicitat răspunsuri	Precizări la întrebările puse	Numărul de persoane care au ales răspunsul dat	Ponderea persoanelor care au ales răspunsul dat (%)
1. VÂRSTA PERSOANEI CARE A OBȚINUT GRAD ȘTIINȚIFIC	1. Până la 25 ani	1	0,68
	2. 26 – 30 ani	28	19,18
	3. 31 – 35 ani	55	37,67
	4. 36 – 40 ani	35	23,97
	5. Mai mult de 40 ani	27	18,49
2. SEXUL	1. Feminin	91	62,33
	2. Masculin	53	36,30
3. SITUAȚIA FAMILIALĂ	1. Căsătorit(ă)	105	71,92
	2. Necăsătorit(ă)	30	20,55
4. CÂT TIMP A TRECUT DUPĂ ABSOLVIREA STUDIILOR UNIVERSITARE (CICLUL I + Ciclu II) PÂNĂ LA ÎNMATRICULAREA ÎN DOCTORAT?	1. Mai puțin de 3 ani	25	17,12
	2. Mai puțin de 5 ani	20	13,70
	3. Mai puțin de 7 ani	24	16,44
	4. Mai puțin de 10 ani	26	17,81
	5. Mai mult de 10 ani	49	33,56
5. CINE A SUGERAT IDEEA DE A CONTINUA STUDIILE PRIN DOCTORAT (CICLUL III)?	1. Autorul tezei	72	49,32
	2. Conducerea catedrei / laboratorului / facultății	20	13,70
	3. Conducătorul științific	47	32,19
	4. Alte persoane	20	13,70
6. MOTIVAȚIA CARE A STAT LA BAZA CONTINUĂRII STUDIILOR PRIN DOCTORAT (CICLUL III) ȘI OBȚINERII GRADULUI ȘTIINȚIFIC?	1. Dorința de a deveni om de știință	90	61,64
	2. Dorința de a avea un statut social mai înalt	49	33,56
	3. Dorința de a ocupa o funcție mai înaltă	14	9,59
	4. Dorința de a avea un salariu mai mare	14	9,59
	5. Dorința de a avea un loc în cămin	2	1,37
	6. Altă motivație	23	15,75
7. FORMA STUDIILOR DOCTORALE	1. Cu frecvență la zi	66	45,21
	2. Cu frecvență redusă	63	43,15
	3. De sine stătător (calitatea de competitor)	16	10,96
8. FORMA DE FINANȚARE A STUDIILOR	1. De la buget	105	71,92
	2. Cu taxă	39	26,71
9. ANGAJAREA ÎN CÂMPUL MUNCII ȘI CORELAREA LOCULUI DE MUNCĂ CU TEMA TEZEI	1. Angajat (corelează)	129	88,36
	2. Angajat (nu corelează)	9	6,16
	3. Neangajat	3	2,05
10. CINE A FORMULAT TEMA TEZEI DE DOCTORAT?	1. Conducătorul științific	32	21,92
	2. Doctorandul (competitorul)	25	17,12
	3. Conducătorul împreună cu doctorandul (competitorul)	90	61,64

11. TEMA A FOST PARTE COMPONENTĂ A UNUI PROIECT ȘTIINȚIFIC?	1. Da, a unui național	39	26,71
	2. Da, a unui internațional	12	8,22
	3. Nu	97	66,44
12. TEMA A FOST (ESTE) IMPORTANTĂ PENTRU:	1. O ramură a economiei naționale	29	19,86
	2. O ramură a științei	87	59,59
	3. Dezvoltarea științei în genere	45	30,82
13. SUNTEȚI MULȚUMIT DE PROGRAMUL DE STUDII DOCTORALE?	1. Da	105	71,92
	2. Parțial	41	28,08
	3. Nu	0	0
14. CARE DIN MODULELE PROGRAMULUI STUDIILOR DOCTORALE CONSIDERAȚI CĂ AR TREBUI EXCLUSE ? ENUMERAȚI-LE		35	23,97
15. CE MODULE NOI CREDEȚI CĂ TREBUIESC INCLUSE ÎN PROGRAMUL STUDIILOR DOCTORALE ? ENUMERAȚI-LE		39	26,71
16. SUNTEȚI MULȚUMIT DE BAZA TEHNICO-MATERIALĂ A CERCETĂRII CARE V-A STAT LA DISPOZIȚIE?	1. Da	60	41,10
	2. Parțial	72	49,32
	3. Nu	13	8,90
17. SUNTEȚI SATISFĂCUT DE BAZA INFORMAȚIONALĂ A CERCETĂRII LA CARE AȚI AVUT ACCES?	1. Da	82	56,16
	2. Parțial	57	39,04
	3. Nu	7	4,79
18. CUM CONSIDERAȚI CĂ SUNT CERINȚELE FAȚĂ DE TEZELE DE DOCTORAT?	1. Înalte	87	59,59
	2. Satisfăcătoare	54	36,99
	3. Joase	0	0
19. CUM CONSIDERAȚI CĂ ASIGURĂ INSTITUȚIA ORGANIZATOARE DE DOCTORAT MOBILITATEA DOCTORANZILOR (POSSIBILITATEA DE A FACE CERCETĂRI ÎN INSTITUȚII DE PESTE HOTARE)?	1. Bine	57	39,04
	2. Satisfăcător	47	32,19
	3. Slab	25	17,12
	4. Nu asigură	13	8,90
20. CÂT DE FRECVENT AȚI DISCUTAT PROBLEMELE ȘTIINȚIFICE CU CONDUCĂTORUL DE DOCTORAT?	1. Zilnic	46	31,51
	2. O dată în săptămână	52	35,62
	3. O dată în lună	30	20,55
	4. O dată în câteva luni	9	6,16
21. SUNTEȚI MULȚUMIȚI DE FELUL CUM AȚI CONLUCRAT CU CONDUCĂTORUL ȘTIINȚIFIC?	1. Da	136	93,15
	2. Parțial	6	4,11
	3. Nu	2	1,37
22. AȚI AVUT (AVEȚI) LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE ÎN COMUN CU CONDUCĂTORUL DE DOCTORAT?	1. Da	111	76,03
	2. Avem în curs de publicare	6	4,11
	3. Nu	29	19,86
23. CUM AȚI CONLUCRAT CU COLABORATORII CATEDREI / LABORATORULUI UNDE AȚI ELABORAT TEZA?	1. Am lucrări științifice în comun cu ei	45	30,82
	2. M-au sprijinit	98	67,12
	3. Nu am avut susținere din partea lor	9	6,16
24. CARE A FOST (ESTE) CLIMATUL MORAL ÎN INSTITUȚIA ÎN CARE AȚI ELABORAT TEZA?	1. Bun	102	69,86
	2. Satisfăcător	33	22,60
	3. Lasă de dorit	5	3,42
	4. Nu-l cunosc îndeaproape	2	1,37
	5. Nu doresc să mă pronunț	2	1,37

25. CUM APREȚIAȚI ACTELE NORMATIVE CE ȚIN DE ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA DOCTORATULUI?	1. Bune	79	54,11
	2. Satisfăcătoare	51	34,93
	3. Lasă de dorit	5	3,42
	4. Nu doresc să mă pronunț	7	4,79
26. CUM CREDEȚI, DE CÂT TIMP ESTE NECESAR PENTRU A ELABORA O TEZĂ DE DOCTOR ÎN ȘTIINȚE DE CALITATE?	1. 3 ani	37	25,34
	2. 4 ani	50	34,25
	3. 5 ani	40	27,40
	4. 6 ani	10	6,85
	5. 7 ani	12	8,22
	6. Mai mult de 7 ani	3	2,05
27. CUM APREȚIAȚI CADRUL ȘI TRASEUL SUSȚINERII TEZEI DE DOCTOR ÎN ȘTIINȚE?	1. Acceptabil	107	73,29
	2. Necesită a fi modificat	34	23,29
28. CUM CREDEȚI, ORGANIZAREA STUDIILOR DOCTORALE ÎN CADRUL UNOR ȘCOLI DOCTORALE VA ADUCE ÎMBUNĂȚĂȚIRI ÎN DOMENIU?	1. Da	105	71,92
	2. Nu cred	23	15,75
	3. Nu	2	1,37
29. UNDE PRECONIZAȚI SĂ LUCRAȚI DUPĂ OBTINEREA GRADULUI ȘTIINȚIFIC?	1. Într-o instituție de cercetare	43	29,45
	2. Într-o instituție de învățământ superior	100	68,49
	3. Într-o instituție de învățământ preuniversitar	7	4,79
	4. Într-o instituție publică	13	8,90
	5. Într-o instituție privată	19	13,01
	6. Peste hotare	4	2,74

3. Portretul proaspeților deținători de grad științific participanți la sondaj (pct. 1-6)

La sondaj, după cum s-a mai menționat, au participat **146** de proaspeți deținători de diplome de doctor în științe. Repartiția acestora după vârstă (pct. 1) este: sub **25** de ani – **0,68%**, de vârsta **26-30** de ani – **19,18%**, de vârsta **31-35** de ani – **37,67%**, de vârsta **36-40** de ani – **23,97%** și peste

40 de ani – **18,49%**. Aceste cifre denotă faptul că schimbarea gărzii cercetătorilor cu grad științific are loc cu întârziere, lucru care poate provoca convulsii în sistemul de cercetare, precum și în cel de pregătire și atestare a cadrelor științifice. Așa stând lucrurile, problema întineririi contingentului de persoane care obțin gradul științific de doctor în științe rămâne a fi una la ordinea zilei.

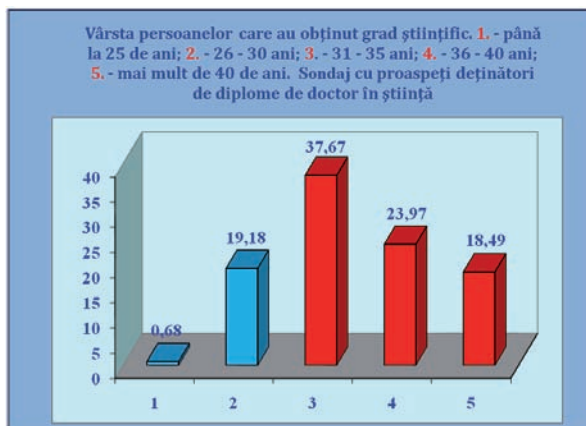

Fig. 1. Repartiția pe vârste a persoanelor care au obținut gradul științific de doctor în științe

Referitor la sexul respondenților (pct. 2), **62,33%** dintre aceștia sunt femei, iar **36,30%** – bărbați (o mică parte dintre respondenți au uitat să bifeze răspunsul la întrebare). După cum arată cifrele, în edificiul științei azi intră mai multe femei decât bărbați, adică nu există probleme de gender în domeniul studiilor prin doctorat, cum era cu **30–50** de ani în urmă, din contră, putem vorbi chiar de un fenomen nou, feminizarea științei [23].

În ceea ce privește starea familială (pct. 3), **71,92%** din persoanele chestionate sunt căsătorite, **20,55%** – nu. Prin urmare, în instituțiile organizatoare de doctorat persistă problema asigurării doctoranzilor cu locuri în cămin, cu locuri pentru copiii acestora în grădinițe, precum și problema acordării altor servicii necesare instituției familiei.

Timpul scurs de la absolvirea ciclului II al studiilor superioare până la înscrierea în doctorat (pct. 4) este prezentat în fig. 2.

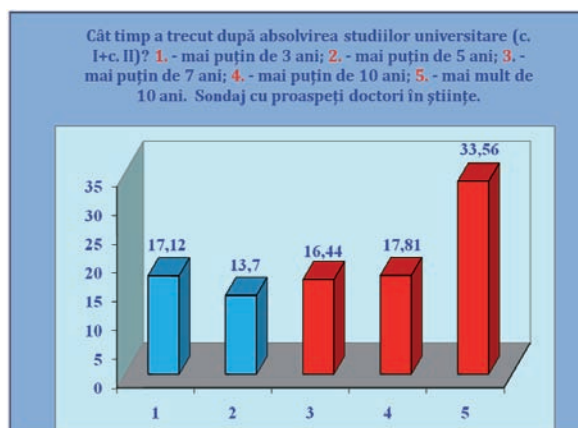

Fig. 2. Timpul care s-a scurs de la absolvirea primelor două cicluri universitare până la înmatricularea în doctorat

Acest timp este destul de mare pentru multe persoane. De aici rezultă că problema întineririi cadrelor științifice este una la ordinea zilei.

4. Cine a impulsionat continuarea studiilor prin doctorat și care a fost motivația care a stat la baza continuării studiilor prin doctorat

La întrebarea cine le-a sugerat ideea de a continua studiile prin doctorat (pct. 5), respondenții au răspuns în felul următor: **1.** ei înșiși – **49,32%**; **2.** conducerea catedrei/laboratorului/facultății instituției absolvite – **13,70%**; **3.** conducătorul științific – **32,19%**; **4.** alte persoane – **13,70%**. Se pare că în instituțiile de învățământ superior studenții buni sunt observați la timp și sunt direcționați spre a-și consacra viața științei.

La întrebarea care a fost motivația ce a stat la baza continuării studiilor prin doctorat (pct. 6), răspunsul a fost – dorința: **1.** de a deveni om de știință – **61,64%**; **2.** de a avea un statut social mai înalt – **33,56%**; **3.** de a ocupa o funcție mai înaltă – **9,59%**; **4.** de a avea un salariu mai mare – **9,59%**; **5.** de a

obține un loc în cămin – **1,35%**; **6.** alte motivații – **15,75%**. Deci, motivația principală a fost că respondenții au dorit să devină oameni de știință, adică oameni creatori, care procesează cunoștințe noi, după care urmează ocuparea unui loc mai sus pe treptele scării ierarhice a valorilor, pe treptele scării poziției sociale.

5. Forma studiilor doctorale și modul de finanțare a acestora

La întrebarea referitoare la forma studiilor de doctorat (pct. 7), **45,21%** din respondenți au răspuns „cu frecvență la zi”, **43,15%** – „cu frecvență redusă” și **10,96%** – „de sine stătător” (în calitate de „competitor”). Referitor la forma de finanțare a studiilor (pct. 8), **71,92%** au răspuns – de la buget, **26,71%** – cu taxă. După cum arată cifrele, majoritatea persoanelor care au devenit deținători de diplome de doctor în științe au îmbinat munca de cercetare cu munca pentru a-și întreține existența, asta sugerând ideea că, fără un venit din altă parte (doar cu bursa de doctorand), este practic imposibil să finalizezi

studiile cu susținerea tezei. Din fericire, majoritatea dintre ei (**88,36%**) au fost angajați la o muncă (pct. **9**) care corelează cu tematica studiilor de doctorat, acestea fiind, probabil, instituțiile care urmăresc ca doctorandul, după absolvirea studiilor, să lucreze în această instituție, astfel încât cadrele științifice să se afle într-un proces continuu de întinerire. **6,16%** din cei chestionați aveau un loc de muncă care nu corela cu tematica tezei de doctorat, iar **2,05%** în timpul studiilor nu au fost angajați în muncă.

6. Rolul crucial al conducătorului de doctorat în studiile de doctorat

Din analiza răspunsurilor la pct. **5**, rezultă: **32,19%** din respondenți au declarat că ideea de a-și continua studiile prin doctorat a fost sugerată de viitorii lor conducători de doctorat. Iată de ce este important ca studiile de doctorat să se desfășoare în cadrul instituțiilor de învățământ superior. Aici studenții talentați sunt observați de profesori începând cu primul an de studii și îndrumați către activități de cercetare pe parcursul întregii perioade de studii.

La întrebarea cine a formulat tema tezei de doctorat (în fond, problema științifică, pct. **10**), **61,64%** din respondenți au afirmat că ei împreună cu conducătorul de doctorat au formulat tema, **21,92%** – conducătorul științific și **17,12%** – doctorandul de unul

singur. Prin urmare, la studiile doctorale, specificul cărora constă în faptul că studentul se instruieste prin cercetare, un rol deosebit îl joacă îndrumătorul, conducătorul de doctorat. Faptul că **17,12%** din respondenți și-au formulat ei înșiși problema de cercetare este unul îmbucurător – în doctorat încep deja să vină persoane cu problema de cercetare bine conștientizată. Important este cum cooperează tandemul doctorand – conducătorul științific (pct. **21**) pe parcursul studiilor. **93,15%** din cei chestionați s-au arătat mulțumiți de felul în care au conlucrat cu conducătorii lor științifici, **4,11%** – parțial mulțumiți și **1,37%** – nemulțumiți. **76,03%** din respondenți au lucrări publicate împreună cu conducătorul lor științific, **4,11%** – au lucrări în curs de publicare, iar **19,86%** – nu au lucrări științifice publicate împreună cu conducătorul științific (pct. **22**). În fond, tezele de doctorat sunt un rezultat al eforturilor depuse în comun de către doctorand și conducătorul de doctorat. De aceea, ar fi bine ca doctorandul să-și aleagă conducătorul de doctorat prin alternativă, în cazul acestor relații dintre ei ar fi mai armonioase, iar lucrul mai eficient. Răspunsurile de mai sus corelează cu cele date de respondenți la întrebarea cât de frecvent au discutat ei problemele științifice cu conducătorul de doctorat (pct. **20**), fig. **3**.

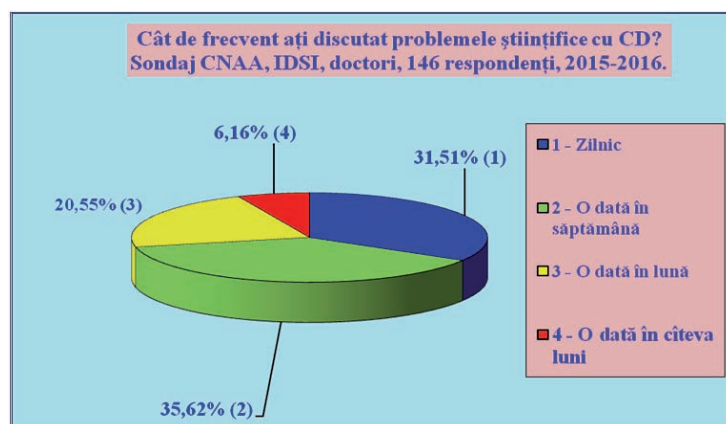

Fig. 3. Frecvența cu care doctoranzii discută problemele științifice cu conducătorii de doctorat

Bineînțeles, nu putem fi satisfăcuți de faptul că **20,55% + 6,16%** din conducătorii de doctorat au întâlniri de lucru cu doctoranzii o dată în lună sau mai rar.

În realitate, aici avem de a face cu cazurile ferice când doctoranzii au susținut tezele. Ar fi bine de știut ce spun în această privință persoanele care

nu au reușit să elaboreze teza de doctorat, cum au conlucrat ei cu conducătorii lor de doctorat. Sondajul se constituie într-o modalitate de a scoate în evidență conducătorii de doctorat buni, mai anevoiosi rămânând a fi procedeul de depistare a celor neeficienți. Pentru ameliorarea situației, ar fi oportun de

a elabora și implementa un *Ghid al conducătorului de doctorat*.

7. Importanța alegerii problemei de cercetare

Temele tezelor de doctorat încep a fi parte a unor proiecte științifice (pct. 11) naționale în proporție de **26,71%** și internaționale – în proporție de **8,22%**. Însă majoritatea tezelor, **61,64%**, nu se realizează în cadrul unor proiecte. Problemele soluționate în cazul studiilor de doctorat sunt importante (pct. 12): **1.** pentru o ramură a economiei naționale – **19,86%**, **2.** pentru o ramură a științei – **59,59%**, **3.** pentru dezvoltarea științei în genere – **30,82%**. Reiese că știința lucrează mai mult pentru interesele ei decât pentru soluționarea problemelor economice, sociale și culturale concrete ale țării. Se cer pârgurii economice în vederea schimbării situației, dar, totodată, trebuie să ținem cont de faptul că în studiile doctorale cel mai important rezultat sunt competențele obținute, resursele umane capabile să rezolve problemele majore ale țării, spre deosebire de proiectele științifice aplicative și de dezvoltare, care trebuie să fie orientate spre soluționarea unor probleme concrete.

8. Portretul instituției organizatoare de doctorat

Valoarea științifică a tezei elaborate este în strânsă legătură cu potențialul științific al instituției organizatoare de doctorat, cu capacitățile intelectuale și tehnice ale instituției și, nu mai puțin însemnat, cu starea morală care domină în colectivul în care doctorandul se integrează pe o anumită perioadă de timp.

Întrebați dacă sunt mulțumiți de baza tehnico-materială oferită de instituția organizatoare de doctorat (pct. 16), **40,10%** din respondenți au răspuns „da”, **49,32%** – „parțial” și **8,90%** – „nu”.

Întrebați dacă sunt mulțumiți de baza informațională a cercetării oferită doctoranzilor de instituția organizatoare (pct. 17), **56,16%** din respondenți au răspuns „da”, **39,04%** – „parțial” și **4,79%** – „nu”.

Observăm că opinia respondenților despre baza informațională a cercetării este mai bună decât cea legată de baza tehnico-materială. Probabil că așa și este: după obținerea independenței, tehnologiile informaționale au cunoscut o dezvoltare vertiginoasă în Republica Moldova.

Întrebați cum asigură IOD mobilitatea doctoranzilor (pct. 19), **39,04%** din respondenți au răspuns „bine”, **32,19%** – „satisfăcător”, **17,2%** – „slab”

și **17,2%** – „nu asigură”. Aici situația e mai proastă, instituțiile de la noi nu prea au ce le propune în schimb partenerilor străini.

La întrebarea cum au conlucrat cu colaboratorii instituției în care au elaborat teza de doctorat (pct. 23), **30,82%** din respondenți au răspuns că au lucrări științifice în comun, **67,12%** – că au fost sprijiniți și **6,16%** – nu au avut nici o susținere din partea colaboratorilor unității de cercetare în care au activat.

La întrebarea care era climatul moral în instituția organizatoare de doctorat (pct. 24), **69,86%** din respondenți au răspuns „bun”, **22,60%** – „satisfăcător”, **3,42%** – „lasă de dorit”, **1,37%** – nu-l cunosc îndeaproape și tot atâtia, **1,37%**, nu au dorit să se pronunțe în această privință.

Prin urmare, vom constata că, per ansamblu, în instituțiile organizatoare de doctorat avem un contingent de cercetători cu calități profesionale și umane bune.

9. Studiile de doctorat – un ciclu al studiilor superioare aflat în permanentă modernizare

Studiile de doctorat sunt un ciclu al studiilor superioare care se află în permanentă modernizare. În orice domeniu reforma nu se face de dragul reformei, ci pornind de la noile achiziții ale științei în domeniul respectiv.

În ceea ce privește programele de studiu (pct. 13), **71,92%** din respondenți au relatat că sunt satisfăcuți, **28,08%** – numai parțial satisfăcuți, niciunul din respondenți nu a declarat că este nemulțumit de ele.

Referitor la modulele programelor studiilor doctorale care ar trebui să fie excluse (pct. 14), **23,97%** din respondenți (**35** de persoane) consideră că unele module ar trebui să fie excluse complet sau conținutul acestora să fie revăzut radical, adus la zi. În primul rând, este vorba de modulele generale.

Istoria și metodologia cercetării (pentru modificarea acestuia s-au pronunțat **12** persoane, **9** dintre care au numit obiectul *Filozofie*. Nu-i exclus că aceste cursuri sunt ținute de profesori în vârstă în stilul obiectului *Filozofie* din timpul sovietic). Unii respondenți au pledat pentru un studiu al *Metodologiei cercetării științifice* mai desfășurat, numind acest modul *Metodologia studiului*, *Concepte și abordări contemporane în domeniul cercetării*, *Metode de cercetare și tehnici*, *Metodologia cercetării în domeniu*. În fond, ei pledează pentru studierea obiectului *Istoria și metodologia cercetării* legat nemijlocit de domeniul profesional și specializarea aleasă.

Patru respondenți consideră că ar trebui exclus modulul *Limba străină*. Un respondent a optat pentru studierea în perioada doctoratului a unei limbi străine adăugătoare. Lucru explicabil, în știință începe a veni o generație nouă de cercetători care cunosc foarte bine o limbă străină din timpul studiilor de licență și de masterat, unii dintre ei chiar încă de pe băncile liceului, și cu examenul susținut la această limbă la nivel internațional.

Referitor la modulul *Informatică*, 14 respondenți s-au pronunțat pentru excluderea disciplinei *Informatică* (unii în favoarea domeniului lor de activitate, spre exemplu, *Lingvistică*), alți doi s-au pronunțat pentru a modifica esențial programul excluzând studierea anumitor limbaje destinate unor specializări înguste. Unii respondenți consideră că ar trebui actualizat acest modul incluzând tematici utile în practică, cursuri speciale corelate cu conducătorul științific cum ar fi: *Tehnologii informaționale; Informatică aplicată cu elemente de transfer tehnologic; Metode de analiză și prelucrare a informației; Softuri de prelucrare a datelor; Tehnici de prelucrare statistică a datelor; Statistica și prelucrarea matematică a datelor; Biostatistică; Bazele statisticii; Tehnici de prezentare a datelor; Imagistică informațională*. Constatăm că există un interes sporit față de acest obiect din partea tuturor doctoranzilor, indiferent de specializarea pe care au ales-o.

În ceea ce privește modulele programelor studiilor doctorale adăugătoare care s-ar cuveni a fi incluse (pct. 15), mai mulți respondenți au afirmat că le vine greu să răspundă la această întrebare, cu toate acestea 26,71% (39 de persoane) au susținut că ar fi

binevenită includerea în programul de studiu a mai multor module noi ce țin de domeniul lor, astfel încât doctorandul să-și poată alege modulele pe care să le însușească în funcție de domeniul cercetat, de tematica și specializarea aleasă (aici fiind nominalizate un șir de module: *Psihologie aplicată; Psihologie socială și comunicare; Studiul comparat al legislațiilor și jurisprudență; Studiul comparat al legislațiilor și practica judiciară; Managementul educațional; Sisteme politice comparate; Culturologie lingvistică; Sociolingvistică; Retică*). Sunt de salutat asemenea propuneri, dat fiind faptul că prin combinarea diferitelor module s-ar putea lărgi esențial spectrul specializărilor viitorilor oameni de știință.

Mai mulți respondenți consideră că ar fi binevenită ca să existe module care să-i ajute să-și optimizeze activitatea, optând pentru includerea în programul de studiu a unor module ca: *Managementul timpului; Modul de alcătuire a unui proiect științific pentru a obține finanțarea cercetării; Module experimentale; Dezvoltarea gândirii științifice la doctoranzi; Creativitate tehnică și transfer tehnologic; Transfer tehnologic; Managementul; Scientologie; Proprietatea intelectuală și protecția acesteia; Revistele cotate, cu factor de impact, și posibilitățile de a publica în asemenea reviste; Procedura de susținere a tezei, de la A la Z; Schimb de experiență cu colegii de peste hotare*.

10. Durata studiilor de doctorat

Întrebați de cât timp ar avea nevoie un doctorand pentru a elabora o teză de doctorat de calitate (pct. 26), proaspeții deținători de diplome de doctor în știință au optat pentru 3–5 ani (fig. 4).

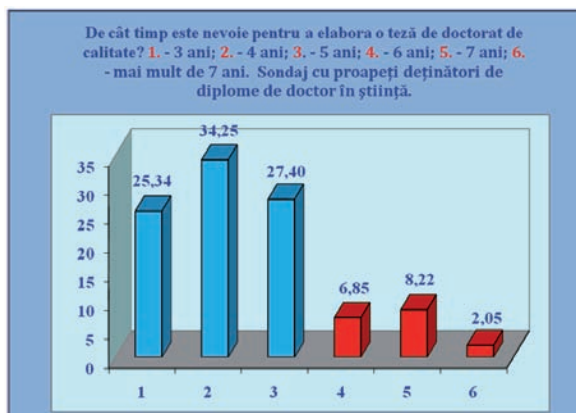

Fig. 4. Opinia proaspeților deținători de diplome de doctor în științe referitor la durata studiilor de doctorat

Concluzia noastră în legătură cu datele de mai sus este următoarea: în actele normative trebuie să fie menținută durata studiilor acceptată în prezent: **3 ani** la studiile cu frecvență la zi și **4 ani** la cele cu frecvență redusă, prevăzând totodată posibilitatea de a prelungi duratele respective (în cazul în care cercetările decurg bine) fără dificultate, cu **1-2 ani**, după caz, individual și în funcție de domeniul și tematica abordată.

11. Aprecieri ale actelor normative cu privire la organizarea și desfășurarea doctoratului, a procedurii de susținere a tezelor de doctorat, a trecerii la sistemul de școli doctorale

În ceea ce privește actele normative ce țin de organizarea și desfășurarea doctoratului (pct. 25), **54,11%** din respondenți susțin că acestea sunt bune, **34,93%** – că sunt satisfăcătoare, **3,42%** – că lasă de dorit, iar **4,79%** din respondenți n-au dorit să se pronunțe. Într-adevăr există mai multe acte normative care se cuvine a fi aduse la zi. Ne referim aici, în primul rând, la armonizarea nomenclatoarelor cu privire la studiile de licență, de masterat și cele de doctorat, la specializările științifice. Există rezerve față de *Ghidul privind perfectarea tezelor de doctorat și autoreferatelor*, față de alte regulamente. Chiar și unele articole din actele normative aprobate de Guvern și Parlament ar trebui îmbunătățite.

Referitor la procedura (traseul) de susținere a tezei de doctorat (pct. 27 al chestionarului), deși este una destul de lungă și complexă, **73,29%** din respondenți consideră că aceasta este acceptabilă, iar **23,29%** – că ar trebui modificată. Într-adevăr, există unele proceduri birocratice care ar urma să fie simplificate.

Întrebați dacă reformarea sistemului de pregătire și atestare a cadrelor științifice prin organizarea școlilor doctorale va duce la eficientizarea studiilor prin doctorat și la sporirea calității tezelor de doctorat (pct. 28), **71,92%** din respondenți au răspuns „da”, **15,75%** „nu cred” că reforma va aduce îmbunătățiri, iar **1,37%** consideră că această reformă nu va aduce nicio îmbunătățire. Ținând cont de faptul că la noi de multe ori reformele sunt mai mult mimate, răspunsul la această întrebare pare a fi prea optimist. Aceasta din motivul că sunt deschise prea multe școli doctorale, chiar mai multe decât numărul de instituții organizatoare de doctorat existente

până la demararea reformelor legate de școlile doctorale.

12. Unde preconizează să lucreze persoanele chestionate după obținerea diplomei de doctor în științe?

La această întrebare (pct. 29), **29,45%** din respondenți au răspuns „într-o instituție de cercetare”, adică doresc să-și consacre viața cercetării, lucru îmbucurător; **68,49%** – „într-o instituție de învățământ superior”, adică acolo unde locul de muncă e mai sigur. Totodată, aceasta arată că doctoratul este încă puțin legat cu economia și încă nu este perceput ca o modalitate de a-ți crește nivelul de competitivitate și de a avea succes în domeniul profesional (altul decât educația și cercetarea). Într-o instituție de învățământ preuniversitar ar accepta să lucreze doar **4,79%** din respondenți, într-o instituție publică – **8,90%**, iar într-o instituție privată – **13,01%** din respondenți (ultimele cifre arată că la noi începe să se schimbe spre bine imaginea instituțiilor private), **2,74%** și-ar dori să lucreze într-o altă țară. Prin urmare, majoritatea celor care au obținut grad științific au dorința să muncească în țară, deși condițiile aici sunt departe de a fi bune.

Concluzii

Prin prezentul sondaj s-au stabilit mai multe puncte nevralgice ale sistemului de pregătire și atestare a cadrelor științifice de înaltă calificare din Republica Moldova, ale modulelor incluse în planurile de învățământ, de elaborare și susținere a tezelor de doctorat, de unde s-a tras concluzia că este necesar de a continua reforma acestui sistem. Acest segment al educației este unul cheie: de la nivelul studiilor doctorale se văd cel mai bine lacunele existente la nivelele mai inferioare de învățământ – masterat, licențiat, liceu, gimnaziu, școală primară. Unul dintre factorii capabili să sporească eficiența studiilor superioare ar fi armonizarea nomenclatoarelor specializărilor la cele trei cicluri: doctorat, masterat și licențiat, ca să se vadă în ele continuitatea. După asta ar urma îmbunătățirea esențială a bazei tehnico-materiale și informaționale a cercetării, sporirea mobilității doctoranzilor (apropiind-o de cea existentă în țările Uniunii Europene), actualizarea sau revizuirea periodică a programelor de studiu, a examenelor de doctorat, organizarea studiilor doctorale după module, diversificând la

maximum spectrul de profesii prin combinarea modulelor. Concomitent, este necesar ca studiile doctorale să fie orientate spre viitoarele locuri de muncă ale absolvenților și să se creeze parteneriate educație-economie în domeniul respectiv. Ar fi necesar ca doctoratul profesional să fie organizat nu doar în arte și sport, ci și în alte domenii, cum ar fi cel juridic, de exemplu. O altă problemă care ar trebui să se afle în atenția instituțiilor organizatoare de doctorat este cea de reducere la maximum, pe cât e posibil, a vârstei medii la care doctoranzii susțin tezele de doctorat. Se cere ca actele normative să fie mai flexibile, astfel încât acestea să permită persoanelor bine pregătite să susțină unele examene de doctorat la etapa studiilor în masterat (ne referim aici la disciplinele generale: limba străină, informatica, istoria și metodologia cercetării). De asemenea, se impune organizarea susținerii examenelor de doctorat în două sesiuni, precum și posibilitatea prelungirii fără dificultate a duratei studiilor în doctorat cu **1–2** ani, individual și după caz. Totodată, se impune simplificarea procedurilor de susținere a tezelor de doctorat, concomitent cu acțiuni hotărâte în vederea asigurării calității acestora și evitării fraudelor științifice.

Pentru a asigura o legătură inversă eficientă a doctoranzilor cu profesorii și conducătorii de doctorat, ar fi bine ca în țara noastră să se instituie *Asociația doctoranzilor* (din inițiativa acestora). Vom sublinia faptul că în actualele acte normative deja e prevăzută participarea directă a doctoranzilor la luarea deciziilor. Pentru a stabili relații mai strânse între instituțiile care prestează servicii educaționale și sectorul economic, se cuvine a prevedea pe lângă școlile doctorale asociații ale absolvenților acestora. Dat fiind rolul mare pe care îl joacă conducătorii de doctorat în elaborarea tezelor de doctorat (la soluționarea anumitor probleme științifice, economice, culturale), se impune cu necesitate sporirea cerințelor față de ei și, totodată, organizarea cursurilor de perfecționare a măiestriei de conducător științific, a conferințelor, meselor rotunde, în cadrul cărora ei ar putea face schimb de experiență, ar lua cunoștință de practicile bune din țară și din lume în domeniul de referință. Pentru a întineri contingentul de îndrumători ai doctoranzilor, ar fi bine ca cercetătorii care îndeplinesc într-un fel funcția de asistenți de

conducători de doctorat pe lângă unii conducători științifici experimentați, însușind astfel mult mai repede meseria de conducător științific, să obțină carnetul de conducător de doctorat odată cu susținerea tezei de către doctorandul îndrumat în comun.

REFERINȚE

[1] Strategia Națională de Dezvoltare 2020, particip.gov.md/categorylist.php?l=ro; Moldova 2020. Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012 – 2020, www.gov.md/download.php?file..., 4.05.2012.

[2] Horizon 2020. The EU Framework Programme for Research and Innovation. <http://ec.europa.eu/research/horizon2020>; Comunicare a Comisiei Europa 2020 (o strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii). Bruxelles, 3.3.2010, 38 p.

[3] The European Higher Education Area. The Bologna Declaration of 19 June 1999; Procesul de la Bologna <http://www.ehea.info/>; <http://bologna-bucharest2012.ehea.info>.

[4] Salzburg principles. Bologna seminar „Doctoral programmes for the European knowledge society. Salzburg, 3-5 February 2005 - http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Salzburg_Report_final.1129817011146.pdf (vizitat - 25.04.2013); Salzburg II Recommendations. European Universities' Achievements Since 2005 in Implementing the Salzburg Principles. EUA, 2010 - http://www.eua.be/Libraries/Publications_homepage_list/Salzburg_II_Recommendations.sflb.ashx 25.04.2013); www.eua.be; Salzburg II Recommendation. EUA, 2010.

[5] ENQA Workshop report 12. Alexandra Bitusikova, Janet Bohrer, Ivana Borosic, Natalie Costes, Kerim Edinsel, Karoline Hollande, Gunilla Jacobsson, Ivan Filip Jakopovic, Mary-Louise Kearney, Fred Mulder, Judith Negyesi, Manuel Pietzonka. Quality Assurance in Postgraduate Education., EAQHE, 2010 Helsinki.

[6] BNS. Activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2015. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc168&id=5181> 04.05.2016; 14:31. Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii 2015/16 - <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5013>.

[7] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Doctoratul și reproducerea potențialului de cercetare. I. Secvențe din experiența mondială*. Intellectus, 3, 2009, p. 75-85 (1), Intellectus, 4, 2009, p. 59-68 (2).

[8] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Doctoratul și reproducerea potențialului de cercetare. II. Secvențe din experiența Republicii Moldova*. Intellectus, 2, 2010, p. 66-75 (1), Intellectus, 3, 2010, p. 77-85 (2), Intellectus, 4, 2010, p. 72-78 (3), Intellectus, 1, 2011, p. 64-71 (4).

[9] КАНЦЕР, Валериу, ХОЛБАН, Ион. „Система подготовки научных кадров в Республике Молдова и ее модернизация в контексте интегрирования в европейское научно-образовательное пространство”. Международный симпозиум «Перемещение центров научно-технологической активности на европейском пространстве и межстрановая мобильность ученых и специалистов: современные тенденции» (19-23 октября 2011 г., г. Киев, Украина), 16с.

[10] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Conceptia Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare privind reformarea sistemului de pregătire a cadrelor științifice prin doctorat și postdoctorat din Republica Moldova*. Materialele Conferinței științifice „Probleme actuale ale organizării și autoorganizării sistemului de cercetare-dezvoltare în Republica Moldova”, Chișinău 2011, p. 94-104.

[11] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Pregătirea cadrelor științifice în Republica Moldova în perioada 1993-2011 în oglinda datelor statistice*. Materialele Conferinței Internaționale Științifico-Practice „Creșterea economică în condițiile globalizării”. IEFS, Chișinău, 18-19 octombrie 2012, v. III, p. 213-228.

[12] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Sistemul național de acreditare și atestare în evoluție și modernizare*. În cartea: Evaluarea și atestarea – cheazăia calității în cercetare și învățământ superior. Chișinău 2012 (298 p.), p. 11-23.

[13] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion, CUCIUREANU, Gheorghe. *Studiile doctorale în Republica Moldova în contextul politicilor europene*. Proceedings of the 37th Annual Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences (ARA). June 04-09, 2013, p. 268-271.

[14] КАНЦЕР, Валериу, КУЧУРЯНУ, Георге, ХОЛБАН, Ион, МИНЧУНЭ, Виталие. *Критическая мас-*

са в докторантуре: между европейской политикой и местными проблемами. „Наука та наукознавство” (Киев), 2013, N. 3, с. 63-73.

[15] HOLBAN, Ion. *Vectorul european de dezvoltare a Republicii Moldova. Conștientizare și alegere*. Biblioteca IDIS „Viitorul”, 2014, 19 p.; Meridian ingineresc, 2014, nr. 1, p. 1-18; Fizica și tehnologiile moderne, v. 11, nr. 3-4, p. 5-8, 2013.

[16] HOLBAN, Ion, COTUN, Cristina. *Dezvoltarea durabilă a societății – problema fundamentală a științei Republicii Moldova (probleme, principii, criterii, standarde, date statistice, analize, omologări, opinii)*. (1) Intellectus, 2014, nr. 1, p. 59-75; (2) Intellectus. 2014, 2, 60-73; (3) Intellectus. 2014, 3, 81-92.

[17] HOLBAN, Ion, PETROV (COTUN), Cristina. *Resursele științifice umane – factorul-cheie pentru științificarea țării*. Akademos, nr. 2 (37), 2015, p. 47-57.

[18] HOLBAN, Ion, PETROV, Cristina. *Наука и подготовка научных кадров в Республике Молдова в сравнении с развитыми странами и в контексте избрания страной европейского вектора развития*. Fifth International Congress of Belarusian Studies, 2-4 octombrie 2015, Kaunas, Lithuania.

[19] HOLBAN, Ion, PETROV, Cristina. *Sporirea nivelului intelectual al populației – pilonul central al politicii de creștere economică durabilă a țării*. Lucrările ediției a X-a a Conferinței Internaționale Științifico-Practice „Creșterea economică în condițiile globalizării”, INCE, Chișinău, 15-16 octombrie. Chișinău, 2015, vol. II, pp. 179-184.

[20] HOLBAN, Ion. *Munca creativă – garantul dăinuirii unui popor*. Intellectus. 2016, 2, 60-73.

[21] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Mic sondaj al opiniilor doctoranzilor față de studiile prin doctorat*. Intellectus, 3, 2012, p. 59-67.

[22] CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Mic sondaj al opiniilor conducătorilor de doctorat față de studiile prin doctorat și postdoctorat*. În cartea „CNAA, 20 de ani de activitate. Evaluarea și atestarea – cheazăia calității în cercetare și învățământul superior”. Chișinău 2012, p. 136-154.

[23] ПРОСКУРИНА, М.М. *Феминизация науки как социальная проблема*. Социол. иссл. – 2002. № 3. <http://ecsocman.hse.ru/data/152/470/1217/009.PROSKOURINA.pdf>.

REZUMAT

Sondaj al opiniilor privind studiile de doctorat expuse de persoane care și-au susținut recent tezele de doctor în științe. A fost efectuat un sondaj al opiniilor proaspeților deținători ai diplomelor de doctor în științe pe marginea studiilor prin doctorat și căile de modernizare a acestora, fiind analizate rezultatele obținute. Au fost evidențiate punctele nevralgice ale sistemului de pregătire și atestare a cadrelor științifice prin doctorat în Republica Moldova, în opinia absolvenților, și propuse modalități de ameliorare a situației în domeniu.

ABSTRACT

Opinion poll on PhD studies exposed by people who recently presented their PhD science theses. There was done an opinion poll of the fresh doctor degree diploma holders, based on the PhD studies and the way of modernizing it, analyzing

the obtained results. There were emphasized the sticking points of the preparation and attestations of the scientific staff through doctorate in the Republic of Moldova, in graduates view and there were proposed ways of improvement of the situation in the field.

РЕФЕРАТ

Опрос мнений о докторантуре среди лиц, недавно защитивших докторские диссертации. Среди новоиспеченных обладателей дипломов доктора наук был проведен опрос мнений о докторантуре и путях ее модернизации, в результате чего был проведен анализ полученных результатов. Были выделены уязвимые точки молдавской системы подготовки и аттестации научных кадров в докторантуре, по мнению выпускников, и предложены пути улучшения ситуации в этой области.

OXFORD, SEUL, TEL-AVIV, CHIȘINĂU: INTEGRARE PRIN DOCTORAT

TATIANA ROTARU, CONSULTANT,
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE

ÎNMÂNAREA ACTELOR CARE CONFIRMĂ GRADELE ȘTIINȚIFICE DE DOCTOR SAU DE DOCTOR HABILITAT, A TITLURILOR ȘTIINȚIFICE DE CONFERENȚIAR UNIVERSITAR SAU CONFERENȚIAR CERCETĂTOR, PROFESOR UNIVERSITAR SAU PROFESOR CERCETĂTOR CONSTITUIE UN EVENIMENT NU DOAR PENTRU PERSOANELE VIZATE, DAR ȘI PENTRU FUNCȚIONARIII CONSILIULUI NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE, ÎMPUTERNICIT DE STAT CU ACESTE ATRIBUȚII ȘI RESPONSABILITĂȚI.

Pe 19 iulie curent a avut loc ședința ordinară consacrată unui asemenea eveniment, dialogul cu invitații CNAA axându-se pe agenda noutăților științifice, selectate de președintele CNAA, acad. Valeriu Canțer, de pe paginile revistelor internaționale. Aceste descoperiri și elaborări științifice pot avea un impact profund asupra dezvoltării cercetării și tehnologiilor, asupra civilizației în ansamblu. Acad. Canțer a analizat, totodată, rolul cercetării din țările mici, cum este Republica Moldova, în contextul internațional și național. În această ordine de idei, academicianul s-a referit la descoperirea ultimelor elemente chimice din Sistemul periodic al lui Mendeleev la Centrul Internațional de la Dubna, subliniind că chiar și pe această pistă a științei mari poate fi loc pentru cercetătorii din țările mici. În contextul dat, el a menționat că, prin studiile ilustrului fizician român Horia Hulubei, toponimicul Moldova era pe cale de a intra în sistemul periodic sub titulatura de *moldavii*, în îndepărtatul an 1939, când a fost descoperit elementul 87, denumit *franciu* de către Mar-

garita Perei, prima doamnă membră a Academiei Franceze, care în dovezile aduse a fost mai concludentă decât savantul român.

În desfășurarea evenimentului propriu-zis – înmânarea actelor CNAA, debutul l-a făcut, de această dată, o reprezentantă a artelor frumoase, **Eleonora Brigalda**, cunoscută pictoriță, dar și cadru didactic la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, care a primit în mod festiv atestatul de *profesor universitar*, la profilul *Arte vizuale*. Profesoara are 33 de ani de activitate la catedra universitară, un palmares cu realizări semnificative – 90 de publicații științifice, dar și lucrări de creație incluse în colecții publice și private din Republica Moldova, România, Ucraina, Turcia, Germania, Olanda, Serbia, precum și, de asemenea, 11 expoziții personale și circa 40 expoziții de grup în țară și peste hotare. Este doctor în studiul artelor (1994), i-a fost conferit titlul de Om emerit (2010), de Laureat al Premiului Național (2015). Pe urmele mamei sale pășește cu consecvență și fiica, Valeria Barbas, care e pe cale de a susține teza de doctor în studiul artelor și culturologie, fiind, totodată, membră a două uniuni de creație – Uniunea Compozitorilor și Uniunea Artiștilor Plastici din Moldova. Înmânându-i dnei Brigalda atestatul de profesor universitar, președintele CNAA, Valeriu Canțer, a subliniat că în unele state din Europa *titlul de profesor universitar* se conferă prin decret prezidențial (Polonia, Turcia), astfel reliefându-se semnificația și valoarea ce i se atribuie acestui titlu științifico-didactic.

Potrivit Hotărârii Comisiei de Atestare din 3 iunie 2016 (site-ul www.cnaa.md), titlul de profesor universitar a fost acordat, de asemenea, dlui **Xenofon Ulianovschi** de la Universitatea Liberă Internațională din Moldova și dnei **Angelina Roșca** de la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice – pentru realizările înregistrate în domeniile lor de activitate.

Diploma de doctor habilitat, de regulă, încoronază activitatea științifică a unui cercetător, ajuns la maturitate, care a creat o direcție nouă în cercetare sau a soluționat o problemă științifică de importanță majoră. Astfel, conform experților, dna **Georgeta Stepanov**, decan al Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării a USM, a realizat o cercetare de pionierat în domeniu. Teza de doctor habilitat în științe ale comunicării, susținută de domnia sa, este prima care a abordat un subiect cu tentă socială în domeniu – *Jurnalismul social din Republica Moldova: proces de creație, cadru relațional și produse mediatice*. Semnificația teoretică a lucrării rezidă în conceptualizarea fenomenului de jurnalism social și în prezentarea unui cadru teoretico-metodologic al acestuia în contextul pluridisciplinarității, care vine să puncteze deschiderea spre un nou domeniu de cercetare în științele comunicării. Teza are și un caracter vădit aplicativ: implementarea recomandărilor propuse de autoare poate eficientiza jurnalismul social din Republica Moldova, iar rezultatele studiului vor servi drept bază metodologică pentru elaborarea politicilor editoriale ale instituțiilor mediatice.

Cea de a doua teză de doctor habilitat în științe politice (în baza lucrărilor publicate), *Politica de construcție militară în Republica Moldova: repere teoretico-metodologice și valențe practice*, a fost elaborată de dl **Constantin Manolache** (colonel în rezervă) în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM. Rezultatele obținute de cercetător pot fi folosite la elaborarea politicilor de stat în domeniul securității și apărării, exprimate prin legi, concepții, strategii și alte acte normative cu caracter general sau sectorial.

Prin aceeași Hotărâre a Comisiei de Atestare, s-a conferit gradul de doctor în științe în diverse domenii altor 17 persoane. În context, ne propunem să remarcăm cele mai solicitate domenii de cercetare pentru tinerii aspiranți la titlul de doctor în științe. Astfel, 7 persoane au ales *medicina*, la specialitățile: *Pediatrică și Neonatologie, Cardiologie, Boli interne*

(gastroenterologie), Ortopedie și traumatologie, Chirurgie, Oftalmologie; 2 persoane – *dreptul*, altele 2 – *științele matematice*, încă 3 au optat pentru *științele pedagogice*, 1 – pentru *științele economice*, 1 – pentru *studiul artelor și culturologie*, 1 – pentru *filosofie*.

În temeiul recomandării senatelor universităților din țară și a consiliilor științifice ale institutelor de cercetări, după procesarea și verificarea dosarelor respective la CNAA, titlul științifico-didactic de *conferențiar universitar* a fost conferit unui număr de 17 persoane și cel de *conferențiar cercetător* – altor 2 persoane. Aceștia sunt deja specialiști cu grade științifice, care s-au ridicat pe o nouă treaptă în formarea lor profesională.

La această adunare a celebrării noilor cadre științifice și didactice de înaltă calificare ne-a surprins plăcut un moment de excepție. Trei persoane din Orientul Mijlociu – un cetățean din Autoritatea Palestiniană și doi din Israel – au susținut tezele de doctorat la Chișinău, primindu-și actele respective dimpreună cu oamenii de știință autohtoni. **Bassam Alhabeebi**, bunăoară, a devenit doctor în științe medicale cu Diplomă de la Chișinău (USMF „N. Testemițanu”), iar **Yuri Kalontarov** și **Orly Nissel** – doctori în științe pedagogice, de asemenea, cu diplome moldovenești (USM).

În cadrul aceleiași ședințe, patru moldoveni au primit certificatele de recunoaștere și echivalare a tezelor de doctorat susținute peste hotare – o situație opusă celei descrise anterior. De exemplu, **Ion Codreanu** a solicitat recunoașterea diplomei de *doctor în științe medicale*, eliberată de către Universitatea din Oxford, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, și echivalarea ei cu *gradul de doctor habilitat în științe medicale*. În această solicitare, savantul s-a condus de noile prevederi ale Regulamentului CNAA, aprobat de Guvern în 2013: dacă diploma de doctor a fost eliberată de către o universitate din Lista celor acreditate de agenții incluse în Registrul European de Asigurare a Calității în Învățământul Superior și care se regăsește în topul celor 150 de universități din lume, în baza clasamentelor internaționale oficial recunoscute, atunci ea poate fi echivalată la noi cu gradul de doctor habilitat. În cazul nostru, Universitatea din Oxford se află în topul primelor 10 universități ale lumii, iar conform ultimului clasament *THE World University Ranking, 2016* – pe locul 2. De altfel, avem și o a doua echivalare de acest gen la CNAA. Acum un

an, de o astfel de apreciere a beneficiat cercetătoarea **Olesea Plotnic**, a cărei diplomă de doctor în științe, eliberată de Universitatea din Sorbona, a fost echivalată cu gradul de doctor habilitat.

Cu demersuri similare s-au adresat la CNAA **Inga Olari**, care a susținut teza de doctor în drept la Seul, Coreea de Sud; **Lichii Igor** – teza de doctor în științe medicale la Sankt-Petersburg; **Liliana Grosu** – teza de doctor în filologie la Galați, România. Tuturor acestor persoane le-au fost recunoscute și echivalente diplomele de doctor, conform Nomenclatorului specialităților științifice, aprobat de Guvernul Republicii Moldova în 2013. Desigur, impresionează geografia susținerilor de doctorat ale moldovenilor nu doar în imediata apropiere – România, Ucraina și Rusia, dar, în special, a celor care au pătruns în spațiul de cercetare și educațional englez, american și chiar asiatic. La drept vorbind, deocamdată numărul acestora nu este mare. În 2015, bunăoară, 21 de moldoveni și-au susținut doctoratele peste hotare, judecăm după numărul celor care au revenit în țară și și-au echivalat diplomele de doctor. Mai există și alții care n-au revenit în țară. Dar numărul lor nu este semnificativ. În același timp, numărul străinilor care au susținut doctoratele la noi a constituit 29 de persoane.

În prima jumătate a anului curent, CNAA a eliberat 11 diplome de doctor habilitat, 95 diplome de doctor, 11 atestate de profesor universitar, 2 – de profesor cercetător, 68 – de conferențiar universitar, 16 – de conferențiar cercetător, 11 – certificate de recunoaștere și echivalare a diplomelor de doctorat obținute în străinătate. Sunt date care, în fond, se mențin la nivelul aceleiași perioade a anului trecut.

Cadrele științifice și științifico-didactice formează tezaurul intelectual al unei națiuni. Practica internațională a demonstrat că au evoluat și au devenit prospere acele state, care au acordat o atenție deosebită cercetării și educației. De exemplu, Germania, Suedia și Elveția pregătesc anual peste 30 de doctori la 100 mii de locuitori, mai multe state europene înregistrează valori de peste 15 doctori, iar Republica Moldova – doar 5-6 doctori la 100 mii de locuitori. În topul statelor europene suntem printre ultimii.

Considerăm că situația alarmantă din cercetare și educație constituie unul dintre motivele întârzierii pe un parcurs de circa 25 de ani a tranziției moldovenești spre o societate deschisă și cu o eco-

nomie funcțională. Exemplele prezentate mai sus ne demonstrează că Republica Moldova poate fi nu doar un furnizor de forță de muncă ieftină pentru statele lumii, dar și un producător calificat de cunoștințe și de cadre științifice de înaltă calificare. În acest sens, ea dispune de un suficient potențial pentru a demara reforme veritabile: avem cadre cu diplome de doctor susținute la Harvard, Seul, Oxford, Nisa, Dubna, Sankt-Petersburg, Iași etc., dar și aici, la Chișinău. Este necesar ca să-i apreciem pe acei care și-au consacrat viața științei și educației, beneficiind doar de salarii modeste, și să-i punem în valoare: conform Biroului Național de Statistică (2014), în R. Moldova activează circa 3315 cercetători, inclusiv 384 de doctori habilitați și 1314 doctori în științe. Acest potențial intelectual, atât cât este, trebuie consolidat și antrenat în soluționarea problemelor profesionale, dar și a celor de interes național. Problema respectivă a fost abordată recent și în cadrul reuniunii cu experții europeni privind aspectele reformării sistemului național de cercetare și inovare. În raportul experților europeni, printre cele 7 mesaje-cheie, a figurat și imperativul salvagădării potențialului științific din Republica Moldova. Soluționând această problemă, țara ar avea doar de câștigat.

REFERINȚE

1. CANȚER, V., HOLBAN, I. *Pregătirea cadrelor științifice în Republica Moldova în perioada 1993-2011 în oglinda datelor statistice*. Materialele Conferinței Internaționale Științifico-Practice „Creșterea economică în condițiile globalizării”. IEFS, Chișinău, 18-19 octombrie 2012, v. III, p. 213-228.
2. Comisia Superioară de Atestare a Republicii Moldova (alcătuitori: Ion Holban, Tatiana Lăsai (Chișinău)). Chișinău, 2003. - 12 p.
3. CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Sistemul național de acreditare și atestare în evoluție și modernizare*. În cartea: Evaluarea și Atestarea – cheazăia calității în cercetare și învățământ superior. Chișinău 2012 (298 p.), p. 11-23.
4. CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Concepția Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare privind reformarea sistemului de pregătire a cadrelor științifice prin doctorat și postdoctorat din Republica Moldova*. Materialele Conferinței științifice „Probleme actuale ale organizării și autoorganizării sistemului

de cercetare-dezvoltare în Republica Moldova”, Chișinău 2011, p. 94-104

5. CANȚER, Valeriu, MINCIUNĂ, Vitalie, TOMA, Simion. *Modernizarea sistemului național pentru acreditare orientat spre sporirea eficienței și calității cercetării*. În cartea: *Evaluarea și atestarea – cheazășia calității în cercetare și învățământ superior*. Chișinău 2012 (298 p.), p. 74-94.

6. Glosar de termeni aferenți procesului de evaluare a proiectelor de CDI (IDSİ).

<http://idsi.md/node/1275> (alcătuitori: Ungureanu Elena, Țurcanu Nelly).

7. CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Mic sondaj al opiniilor doctoranzilor față de studiile prin doctorat*. Intellectus, nr. 3, 2012, p. 59-66.

8. CANȚER, Valeriu, HOLBAN, Ion. *Mic sondaj al opiniilor conducătorilor de doctorat față de studiile prin doctorat și postdoctorat*. Intellectus, nr. 4, 2012, p. 67-75.

REZUMAT

Oxford, Seul, Tel-Aviv, Chișinău: integrare prin doctorat. În baza datelor privind acordarea de către Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare din Republica Moldova a actelor care le certifică cercetătorilor și cadrelor științifico-didactice universitare gradele și titlurile științifice și științifico-didactice, deci competența și profesionalismul în cercetare și educație, autoarea articolului scoate în evidență mai multe probleme care persistă în domeniul dat. Subiectul este tratat în contextul încadrării Republicii Moldova în Spațiul European al Cercetării și Spațiul European al Învățământului Superior și interconectării acestor spații, prin utilizarea bunelor practici folosite în domeniu în UE și SUA, reieșind din obiectivele politicii științifice ale Republicii Moldova.

ABSTRACT

Oxford, Seul, Tel-Aviv, Chișinău: integration through PhD. Based on the data regarding granting acts by the National Council of Accreditation and Attestation of scientific degrees and titles of the scientific and didactic staff, therefore the competence and professionalism in research and education. The author of the article emphasizes some problems of this field. The subject is treated in the context of the Republic of Moldova integration in European Space of Research and European Space of Higher Education and of the interconnection of these both through the use of good case practices from EU and USA considering the scientific policy objectives of the Republic of Moldova.

РЕФЕРАТ

Оксфорд, Сеул, Тель-Авив, Кишинев: интеграция через докторантуру. На основе данных Национального совета по аккредитации и аттестации Республики Молдова о выдаче документов, удостоверяющих ученые звания и степени научных и научно-педагогических кадров, а значит и их компетентность и профессионализм в научно-исследовательской и педагогической деятельности, автор статьи выделяет целый ряд проблем, существующих в данной области. Тема статьи рассматривается в контексте интеграции Республики Молдова в Европейское научно-исследовательское пространство и Европейское пространство высшего образования и объединения этих пространств путем применения передового опыта ЕС и США в данной области, исходя из целей политики Республики Молдова в области науки.

FACTEURS QUI INFLUENCE LA FIABILITE DES SYSTEMES DE DISTRIBUTION D'ENERGIE ELECTRIQUE DANS LE SECTEUR AGRICOLE

VICTOR POPESCU, DOCTEUR EN SCIENCES TECHNIQUES,
MAÎTRE DE CONFÉRENCES DANS LE DÉPARTEMENT
„ELECTRIFICATION ET AUTOMATISATION DU MILIEU RURAL”,
UNIVERSITÉ AGRAIRE D'ÉTAT DE MOLDOVA.

LES INTÉRÊTS SCIENTIFIQUES VISENT LE DOMAINE SUIVANT:
L'ASSURER LA FIABILITÉ DES SYSTÈMES ÉLECTRIQUES, L'AUDIT
ÉNERGÉTIQUE DES CONSOMMATEURS DU SECTEUR AGRICOLE ET
DES ENTREPRISES SPÉCIALISÉES DANS LE TRAITEMENT PRIMAIRE DE
LA PRODUCTION AGRICOLE.

INTRODUCTION

Assurer les entreprises agricoles avec électricité de haute qualité est un problème sérieux et aigu dû aux déconnexions et aux coupures fréquentes des équipements installés dans les systèmes de distribution qui fournissent de l'électricité à ces entreprises [1-3].

Le nombre élevé de coupures ou d'interruptions affectent sensiblement tous les consommateurs d'énergie dans le secteur rural, y compris les entreprises agricoles de traitement et de stockage de produits agroalimentaires.

L'identification des facteurs qui causent ces coupures et la détermination de leur paramètre des distribution en fonction de la durée, ne sont pas étudiés aujourd'hui au niveau nécessaire.

La sûreté de l'alimentation en électricité des consommateurs agricoles peut être assurée seulement grâce à la connaissance approfondie des facteurs qui influencent d'une façon directe, ce qui permet la planification juste du point de vue technique et économique des mesures visant à assurer les indicateurs normaux de fiabilité.

L'article présente les résultats d'une étude sur l'évaluation paramètre des distribution en fonction

de la durée, visant les causes de coupures dans les systèmes de distribution d'électricité dans le secteur agricole, pour la prévision précise de divers facteurs qui influencent la qualité et la continuité d'approvisionnement en électricité des entreprises agricoles.

MATERIEL ET METHODE

L'objet de la recherche vise des coupures dans les systèmes de distribution électrique dans le secteur agricole, causées par divers facteurs aléatoires d'influence. Il y avait étude de 4 systèmes de distribution, y compris 12 sous-systèmes, avec un certain nombre de 3456 consommateurs rural-agricoles, 42312 interrupteurs ont été examinés pour la période 2011-2014 et on a analysé des paramètres des distribution en fonction de la durée, pour différents facteurs d'influence, qui ont conditionné l'apparition des interrupteurs.

Pour résoudre les problèmes soulevés dans ce travail, on a utilisé les méthodes suivantes:

- la théorie des graphes et de matrices;
- les méthodes de traitement des données expérimentales;
- la théorie des équations linéaires et non linéaires;
- la modélisation mathématique;
- les techniques de calcul avec des logiciels spécialisés pour le traitement des données expérimentales: „Curve Expert”, „EasyFit 5.5 Professional”.

Afin d'effectuer l'estimation de distribution des coupures qui se produisent dans les systèmes de distribution électrique dans le secteur agricole, on a analysé des paramètre des distribution, en fonction de la durée, pour différents facteurs d'influence qui ont conditionné l'apparition des coupures.

RESULTATS ET DISCUSSIONS

Le traitement des résultats expérimentaux visant les interruptions qui se sont produites dans les systèmes étudiés, dans le secteur agricole, a permis la structuration et la classification des informations selon de facteurs d'influence. Pour résoudre les problèmes soulevés dans ce travail, on a utilisé les méthodes décrits, visant le traitement des interruptions, nous avons déterminé les lois de distribution des

coupures causées par ces facteurs et les paramètres de ces distributions, en fonction de la durée.

Les paramètres examinés en conformité avec de prévision élaboré permettent de faire le pronostic la durée des coupures, dans les systèmes de distribution électrique dans le secteur agricole. Pour faire le pronostic des facteurs d'influence et des coupures causées, en fonction des distributions expérimentales, on a établi, avec un haut degré de crédibilité, les modèles théoriques et les paramètres nécessaires pour le pronostic.

Le Tableau 1 présente les modèles mathématiques établis et leurs paramètres qui déterminent les lois des distributions expérimentales des interruptions aléatoires selon la durée.

Tableau 1.

Les modèles qui déterminent les distributions expérimentales des coupures selon la durée

Les facteurs examinés	Le type du modèle	Les paramètres établis			
		a	b	c	d
Déviaton de la tension, la fréquence, l'asymétrie	Le modèle de Weibull $y = a - be^{-cx^d}$	221,07	219,51	4,24	-2,23
L'agression de l'environnement du secteur agricole	Le modèle de Lognormal 3-parametri $y = e^{a+b/x+cln(x)}$	11,98	-3,58	-2,30	-
Négligence de consommateurs agricoles	Le modèle de Weibull $y = a - be^{-cx^d}$	1213,09	1189,26	3,27	-2,12
Influence de la flore agricoles	Le modèle de Weibull $y = a - be^{-cx^d}$	5,11	5,37	5,32	-2,31
Les actions de vandalisme	Le modèle exponentiel $y = ae^{b/x}$	8,42	5,34	0,00	0,00
L'action des mécanismes agricoles	Le modèle de Weibull $y = a - be^{-cx^d}$	159,03	16949	4,51	-5,39
Les défauts des éléments des systèmes	Le modèle de Lognormal 3-parametri $y = e^{a+b/x+cln(x)}$	12,01	-3,76	-2,21	-
Les erreurs d'exploitation	Le modèle exponentiel $y = ae^{b/x}$	11,42	4,11	0,00	0,00
Influence de la faune	Le modèle de Weibull $y = a - be^{-cx^d}$	1609,23	1679,58	0,24	-0,57

Les résultats de l'étude ont confirmé que les facteurs d'influence ont des comportements différents en termes de la durée des interruptions causées. Compte tenu de ce qui précède, on pourrait conclure que 5 d'entre eux sont caractérisés par la loi de distribution de Weibull, deux facteurs

ont une distribution suivant le modèle de Exponentielle et deux facteurs ont une distribution Log-normal.

Compte tenu de ce qu'on a mentionné ci-dessus, nous avons examiné les distributions expérimentales et celles théoriques pour la durée des coupures,

dans les systèmes de distribution électrique dans le secteur agricole. L'utilité la prévision, avec une marge d'erreur de 10%, donne la possibilité d'établir des actions pour assurer la continuité de l'alimentation en électricité des consommateurs agricoles.

La durée des interruptions, est un paramètre importante qui déterminent le niveau de sûreté de fonctionnement des équipements installés dans les systèmes de distribution électrique, tandis que les résultats obtenus sur leur pronostic sont utiles pour les services d'exploitation des systèmes de distribution dans le secteur agricole et permettent d'effectuer une planification juste, du point de vue technique et économique, des activités destinées à assurer la continuité et la qualité de l'alimentation en électricité des entreprises agricoles respectant les indicateurs prescrit de fiabilité.

Des résultats dans le papier permis de prévoir les paramètres suivants dispose distributions qui caractérisent les interruptions causées par les chaque facteurs d'influence examinés, en fonction de la durée des interruptions et à savoir:

- le fréquence d'interruptions causées;
- la durée moyenne d'interruptions;
- la durée minimale et maximale des interruptions.

CONCLUSIONS

Les recherches visant les coupures qui se produisent dans les systèmes de distribution électrique dans le secteur agricole pour la période 2011-2014, ont permis de mettre en évidence les facteurs d'influence et de déterminer leurs distributions en fonction de la durée des interruptions à l'aide de certaines modèles mathématiques argumentés et véridiques.

Le traitement des données expérimentales sur les flux des interruptions dans les systèmes de distribution électrique dans le secteur agricole, a donné la possibilité de déterminer les valeurs de tous les paramètres des modèles théoriques établies pour décrire le comportement des facteurs aléatoires en fonction de la durée des interruptions.

REFERENCES

[1] POPESCU, V. *Studiul proceselor tranzitorii însoțite de arcul voltaic și influența lor asupra fiabilității sistemelor de distribuție*. Analele Universității din Oradea. Universitatea din Oradea, 2007, Fascicula de Energetică, Nr. 13, p. 60-63.

[2] ERHAN, T. *Major Factors, which influence on le-*

vels value of short circuit currents in electrical power networks. Bulletin of the Politechnical Institute of Jassy, Romania, Vol. XLVIII (LII) Fasc.5A. 2002, p. 303-311.

[3] ARDELEANU, M.E., *Fault Localization in Cables and Accessories by Off-Line Methods*. Annales of the University of Craiova, Craiova No. 13, 2007.

[4] SECUI, D.C., *The Sensitivity of the Electrical Substationns Reliability Indices at the Variation of the Circuit - Breakers Stucking Probability*. Annals of the Oradea University. Fascicle of Energy Enginiring, Vol.14, Oradea 2008.

[5] POPOVICI, D., FELEA, I., POPOVICI, S., *Aplica-tion of Stochastic Petri Nets Modeling for Studdyng the Reliability of Electrical Substations*. Analele Universității din Oradea, Fascicula de Energetică, vol 15, Oradea 2009.

RESUME

Facteurs qui influence la fiabilité des systèmes de distribution d'énergie électrique dans le secteur agricole. Dans les systèmes de distribution d'énergie électrique dans le secteur agricole, il se produit fréquemment des coupures, ce qui réduit considérablement la qualité et la sécurité de l'approvisionnement en électricité des entreprises agricoles. Les coupures fréquentes, provoquées par divers facteurs d'influence, causent des préjudices considérables à tous les consommateurs d'énergie, en particulier aux entreprises de traitement et de stockage de produits agroalimentaires.

La qualité de l'approvisionnement en électricité des entreprises agricoles peut être assurée seulement grâce à la connaissance approfondie des facteurs ayant une influence significative sur la fiabilité des systèmes de distribution dans le secteur agricole, ce qui permet une planification correcte, du point de vue technique et économique, du mécanisme de prévision et d'assurance des indicateurs de fiabilité.

Cet article présente les paramètres des distributions en fonction de la durée, des interruptions causés de divers facteurs qui influencent la sûreté de fonctionnement des systèmes de distribution électrique dans le secteur agricole, ce qui permet le développement des mesures pour assurer la qualité et la continuité de l'alimentation en électricité des entreprises agricoles.

РЕЗУМАТ

Factorii care influențează fiabilitatea sistemelor de distribuție a energiei electrice din sectorul agricol. În sistemele de distribuție a energiei electrice din sectorul agricol au loc frecvent deconectări, ceea ce reduce calitatea și securitatea aprovizionării cu energie electrică a întreprinderilor agricole. Deconectările frecvente, cauzate de diverși factori de influență, provoacă daune considerabile pentru toți consumatorii de energie, în special pentru întreprinderile de prelucrare și depozitare a produselor alimentare.

Calitatea alimentării cu energie electrică a întreprinderilor agricole poate fi asigurată doar prin cunoașterea profundă a factorilor ce influențează în mod semnificativ fiabilitatea sistemelor de distribuție din sectorul agricol, fapt ce ar permite o planificare adecvată din punct de vedere tehnic și un mecanism de prognoză economică și asigurare a indicatorilor de fiabilitate.

În acest articol sunt prezentate rezultatele determinării parametrilor privind distribuția, în funcție de durată, a deconectărilor provocate de diferiți factori care influențează siguranța funcționării sistemelor de distribuție a energiei electrice din sectorul agricol, acestea permițând elaborarea unor măsuri de asigurare a calității și continuitatea alimentării cu energie electrică a întreprinderilor agricole.

ABSTRACT

The factors that influence the systems' reliability of the electric energy in the agricultural field.

In the electricity distribution systems of agriculture there are frequent disconnections that reduce the quality and the security of electricity supply of the agricultural enterprises. Frequent disconnections, caused by diverse influence factors, provoke significant losses for all energy consumers, especially for processing and storage of food companies.

The quality of electricity supply of the agricultural enterprises can be ensured only by deep acknowledged

gement of the factors that influence significantly the distribution systems' reliability from agricultural field, fact that would permit a technically adequate planning and a mechanism of economic forecast and assurance of reliability indicators.

This article presents the results of determination of the parameters regarding time distribution, of disconnections caused by different factors that influence the working security of electricity distribution systems from agricultural field. These allow to elaborate some certain measure of quality and continuity of electricity supply of the agricultural enterprises.

РЕФЕРАТ

Факторы, влияющие на надежность систем распределения электроэнергии в аграрном секторе. В системах распределения электроэнергии в аграрном секторе часто происходят отключения, что снижает качество и безопасность электроснабжения сельскохозяйственных предприятий. Частые отключения, вызванные различными влияющими факторами, причиняют значительный ущерб всем потребителям энергии, в особенности предприятиям по переработке и хранению пищевых продуктов.

Качество электроснабжения сельскохозяйственных предприятий может быть обеспечено лишь при глубоком знании факторов, которые существенно влияют на надежность систем распределения в аграрном секторе, что позволит осуществить надлежащее с технической точки зрения планирование и создать механизм экономического прогнозирования и обеспечения показателей надежности.

В настоящей статье представлены результаты определения параметров распределения отключений в зависимости от продолжительности, вызванных различными факторами, влияющими на безопасность работы систем распределения электроэнергии в аграрном секторе, что позволит разработать мероприятия по обеспечению качества и непрерывности электроснабжения сельскохозяйственных предприятий.

COMPUS AUTOHTON DE ORIGINE TANINICĂ CU PROPRIETĂȚI ANTIOXIDANTE

DR. LUCIAN LUPAȘCU, CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC SUPERIOR, SINTEZA
ȘI STUDIUL PROPRIETĂȚILOR ANTIOXIDANTE ALE COMPUȘILOR DE ORIGINE TANINICĂ,
MEMBRU COR. AL AȘM, PROF. TUDOR LUPAȘCU,
SINTEZA COMPUȘILOR BIOLOGIC ACTIVI ȘI STUDIUL ACTIVITĂȚII LOR,
ALEXANDRU GONȚA, CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC, UTILIZAREA COMPUȘILOR TANINICI
PENTRU ELABORAREA PREPARATELOR CU UZ DERMATOLOGIC,
DR. NINA ȚÎMBALIUC, CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC SUPERIOR,
STUDIUL COMPUȘILOR TANINICI DIN DIVERSE SURSE VEGETALE,
INSTITUTUL DE CHIMIE AL AȘM

DEZVOLTAREA INTENSIVĂ A INDUSTRIEI LA SCARĂ MONDIALĂ ÎN ULTIMII 50 DE ANI AI SECOLULUI XX ȘI PRIMII ANI AI SECOLULUI XXI A PRODUS PERTURBĂRI FĂRĂ PRECEDENT ÎN CORELAREA ECOSISTEME–BIOSISTEME PE PLANETA PĂMÂNT.

Organismul uman zi de zi este ținta unor factori nocivi cum ar fi: agenți poluanți, stres, conservanți, fum de tutun, pesticide, raze X, radiații ultraviolete, ultrasunete, computere, boli micotice, bacteriene, virale etc. Acești factori sunt o consecință directă a complexului de fenomene reunite sub numele de „stres oxidant” și care este definit ca o producție exagerată de radicali liberi oxigenați în organismul uman, însoțită de diminuarea agenților antioxidanți. O soluție posibilă de rezolvare a acestei probleme este folosirea antioxidanților naturali, care neutralizează radicalii liberi și protejează celulele umane. Antioxidanții reprezintă un grup de compuși sintetizați de organism, întâlniți în diverse produse alimentare de proveniență naturală. Antioxidanții, consumând radicalii liberi care se produc continuu și servesc drept catalizatori pentru procesele metabolice, mențin sau fortifică sănătatea omului [1].

Taninurile condensate izolate din semințe de struguri, numite și proantocianidine, reprezintă o grupă de substanțe naturale cu structură polifenolică [2]. Interesul față de acești compuși este deter-

minat de mai mulți factori. În primul rând ei posedă un spectru larg de activități biologice, în special, antioxidante, iar prezența lor în dieta umană este considerată ca măsură preventivă în combaterea maladiilor severe, cum ar fi cancerul, ictusul cerebral, activitatea antidiabetică [3]. Pe piața produselor secundare vinicole a apărut un șir de extracte din semințe de struguri, prezentând surse sigure de taninuri. Taninurile, compuși polihidroxilați cu structură aromatică, au proprietatea de a forma complexe insolubile cu proteinele salivare. De aceea, prezența acestor compuși în vin determină proprietățile organoleptice ale acestuia, în primul rând – culoarea și astringența [4]. În afară de aceasta, derivații flavan-3-olului reprezintă antioxidanți importanți în celulele vii, din care motiv taninurile din semințe de struguri sunt investigate, în primul rând, datorită activității lor antioxidante [5]. Taninurile au o acțiune protectoare în cazul degradării oxidante a ADN-ului, precum și acțiune benefică în inhibarea preventivă a carcinogenezei [4]. De rând cu proprietățile lor antioxidante, proantocianidinele pot influența eliberarea oxidului de azot de către celulele endoteliale [6], aceste mecanisme de acțiune, fiind la baza acțiunilor antibacteriene, antivirale, antiinflamatoare, antialergice, vasodilatatoare, anticoagulante. Există date despre efectul enotaninurilor asupra sistemelor enzimactice precum ar fi fosfolipa-

zele A_2 , ciclooxigenazele și lipooxigenazele, astfel beneficiul enotaninurilor pentru sănătatea umană fiind recunoscut pe larg [7]. Polifenolii semințelor de struguri pot proteja cardiomicitele de apoptoză prin inducerea enzimelor antioxidante endogene, protejând celula cardiacă de traumatismul oxidant, iar tratarea prealabilă cu catechine și proantocianidine B_4 conduce la reducerea considerabilă a xantioxidazei și acumularea de specii de oxigen reactive xantininduse [8].

Investigațiile asupra șobolanilor au pus în evidență faptul că administrarea orală timp de 1 săptămână a proantocianidinelor intensifică activitatea de captare radicalică în plasmă și țesutul muscular, indicele fiind cu 34-44% mai înalt decât în grupul de control [9]. Activitățile antioxidante ale proantocianidinelor sunt mai puternice decât ale vitaminei C sau E datorită capacității de captare radicalică și acțiunii inhibitorii enzimatică. Enotaninurile din semințe de struguri (ESS), bogate în proantocianidine, manifestă acțiuni preventive în astfel de maladii ca ateroscleroza, ulcere gastrice, cancer, cataractă și diabet. Datorită acestor efecte, produsele sunt lansate ca antioxidanți în aditivi alimentari, ingrediente în suplimentele alimentare și cosmetică [10].

Pornind de la faptul că valorificarea produselor secundare ale industriei vinicole reprezintă o direcție de cercetare prioritară recunoscută de Guvernul Republicii Moldova, unele companii au inițiat programe de cercetare orientate spre elaborarea procedurilor eficiente de extracție a proantocianidinelor din semințele de struguri.

Scopul investigațiilor a constat în elaborarea preparatului Enoxil din taninuri de struguri și stabilirea proprietăților antioxidante ale acestuia.

Material și metode

Stabilirea capacității antioxidante a preparatelor se face, în special, în baza capacității de captare a radicalilor liberi, absorbției radicalilor de oxigen, inhibiției oxidării lipoproteinelor de densitate joasă, indusă de Cu^{2+} [11].

Proprietățile antioxidante ale enotaninurilor și Enoxilului au fost stabilite prin metodă de chemiluminiscență, la aparatul Turner Design TD 20/20, US. Metoda este oportună în special pentru structurile

complexe și poate fi aplicată în studiul tuturor produselor care pot fi solubilizate în apă sau dimetilsulfid (DMSO).

În cuva aparatului numit chemiluminometru (Turner Design TD 20/20, US) se introduc 200 μ l soluție de Luminol 10^{-5} M, 50 μ l soluție de analizat, 700 μ l soluție tampon (Tris HCl), 50 μ l soluție de H_2O_2 10^{-5} M. Cuva se închide, se agită și se introduce în aparat într-un compartiment special, după care se începe măsurarea, datele înregistrându-se la fiecare 5 secunde, totalul acestora constituind 30-60 de valori ale intensității chemiluminiscenței (CL). Activitatea antioxidantă (AA, %) se calculează din relația:

$$AA\% = \frac{I_0 - I_p}{I_0} \cdot 100\%$$

în care I_0 reprezintă intensitatea CL martorului I_a $t = 5_s$, iar I_p – intensitatea CL probei I_a $t = 5_s$. Pentru fiecare probă activitatea antioxidantă a fost testată în minimum 3 repetiții succesive.

Rezultate și discuții

Deoarece majoritatea enotaninurilor extrase sunt solubile în alcool, dar nu și în apă, a devenit necesară elaborarea unui procedeu de hidrosolubilizare a lor, astfel, ulterior, soluțiile apoase de enotaninuri fiind aplicabile în practica medicală. Procedul elaborat constă în interacțiunea peroxidului de hidrogen cu enotaninurile alcool-solubile, la temperatura de 70...100°C. Ca rezultat al proceselor fizice și fizico-chimice, peroxidul de hidrogen rupe lanțul polimeric al enotaninurilor, formând compuși noi, care conțin grupe funcționale carboxilice, peroxidice, alcoolice, fenolice, aldehydice, cetone și esterice, astfel obținându-se compuși organici solubili în apă cu gust astringent. Soluția apoasă de enotaninuri de 2% are pH 2,1...2,4. Prezența grupelor carboxilice a fost demonstrată prin titrări baze, iar a grupărilor polare acide, peroxidice, alcoolice, fenolice, aldehydice, cetone, esterice – și prin spectroscopia IR. Ca rezultat, a fost obținut un nou produs chimic, numit de autori Enoxil [12]. Activitatea antioxidantă (AA) a Enoxilului a fost diminuată comparativ cu martorul, dar semnificativ mărită comparativ cu compusul de origine din care a fost obținut – enotanina (Figura 1).

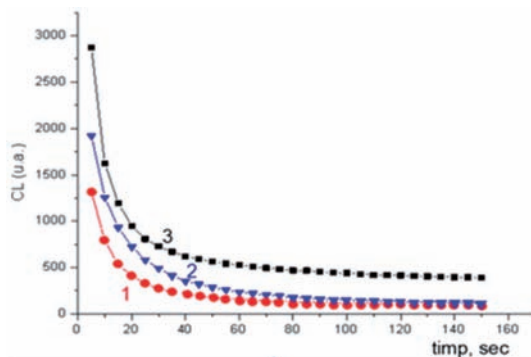

Fig. 1. Variația în timp a semnalului chemiluminescent al Enoxilului (1), enotaninurilor (2) și martorului (3)

Datele chemiluminometrului au demonstrat că AA a enotaninurilor constituie 33,14%, iar a Enoxilului – 54,02%. Deci, Enoxilul manifestă AA cu 20,88% mai pronunțată în comparație cu enotaninurile inițiale.

Creșterea AA a Enoxilului în comparație cu enotaninurile se explică prin faptul că în procesul de hidrosolubilizare a enotaninurilor, paralel cu multiplele procese de oxidare, are loc și procesul de depolimerizare a lanțului polimeric al proantocianidinelor. Ca urmare, dintr-o macromoleculă de enotaninuri se formează un număr mai mare de monomeri de catechine, epicatechine etc. [13, 14].

Prezintă interes și studiul evoluției AA a Enoxilului în funcție de concentrație. Astfel, în intervalul de concentrații $1,0 \cdot 10^{-8} \dots 2,5 \cdot 10^{-2}$ (%) de Enoxil, AA s-a diminuat paralel cu descreșterea concentrației, indicele cercetat fiind aproape constant (31,28...32,16) în intervalul $10^{-4} \dots 10^{-8}$ %. Deci, AA a preparatului elaborat este destul de mare chiar și la diluții avansate (tabelul 1).

Tabelul 1
Activitatea antioxidantă a Enoxilului

Concentrație, %	AA, %
$2,5 \cdot 10^{-2}$	59,75
$1,0 \cdot 10^{-3}$	36,20
$1,0 \cdot 10^{-4}$	32,16
$1,0 \cdot 10^{-6}$	31,28
$1,0 \cdot 10^{-8}$	31,63

Prin cercetarea variației în timp a semnalului chemiluminescent în funcție de logaritmul con-

centrației Enoxilului (Figura 2), s-a constatat că la concentrații mai mari de 0,6% a Enoxilului, AA este practic egală cu 100%, adică, pornind de la această concentrație, practic, toți radicalii liberi din sistem sunt captați [15].

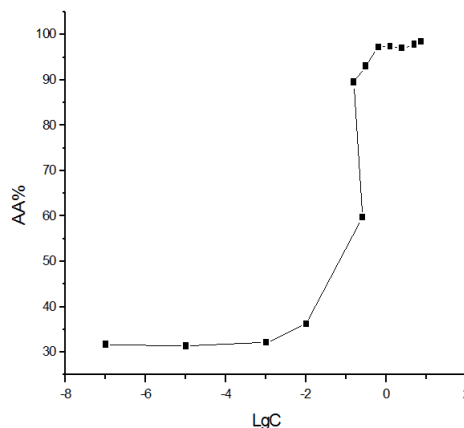

Fig. 2. Dependența variației în timp a semnalului chemiluminescent (AA, %) de logaritmul concentrației soluției de Enoxil

În scopul utilizării compusului nou elaborat – Enoxil în dermatologie, a fost necesară elaborarea unei creme cu proprietăți antimicrobiene. Componentii de bază ai cremei au fost taninurile hidrosolubilizate chimic cu peroxid de hidrogen, unt de cacao, ceară, alcool cetilic, ceteareth-20, izopropil miristat, glicerină, apă distilată. Faza uleioasă a fost supusă încălzirii la 60...70°C [16].

Avantajul cremei elaborate constă în faptul că poate fi aplicată topic mult mai ușor decât la aplicarea Enoxilului, sub formă de soluție. Obținerea produsului pe bază de cremă este benefică din punct de vedere terapeutic, dar și avantajoasă sub aspect economic, având un preț de cost mult mai redus comparativ cu alte creme cu proprietăți antimicrobiene.

Activitatea antioxidantă a cremei cu enotaninuri nemodificate (CTN) și a cremei cu taninuri hidrosolubilizate (CTH) chimic cu peroxid de hidrogen, exprimată în procent de inhibiție a radicalilor liberi prin metoda **2,2'-azino-bis(3-etilbenziazolin-6-sulfonic acid** (ABTS) și 2,2-diphenyl-1-picrylhydrazyl (DPPH) este prezentată în tabelul 2.

Tabelul 2
Rata de inhibiție (%) a radicalilor liberi pentru cremele
cu enotaninuri nemodificate și cu taninuri hidrosolubilizate chimic

ABTS				DPPH			
Probă	CTN, %	Probă	CTH, %	Probă	CTN, %	Probă	CTH, %
1	4.1	1	56.3	1	3.9	1	55.9
2	4.3	2	56.6	2	3.8	2	56.1
3	4.2	3	56.5	3	4.1	3	56.3

Deci, procentul inhibiției radicalilor liberi de către crema cu taninuri hidrosolubilizate chimic cu peroxid de hidrogen prezintă rezultate superioare celei cu enotaninuri nemodificate cu aproximativ 52,2 ... 52,3%.

Concluzii

1. Activitatea antioxidantă (AA) a preparatului obținut pe bază de enotaninuri – Enoxilul – a demonstrat indici mai înalți comparativ cu compusul de origine din care a fost obținut – enotaninurile alcoolsolubile.

2. În intervalul de concentrații $1,0 \cdot 10^{-8}$... $2,5 \cdot 10^{-2}$ (%) de Enoxil, AA s-a diminuat ușor paralel cu descreșterea concentrației, indicele cercetat fiind totuși aproape constant (32,16 ... 31,28) în intervalul 10^{-4} ... 10^{-8} %. Astfel AA a preparatului elaborat a fost destul de înaltă chiar și la diluții avansate.

3. Prin cercetarea variației în timp a semnalului chemiluminiscent în funcție de logaritmul concentrației Enoxilului, s-a constatat că, la concentrații mai mari de 0,6% a Enoxilului, AA este practic egală cu 100%, adică, pornind de la această concentrație, practic, toți radicalii liberi prezenți în sistem sunt captați.

4. Procentul inhibiției radicalilor liberi de către crema cu taninuri hidrosolubilizate chimic cu peroxid de hidrogen prezintă rezultate superioare celei cu enotaninuri nemodificate cu aproximativ 52,2-52,3%.

REFERINȚE

1. PACKER, L. *The Antioxidant Miracle* // New York, 1999, 276 p.
2. SIVAKUMARAN, S. et al. *Variation of Proanthocyanidins in Lotus Species* // Journal of Chemical Ecology, 2006, vol. 32, nr. 8, p. 1797-1816.
3. ANDERSON, R.A. et al. *Isolation and characterization of polyphenol type-A polymers from cinnamon with insulin-like biological activity* // Journal of Agricultural and Food Chemistry, 2004, vol. 52(1), p. 65-70.
4. PINELO, M., LAURIE, V.F., WATERHOUSE, A.L. *A Simple Method To Separate Red Wine Nonpolymeric and Polymeric Phenols by Solid-Phase Extraction* // Journal of Agricultural Food Chemistry, 2006, nr 54, p. 2839-2844.
5. LIU, Y.N., SHEN, X.N., YAO, G.Y. *Effects of grape seed proanthocyanidins extracts on experimental diabetic nephropathy in rats* // Wei Sheng Yan Jiu, 2006, vol. 35(6), p. 703-705.
6. FITZPATRICK, D.F. et al. *Isolation and Characterization of Endothelium-Dependent Vasorelaxing Compounds from Grape Seeds* // Journal of Agricultural Food Chemistry, 2000, nr 48, p. 6384-6390.
7. SANTOS-BUELGA, C., SCALBERT, A. *Proanthocyanidins and Tannin-like Compounds – Nature, Occurrence, Dietary Intake and Effect on Nutrition and Health* // Journal of the Science of Food and Agriculture, 2000, nr 80, p. 1094-1117.
8. DU, Y., GUO, H., LOU, H. *Grape seed polyphenols protect cardiac cells from apoptosis via induction of endogenous antioxidant enzymes* // Journal of Agricultural Food Chemistry, 2007, vol. 55(5), p. 1695-1701.
9. MASUDA, K. et al. *Proanthocyanidin promotes free radical-scavenging activity in muscle tissues and plasma* // Applied Physiology, Nutrition and Metabolism, 2007, vol. 32(6), p. 1097-1104.
10. ARIGA, T. *The antioxidative function, preventive action of disease and utilization of proanthocyanidins* // Biofactors, 2004, vol. 21(1-4), p. 197-201.
11. HSIEH, M.C. et al. *Antioxidative activity and active components of longan (Dimocarpus longan*

Lour.) flower extracts // Journal of Agricultural Food Chemistry, 2008, vol. 56(16), p. 7010-7016.

12. LUPAȘCU, T., LUPAȘCU, L. *Procedeu de hidrosolubilizare a enotaninurilor*. Brevet de invenție -MD 3125 F2 2006.08.31

13. LUPAȘCU, T., DUCA, Gh., LUPAȘCU, L., JI-URGINCĂ, M., MEGHEA, A. *Compus cu proprietăți antioxidante* // Brevet de invenție - MD 3979 F1 30.11.2009.

14. DUCA, Gh., LUPAȘCU, T., VLAD, P. *Studies on the water solubilization processes of oenotannins and their physico-chemical properties* // Chemistry Journal of Moldova, 2006, vol. 1, p. 74-79.

15. LUPAȘCU, T., DUCA, Gh., GIURGINCA, M., VLAD, P., LUPAȘCU, L., GROMOVOI, T., MEGHEA, A. *Natural Compounds with Antioxidant Properties* // Key Engineering Materials (Switzerland): Electrochemistry and physical chemical methods in serving materials for sustainable development, 2009, vol. 415, p. 25-28.

16. GONȚA, A., LUPAȘCU, L., ȚÂMBALIUC, N., LUPAȘCU, T. *Cremă antimicrobiană și antioxidantă pentru tratamentul afecțiunilor cutanate inflamatorii* // Brevet de invenție, MD 4290 B1 31.07.2014.

REZUMAT

Compus autohton de origine taninică cu proprietăți antioxidante. Studiile privind semnalul de chemiluminiscență și rata radicalilor liberi în sistem au demonstrat că preparatul Enoxil în soluții apoase, și crema pe baza acestuia, manifestă o activitate antioxidantă mai înaltă decât enotaninurile solubile în alcool din care acesta a fost obținut.

ABSTRACT

Native compound of tannic origin with antioxidant properties. Studies regarding the chemiluminescent signal and the rate of the free radicals in the system, have proved that the Enoxil compound in water solution and the crème on its basis, manifest higher antioxidant activity than the alcohol soluble tannins from which it was obtained.

РЕФЕРАТ

Соединение танинного происхождения с антиоксидантными свойствами. Исследования относительно хемилюминесцентного сигнала и показатель свободных радикалов в системе доказали, что препарат Эноксил в водных растворах и крем на его основе проявляют более высокую антиоксидантную активность по сравнению со спирторастворимыми энотанинами, из которых был получен.

METODE DE EVALUARE A ETAPELOR DE DEZVOLTARE A ZONELOR ECONOMICE LIBERE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

DRD. DUMITRU ODAINĂ, LECTOR SUPERIOR,
FACULTATEA INGINERIE MECANICĂ, INDUSTRIALĂ ȘI TRANSPORTURI,
UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

ÎN REPUBLICA MOLDOVA ACTIVITATEA ZONELOR ECONOMICE LIBERE (ZEL), INCLUSIV A ZONELOR ANTREPRENORIATULUI LIBER (ZAL), ESTE EVALUATĂ DOAR DIN PUNCTUL DE VEDERE AL PRINCIPALILOR INDICATORI ECONOMICI PRECUM VALOAREA INVESTIȚIILOR, VOLUMUL PRODUCȚIEI FABRICATE ȘI CELEI LIVRATE, VALOAREA SERVICIILOR PRESTATE, VALOAREA TAXELOR ȘI IMPOZITELOR, SALARIUL MEDIU, NUMĂRUL DE ANGAJAȚI ETC. DAR ACEASTĂ METODĂ NU PREVEDE O CERCETARE A EVOLUȚIEI CENTRALE A INDICATORILOR ACTIVITĂȚII ZONELOR ECONOMICE LIBERE ÎN ANSAMBLU ȘI PE ZONE APARTE.

Prezenta analiză ar permite să se determine la ce etapă a evoluției se află aceste formațiuni economice: cea de **constituire**, de **creștere**, de **maturizare** sau cea de **declin** [1].

Identificarea etapei de dezvoltare a zonelor economice libere ar permite autorităților publice centrale și celor locale să aplice la timp niște seturi de măsuri pentru a asigura dezvoltarea sau redresarea activității economice în aceste formațiuni sau să ia anumite decizii referitoare raționamentul menținerii funcționării acestora.

Pentru a determina etapele de dezvoltare a zonelor economice libere, este suficient să cercetăm activitatea investițională (volumul anual al investițiilor în active materiale pe termen lung – VAIAMTL) și de producere (volumul producției fabricate – VPF). În acest scop, se vor folosi datele prezentate în *Tabelul 1*.

Tabelul 1
Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate pe ZEL (2005 – 2014), mil. lei

		Anii									
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total pe ZEL	VAIAMTL	147	210	152	166	75	63	201	287	356	197
	VPF	1021	937	1162	1226	983	1408	2006	2366	2856	3651
ZAL „Expo-Business-Chișinău	VAIAMTL	46,6	52,5	66,7	74,7	17,8	3,7	34,0	-	23,92	7,02
	VPF	421,7	245,7	315,1	369,2	285,1	321,2	377,3	267,4	263,1	262,9
ZEL „Bălți”	VAIAMTL	-	-	-	-	-	81,58	102	85,98	212,7	86,9
	VPF	-	-	-	-	-	78,9	216,7	286,3	491,8	1113,7

		Anii									
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ZAL PP „Otaci-Bussines”	VAIAMTL	-	-	3,64	x	21,1	6,18	2,35	1,21	-	-
	VPF	-	-	4,7	6,1	11,8	2,8	6,0	2,4	-	-
ZEL „Ungheni-Business”	VAIAMTL	79,4	148,4	78,8	83,0	1,1	2,6	55,1	161	80,6	84,2
	VPF	286,9	497,9	601,2	551,9	413,8	546,7	925,2	1105	1309,6	1570
ZAL „Tvardița”	VAIAMTL	15,1	6,6	3,6	5,2	12,2	1,2	3,5	14,5	17,6	18,2
	VPF	126,6	54,4	129,1	150,9	152,4	250,8	258,9	530,1	529,0	423,5
ZAL PP „Taraclia”	VAIAMTL	-	-	-	-	17,7	-	-	-	-	-
	VPF	32,7	27,4	51,2	36,8	0,9	-	-	-	-	-
ZAL PP „Valkaneș”	VAIAMTL	6,3	2,6	-	3,1	5,6	4,9	4,7	24,2	21,4	1,4
	VPF	153,1	112,5	61,63	111,6	118,9	209,5	222,8	172,7	265,9	281,2

(Elaborat de autor în baza [2])

Pentru a analiza acești doi indicatori pentru activitatea zonelor economice libere în Republica Moldova, se va folosi Fig. 1.

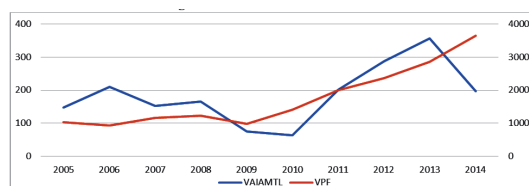

Fig. 1. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZEL în perioada 2005–2014, mil. lei

În Fig. 1 este evidentă o sporire atât a activității de producție, cât și a activității investiționale în ZEL în perioada anilor 2005–2014. Dar se înregistrează oare aceeași situație în toate zonele economice libere?

Pentru a găsi răspuns la această întrebare, mai întâi se va studia situația în Zona antreprenoriatului liber „Expo-Business-Chișinău” (Fig. 2).

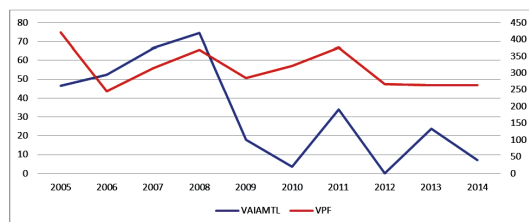

Fig. 2. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZAL „Expo-Business-Chișinău” în perioada 2005–2014, mil. lei

În cadrul ZAL „Expo-Business-Chișinău” este evidentă o descreștere a activității investiționale, dar nu se înregistrează o evoluție a activității de producție, adică nu se conturează tendința de dezvoltare a fenomenului. Pentru a caracteriza tendința centrală a fenomenelor socio-economice, se utilizează trendul, însă problema principală o constituie identificarea metodei utilizate pentru determinarea liniei trendului. În acest caz, metoda optimală este cea analitică de determinare a trendului. Pentru a determina trendul prin metoda respectivă, se va utiliza o metodologie unică, cea mai reprezentativă. Pentru a determina linia trendului indicatorilor cercetați în cazul zonelor economice libere, se vor utiliza trei modele [3]: *funcția liniară* (Fig. 3), *funcția exponențială* (Fig. 4) și *funcția polinomului de gradul 3* (Fig. 5).

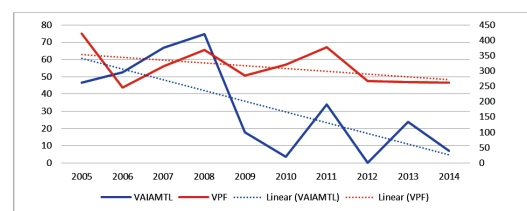

Fig. 3. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZAL „Expo-Business-Chișinău” în perioada 2005–2014, mil. lei (trend liniar)

După cum s-a menționat mai sus, pentru a construi linia trendului, a fost folosită *funcția liniară*:

$$\hat{Y} = a + b \cdot x_t. \quad (1)$$

În urma calculului, au fost determinate următoarele ecuații ale liniei trendului:

a) Pentru volumul producției fabricate în ZAL „Expo-Business-Chişinău”:

$$\hat{Y} = 362,4 - 9,0x. \quad (2)$$

b) Pentru volumul anual al investițiilor în active materiale pe termen lung în ZAL „Expo-Business-Chişinău”:

$$\hat{Y} = 66,9 - 6,22x. \quad (3)$$

Analizând trendul prezentat în Fig.2, constatăm o evidențiere a tendinței de descreștere a valorilor indicatorilor, dar nu sunt clare fluctuația fenomenului și intensitatea acestei fluctuații. Pentru a caracteriza aceste fluctuații la determinarea liniei trendului, se va folosi funcția logaritmică.

În Fig.4 se utilizează funcția logaritmică de determinare a trendului:

$$\hat{Y} = a + b \ln x_t. \quad (4)$$

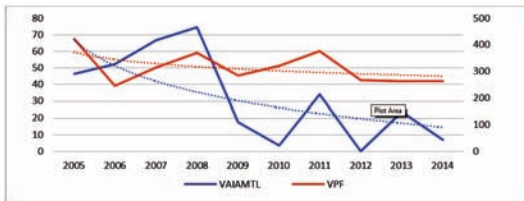

Fig. 4. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZAL „Expo-Business-Chişinău” în perioada 2005–2014, mil. lei (trend logaritmic)

În urma calculului, au fost determinate următoarele ecuații ale liniei trendului:

a) Pentru volumul producției fabricate în ZAL „Expo-Business-Chişinău”:

$$\hat{Y} = 372,0 - 39,2 \ln x. \quad (5)$$

b) Pentru volumul anual al investițiilor în active materiale pe termen lung în ZAL „Expo-Business-Chişinău”:

$$\hat{Y} = 67,2 - 22,8 \ln x. \quad (6)$$

Informația despre evoluția trendului din Fig.4 este mult mai consistentă decât cea din Fig.3, adică este vizibilă nu doar tendința de descreștere, dar și intensitatea descreșterii fenomenului. Totodată, există o problemă legată de vizualizarea etapei de evoluție a zonei economice libere.

Prin urmare, în continuare se va folosi metoda de determinare a trendului prin funcția polinomului de gradul 3 (Fig. 5). Formula de calcul este:

$$\hat{Y} = a + b \cdot x_t^3 + c \cdot x_t^2 + d \cdot x_t. \quad (7)$$

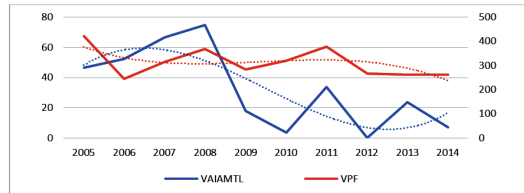

Fig. 5. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZAL „Expo-Business-Chişinău” în perioada 2005–2014, mil. lei (trend polinomial de gradul 3)

În urma calculului, au fost determinate următoarele ecuații ale liniei trendului:

a) Pentru volumul producției fabricate în ZAL „Expo-Business-Chişinău”:

$$\hat{Y} = 451,0 - 1,2x^3 + 18,5x^2 - 91,6x. \quad (8)$$

b) Pentru volumul anual al investițiilor în active materiale pe termen lung în ZAL „Expo-Business-Chişinău”:

$$\hat{Y} = 24,8 + 0,48x^3 - 8,1x^2 - 30,9x. \quad (9)$$

În Fig. 5 sunt evidente nu doar direcția de dezvoltare a indicatorului și intensitatea dezvoltării lui, dar și etapele de evoluție. Prin urmare, rezultă că această zonă economică liberă se află la ultima etapă a ciclului de viață al acestei formațiuni economice, și anume „declinul”.

Se va utiliza această metodă de determinare a trendului și pentru restul formațiunilor economice de acest tip. Următoarea formațiune economică analizată va fi Zona economică liberă „Bălți”. Datele despre evoluția indicatorilor studiați și linia trendului sunt prezentate în Fig. 6.

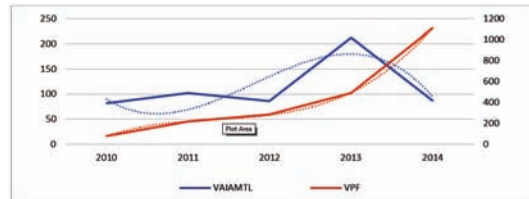

Fig. 6. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZEL „Bălți” în perioada 2005–2014, mil. lei

Analizând evoluția indicatorilor cercetați (Fig. 6), constatăm că această zonă economică liberă

a trecut de etapa de „constituire” și se află la etapa de „creștere”. Această etapă este caracterizată prin descreșterea valorilor investițiilor anuale și creșterea intensă a volumului producției anuale fabricate. Prin urmare, administrația zonei economice libere, precum și autoritățile publice centrale și locale trebuie să mențină politica de sprijinire a activității rezidenților în scopul prelungirii etapei de „creștere” și trecerii la etapa de „maturizare”.

Evoluția indicatorilor și a liniei trendului pentru Zona antreprenoriatului liber Parcul de producție „Otaci-Business” este prezentată în Fig. 7.

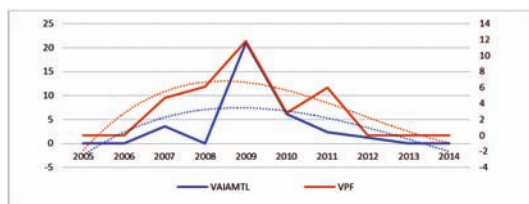

Fig. 7. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZAL PP „Otaci-Business” în perioada 2005–2014, mil. lei

Din evoluția indicatorilor prezentați în Fig. 7 este evident faptul că, în perioada anilor 2005–2006, această formațiune economică se afla la etapa „declinului” activității sale. În perioada 2007–2009, administrația zonei economice libere și autoritățile publice locale au încercat reanimarea activității acestei formațiuni economice, dar măsurile luate nu au avut o influență de lungă durată, astfel încât, în perioada 2010–2014, activitatea formațiuni economice în cauză s-a menținut într-un declin profund.

Evoluția indicatorilor și a liniei trendului pentru Zona economică liberă „Ungheni-Business” este prezentată în Fig. 8.

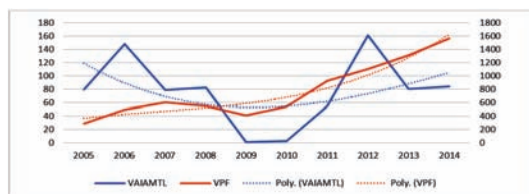

Fig. 8. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și volumului producției fabricate în ZEL „Ungheni-Business” în perioada 2005–2014, mil. lei

Evoluția indicatorilor (Fig. 8) indică etapa intermediară în care se află această formațiune economică, etapa de „creștere-maturitate”, ce se caracterizează prin diminuarea ritmurilor de creștere a investițiilor și a producției fabricate. În această situație, scopul principal al administrației ZEL și al autorităților publice centrale și locale este de a menține în continuare ritmurile de dezvoltare.

Evoluția indicatorilor și a liniei trendului pentru Zona antreprenoriatului liber „Tvardița” este prezentată în Fig. 9.

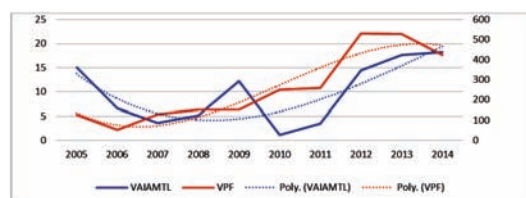

Fig. 9. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZAL „Tvardița” în perioada 2005–2014, mil. lei

Conform evoluției indicatorilor la investițiile totale și volumul producției fabricate (Fig. 9), ZAL „Tvardița” a depășit perioada de „declin” de până în anul 2009 și a trecut foarte rapid de la perioada de „creștere” la cea de „maturitate”, deoarece o bună parte a infrastructurii deja era creată. Cu siguranță, această formațiune economică se află în perioada de „maturitate”. Soluția viabilă pentru funcționarea în continuare a zonei în cauză este menținerea acestei situații până la expirarea autorizației de funcționare, pentru a asigura atragerea investițiilor nu doar în această formațiune, ci și în întreaga regiune.

Evoluția indicatorilor și a liniei trendului pentru Zona antreprenoriatului liber Parcul de Producție „Taraclia” este prezentată în Fig. 10.

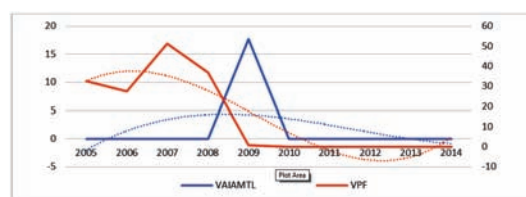

Fig. 10. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZAL PP „Taraclia” în perioada 2005–2014, mil. lei

Potrivit datelor prezentate în Fig.10, situația din cadrul ZAL PP „Taraclia” este asemănătoare celei din ZAL „Expo-Business Chișinău”, adică se află în etapa de „declin”, caracterizată prin reducerea atât a investițiilor anuale, cât și a volumului producției fabricate. Prin urmare, această formațiune economică nu mai prezintă interes pentru investitori.

Evoluția indicatorilor și a liniei trendului pentru Zona antreprenoriatului liber „Valkaneș” este prezentată în Fig. 11.

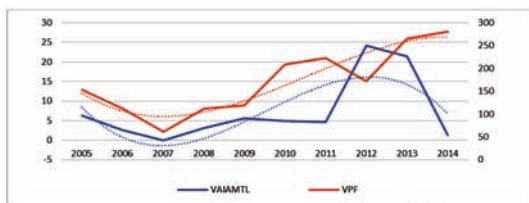

Fig. 11. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și a volumului producției fabricate în ZAL „Valkaneș” în perioada 2005–2014, mil. lei

Evoluția indicatorilor volumului anual al investițiilor materiale pe termen lung și ai volumului producției fabricate în ZAL „Valkaneș” (Fig.11) arată că această zonă economică liberă se află la etapa de „maturitate”, caracterizată prin descreșterea volumului anual de investiții și stabilizarea nivelului volumului producției fabricate. Deci, această ZEL se dezvoltă în condiții favorabile, urmând a fi aplicate o serie de măsuri pentru funcționarea ei în continuare.

Concluzii și recomandări

În urma analizei activității economice a entităților economice de mai sus, se impun unele recomandări pentru structurile care se ocupă de reglementarea și evaluarea activității lor economice. Structurile în cauză urmează să utilizeze, în procesul de determinare a etapelor de dezvoltare la care se află aceste zone economice libere, metode bazate pe evaluarea tendințelor centrale. Cea mai indicată metodă de evaluare a tendinței centrale de dezvoltare a ZEL este metoda *polinomului de gradul 3*.

ZAL „Expo-Business-Chișinău”, ZAL PP „Otaci-Business” și ZAL PP „Taraclia”, autorizațiile de funcționare ale cărora expiră în 2025 și 2023, se află în prezent la etapa de „declin” și nu mai prezintă niciun interes pentru investitori. Din acest considerent, activitatea acestor formațiuni economice

urmează a fi suspendată. Rezidenților care activează în aceste formațiuni economice trebuie să li se propună trecerea în alte ZEL-uri, pentru a nu le fi periclitată funcționarea. Astfel, rezidenților din ZAL „Expo-Business-Chișinău” ar fi necesar să le fie recomandată trecerea în subzona „Strășeni” a ZEL „Bălți”, celor din ZAL PP „Otaci-Business” – în ZEL „Bălți”, iar rezidenților din ZAL PP „Taraclia” – în ZAL „Tvardița” sau ZAL „Valkaneș”.

ZAL „Tvardița”, ZAL „Valkaneș” și ZEL „Ungheni-Business”, ale căror autorizații de funcționare expiră în 2025, 2023 și, respectiv, 2027, se află la etapa de „maturitate”, adică aceste formațiuni economice se dezvoltă corect, autoritățile publice centrale și locale având sarcina de a menține în continuare buna lor funcționare.

ZEL „Bălți” se află la etapa de „creștere”, autoritățile urmând să asigure dezvoltarea acestei formațiuni economice și atragerea investitorilor în cadrul ei.

REFERINȚE

1. АНДРИАНОВ, В., КУЗНЕЦОВ, А. *Специальные экономические зоны в мировой экономике*, Москва: МГУ им. В. И. Ломоносова, 1998. 59 с.
2. Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2014. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2015, 6 p.
3. TITAN, E., GHIȚĂ, S. *Statistica economică*, București, Editura ASE, 2008, 524 p.

REZUMAT

Metode de evaluare a etapelor de dezvoltare a zonelor economice libere în Republica Moldova. Este prezentată modalitatea de evaluare a activităților zonelor economice libere în baza a doi indicatori: volumul anual al investițiilor în active materiale pe termen lung și volumul producției fabricate. Această metodă este bazată pe determinarea tendințelor centrale ale acestor indicatori (tendul polinomial de ordinul 3). Astfel, este estimată etapa de evoluție a acestor formațiuni economice. Acest model poate fi utilizat de autoritățile publice centrale și locale în procesul de luare a deciziilor privind suspendarea sau continuarea activității zonelor economice libere.

Cuvinte-cheie: zone economice libere, evoluție, indicatori, trend, inițiere, creștere, maturitate, declin.

ABSTRACT

Evaluation methods of stages of development of free economic zones in Republic of Moldova. In the article it is presented how to assess the activities of free economic zones, based on two indicators: the annual volume of investments in tangible assets for long term and the volume of manufactured production. The method is based on the determination of central tendencies of these indicators (polynomial trend of 3 order). Thus can determinate the evolutionary step of these economic formations. This model can be used by central and local public authorities in making decisions about of suspension or further activity of free economic zones.

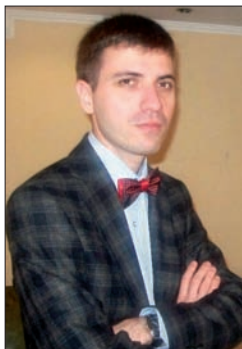
Keywords: free economic zones, development, initiation, trend, evolution, growth, maturity, decline.

РЕФЕРАТ

Методы определения этапов развития свободных экономических зон в Республике Молдова. В данной статье представлен метод определения этапов развития свободных экономических зон, основанный на анализе таких показателей, как: годовой объем инвестиций в долгосрочные материальные активы и объем произведенной продукции. Этот метод основан на определении центральной тенденции данных показателей (методом полинома третьей степени). Таким образом, определяется этап развития этих экономических образований. Эта модель может быть использована центральными и местными органами государственной власти при принятии решений о приостановке или продолжении деятельности свободных экономических зон.

Ключевые слова: свободные экономические зоны, развитие, показатели, тренд, формирование, рост, зрелость, упадок.

LUCIAN BLAGA – PUTEREA CREATOARE CA PUTERE ABSOLUTĂ

DANIEL VEREJANU, DOCTORAND,
INSTITUTUL DE LIMBĂ ȘI LITERATURĂ, AȘM

Motto: „De la viață să nu aștepți nimic, dimpotrivă, tu trebuie să-i dai totul. Numai așa vei fi scutit de deziluzii și te poți bucura de tine, de lupta, de independența și de puterea ta creatoare”.

„Rodul muncii puterii creatoare e proprietatea intelectuală.”

Lucian Blaga

SUFLETUL **PREAPLIN** AL POETULUI DE LA LANCRĂM E RE-ADUS ÎN MILENIUL III, ÎN FAȚA LUMII ȘI LĂSAT SĂ CURGĂ CA UN IZVOR NESECAT: „LUMEA MI SE PARE ATĂT DE NOUĂ, ÎNCÂT ÎMI VINE SĂ CRED CĂ EA SE PRODUCE ÎN FIECARE ZI DIN NOU DIN SUFLETUL MEU...” - SE VA DESTĂINUI LUCIAN BLAGA ÎN *PIETRE PENTRU TEMPLUL MEU* [5]. UNIVERSUL BLAGIAN, PLIN DE „VITALITATE DEBORDANTĂ”, UNDE „RELAȚIILE CU LUMEA SE PUN SUB SEMNUL COSMICULUI”, OFERĂ LUMII, „ÎN RE-PLĂSMUIREA LA CARE SE DEDĂ, O PROSPEȚIME DE PRIM MOMENT AL GENEZEI” [1, p.7], SUSȚIN EXEGEZII ROMÂNI ȘI STRĂINI.

Adevărat ambasador al universului, având ca preocupare primordială: „**să sporească mai multă ființă în ființă**”, - Lucian Blaga a conștientizat nespul de clar valoarea momentului de creație. Omul, existând în orizontul *misterului* și pentru *revelare*, e om de creație, *om de cultură*. Adevărul acesta filosoful l-ar fi descoperit în clipa când a aflat calea cea mai scurtă pentru a se apropia de Dumnezeu. „Cunoașterea individuală tânjește după adevăr”, se va destăinui el în *Trilogia cunoașterii*. Dar mai întâi crede că e necesar a se „ajunge la centru, la cunoașterea de sine”, la răstălmăcirea proprie a sa – lucru pe care pot să-l facă doar marile personalități.

La întrebarea, din 1943, a lui Constantin Noica: „Ce e etern și ce e istorie în cultura românească”, am putea răspunde: opera poetică a lui Blaga din *Trilogia culturii*, *Trilogia cunoașterii*, *Trilogia valorilor* care și în mileniul trei sunt la fel de actuale, precum au fost și în perioada activității diplomatice – când au fost scrise.

Azi, când **problematica** „spiritului omenesc devine tot mai adâncă și mai complexă”, prin „construcțiile” și „presimțirile” ce ni le comunică, prin tot mai adâncile „problematizări” ce le prilejuiește și le îmbie, ea va însemna „pentru genul uman un necurmat spor de luciditate”, etapele ei echivalând cu tot atâtea „treziri” din somnul infinit „în care ființa noastră plutește” [3, p. 21]. Filosoful trece de la un nivel la altul al absolutului, în căutarea căruia se aventurează cu toate deschiderile ființei” a „zărilor și etapelor”. Ne vom referi la ceea ce nu s-a vorbit până acum – la nivelul **puterii creatoare**, către care au fost direcționate toate celelalte *concepțe potențate* din lucrările filosofice și din opera sa poetică. Suntem ceea ce creăm, afirmă Blaga, a cărui operă ne procură revelații, și *peste un veac* din momentul în care a fost scrisă, or, însuși creatorul de valori reprezintă *puterea creatoare*.

Blaga pune în lumină „virtuțile analitice și sintetice ale spiritului” [2, p.13], decis a se convinge pe sine însuși că activitatea culturală e „un mod specific al omului de a fi în Univers”, omul devenind om în momentul în care caută să cunoască Misterul; altfel zis, când creează cultură. Putem spune, așadar, că

și Lucian Blaga creează cultură pentru a se crea pe sine, *Omul de cultură*, sapă în adâncimi, până se va recunoaște el însuși ca o adevărată *putere creatoare*. Fiind considerat model de „energie românească” (*Vasile Băncilă*), lirososul descoperă adevărul suprem, nu în laborator, asemenea unui alchimist, ci în sufletul său, contopit cu cosmosul. Lucian Blaga a zămislit chipul omului de cultură, *după chipul și asemănarea sa*, sugerându-ne că fiecare se poate concepe și se poate afirma pe sine însuși ca o **putere absolută**. Nimicnicia stă în umbra unei asemenea puteri, chiar dacă o ignoră, o detestă, - nu o poate nimici, din simplul motiv că nu are capacitatea să o perceapă, să o vadă în toată plinătatea și măreția ei.

“Zona ce am ales-o pentru cercetare o socotim, dacă nu printre cele mai aride ale filosofiei, totuși printre cele mai complexe și mai abstracte în același timp,” [3, p.11], ne susține însăși filosoful de la Lancrăm în **Trilogia culturii**. În universul blagian vom descoperi „*mănunchi de stigme și de motive, pe jumătate tănuite, pe jumătate revelate*”, coeficientul prin care un produs al spiritului uman **își dobândește demnitatea**. Or, dobândindu-și „**demnitatea supremă** la care poate aspira”, **puterea creatoare își devine sieși înțelegătoare** și apare ca **putere metafizică**. Contextul cultural și filosofic european i-a fost foarte prielnic *pentru a se crea pe sine*. La temelia formării sale intelectuale, la modelarea unui **stil nou** au stat anturajele universitare germane.

Deoarece cei mai mulți oameni “se trezesc la un moment dat cu sentimentul că „există”; acest sentiment este pentru cei mai mulți suficient să le comunice și sentimentul sănătos că au un drept la existență, sau chiar toate drepturile”, constată Blaga. Sentimentul lirososului a fost, din păcate, cu totul altul. “Încă din adolescență am fost purtat de sentimentul că „exist”, dar că numai „creația” îmi poate da și un drept la existență” [4, p.177]. Acesta a fost imperativul deontologic, căruia i-a fost fidel atât în perioada activității sale diplomatice, cât și atunci când a fost exclus din viața publică.

Un alt imperativ, pe care l-a formulat clar, a fost acela de a se apropia cât mai mult de Divinitate. Măcinat de contradicțiile care nu-și au rezolvare, a gândit, bineînțeles, la existența unei Cenzuri Transcendente. Și, cu cât mai mult avansa către Divinitate, cu atât mai puternic i se revela această **Cenzură Transcendentă**. Soluția pentru rezolvarea acestei contradicții îi oferea

omul de cultură, acesta având și facultatea de a îngloba știința în cultură. Un asemenea concept se adaugă mulțimii de termeni creați de lirososul Lucian Blaga: de la “eonul dogmatic” la “deschiderile transdisciplinare ale antinomiei transfigurate.” Lucian Blaga îl percepea pe omul adevărat – om de cultură, om capabil de a crea valoare, plusvaloarea fiind chiar el. Trecând „orizontul apusului, care provoacă specific-blagiana situație în, cum îi place să spună, zăriștea misterului”, filosoful înaintea „în ceea ce el numește cenzura transcendentă, interdicția Marelui Anonim de a cunoaște până în pânzele albe acest mister existențial”. Creându-și „încetul cu încetul” „o conștiință filozofică”, Lucian Blaga deține și „ținuturile artei”, unde „prin deprinderea puterilor”, poți „să-ți constitui o conștiință artistică” [3, p.13]. Pe lângă toate acestea, având acel „contact asiduu” prin „ținuturile corespunzătoare” cu „modul marilor creatori”, înțelegând conștiință filozofică drept „răsfrângere în spirit”, cel ce și-a alcătuit „cu suficient discernământ (n.n.) și datorită unui proces multiplu condiționat, o conștiință filozofică știe foarte bine că filozofia, într-o cuprindere de ansamblu, își are „fința” și „autonomia” ei [3, p.13].

Omul se afirmă și se modelează prin ceea ce filosoful denumeste **crearea de sine**, sinonimă, am putea spune, cu crearea **puterii creatoare**. Lucian Blaga se ferea să folosească termenul de *putere creatoare*. L-a folosit, totuși, o dată, în **Trilogia culturii**: “**Puterea creatoare** și *ingineria calculată s-au unit nu o dată în prețios aliaj, prilejuind rare și cu totul superioare momente în istoria umanității. Faptul e pe deplin controlabil*” [2, p.19]. Rar întâlnim termenul nu numai în *trilogii*, ci și în volumele de aforisme. Lucian Blaga a lăsat ca exegeții să tragă singuri firele de păienjenis ale analogiei: “*De la viață să nu aștepti nimic, dimpotrivă, tu trebuie să-i dai totul. Numai așa vei fi scutit de deziluzii și te poți bucura de tine, de lupta, de independența și de puterea ta creatoare*” (*Pietre pentru templul meu*). Conceptul de **putere creatoare** e prezent o dată și într-un articol despre religie: “în adevăr, când un motiv spiritual, înconjurat de un halo magic, și astfel dinainte apărât de orice alterare ușuratică, e totuși supus modificării prin **puterile creatoare** ale substanței etnice, trebuie să presupunem că în asemenea alterări, care frizează sacrilegiul, se manifestă însușiri creatoare irezistibile ale substanței etnice” (*Temele sacrale și spiritul etnic, din Gândirea*).

Precum Faust a lui Goethe avea dorința de a-și „lărgi Eul până la Eul umanității”, asemeni Lucian Blaga lărgeste **puterea creatoare** a omului de cultură până la **puterea creatoare** universală... “Demonicul e ieșirea din sine a divinității, – scrie Lucian Blaga – o evadare a acesteia din ordinea logică și morală ce și-a impus-o: de aici puterea irezistibilă ce-l caracterizează, de aici latura pozitivă a manifestărilor sale, care diferă așa de binefăcător de cele negative ale drăcescului Mefistofel” [7, p. 237]. Deoarece “valoare morală posedă numai omul care făptuiește binele prin spontaneitatea naturii sale”, și Lucian Blaga aduce exemple de bune practici: „Opelele creatorilor de tip lionardesc, ale unui A.E.Poe, ale unui dramaturg ca Hebbel, ale unui Paul Valery, reduc la tăcere chiar și cele mai gureșe argumente potrivnice” [2, p.19].

Identificând **rostul filosofiei** „în primul rând în funcția ei creatoare de metafizică”, Lucian Blaga sugerează că aceasta din urmă, privită „în desfășurarea ei”, este plină de idei adânci sau înalte, de viziuni care pot să ne angajeze „conștiința și existența”, chiar dacă „valabilitatea ideilor metafizice nu poate fi în nici un chip controlată și verificată printr-o confruntare directă cu realitățile transcendente pe care ea le vizează” [4, p. 23]. Or, în „creația metafizică” lirosoul vede „însăși încoronarea gândirii filozofice”, **metafizicianul** fiind „autorul unei lumi”.

Anume **cunoștința filosofică** este aceea care aduce nu numai un spor de cunoștință, ci și un spor de conștiință” [3, p.149], filosoful a căutat în tratatele filosofice, numite **trilogii**, să aducă un **spor de conștiință** neamului românesc. Ajungând la o treaptă superioară a **plăsmuirii**, **Om de cultură** Lucian Blaga a constatat că procesul de descoperire este totuna cu procesul de creație, în cadrul căruia **crearea de sine**, crearea **puterii creatoare** atinge un nivel de **putere absolută**. În ce mod, prin ce formă se manifestă ea? Lucian Blaga ne spune în mod decis că, în primul rând, prin valorificarea **inconștientului**, structurat în nenumărate nivele, aflate la suprafață, iar altele fiind foarte adânci, păstrând chiar “o memorie a întregii umanități”. Este vorba de ceea ce Jung denumeste **Arhetipuri**. Și Blaga și Jung constată că anume **inconștientul** e izvorul activității noastre **conștiente**. Are loc un dialog permanent dintre conștient și inconștient, o comunicare continuă.

Revendicându-și, „demn caracterul de noutate al lucifericului”, Lucian Blaga „beneficiază de o libertate” hărăzită „de însăși rostirea românească a ființei”, libertate a puterii creatoare pe care acad. Mihai Cimpoi o numește „Lumea cu numele Blaga” [9]. Se impune o **Noologie Abisală**, o inteligență a inconștientului, pe care Blaga o consideră partea dominantă, (a spiritului, a sufletului?), căci puterea Divină e în noi. Anume în clipa când **Om de cultură** descoperă acest mister - el descoperă și **puterea creatoare** pe care o deține. Doar conștientizând câtă putere creatoare deții, te poți surprinde într-un proces de devenire spre **puterea absolută**.

Se naște întrebarea: în ce măsură omului „*ar putea să-și fie îndeajuns*” să se creeze **putere creatoare** pentru a se recunoaște **putere absolută**? În starea de “deplină conștiință că ne găsim în fața unor porți dincolo de care începe mitul”, exteriorizându-și focul sufletului, “incendiat solar și lunar”, Lucian Blaga își anunță precaut demersul: *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii...* Versul dat, asupra căruia au stăruit nenumărați exegeți, e doar alarma care preîntâmpină apropierea “salvării”, dacă e să ne oprim la niște noțiuni mai vizibile. “Salvarea” adevărată e în destăinuirea proiectului de o viață: **Eu cu lumina mea sporesc a lumii taină...** Acesta nu e „prisosul de lumină cu care soarele își acoperă petele”, ci „un act de autentică credință” cu care „poți ridica zei din neființă” [12, p.386]. Acesta e obiectivul strategic al **puterii creatoare** în calea sa către sau ajunsă deja la nivelul **puterii absolute**. „**Câteodată, datoria noastră în fața unui adevărat mister nu e să-l lămurim, ci să-l adâncim așa de mult, încât să-l prefacem într-un mister și mai mare**”, - își va reitiera strategia filosoful de la Lancrăm în *Pietre pentru templul meu*. Doar în acest context am putea pătrunde adevăratul sens al poeziei sale:

„Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud/Cum se izbesc de geamuri razele de lună./ În piept /Mi s-a trezit un glas străin /Și-un cântec cânta-n mine-un dor /Ce nu-i al meu/ Se spune că strămoșii cari au murit fără de vreme, /Cu sânge tânăr încă-n vine, /Cu patimi mari în sânge, /Cu soare viu în patimi, /Vin, /Vin să-și trăiască mai departe /În noi / Viața netrăită” (Liniște).

„Poeziile lui Blaga sunt bucăți de suflet, prinse sincer în fiecare clipă și redată de o superioară muzicalitate în versuri care, frânte cum sunt, se mlădie împreună cu mișcările sufletești înseși”, susține Nicolae Iorga în „*Rânduri pentru un tânăr*” [11].

Poetul, acel „donator de sânge la spitalul cu vintelor”, implicat total, „poetul este singura ființă care-și poartă inima în afară de sine”, susține Lucian Blaga. Prin existența sa creatoare, prin istoria sa, omul se realizează pe o linie unică în univers. Prin nivelul său existențial de o demnitate singulară în comparație cu al tuturor creaturilor, omul poate avea mândria și satisfacția singularității. Permanența destinului creator al omului este însă tragic condiționată. Condițiile care garantează omului existența creatoare sunt exact condițiile prin care omului i se risipesc șansele de acces în absolut. Istoria umană ne apare deci ca o rezultantă a două componente care în existența universală acționează oarecum în sens opus. Istoria umană apare ca un „compromis”, ca un compromis între aspirația secretă a omului de a se substitui Marelui Anonim și între măsurile de apărare luate de Marele Anonim în vederea salvării centralismului existențial, în **Trilogia cosmologică** [6]. Susținând că ideea de **mister** „trebuie plasată în centrul cunoașterii”, Blaga afirmă că „aceeași idee e susceptibilă de a deveni și centrul unei ontologii sau metafizici a cunoașterii”. De la acest „cot de drum” a teoriei sale metafizice, se trece la afirmația: „Nodul vital al teoriei consistă în afirmația că ideea de mister ocupă un loc privilegiat în articulația interioară a cunoașterii individuate”. Deoarece „ideea de mister e singura idee care sparge, sau mai bine zis „trece”, frontul cenzurii transcendente”. Plecat, în spații și dincolo de spații, în timp și dincolo de timp”, filosoful „neputând cunoaște ascunsul”, primul dintre filosofii români „îl potențează” și devine creator (de mituri, magie, cântec, metafizică), în calea sa spre a deveni **puterea creatoare**. În ideea că „dezmărginește” orizontul de existență al omului „devenit ființă istorică”, „permanent istorică”, e predestinat să se „distribuie fără a se împarte”, spre a crea „misterul suprem” al **puterii creatoare**.

Amintirile lui Blaga din copilăria petrecută la sat coincid desigur cu ale celor mai mulți dintre cititori. Amintindu-și, lirosul constată: „vedeam satul așezat oarecum înadins în jurul bisericii și al cimitirului, adică în jurul lui Dumnezeu și al morților” (*Trilogia culturii, Geneza metaforei și sensul culturii*). Blaga se împărtășește cu descoperirile sale, dând unor tineri „vreo povață” de felul: „Tinere, să-ți faci patria scumpă și sfântă ca și mama! S-o iubești și s-o respecti

din adâncul sufletului tău. De dragostea și de respectul tău pentru ea să nu faci vreodată reclamă și paradă.”

De la primul volum de aforisme filosofice „Pietre pentru templul meu” (1919) și până la ultima carte (postumă), Lucian Blaga a creat pentru a cunoaște rostul ființei umane, el însuși fiind exponentul tuturor experiențelor și teoriilor sale. Stând de vorbă cu Divinitatea, conștient de **puterea creatoare** pe care a creat-o, Lucian Blaga înalță o singură rugăciune: „Doamne, să nu mă lași niciodată să fiu mulțumit cu mine însumi!” Parcă continuându-și gândul în *Petre pentru templul meu*: „E foarte probabil că pentru Dumnezeu un om înseamnă mai mult decât o galaxie.”

Prin „structura intimă a gândirii filosofice” diplomatul României Mari și-a dorit „constituirea unei conștiințe filozofice” a noilor generații. Omul blagian, omul culturii, deținătorul unei singure conștiințe, valorifică nenumărate stări de conștiință, precum și inconștientul. „Omul năzuiește, în ciuda forțelor opresive ale naturii, la o autonomie din ce în ce mai evidentă” [14, p. 89], și atât de necesară mai ales pe durata drumului/spațiului/timpului. *Noologia abisală, celălalt tărâm, tărâmul adâncurilor* sunt folosite ca niște instrumente, precum sculptorul ar folosi dalta. Blaga creează pentru generațiile viitoare și nu dispune de timp ca să argumenteze existența inconștientului (medicii psihanaliști o făcuseră deja). El creează sau descoperă un domeniu important și separat de activitatea conștientă, în care acest **noos abisal** are propriile lui noțiuni și categorii cu care intervine în fiecare moment al activității conștiente.

Considerând inconștientul celălalt tărâm, Lucian Blaga revine în alt mileniu, unde omul așa și nu poate descifra misterul. Cine să recunoască faptul că omul este purtător de Dumnezeu, chiar dacă anticii cunoșteau că lumea se întrepătrunde cu alte lumi. În calea sa spre crearea **puterii creatoare**, Lucian Blaga l-a creat pe Marele Anonim. Lucian Blaga ne sugerează și nouă încrederea că „Descoperirea inconștientului constituie un titlu de glorie mai ales pentru filosofia naturii, pe care au propus-o cu neasemuit patos diverși gânditori romantici, precum Schelling, Carus, sau poeți-gânditori precum Goethe, dar și alții, din aceeași epocă” [2, p. 24]. Descoperirile filosofice ale lui Blaga ar fi trebuit să aibă „semnificația însoțită de puternice rezonanțe

a unei mirate „treziri”. Această **mirată „trezire”** nu a fost deplină, deoarece începuse cel de-al doilea război mondial, apoi veni un regim totalitar care nu avea cum să recunoască faptele lui Lucian Blaga, nu să mai fie capabil de o „**trezire**” **mirată**.

Cunoscând profund sistemul filosofic al lui Freud, Adler, Jung, Lacan, care au oferit o imagine convingătoare despre **inconștient**, în calitatea lor de medici, de psihanaliști, Lucian Blaga va elabora un sistem filosofic nou, al său, propunând o cu totul altă abordare. Filosoful român afirmă ideea că „inconștientul este un domeniu independent cu structuri și cu o dinamică proprie, de asemenea cu categorii și forme cognitive proprii” [2, p. 25], având, deci, „o cunoaștere proprie”. După C.G Jung, inconștientul înseamnă „un alt meniu decât conștientul” [15, p. 48]. În postulatele sale teoretice, Blaga consideră că „constituția spirituală a omului (mănușchiul de categorii abisale) și felul ambianței spirituale a lui (matricea stilistică)” – ambele creează / reinventează omul în *plenitudinea lui dimensională*. „*Prin ce ar putea să fie mutilat Universul?* – se întreba Lucian Blaga, retras din viața publică. Și răspundea nu contemporanilor săi, ci exegeților altor secole: „*Prin moartea înainte de vreme a unui om pe cale de a plăsmui un univers al său*” (Discobol).

Așa cum „natura a ținut să ofere lumii pilda unui om care o învinge prin artă”, Lucian Blaga a *plăsmuit* un univers dominat de puterea creatoare, care, precum a intuit el însuși, „*trecutul poate avea mai mare viitor decât în trecut*”, deoarece „*afinitatea dintre spiritul omenesc și ideile sale crește cu timpul*”. Constatăm că, în fiecare gând al lui Lucian Blaga conceptul de *putere creatoare* e deosebit de original. Pentru lirosorul Lucian Blaga **puterea creatoare - e putere absolută**. (Rodul muncii *puterii creatoare e proprietatea intelectuală*.)

Lirosorul și diplomatul României nu le-a atribuit teoriilor sale metafizice niciodată alt caracter decât acela de încercări, perspective, anticipații, viziuni mitice – în nici un caz caracter de dogme. „Am ambiția de a fi cel mai liber dintre adepții acestor teorii. Sunt tânăr încă – și voi rămânea până la urmă tânăr, fiindcă am un viitor, fiindcă adevăratul meu viitor vine după mine”, [8] afirmă Lucian Blaga în *Aforisme-le sale*.

REFERINȚE

1. BĂLU, Ion. *Trepte valorice în creația lui Lucian Blaga*. În Meridian Blaga, vol II. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2002, 300 p.
2. BLAGA, Lucian. *Trilogia culturii*. București: Humanitas, 2011, 500 p.
3. BLAGA, Lucian. *Trilogia cunoașterii*. București: Humanitas, 2013, 650 p.
4. BLAGA, Lucian. *Elanul insulei*. Cluj Napoca: Dacia, 1977, 272 p.
5. BLAGA, Lucian. *Pietre pentru templul meu*. București: Cartea Românească, 1920, 80 p.
6. BLAGA, Lucian. *Trilogia cosmologică*, București: Humanitas, 2015, 440 p
7. BLAGA, Lucian. *Zări și etape*. București: Editura pentru Literatură, 1968, p. 237.
8. BLAGA, Lucian. *Aforisme*. București: Humanitas, 2011, 356 p.
9. CIMPOI, Mihai. *Lucian Blaga. Paradisiacul, Luciferul, Mioriticul*. Iași: Princeps edit, 2012.
10. GANA, George. *Opera literară a lui Lucian Blaga*. București: Minerva, 1976, 409 p.
11. IORGA, Nicolae. „*Rânduri pentru un tânăr*”, Neamul românesc. 1 mai, 1919.
12. POTRA, George. *Lucian Blaga în diplomația românească*. Alba Iulia: Altip, 2011, 280 p.
13. ELIADE, Mircea. *Convorbiri cu Lucian Blaga, (Lucian Blaga – Cunoaștere și creație)*. București: Cartea Românească, 1987, p. 482.
14. EINSTEIN, Albert. *Cum văd eu lumea. Teoria relativității pe înțelesul tuturor*. București: Humanitas, 1996, 415 p.
15. JUNG, C.G. *Puterea sufletului, A patra parte*, București: Anima, 1994.

REZUMAT

Lucian Blaga – puterea creatoare ca putere absolută. Articolul analizează opera lui Lucian Blaga în perioada activității sale diplomatice. În această perioadă, deosebit de prielnică creației, el a scris principalele opere filosofice și numeroase cicluri de versuri. Autorul consideră că cea mai importantă descoperire a filosofului și poetului român este conceptul de „om de cultură” care se manifestă

prin "puterea creatoare", devenită "putere absolută". Este subliniat faptul că aume prin cultură omul se afirmă și se modelează ca ființă. Pentru a explica mai bine semnificația conceptului lui Blaga se fac trimeri la teoria "demoniului" a lui Goethe, a arhetipurilor la Jung și Mircea Eliade. Sunt supuse analizei și alte aspecte ale operei lui Blaga, precum "apropierea de Divinitate", "cenzura transcendentă", "misterul". Se face o paralelă între opera poetică și cea filosofică a lui Lucian Blaga.

Cuvinte-cheie: *cenzura transcendentă, matrice stilistică, daimonion (geniu), om de cultură, fenomenul original, revelare, noologie abisală, frâne transcendente, arhetip, mister, putere creatoare, putere absolută, demnitate supremă, putere metafizică.*

ABSTRACT

Lucian Blaga – creative power as absolute power. The article analyzes Lucian Blaga's works during the period of his diplomatic activity. In this period, extremely fruitful for his works, he wrote the main philosophical works and numerous poems. The author thinks that the most important discovery of the Romanian philosopher and poet is the concept of "man of culture" which is revealed through the "creative power" that became the "absolute power". It is underlined that through culture the man reveals himself and is being molded as a person. In order to better explaining the significance of the Blaga's concept, the author mentions the Goethe's theory of "demonic", the Jung and Mircea Eliade's archetypes. Other aspects of Blaga's works are also being analyzed, such as "proximity to Divinity", "the transcendental censorship", and the "mystery". The author compares Lucian Blaga's poetic and philosophical works.

Keywords: transcendental censorship, stylistic matrix, daimonion (genius), man of culture, the original phenomenon, revelation, abyssal noology, transcendental brakes, archetype, mystery, creative power, absolute power, supreme dignity, metaphysical power.

РЕФЕРАТ

Лучиан Блага – творческая сила как абсолютная власть. В статье анализируется произведение Лучиана Блага, созданные им в период своей дипломатической деятельности. За этот особенно благоприятный для его творчества период он написал основные философские труды и многочисленные циклы стихов. Автор считает, что самое важное открытие философа и поэта – это понятие «человеческая культура», проявляющаяся «созидательной силой», становящаяся «абсолютной властью». Подчеркивается, что именно через культуру человек самоутверждается и формируется как личность. Чтобы лучше объяснить значение концепции Блага, делаются ссылки на теорию «демоничности» Гете, архетипы Юнга и Мирчи Элиаде. Также проводится анализ других аспектов творчества Блага, таких как «близость к Божеству», «трансцендентная цензура», «мистерия». Кроме того, проводится параллель между поэтическим и философским творчеством Лучиана Блага.

Ключевые слова: *трансцендентная цензура, стилистическая матрица, Даймонион (гений), человеческая культура, феномен или изначальный феномен, откровение, абиссальные категории, трансцендентные препятствия, архетип, мистерия, созидательная сила, абсолютная власть, высшее достоинство, метафизическая сила.*

STABILOPODUL – PE URMELE UNEI ISTORII (I)

BOGDAN BORESCHIEVICI,
CRISTINA MARIA BARARU,
ALEXANDRA NICULAE,
MIRCEA ALDOIU,
OFICIUL DE STAT PENTRU INVENȚII ȘI MĂRCI (OSIM) DIN ROMÂNIA

ÎNTR-UN ARTICOL RECENT VORBEAM DESPRE IMPACTUL INFORMATICII ASUPRA DOMENIULUI PROTECȚIEI PROPRIETĂȚII INDUSTRIALE ȘI A BENEFICIILOR CU TOTUL DEOSEBITE PE CARE ACEASTA LE-A ADUS UTILIZATORULUI FINAL.

La scurt timp, am găsit pe facebook un articol despre viața și lucrările inginerului Mircea Ulubeanu, postat de dl ing. Gabriel Brojboiu¹.

Poate nu m-aș fi oprit prea atent asupra lui, dacă nu era vorba despre *stabilopod*. Pe vremea studenției, ba și în cei zece ani de activitate în cadrul actualei UTCB (Universitatea Tehnică de Construcții din București), circula o istorioară despre stabilopod: un tânăr asistent, trecând prin sala de mese, a văzut cum un student, jucându-se cu pâinea, realiza o construcție cu patru picioare, construcție care stătea stabil indiferent de poziția în care o așezai. Tânărul asistent a înțeles repede că avea în față o soluție tehnică de excepție și a brevetat-o. Gloria ulterioară l-a dus spre vârful ierarhiei universitare.

Întrebam invariabil, ori de câte ori auzeam istorioara, cine sunt personajele și ce s-a întâmplat apoi cu ele. Sigur era un lucru: nimeni nu știa cine a fost asistentul și nici cine a fost studentul.

Titlul articolului mi-a atras aducerea aminte și am decis să citesc. Din păcate, articolul nu conținea nicio referință bibliografică serioasă.

Dar am găsit o mențiune utilă: "Invenția a fost brevetată în 1965 în România, apoi în Anglia, Germania, Franța, India, Italia, Japonia"².

Și aici – legătura cu articolul anterior: există o bază de date cu un conținut imens – *espacenet*. Și mai știam că brevetele franceze, englezești, germane etc. se regăsesc în această bază începând cu 1920.

Dezamăgirea a fost parțială: am găsit brevetul FR1.465.732, înregistrat în Franța la 5 decembrie 1966³.

¹ Adevarul.ro 29 Mar 2013 22:38:15 Povestea inginerului Mircea Ulubeanu, specialistul român care a inventat stabilopozii. Autor: Sinziana Ionescu.

² Vezi Nota 1.

³ Numele țării a fost schimbat în Republica Socialistă România în 1965.

Figura 1.

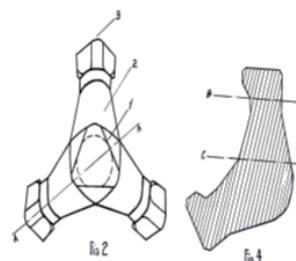
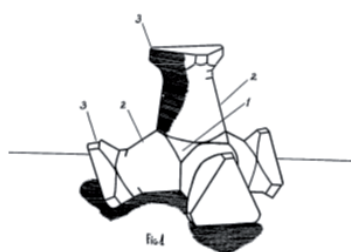
Mai mult, brevetul francez face referire la cererea inițială, cu numărul 49838, depusă în România (deci, la OSIM) la 17 decembrie 1964. Și tot textul brevetului francez mai spune că cererea a fost depusă în Franța, la Paris, la 8 decembrie 1965, la ora 16 și 17 minute, respectându-se deci cele 18 luni de prioritate.

Colectivul de autori este același cu cel din cererea de brevet din România: Mircea Ulubeanu, Lates Ernest Mircea, Mihaela Andrei, Gheorghe Dragotă, Nicolae Călin, Ion-Traian Panaitescu, Mihail Negreanu și Ilie Păun.

Titlul invenției este: **“Élément préfabriqué en béton pour la protection du rivage contre l'action destructive des vagues.”**

În figura 1 și 2 din brevet (vezi figura 2 din acest articol) stabilopodul este reprezentat cu talpa triunghiulară. Din păcate nu este citată nicio sursă documentară și, cum Serviciul de Proprietate Industrială din Franța nu făcea examinare de fond, nu se regăsesc nici alte informații ce ne-ar putea duce spre alte brevete anterioare stabilopodului românesc.

Figura 2.

Mai aflăm că cererea a fost depusă de Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor prin D. Malemont, J Couvrat-Desvergnès & R. Chauchard.

Părea un drum închis. Ne-am întors spre baza de date *RoPatentSearch* și am descoperit brevetul inițial: Brevet 44162. Cererea avea numărul de dosar

48938 din 17 decembrie 1964. În colectivul de autori, Mihaela Andrei figura înaintea lui Lates Ernest Mircea. Cererea este admisă (la înregistrare ca brevet) la data de 12.04.1966, cu câteva luni înainte de înregistrarea brevetului în Franța. Pe descriere mai figurează indicația: 16.05.1966 (bănuim că este data

de publicare în Revista de Metrologie).

Titlul brevetului este: „**Bloc de beton pentru apărarea construcțiilor expuse valurilor.**”

Reținem că pe brevetul francez figurează: Republique Francaise, Ministère de Industrie, Service de la Propriete Industrielle – precursorul actualului INPI (L'Institut national de la propriété industrielle).

Pe brevetul românesc figurează: Republica Po-

pulară România, Direcția Generală pentru Metrologie, Standarde și Invenții, Oficiul de Stat pentru Invenții – viitorul OSIM.

Pentru brevetul francez titularul va fi: Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor din România, iar pentru brevetul românesc: Ministerul Transporturilor Auto, Navale și Aeriene, o mână grijulie corectând ulterior, Aeriene, Navale și Auto (figura 3).

Figura 3.

Nr.crt..... 13

44160

REPUBLICA
POPULARA
ROMANIA

DESCRIEREA INVENTIEI

STEMA

DIRECTIA
GENERALA
PENTRU METRO-
LOGIE, STANDARDE
SI INVENTII

Oficiul de stat
pentru invenții

Acordat brevet de
inventie, titularului:
Ministerul Transportu-
rilor Auto, Navale și
Aeriene, Naval

Perfecționare la invenția nr..... Cl: 84 a, 3⁹⁴

Inregistrat: 17.XII.1964 (dos.48938) CIB: E 02 b

Prioritate: CZU: 627,41

Publicat în buletin nr.

Publicat: *Adunare 12.04.1966*

Acordat certificat de
autor, autorilor:
Ing. Mircea Ulubeanu,
Ing. Mihaela Andrei,
Ing. Ernest-Mircea Lates
Gheorghe Dragotă, Nicolae
Gălin, Ion Traian Panaitescu,
Mihail Negreanu, Ilie Păun

16.5.66

Bloc de beton pentru apărarea construcțiilor
expuse valurilor.

Ce ar mai fi de reținut este faptul că nici brevetul românesc și nici cel francez nu au capitol de Revendicări.

Tot în *espacenet* am găsit documentul de brevet DE1268553, avându-l ca inventator pe Mircea Ulubeanu etc.

Figura 4.

BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND

DEUTSCHES PATENTAMT

AUSLEGESCHRIFT

1 268 553

Int. Cl.: E 02 b

Deutsche Kl.: 84 a - 3/06

Nummer: 1 268 553

Aktenzeichen: P 12 68 553.9-25

Anmeldetag: 8. Dezember 1965

Auslegungstag: 16. Mai 1968

I

Betonformstein zum Schutz von Uferanlagen

Anmelder:
Ministerul Transporturilor si Telecomunicațiilor,
Bukarest

Vertreter:
Dr. E. Sturm, Patentanwalt,
8000 München 23, Leopoldstr. 20

Als Erfinder benannt:
Ulubeanu Mircea,
Lates Ernest-Mircea,
Andrei Mihaela,
Dragota Gheorghe,
Calin Nicolae,
Panaitescu Ion-Traian,
Negreanu Mihail,
Paun Ilie, Bukarest

Beanspruchte Priorität:
Rumänien vom 17. Dezember 1964 (48 938) --

Die Erfindung betrifft einen Betonformstein zum Schutz von Uferanlagen in Form eines vierfüßigen, sternförmigen, räumlich symmetrischen Körpers, dessen Mittelpunkt im Schwerpunkt des ihn umschreibenden, gleichseitigen Tetraeders liegt.

Solche Formsteine haben zwar den Vorteil, daß sie ohne Rücksicht auf die Lage der zu schützenden Uferfläche bzw. Böschung stabil sind. Sie haben aber den Nachteil, daß sie wegen der glatten Form ihrer Fläche sich nicht gegenseitig verhaken können, wodurch das Zusammenwirken benachbarter Formsteine stark beeinträchtigt wird.

Es sind zwar bereits Formsteine zum Schutz von Uferanlagen bekannt, die sich gegenseitig verhaken können. Diese bestehen aus drei oder vier zueinander parallelen Zylindern, die durch horizontale Barren in halber Höhe miteinander verbunden sind, welche Barren sich in der Mitte schneiden. Diese Formsteine haben jedoch wiederum den Nachteil, daß sie nach vorheriger Einsebnung der zu schützenden Fläche zweckmäßig gegeneinander ausgerichtet montiert werden müssen. Sie sind nämlich in ihrer Wirksamkeit nicht unabhängig von ihrer Lage gegenüber einander und gegenüber der zu schützenden Fläche. Bekannt sind auch Formsteine mit gekrümmten Armen, welche sich verhaken.

Diesem Stand der Technik gegenüber liegt der Erfindung die Aufgabe zuzunehmend, einen Betonform-

Cererea a fost depusă la 8 decembrie 1965 de către Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor, cu sediul în București, și a fost publicată, după examinare, la 16 mai 1968.

Este invocată prioritatea conferită de brevetul 48938 din 17 decembrie 1964.

Colectivul de autori este neschimbat. Consilier dr. E. Sturm (vezi figura 4).

Găsim două revendicări și **literatură citată de examinatorul german**:

1. Deutsche Auslegeschrift Nr. 1096291;
2. Österreichische Patentschrift Nr. 237539;
3. USA.-Patentschriften Nr. 2 909 037 respectiv 3 091 087.

Continuând căutarea în *RoPatentSearch*, am mai identificat un brevet, avându-l ca autor pe ing. Mircea Ulubeanu: brevet nr. 56171 (vezi fig. 5).

Figura 5.

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI TEHNOLOGIE

OFICIUL DE STAT PENTRU INVENȚII ȘI MARCI

COLECȚIA - RU Nr. inv. 160/71 Nr. curent: 7387

DESCRIEREA INVENȚIEI 56171

④ Complementară la invenția nr.: 44 162

④ Dosar nr.: 60 217

④ Data înregistrării: 11.06.1969

④ Prioritate convențională:

④ Data:

④ Tara:

④ Certificat nr.:

④ Data publicării: 19.10.1976

④ Int. Cl. 2: 7 02 B 3/06

④ Cl.: 84 a, 3/06

④ Solicitant: ing. Ernest-Mircea Lateș, ing. Mircea Ulubeanu, București

④ Inventator: ing. Ernest-Mircea Lateș, ing. Mircea Ulubeanu,

④ Titular: Întreprinderea de construcții hidrotehnice, Constanța

④ Bloc din beton pentru apărarea construcțiilor expuse valurilor

BIBLIOTECA

Remarcăm faptul că respectiva invenție este **COMPLEMENTARĂ** la invenția 44182 (vezi mai sus).

Data înregistrării este 11.06.1969, iar data publicării brevetului – 19.10.1976!!! – adică cu cca 7 ani mai târziu. O altă schimbare este cea referitoare la colectivul de autori: din colectivul inițial rămân ing. Ernest Mircea Lateș și ing. Mircea Ulubeanu. Același colectiv este indicat și la Solicitantul brevetului. Titularul brevetului va fi, de această dată, Întreprinderea de Construcții Hidrotehnice Constanța – I.C.H. Constanța.

Remarcăm faptul că în 1976 este deja Republica Socialistă România⁴, Direcția Generală pentru Metrologie, Standarde și Invenții devine Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie⁵ (CNST), iar Oficiul a devenit Oficiul de Stat pentru Invenții și Marci (OSIM).

Structura „Brevetul” respectă canoanele actuale, având un capitol special de „Revendicări”, conținând în total patru.

Brevetul are un conținut mult mai elaborat decât predecesorul său, la care era complementar.

La capitolul „Referințe bibliografice”, găsim patru referințe înscrise de autori:

- Brevet, R.S.R., nr. 44 162*
Brevete, Anglia, nr. 683 360 ; 833 920; 1 082290
Brevet, S.U.A., nr. 3091 087
Auslegeschrift⁶, nr. 1 268 553

Cererea a fost examinată de ing. Mircea Georgescu, iar șeful Serviciului examinare era ing. Alexei Bădărău⁷.

⁴ Numele țării a fost schimbat în Republica Socialistă România în 1965.

⁵ Organizarea și funcționarea Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie a fost decisă prin Decret nr. 60/1980. Consiliul va fi desființat în 1990 prin Decretul-Lege nr. 149/1990.

⁶ Cerere de brevet examinată și publicată conform legii din Republica Federală Germania.

⁷ Alexei Bădărău – Autorul a numeroase articole, studii și cărți privitor la Istoria Proprietății Industriale în România, inițiatorul și principalul autor al Istoriei Protecției Proprietății Industriale în România, alături de Nicolae Mihailescu și Petre Ciontu.

Am mai făcut câteva tentative de căutare și în alte baze de date. Prima a fost *DEPATISnet*⁸, baza de date a Oficiului German.

Au rezultat două brevete: DE1268553 și FR1.465.732. Datele bibliografice care însoțesc primul brevet, DE1268553, le-am reprodus în figura 6.

Figura 6.

Field	Contents
54 Title	[DE] Betonformstein zum Schutz von Uferanlagen
71/73 Applicant/Owner	MINI TRANSPORTFUEHRER SI
72 Inventor	ERNST-HERCKA LATES ; GHEORGHE DRAGOTA ; ILIE PAUN ; ION-TRAIAN PANAITESCU ; MIHAELA ANDREI ; MIHAIL NEGREANU ; HERCKA ULUBEANU ; NICOLAE CALIN
22/96 Application date	08.12.1965
21 Application number	AN 1268553
Country of application	AC DE
Publication date	PUB 16.05.1968
33 Priority data	PBC RO
31 PBN	nat
32 PPD	19641217
51 IPC main class	ICM
51 IPC secondary class	ICS
IPC additional class	ICA
IPC index class	ICI
MCD main class	MCM
MCD secondary class	MCS
MCD additional class	MCA
57 Abstract	AB
Information on correction	KORRIMP
56 Cited documents identified in the search	CT DE000001096291A AT000000237539B US000002909037A US000003091087A
56 Cited documents indicated by the applicant	CT
56 Cited non-patent literature identified in the	CTNP

Am reținut din datele bibliografice referirea la cele patru documente de brevet citate, documente de fapt semnalate de examinatorul german în cadrul procesului de examinare.

1. DE1096291A
2. AT237539B
3. US2909037A
4. US3091087A

Unul dintre ele îl regăsim în brevetul complementar RO56171, descris mai sus. Nu putem decât specula pe marginea ideii că, primind forma publicată după examinare la Oficiul German, autorii au cerut, sau au făcut singuri, o documentare mai aprofundată din literatura de brevet disponibilă la OSIM.

Căutând în Google/patents, am găsit următoarele informații (figura 7):

Figura 7.

Brevet citat	Data înregistrării	Data publicării	Solicitant	Titlu
DE1096291B *	25 Mar 1958	29 Dec 1960	Aldo Lemme	Vorgefertigter Formstein aus Ruettelbeton fuer die Errichtung von Weilerwehren zum Schutz von Seewerken
AT237539B *				Titlu nu este disponibil
US2909037 *	27 Oct 1958	20 Oct 1959	Palmer Robert Q	Component for rubble-mound breakwaters
US3091087 *	10 Nov 1955	28 Mai 1963	Granobolova Etude Appl	Blocks for protecting hydraulic constructions

Citează brevetul	Data înregistrării	Data publicării	Solicitant	Titlu
DE3331563A1 *	1 Sept 1983	21 Mar 1985	Guenter Henkel	Stoerungselement als vorgefertigter baukoerper zum kuestenschutz
EP0583500A1 *	19 Aug 1992	23 feb. 1994	Atkinson-Mcdougal Corporation	Erosion protection device

⁸ DEPATISnet is the database of the German Patent and Trade Mark Office for online searches on patent publications from around the world. It includes the internal DEPATIS electronic document archive of the office

Am reținut faptul că toate documentele citate în *DEPATISnet* se regăsesc citate și în baza *Google*. În plus, am găsit două brevete care, la rândul lor, citează brevetul românesc, de fapt forma germană a acestuia.

Am mai făcut o tentativă căutând în baza Oficiului American de Brevete și nu am găsit niciun document cu Mircea Ulubeanu inventator și solicitant. Nu am mai căutat în Baza *GB* sau *IT* deoarece, cel puțin teoretic, aceste informații se regăsesc în *espacenet*.

Eram pe cale să încheiem căutarea și să tragem concluziile. Ne-am propus, totuși, să verificăm bibliografia citată în al doilea brevet. Eram curioși să înțelegem de unde venea schimbarea de conținut și bănuiam unele legături cu literatura citată.

Și nu mică ne-a fost surpriza când, găsind în *espacenet* brevetul GB1082290 și deschizând-ul, am descoperit cele de mai jos (figura 9):

Figura 9.

Era brevetul RO44162 !!! Se obținuse, deci, brevet și în Marea Britanie. Și de ce nu l-a semnalat *espacenet*?! Pentru simplul motiv că solicitantul era, nici mai mult nici mai puțin decât MINISTERUL TRANSPORTURILOR SI TELECOMUNICATIILOR. În cuprin-

sul cererii depuse la Oficiul Britanic nici urmă de colectivul de inventatori (vezi figura 9).

Încurajați, am continuat căutarea în baza de date a Oficiului Indian⁹, folosindu-ne, de această dată, de denumirea Ministerului ca solicitant sau / și titular și am obținut (figura 10):

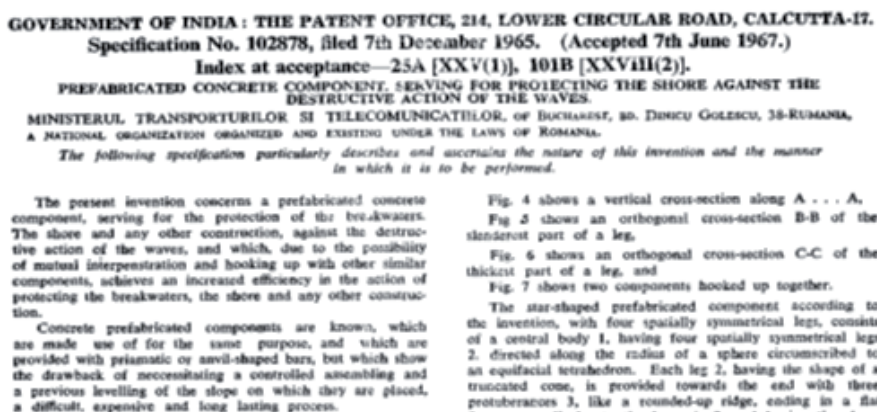
Figura 10.

⁹ Baza de date de brevete a Oficiului de Proprietate Industrială din India - <http://ipindiaonline.gov.in/patentsearch/search/index.aspx>

Data depunerii – 7 Decembrie 1975, dar, și în acest caz, nici urmă de inventatori (figura 11).

Figura 11.

Din păcate, nu am reușit să confirmăm sau să infirmăm existența brevetului în Italia și /sau în Japonia.

Ajunși în acest punct, se desprindeau câteva concluzii:

1. Există un brevet inițial, din 1964 având ca inventatori un colectiv de opt autori.

2. Conform legislației timpului, autorii invenției au primit Certificatul de inventator iar dreptul asupra brevetului a revenit Ministerului Transporturilor, acesta dobândind calitatea de titular de brevet. Probabil că dosarul invenției ar putea oferi substanțial mai multe informații.

3. Brevetarea ulterioară pare să se fi făcut numai în Franța, Republica Federală Germania, Marea Britanie, India; nu am găsit niciun element care să susțină afirmația existenței unei brevetări în Italia sau Japonia așa cum se afirmă în articol.

4. Există un brevet complementar, mult mai elaborat ca descriere, având atât ca solicitanți, cât și ca inventatori numai două persoane din fostul colectiv, în această ordine: ing. Ernest Mircea Lateș și ing. Mircea Ulubeanu. De regulă, ordinea era și este dictată de contribuția fiecăruia la realizarea invenției. Această cerere nu pare să mai fi fost depusă în străinătate.

Rămânea totuși oarecum neclară povestea cu studentul și asistentul. Și, mai mult, ne agasa tota lipsă de referințe în brevetul inițial. Drept pentru care ne-am întors la cele deja obținute: brevetele

citate de examinatorul german și apoi brevetele citate de inventatori.

Am obținut lista de mai jos:

i: Citate de examinatorul german:

DE1096291A

1. AT237539B
2. US2909037A
3. US3091087

ii: Citate de inventatori în cererea de brevet complementară:

1. Brevet, R.S.R., nr. 44 162
2. Brevete, Anglia, nr. 683 360 ; 833 920; 1082290
3. Brevet, S.U.A., nr. 3091 087
4. Auslegeschrift¹⁰, nr. 1 268 553

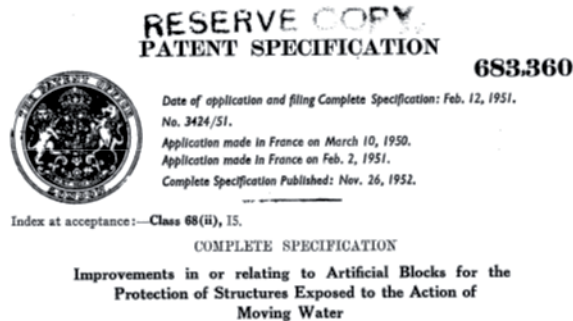
Am eliminat brevetul RO44162, brevetul GB1082290 și DE1268553 și ne-am concentrat pe cele rămase.

Am parcurs mai întâi brevetele citate de inventatori: GB638360, GB833920, US3091087.

Brevetul britanic GB638360 se referă la o cerere franceză compusă, la rândul său, dintr-o cerere inițială depusă în Franța la 10 martie 1950, urmată de o a doua din 2 februarie 1951. Tot pachetul este depus la 12 februarie 1951 la Oficiul Britanic. Cererea este publicată de Oficiul Britanic la 26 noiembrie 1952. Cererea se referă la: **"Improvements in or relating to Artificial Blocks for the Protection of Structures Exposed to the Action of Moving Water"** (figura 12):

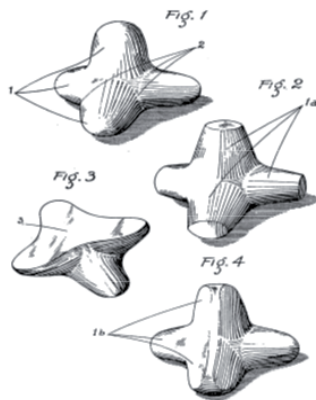
¹⁰ Cerere de brevet examinată și publicată conform legii din Republica Federală Germania.

Figura 12.

Ceea ce atrage atenția este forma piesei de beton folosite:

Figura 13.

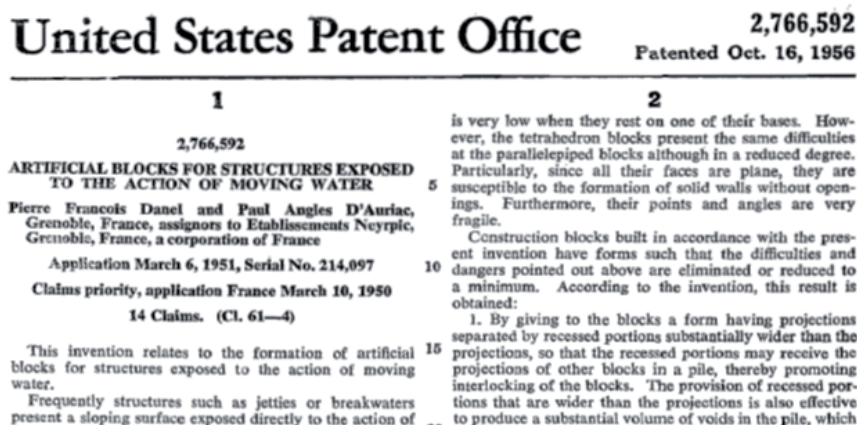

Nici în acest caz nu este citat numele inventatorului (inventatorilor), ci numai cel al titularului brevetului, respectiv firma "ETABLISSEMENTS NEYRPIC, a French Budy Corporate, of Avenue de Beauvert, Grenoble (Isere) France".

Să nu uităm că cererea este depusă în 1950-1951 în Franța. Credem că atât forma, cât și materialul folosit au atras atenția inventatorilor români. Tind să cred că acest brevet este citat cu câțiva ani mai târziu pentru simplul motiv că găsirea lui în Colecția de Brevete din OSIM-ul anului 1960 era cel puțin dificilă.

Cu puțin noroc și revenind la *espacenet*, am găsit cererea de brevet depusă în Statele Unite de către firma franceză, ocazie cu care am putut identifica autorii (figura 14).

Figura 14.

Dar cel mai interesant a fost să găsim referințele bibliografice din dosar și anume:

References Cited in the file of this patent

UNITED STATES PATENTS

US 919,788 Smith Apr. 27, 1909

US 1,716,509 Smith June 11, 1929

US 2,028,794 Matthes Jan. 28, 1936

US 2,164,108 Greulich June 27, 1939

858,076 France of 1940

Căutarea unor soluții de stabilizare a malurilor afectate de valuri se afla în preocupările inventatorilor încă din 1909. Dar poate și mai de demult? Din acest moment, articolul nostru a abandonat simpla cercetare a drumului brevetului românesc și am încercat să construim un microstudiu asupra modului în care, brevetul pentru invenții devine o cale majoră de transfer de cunoștințe tehnice. Totodată, aveam o ocazie specială pentru a susține rolul deosebit al informatizării din ultimele trei decenii în facilitarea exploatării acestei extraordinare resurse de informații.

Înainte de a încheia, alte câteva concluzii:

1. De ce nu am găsit toate brevetările stabilopodului? Pentru că informația primară, cea aflată în documentele de brevet, era, din punctul nostru de vedere și pentru interesul nostru, incompletă.

2. *Espacenet*, ca și alte baze de date, a preluat informația fără a-și face griji pentru reconstituirea INTEGRALĂ a tuturor informațiilor necesare. Concluzia este că *espacenet*, ca și restul bazelor de date, trebuie folosită cu atenție, deoarece are o serie de limite.

3. Literatura citată, mai ales când este vorba despre perioada dinainte de 1970, poate fi o sursă importantă de indicații asupra modului în care carențele de mai sus pot fi compensate, iar cercetarea dusă mai departe.

4. Utilizarea exclusivă a *espacenet*, în pofida zecilor de milioane de documente, nu este suficientă dacă se dorește rigurozitate în documentare.

5. În fine, de mare ajutor a fost literatura non-brevet, chit că sub forma unui articol de ziar, vizând mai curând ineditul decât știința.

(Va urma)

REZUMAT

Stabilopodul – pe urmele unei istorii. În articol este relatată istoria unei invenții deosebite, denumite stabilopod, a evoluției și brevetărilor ulterioare ale acesteia. Autorii au cercetat documentele referitoare la invenția în cauză, aflate în baza de date *espacenet*, concluzionând judicios că *espacenet*, ca și restul bazelor de date, trebuie folosită cu atenție, deoarece are o serie de limite. Literatura citată, mai ales când este vorba despre perioada dinainte de 1970, poate fi o sursă importantă de indicații asupra modului în care carențele existente pot fi compensate, iar cercetarea dusă mai departe.

ABSTRACT

Stabilopode – On the Trail of a Story. In the article is related the story of a peculiar invention called stabilopode, of the evolution and subsequent patenting thereof. The authors examined the documents relating to the invention at issue, in the *espacenet* database, concluding judiciously that *espacenet*, like the rest of the databases, should be used carefully because it has a series of limits. The literature cited, especially when the matter is about the period before 1970, can be an important source of guidance on how existing gaps can be compensated and the research pursued.

РЕФЕРАТ

Стабилопод – по следам одной истории. В статье изложена история особого изобретения под названием стабилопод, его развития и последующего патентования. Авторы изучили относящиеся к данному изобретению документы, найденные в базе данных *Espacenet*, и пришли к умозаключению, что *Espacenet* также как и остальные базы данных следует использовать внимательно, поскольку она имеет некоторые ограничения. Цитируемая литература, особенно, когда речь идет о периоде до 1970 года, может стать важным источником указаний на то, как можно компенсировать существующие недостатки и продолжить дальше исследование.

Consiliul științific:

O. APOSTOL (**președinte**), acad. V. CANȚER (vicepreședinte), acad. Gh. DUCA, acad. B. GAINA, acad. V. RUDIC, membru cor. C. GAINDRIC, dr. hab. I. BLIZNETZ (Federația Rusă), prof. dr. Emil BURZO (România), dr. hab. Gh. AVORNIC, dr. hab. A. BURIAN, dr. hab. V. DOROGAN, dr. hab. V. DULGHERU, prof., dr. hab. Maciej KOLWAS (Polonia), dr. hab. C. SPÂNU, prof. dr. Hubert SCHERRER (Franța), dr. hab. N. TARAN, dr. hab. P. ȚIBULIOV (Ucraina), dr. D. CHIROȘCA, dr. I. HOLBAN, dr. S. MUNTEANU, dr. V. ROȘ (România), dr. I.G. SANDU (România), dr. I. ȚIGANAȘ, dr. V. VOLCINSCHI

Colegiul de redacție:

Președinte – O. APOSTOL

Membri:

Drept de autor și drepturi conexe – responsabil A. POPA

Proprietate industrială – responsabili dr. S. MUNTEANU, dr. S. LEVIȚCHI, T. JOVMIR, A. GUȘAN

Apărarea drepturilor de PI, Jurisprudență – responsabili D. STICI, R. POPESCU

Economia PI – responsabil dr. Iu. BADĂR

Inovare și transfer tehnologic – responsabili dr. Iu. BADĂR, T. JOVMIR

Tehnologii informaționale și PI – responsabil O. BEICU

Comunicări științifice – responsabili dr. S. MUNTEANU, dr. M. ROJNEVSKI

Cercetarea și potențialul uman – responsabil dr. hab. T. MUNTEANU

Calitatea cercetării și învățământului superior – responsabil dr. hab. V. MINCIUNĂ

Practica internațională în atestare și acreditare – responsabil dr. hab. V. PERJU

Proces editorial – responsabili I. DIVIZA, Șt. SECĂREANU

Copertă, design, tehnoredactare – L. PATRAȘCO

Opiniile exprimate în revistă aparțin autorilor articolelor respective și nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al coeditorilor. Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Adresa redacției:

str. Andrei Doga nr. 24, bl.1, MD-2024, mun. Chișinău, Republica Moldova,
Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI).
Redacția revistei "Intellectus".
Tel. (37322) 400-589, 400-586.
E-mail: press@agepi.gov.md; Ion.Diviza@agepi.gov.md.